

UK-álbmotmeahci, Soabbada luonddumeahci, Kemihaara meahcceguovllu sihke Vaaranaapa, Nalka-aapa ja Uura-aapa jekkiidsuodjalanguovlluid dikšun- ja geavahanplána

Översättning: Pimma Åhman.

Jorgalus: Jouni A. Vest.

Bearbmagovva: Petteri Polojärvi.

ISO 14001

© Meahciráđđehus, Vantaa 2017

ISSN-L 1796-2943

ISSN (neahittapreanttus) 1796-2943

ISBN 978-952-295-176-2 (pdf)

**UK-álbmotmeahci, Soabbada
luonddumeahci, Kemihaara
meahcceguovllu sihke Vaaranaapa,
Nalka-aapa ja Uura-aapa
jekkiidsuodjalanguovlluid dikšun- ja
geavahanplána**

®

METSÄHALLITUS

GOVIDANSIIDU

ALMMUSTUHTTI	Meahciráððehus	ALMMUSTUHTTINÁIGI	6.2.2017
DOAIBMANADDI		DOHKKEHANBEAIVEMEARRI	2.9.2016
LUHTOLAŠVUOHTA	Almmolaš	DIÁRANUMMIR	MH 4056/2015/06.02.03
SUODJANGUOVLOTTIIPA/ SUODJALANPROGRÁMMA	álbmotmeahcci, luonddumeahcci, meahcceuovlu, jekkiidsuodjalanguovlu, Natura 2000 - guovlu		
GUOVLLU NAMMA	UK-álbmotmeahcci, Soabbaat, Kemihaara, Vaaranaapa, Nalca-aapa, Uura-aapa		
NATURA 2000-GUOVLLU NAMMA JA KODA	UK-álbmotmeahcci–Soabbaat–Kemihaara FI1301701		
GUOVLOOVTADAT	Lappi luonddubálvalusat		
DAHKKI(T)	Meahciráððehus		
ALMMUSTUHTTIMA NAMMA	UK-álbmotmeahci, Soabbada luonddumeahci, Kemihaara meahcceuovllu sihke Vaaranaapa, Nalca-aapa ja Uura-aapa jekkiidsuodjalanguovlluid dikšun- ja geavahanplána		
ČOAHKKÁIGEASSU	<p>Dikšun- ja geavahanplána dahkkojuvvo álbmotmeahci ja luonddumeahci várás luonddu-suodjalanlága ja meahcceuovlolága vuodul. Álbmotmeahcci, luonddumeahcci ja jekki-idsuodjalanguovllut gullet seamma Natura-guvlui. Dikšun- ja geavahanplána dahkkojuvvo 10–20 jahkái hávil ja das meroštallojut ulbmilat ja doaibmabijut guovlluid vuodđudanulbmiliid ollašuhttin dihte. Plána beivendárbu guorahallojuvvo sullii 6 lagi gaskkaid ja dárbbu mielde plána guorahallojuvvo muđuige. Dárkilet doaibmabijut plána linnjemiid vuodul plánejuvvojít dárbbu mielde sierra doaibmabijoplánain. Ovddit dikšun- ja geavahanplána UK-álbmotmeahci várás lea dahkkojuvvon 2001:s ja Kemihaara meahcceuovlui 1999:s.</p> <p>Plánenguovllu ollesviidotat lea sullii 310 000 hektára, mas UK-álbmotmeahci ossodat lea lagabui 255 000 hektára. Plánenguovlu lea Anára, Suovvaguoikka ja Soađegiela gielldaid rájiid siste. Plánenguovllu viidodagas 63 % lea sámiid ruovttuguovllus. Plánenguovlu sajái-duvvá Avvila, Kemin-Sompio ja Sámi bálgosiid guohtonguovlluide.</p> <p>Dikšun- ja geavahanplánas lea mielde dálá dili govvideapmi, mas identifiserejuvvojít guovlu suodjan- ja kultúrvvut. Dálá dili govvideami vuodul sáhttá árvvoštallat dán guvlui čuohcci guovddáš áitagiid ja ovdanbuktit doaibmabijuid daid dusten dihte. Ulbmila ásaheamis ovdanbuktojuvvo, mo doaibmabijuid ollašuvvan čuvvojuvvo, ja daid váikkhusat ja váikkuhanviidodat árvvoštallojut. Ollašuhttimii leat čohkkejuvvon Meahciráððehusa vástidan-vuloš doaibmabijut ja daid resursadárbbut.</p> <p>Plána vuodđuduuvvá lágaide ja ásahusaide, guovllus dahkkojuvvon čielggadusaide, báik-kialdefitnamiidda, báikkalaš ássiid ja čanasjoavkkuid oainnuide sihke Meahciráððehusa ja Sámedikki gaskasaš ráddádallamiidda. Plána várás ásahuvvui ovttasbargojoavku, masa bovdejuvvojedje ovddasteaddjít sierra čanasjoavkkuin. Sámediggi nammadii plána doarjjan sierra Akwé: Kon bargojoavkku válmmaštallat rávvagiid mielde dahkkojuvvon doaibmabijuid dikšun- ja geavahanplána dahkamis.</p> <p>Plána nuppástusat gusket eanaš álbmotmeahci avádatjuhki, sihkelastimii, dálvvi- ja geasiágasaš meahccejohatalussii ja riidemii.</p> <p>Birasministeriija dohkkehii dikšun- ja geavahanplána 2.9.2016. Dohkkehuvvon plána vuodul dahkkojuvvo ođđa ortnetnjuolggadus UK-álbmotmeahci várás ja dárbbu mielde ođasmaht-tojuvvo Soabbada luonddumeahci várás.</p>		
ČOAVDDASÁNI	dikšun- ja geavahanplána		
EARÁ DIEĐUT	Plána leaba čállán Esa Härkönen, Markku Seppänen, Pirjo Seurujärvi, Sakari Kankaanpää, Aini Magga, Tiina Aikio, Antero Aikio, Saara Tynys ja Pertti Itkonen		
RÁIDDU NAMMA JA NUMMIR	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja 144		
ISSN-L ISSN (INTERNETPREANTTUS)	1796-2943 1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-295-176-2
SIIDOLOHKU	167 s.	GIELLA	suomagiella
GOASTTIDEADDJI	Meahciráððehus	PRENTENBÁIKI	
JUOKKI	Meahciráððehus, luonddubálvalusat	HADDI	

KUVAILULEHTI

JULKAISSJA	Metsähallitus	JULKAISSUAJKA	6.2.2017
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	2.9.2016
LUOTTAMUKSELLISUUS	julkinen	DIARINUMERO	MH 4056/2015/06.02.03
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	kansallispuisto, luonnonpuisto, erämaa-alue, soidensuojelualue, Natura 2000 -alue		
ALUEEN NIMI	Urho Kekkosen kansallispuisto, Sompio, Kemihaara, Vaaranaapa, Nalka-aapa, Uura-aapa		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	UK-puisto–Sompio–Kemihaara FI1301701		
ALUEYKSIKÖ	Lapin luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Metsähallitus		
JULKAISEN NIMI	Urho Kekkosen kansallispuiston, Sompion luonnonpuiston, Kemihaaran erämaa-alueen sekä Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma		
TIIVISTELMÄ	<p>Hoito- ja käyttösuunnitelma laaditaan kansallispuistolle ja luonnonpuistolle luonnonsuojelulain ja erämaa-alueelle erämaalain perusteella. Kansallispuisto, luonnonpuisto ja soidensuojelualueet sisältyvät samaan Natura-alueeseen. Hoito- ja käyttösuunnitelma tehdään 10–20 vuodeksi kerrallaan ja siinä määritellään tavoitteet ja toimenpiteet alueiden perustamistavoitteiden toteuttamiseksi. Suunnitelman ajantasaisuutta tarkastellaan noin 6 vuoden välein ja tarvittaessa suunnitelmaa tarkastellaan muulloinkin. Tarkemmat toimenpiteet suunnitelman linjausten perusteella suunnitellaan tarvittaessa erillisissä toimenpidesuunnitelmissa. Edellinen hoito- ja käyttösuunnitelma Urho Kekkosen kansallispuistoon on vuodelta 2001 ja Kemihaaran erämaa-alueelle vuodelta 1999.</p> <p>Suunnittelualueen kokonaispinta-ala on noin 310 000 hehtaaria, josta Urho Kekkosen kansallispuiston osuus on lähes 255 000 hehtaaria. Suunnittelualue sijoittuu Inarin Savukosken ja Sodankylän kuntien alueelle. Suunnittelualueen pinta-alasta 63 % sijoittuu saamelaiskuntien kotiseutualueelle. Suunnittelualue sijoittuu Ivalon, Kemin-Sompion sekä Lapin paliskuntien laidunalueille.</p> <p>Hoidon ja käytön suunnittelu sisältää nykytilan kuvaukseen, jossa tunnistetaan alueen suoju- ja kulttuuriarvot. Nykytilan kuvauksen perusteella voidaan arvioida alueeseen kohdistuvia keskeisiä uhkia ja esittää toimenpiteitä niiden torjumiseksi. Tavoitteen asettelussa esitetään, kuinka toimenpiteiden toteutumista seurataan ja niiden vaikuttuksia ja vaikuttavuutta arvioidaan. Toteutukseen on koottu Metsähallituksen vastuulla olevia toimenpiteitä ja niiden resursseipäteitä.</p> <p>Suunnitelma perustuu lakeihin ja asetuksiin, alueella tehtyihin selvityksiin, maastokäynteihin, paikallisten asukkaiden ja sidosryhmien esittämiin näkemyksiin sekä neuvotteluihin saamelaiskäräjien kanssa. Suunnitelmaa varten perustettiin yhteistyöryhmä, johon kutsuttiin edustajat eri sidosryhmistä. Saamelaiskäräjät nimesi suunnitelman tueksi erillisen Akwé: Kon -työryhmän valmistelemaan ohjeiden mukaisia toimenpiteitä hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa.</p> <p>Pääasialliset muutokset suunnitelmassa koskevat kansallispuiston vyöhykejakoa, pyöräilyä, talvi- ja kesäajan maastoliikennettä ja ratsastusta.</p> <p>Ympäristöministeriö hyväksyi hoito- ja käyttösuunnitelman 2.9.2016. Hyväksytyn suunnitelman perusteella laaditaan uusi järjestyssäntö Urho Kekkosen kansallispuistoon ja tarvittaessa Sompion luonnonpuistoon.</p>		
AVAINSANAT	hoito- ja käyttösuunnitelmat		
MUUT TIEDOT	Suunnitelman ovat kirjoittaneet: Esa Härkönen, Markku Seppänen, Pirjo Seurujärvi, Sakari Kankaanpää, Aini Magga, Tiina Aikio, Antero Aikio, Saara Tynys ja Pertti Itkonen		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 144		
ISSN-L ISSN (VERKKOJULKAIKU)	1796-2943 1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-295-176-2
SIVUMÄÄRÄ	167 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	

PRESENTATIONSBBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	6.2.2017
UPPDAGSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	2.9.2016
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	MH 4056/2015/06.02.03
TYP AV SKYDDSOMRADE/ SKYDDSSPROGRAM	nationalpark, naturreservat, ödemarksområde, myrskyddsområde, Natura 2000-område		
OMRÄDETS NAMN	Urho Kekkonen nationalpark, Sompio, Kemihaara, Vaaranaapa, Nalka-aapa, Uura-aapa		
NATURA 2000-OMRÄDETS NAMN OCH KOD	UK-parken–Sompio–Kemihaara FI1301701		
REGIONENHET	Lapplands naturtjänster		
FÖRFATTARE	Forststyrelsen		
PUBLIKATION	Skötsel- och användningsplan för Urho Kekkonens nationalpark, Sompio naturreservat, Kemihaara ödemarksområde samt Vaaranaapa, Nalka-aapa och Uura-aapa myrskyddsområden		
SAMMANDRAG	<p>Skötsel- och användningsplanen har utarbetats för nationalparken och naturreservatet enligt naturvårdslagen och för ödemarksområdet enligt ödemarkslagen. Nationalparken, naturreservatet och myrskyddsområdena ingår alla i samma Naturaområde. Skötsel- och användningsplanen uppgörs för 10–20 åt gången, och i den fastställs mål och åtgärder för hur man kan uppnå syftena för inrättandet av dessa skyddsområden. Planen uppdateras vart sjätte år och vid behov även vid andra tillfällen. Noggrannare åtgärder som följer riktlinjerna i planen tas fram vid behov i separata åtgärdsplaner. Den föregående skötsel- och användningsplanen för Urho Kekkonens nationalpark är från år 2001 och motsvarande plan för Kemihaara ödemarksområde från år 1999.</p> <p>Totalarealen för planeringsområdet är ca 310 000 hektar, varav Urho Kekkonens nationalpark upptar nästan 255 000 hektar. Planeringsområdet ligger i Savukoski och Sodankylä kommuner. Hela 63 % av planeringsområdets totalareal ligger inom samernas hembygdsområde. Inom planeringsområdet finns beten som hör till Ivalo, Kemi-Sompio och Lapplands renbeteslag.</p> <p>Skötsel- och användningsplanen omfattar en beskrivning av nuläget, där man presenterar planeringsområdets skydds- och kulturvärden. Utgående från beskrivningen av nuläget görs en bedömning av de centrala hoten mot området och föreslås åtgärder för att förebygga hoten. I kapitlet Måluppställning presenteras hur man följer upp hur åtgärderna förverkligas och bedöms åtgärdernas effekter samt verkningsfullhet. I kapitlet Förverkligande presenteras de åtgärder som Forststyrelsen ansvarar för och resursbehovet för dessa.</p> <p>Planen baserar sig på lagar, förordningar, utredningar gjorda i området, fältbesök, lokala invånares och intressentgruppars åsikter samt förhandlingar med sametingen. För uppgörandet av planen tillsattes en samarbetsgrupp, till vilken kallades representanter för olika intressentgrupper. Sametingen utsåg en separat Akwé: Kon-arbetsgrupp som deltar i utarbetandet av skötsel- och användningsplanen genom att ta fram åtgärder som följer riktlinjerna.</p> <p>De huvudsakliga ändringarna i planen gäller zonindelningen av nationalparken, cykling, terrängtrafiken under sommaren och under vintern samt ridning.</p> <p>Miljöministeriet fastställdde skötsel- och användningsplanen 2.9.2016. Utgående från den fastställda planen utarbetas en ny ordningsstadga för Urho Kekkonens nationalpark och vid behov för Sompio naturreservat.</p>		
NYCKELORD	skötsel- och användningsplan		
ÖVRIGA UPPGIFTER	Planen har utarbetats av: Esa Härkönen, Markku Seppänen, Pirjo Seurujärvi, Sakari Kan-kaanpää, Aini Magga, Tiina Aikio, Antero Aikio, Saara Tynys och Pertti Itkonen		
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Forststyrelsens naturskyddspublikationer. Serie C 144		
ISSN-L ISSN (ONLINE)	1796-2943 1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-295-176-2
SIDANTAL	167 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	

SISDOALLU

DÁLÁ DILI GOVVIDEAPMI	11
1 Plánenguovllu govvideapmi ja plánendilli	11
2 Vuodđudanulbmil	18
3 Jápma luondu: čázádagat ja geologija	19
4 Natura 2000 -luondotieppat	23
5 Šlájat	32
6 Kulturárbi	34
7A Luondu luostageavaheapmi: vánddardeapmi ja luondduturisma	42
7B Luondu luostageavaheapmi: oahpistandiediheapmi	53
8 Meahcgegeavaheapmi: dálá dilli	55
9 Dutkan	57
10 Luondduriggodagaid eará geavaheapmi, servituhtat, geavahanrievttit ja soahpamušat	59
10b Boazodoallu	61
GUOVDDÁŠ ÁRVVUT JA ÁITAGAT	65
11 Guovddáš suodjalan- ja geavahanárvvut sihke áitagat	65
ULBMILA ÁSAHEAPMI	69
12 Áitagiid dusten, váikkuhusaid árvvoštallan ja čuovvun	69
13A Avádatjuohku: Vánddardan- ja luondduturismaavádat	86
13B Avádatjuohku: Boaittobealeavádat	87
13C Avádatjuohku: Ráddjen- ja luondduárvoavágat	88
OLLAŠUHTTIN	90
14 Luondu- ja kulturábesuodjaleami doaibmabijut	90
15 Luondu luostageavaheapmi: vánddardeami ja luondduturismma doaibmabijut	92
16 Meahcgegeavaheami doaibmabijut	95
17 Luondduriggodagaid ja guovlluid eará geavaheami doaibmabijut	97
17b Boazodoalu doaibmabijut	104
18 Hálldahus	105
19 Resurssat	108
20 Oassálastin	110
GÁLDUT	113
ČUVVOSAT	
Čuovus 1 Plánenguovllu šládjalogahallan	116
Čuovus 2 Eanagoddelávvakárttat	122
Čuovus 3 Riikkadási guovlluidgeavahanulbmilat	123
Čuovus 4 Čoahkkáigeassu čálalaš árvalusaidaddima máhcahagas	125
Čuovus 5 Birasministeriija nannenbreivi	163

ČOAHKKÁIGEASSU

Plánenguovllu namma, sajádat ja viidodat

Plánenguovlui gullet UK-álbmotmeahcci, Soabbada luonddumeahcci, Kemihaara meahcceuovlu sihke Vaaranapa, Uura-aapa ja Nalka-aapa jekkiidsuodjalanguovllut. Ollesviidotat lea 310 404 ha.

Anára, Suovvaguoikka ja Soađegili gielddaaid rájiid siste.

I Dálá dili govvideapmi

63 % guovllus gullá sámiid ruovttuguovlui.

Plánenguovllu čázádagat gullet golmma čázádatguovlui.

Luondotiippain viidásepmosat leat luondduvuovddit, áhpejeakkit, duottarguolbanat ja lagešvuovddit.

Plánenguovllus leat valjis kulturárbečuozáhagat.

Álbtommeahcis leat sullii 300 000 fitnama jahkásacchat. Eanaš fidnojuvvo lagasguovllus, Suoločielggi-Kiilopää turismaguovllus, gos leat fuolahuvvon láhttut, geasi áigge fas leat valjis bálgát daidda gullevaš dolastallanbáik-kiiguin ja beaivestobuiguin. Ng. beaivevánddardeaddjít leatge stuorámus joavkun álbtommeahcis vánddardeaddjiin. UK-álbtommeahcci fállá maiddái erenoamáš buriid vejolašvuodaid ollu gáibideaddji meahc-cevánddardeapmái.

Álbtommeahcis lea meahccebivdoriekti dušše gieldda ássiin gielddasteaset. Soabbada luonddumeahcis meahccebivdu lea gildojuvvonen. Eará plánenguovlui Meahciráđđehus sáhttá mieđihit bividolobiid. Guolástus mud-dejuvvo UK-álbtommeahci guolástannjuolggadusa vuodul, mii lea fámus 2014–2016.

Plánenguovlu lea leamaš ja lea ainge móvssolaš dutkanguovlu mánggain dutkamiin.

Avvila, Sámi ja Kemi-Sompio bálgosiid bohccot orodit plánenguovllus. Plánenguovlu lea dehálaš guottetguovlu (Avvila bálggus) ja dálveguohtonguovlu (Sámi ja Kemi-Sompio bálgosat). Bálgosiid iežaset doaimma govvideamit gávdnojít skovis 10 Boazodoallu.

II Guovddás árvvut ja áitagat

LUONDDUÁRVVUT:

Luondodirektiivva luondotiippat
Ekovuogádagat
Áitojuvvon šaddo- ja eallislájat
Luondodirektiivva šlájat

KULTURÁRVVUT:

Móvssolaš visttit
Arkeologalaš čuozáhagat
Sámekultuvra
Báikkálaškultuvra

DUTKAN- JA ČUOVVUNMEARKKAŠUPMI, ÁRVVUT:

Dutkanmearkkašupmi

EALÁHUSGEAVAHEAPMI, ÁRVVUT:

Luondu ja kulturčuozáhagaid lustageavaheapmi
Boazodoallu
Turismma fitnodatdoaibma

III Ulbmila ásaheapmi

Plána mihttomearit

Mihttomearri 1: Erenoamáš fuopmášumi gáibideaddji šlájaid ja luondotiippaid seailun.

Mihttomearri 2: Skálžju lassáneami dorvvasteapmi.

Mihttomearri 3: Huksenárbbi seailun.

Mihttomearri 4: Arkeologalaš čuozáhagaid seailun.

Mihttomearri 5: Skálžopopulašuvnnaid seailun.

Mihttomearri 6: Sámekultuvrra vejolašvuodaid dorvvasteapmi.
Mihttomearri 7: Meahciráđđehusa bajásdoallan, lustageavaheaddjiid várás oaivvilduvvon johtolagaid ja ráhkadusaid ollisvuohta bissu geasuheaddjin ja dorvvolažjan. Luondduduovdagiaid dorvvasteapmi.

Ovddidanvejolašvuohta 1: Luonddusjohtima vejolašvuodaid lasiheapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 2: Luondduturismma doaibmavejolašvuodaid ovddideapmi riikkaidgaskasaš dássái.
Ovddidanvejolašvuohta 3: Luondduguovddájjid ovddideapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 4: Doallánjoga luosa máhcaheapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 5: Šlädja- ja luondotipadieđuid lasiheapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 6: Kulturárbedieđuid buvttandahkan luondduturismmas.
Ovddidanvejolašvuohta 7: Álbtomteahci čalmmustahtima ja luondodieđuid fidnenvejolašvuodaid buorideapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 8: Eurohpámádjiga máhcaheapmi.

Mihttomeriid ja ovddidanvejolašvuodaid váikkuhusaid árvvoštallan ja čuovvun.

Plánenguovllu višuvdna

Avádatjuogu guovddáš čovdosat

Vánddardan- ja luondduturismaavádagat: Suoločielgi–Kiilopää, Tankavaara, Njuohttejohka.

Boaittobealeavádat Koilliskaira (eanaš oassi guovllus).

Ráddjenavádagat: Soabbada luonddumeahcci, rádjeavádat.

IV Ollašuhttin ja doaibmabijut

Luonddusuodjaleapmi

Skálžoinventeremat, eará šlájdjainventeramat.

Huksenárbbi ordnen. Arkeologalaš čuozáhagaid dikšun.

Arkeologalaš ja sámeárbečuozáhagaid inventeremat dálá resurssaid olis.

Luondu lustageavaheapmi

Sihkkelastit oažzu buot merkejuvvon johtolagaid mielde sihke daid johtolagaid mielde, mat meroštaljoit sierra. Dálvesihkkelastin lea vejolaš oppa plánenguovllus earret fuolahuvvon láhtuid ja Soabbada luonddumeahci johtolagaid olggobeale guovllu (gc. skovvi 15).

Nannejuvvo Suoločielgi–Rumakuru–Luulampi -johtolat ja ordnejuvvojat ja odasmahttojat luonddubálgát.

Huksejuvvo Suoločielggi lahkosií mánggabealat orustansadji luondduturisttaid ja vánddardeaddjiid dárbbuide sihke orustansadji Suovvaguoikka Rakitsai.

Bálvalanstohpoárvalus: Ovddiduvvojat bálvalandoibmamálle ja -ráhkadusat.

Ordnejuvvojat álbtomteahci stobut ja rievdaduvvo dárbbu mielde stobuid geavahanvuohki ja ovddiduvvo álbtomtmehci hivsset- ja bázahuſfuolahus.

Jotkojuvvo dálá vuohki, man miedhiit Meahciráđđehus sáhttá miedhiit lobiid fuolahuvvon čuoiganvánddardemiid lágideapmái. Dálvevánddardemiin álbtomteahci muhtun láigo- ja várrenstobut sáhttet leat oasi dálvis fitn-dagaid/ovttastusaid anus.

Lea vejolaš miedhiit lobiid áššeħasaid mohtorgielkásáhtosteapmái gaskii Kaksalauttanen–Kopsusjärvi 15.3. rádjai. Sáhttá miedhiit lobiid áššeħasaid mohtorgielkásáhtosteapmái gaskii Tankavaara–Jorpulipää, gaskii Kaksalauttanen–Niiłanpää duottarguovlu, gaskii Tankavaara–Jorpulipää ja gaskii Kemihaara–Korvatunturinmu-rusta.

Álbtomteahci guora manni beanavuodjinjohtolat (johtolat Pieravaara birra) bisuhuvvo.

Dorjojuvvo fitnodagaid bálvalanbuktagiid ovddideapmi lápmásiidda.

Ovddiduvvojat geasiágásaš meahccevánddardanbuktagat ovttasráđjiid turismafitnodatolbmuiguin ja buoriduvvojat Njuohttejoga meallunvejolašvuodat.

Suoločielggi bálvalanguovddáš Kiehinien sirdojuvvo ođđa doaibmalanjaide ja Tankavaara luondduguovddáš ovddiduvvo sierra plána mielde.

Suovvaguoikka oahpistanguovddáš Bealljeduottar, ovtasbargu gielldain ja vuovdedoaluin.

Heaittihuvvojít turismabálvalanjohtolagat Tankavaara–Kiilopää ja Suoločielgi–Kivipää.

Lasihuvvo sesonjaágásaš meahcceoahpisteapmi Suoločielgi–Kiilopää vánndardan- ja luondduturismaavádagas.

Lasihuvvojít sámegielat nammagalbbat stobuide.

Hutkojuvvo mobiilaaoahpisteapmi ee. kulturárbečuozáhagaide.

Ođasmahtto ja dahkkojuvvo oktilažjan álbmotmeahci oahpistanbálvalus meahcis ja geaidnoguorain.

Hutkojuvvojít alladássásaš johtolatgovvideamit ja sisdoalut guovddáš johtolagaide lundui.fi-siidduide, bálvalanbáikkiide ja turismafitnodagaide.

Meahccegeavaheapmi

Ráddjejuvvojít ájarávduu gávdnonsajit dálá leavvanviidodahkii.

Bargojuvvo viššalit Doallánjoga luosa máhcahanáššiin.

Lágiduvvo johtti dápmotnáli jeavddalaš čuovvun.

V Birasváikkhusaid árvvoštallan

Plána ekologalaš váikkuhusat leat positiivvalaččat. Plánenguovllu luonddudilálašvuohta lassána, luondotíippaid ja šlájaid eallindilálašvuodat seilot ja juoba buorránit. Sosioluktuvrralaš váikkuhusat leat positiivvalaččat: olgo-lihkadan- ja vánndardanvejolašvuodat buorránit. Ekonomalaš váikkuhusaid lea váttis árvvoštallat, muho várra lea positiivvalaš váikkuhus, dasgo galledeaddjimeari geahččalit bajdit ja luondduturismma vejolašvuodaid ja guovllu geasuhusa buoridit.

VI Plána čuovvun

Dikšun- ja geavahanplána ollašuhtima ja váikkuhusaid čuovvun čađahuvvo 5, 10 ja 15 lagi geažes dán plána gárvásmuvvama rájes. Seamma oktavuođas guorahallojuvvo plána beivendárbu.

Lassedieđut plánemis

Dikšun- ja geahanpláni guskevaš guovllu eanageavaheami guhkesággi strategijalaš plána ja linnjen. Dainna geahččalit ollašuhttit lágain mearriduvvon vuodđudanulbmiliid lassin guovllu dikšumii ja geavaheapmái ása-huvvon ulbmiliid. Dainna plánain oktiuheivehuvvojít luonddusuodjaleami, lustageavaheami ja guovllu eará geavaheami ulbmilat. Plánabadji lea sullii 15 lagi.

Dikšun- ja geavahanplánen lea Meahciráđđehusa ja birashálldahusa prinsihpaid mielde dáhpáhuvvi oassálasti plánen. Oassálastindilálašvuodat ja máhcahatvejolašvuodat lágiduvvojít oppa plánenproseassa áigge. Ulbmilin lea ožžut nu ollu go vejolaš dieđuid, máhtuid ja oainnuid dikšun- ja geavahančovdosiid vuodđun. Ságastallama vuodđul geahččalit oažžut ulbmiliidda ja doibmii oppalaš dohkkeheami ja láhcit bissovaš ovtasbarggu ja vuorováikkhusa sierra doaibmiid gaskkas.

DÁLÁ DILI GOVVIDEAPMI

1 Plánenguovllu govvideapmi ja plánendilli

Vástoproseassa	Guovluid stivren	Kárta	☒	Govva 1. Plánenguovllu ja dan lahkosiid váldoaneanageavahanluohkát
Čilgehus	Dán skovis addojuvvo oppalašgovva plánenguovllus, eanageavaheami dálá dilis, lávvaplánemis ja eanageavaheami eará plánemis, sámiid ruovt-tuguovloáššiin ja plánendilis. Skovvi láhčá vuodú eará fáttáid gieđahallamii, mat ovdanbuktojuvvojut manjgelis.			
Plánenguovllu namma	UK-álbmotmeahcci, Soabbada luonddumeahcci, Kemihaara meahcceguovlu sihke Vaaranaapa, Uura-aapa ja Nalka-aapa jekkiidsuodjalanguovllut		Viidotdat (ha)	310 404
Eanagoddi	Lappi		Gielda	Mas čázit (ha) 2 921

Plánenguuvlui gullet Natura 2000 -guovllut					
Namma	Koda	Guovllu ollesviidotat (ha)	Tiipa ¹	Ollašuhttinvuohki	Plána gokčevašvuhta
UK-álbmotmeahcci–Soabba–Kemihaara	FI 130 1701	309 771	SCI, SPA	Luonddusuodjalanylákka, meahcceguovlolálhka	Plána gokčá oppa Natura-guovllu

¹ SPA = Special Protection Area = sierra suodjalanguovllut, mat čohkkejuvvojut loddeditdirektiivva vuodul; SCI = Sites of Community Importance = EU:a mielas dehálaš guovllut, mat nammaduvvojut luondodirektiivva vuodul ja main čohkkejuvvo SAC = Special Area of Conservation = sierra suodjalandoaimmaid guovlu, mii čohkkejuvvo luondodirektiivva vuodul.

Plánenguovllu eanageavaheapmi						
Vuodđuduvv on suodjalan- guovllut	Stáhta eatnamiid suodjalanguovllut	Váldeo- anageava- hanluohkká	Suodjalan- guovlotiipa	Vuođđudan áigemearri	Viidotat (ha)	Ornetnjuolggadus addojuvvon (bvm)
	UK-álbmotmeahcci	202	Álbtomotmeahcci	4.3.1983 (83/228), 22.3.1991 (91/565)	254 696	4.9.2007
	Soabbada luonddumeahcci	201	Luonddu- meahcci	21.12.1956 (56/634) 18.12.1981 (81/932)	17915	14.8.2006
	Kemihaara meahcceguovlu	302	Meahcceguovlu	17.1.1991 (62/1991)	30186	-
	Vaaranaapa jekkiidsuodjalanguovlu	205	Jek- kiidsuodjaleapmi	30.9.1988 (88/851)	3481	-
	Uura-aapa jekkiidsuodjalanguovlu	205	Jek- kiidsuodjaleapmi	30.9.1988 (88/851)	2246	-
	Nalka-aapa jekkiidsuodjalanguovlu	205	Jek- kiidsuodjaleapmi	30.9.1988 (88/851)	1543	-
	Priváhta suodjalanguovllut (PSG)		St	Viidotat (ha)		
	Priváhta suodjalanguovllut priváhtaeatnamiin		-	-		
Suodjaleap- mái várre- juvvon stáhta guovllut	Stáhta priváhta suodjalanguovllut		-	-		
	Eará vuodđuduvvon guovllut		-	-		
	Tiipa	Eanageava- hanluohkká	St	Viidotat (ha)	Lassediedut	
	Vaaranaapa Natura	211	-	43	Ng. Natura-stielas guovllu ráji alde.	
	Uura-aapa Natura	211	-	84	Ng. Natura-stielas guovllu ráji alde.	
Plánenguovlui gullevaš eará čuo- záhagat	Nalka-aapa Natura	211	-	12	Ng. Natura-stielas guovllu ráji alde.	
	UK-álbmotmeahcci Natura	211	-	198		
	Namma, tiipa	Váldeo- anageava- hanluohkká	St	Viidotat (ha)	Lassediedut	
	-					
	-					

Riikkaidgaskasaš čatnaseamit ja suodjalanprogrammat

	Tiipa	Lassedieđut
-	-	-
Sámiid ruovttuguovlu		
Plánenguovlu lea sámiid ruovttuguovllus		Lassedieđut
☒ Muhtun muddui	☐ Ollásit	

Plánenguovllu viidodagas 63 % gullá sámiid ruovttuguuvlui. Anára gildii gullevaš oassi gullá ollásit sámiid ruovttuguuvlui. Soađegili gildii gullevaš plánenguovllu oassi gullá measta ollásit sámiid ruovttuguuvlui. Suovvaguoikka gildii gullevaš plánenguovlu ii gula sámiid ruovttuguuvlui.

Sámiid vuodđolágalaš kultuvrralaš ja gielalaš ieštivrejumi ollašuhttá Sámediggi (974/1995). Sámediggi dikšu sámegillii ja -kultuvrii gullevaš áššiid ja sámiid álgoálbmotsajádahkii guoskevaš áššiid. Sámediggi ovddasta sámiid riikkadási ja riikkaidgaskasaš ovttasbarggus. Riikkaidgaskasaš ja riikkadási láhkamearrádusaid geatnegahttimat galget válđojuvvot vuhtii DGP:a dahkamis ja dan váikkuhusaid árvvoštallamis. Vuodđolága (PeL) 17 §:a 3 momeanttaa mielde sámiin lea álgoálbmogin vuogatvuota bajásdoallat ja ovddidit iežaset giela ja kultuvrra. Jearaldat lea sámiid vuodđovuoigatvuodas iežaset gillii ja kultuvrii. Vuodđolága 17 §:a 3 momeanttas oaivvilduvvon sámekultuvran adnojuvvorit stáđásmuvvan vuogi mielde ee. boazodoallu, guolástus (HE 309/1993 vp ja PeVL 32/20 10 vp). Luonddusuodjalanlága 16 §:a mielde sámiid ruovttuguuvlui gullevaš álbmot- ja luonddumehciin galget dorvastuvvot sámekultuvrra bajásdoallan- ja ovddidaneavttut.

Biodiversitehtasoahpmuš (SopS 78/1992) geatnegahttá riikkaid dorvvastit sámiid luonddu mánggahápmásashašvuhtii guoskevaš árbevirolaš dieđuid, virolašvuodaaid ja innovaš-uvnnaid seailuma sihke dorvvastit árbevirolaš luonddugeavaheami (artihkkalat 8j ja 10c). Soahpmuša artihkkala 8(j) ollašuhttin dihte biodiversitehtasoahpmuša 5. oasse-beallečoahkkin lea dohkkehan eaktodáhtolaš Akwé: Kon rávvagiid. Akwé: Kon -rávvagaiid ulbmilin lea dorvvastit luonddu mánggahápmásashašvuoda seailuma ja álgoálbmotkultuvrraid luonddugaskavuoda ja árbevirolaš dieđuid seailuma. Suomas Akwé: Kon -rávvagat leat oaivvilduvvon heivehuvvot sámiid ruovttuguovllus dakkár fitnuid ja plánaid kultuvrralaš, birrasii guoskevaš ja sosiálalaš váikkuhusaid árvvoštallamis, mat sáhttet váikkuhit sámekultuvrii, -ealáhusaide ja sámi kulturárbái. Dáid rávvagiid mielde plánaid ja fitnuid dahkan galggašii vuodđuduvvat álgoálbmogiid dárbbuide ja oainnuide. Álgoálbmogat galggašedje oassálälastit fitnu buot muttuide plánemis gitta ollašuhttimii ja čuovvumii. Meahciráđde-husas lea bissovaš málle Akwé: Kon -rávvagiid heivehan dihte.

Sámedikki nammadan ng. Akwé:Kon: -joavku oassálästá plánenbargui oppa prošeavtta áigge. Akwé: Kon -joavku oassálästá plánenbargui nu, ahte doallá čoahkkimiiddis ja oassálästá ovttasbargojoavkku čoahkkimiidda. Dát joavku árvvoštallá oppa plánenproseassa sihke sámiid luonddu mánggahápmásashašvuhtii guoskevaš árbevirolaš dieđuid ja luonddugeavaheami vuhtiiváldima DGP:a dahkamis.

Riikkavuloš- ja politihkalaš rivttiide guoskevaš oktasášsoahpmuš (SopS 7-8 /1976) geatnegahttá dorvvastit sámiide vuogatvuoda návddašit iežaset kultuvrras (artihkal 27)*. Eurohpá Rádi vehádatrápmasoahpmuša (SopS 2/1998) 5. artihkkalis soahpmušbealit čatnasit ovddidit dárbašlaš dilálašvuodaaid, vai čearddalaš vehádagaise gullevaš olbmot sáhttet bajásdoallat ja ovddidit iežaset kultuvrra sihke bisuhit iežaset identitehta mávssolaš vuodđoaššiid namalassii sin oskku, giela, virolašvuodaaid ja kulturárbbi.

Eurohpá Rádi duovddaoktasašsoahpmuša (SopS 14/2006) artihkal 5 geatnegahttá identiferet duovdagiid mávssolaš oasi olbmuid birrasis, oktasaš kultur- ja luonduárbbi mánggahápmásashašvuoda ovdanboahtinvuohkin ja identitehta vuodđun sihke dahkat ja ollašuhttit namuhuvvon sierradoaimmaiguin duovddasuodjaleapmái, -dikšumii ja -plánemii oaivvilduvvon duovddapolitihka.

ON:a álgoálbmotjulggaštusa 32 artihkkala mielde álgoálbmogii galggašii leat vuogatvuota mearridit ja ovddidit mávssolaš ulbmiliid ja doaibmavugiid iežaset eatnamiid dahje guovlluid ja iežaset eará luondduriggodagaid ovddideami dahje geavaheami várás. Julggaštusa 32 artihkkala mielde álgoálbmogii lea vuogatvuota mearridit ja ovddidit deháleamos ulbmiliid ja doaibmavugiid iežaset eatnamiid dahje guovlluid ja iežaset eará luondduriggodagaid ovddideami dahje geavaheami várás.

* Kp soahpmuš 27 artihkal: "Dain riikkain, main leat čearddalaš vehádagat, dákár vehádagaise gullevaš olbmuin ii oaččo biehttalit vuogatvuoda ovttas iežaset joavkku eará lahtuiguin návddašit iežaset kultuvrras, dovddastit iežaset oskku ja eallit dan mielde dahje geavahit iežaset giela."

Lávvaplánen ja eanageavaheami eará plánen			
Lávva dahje plána	Dohkkehantjahki	Gokčevašvuhta	Plánenguvlui guoskevaš merkejumit plánas
Davvi-Lappi eanagoddelávva	2007	Anár, Soađegilli	<p>SL (luonddusuodjalanguovlu) Álbmotmeahcci, luonddumeahcci ja jekkiidsuodjalanguovllut.</p> <p>ma (Kulturbirrasa ja duovdaga gáhttema dáfus dehálaš guovlu) 5941 Tankavaara, 5957 Náttašduottar, 5058 Luirojávri ja Uhca-Luirojávri.</p> <p>SR (Vistesuodjalanguovlu) 3072 Suomujoki nuortalašgieddi sihke Oskarinjärvi ja Oskarinkoski nuortalašgieddi, 3076 Rájijovsseba ássangieddi, 3079 Rumakuru beaivestobut.</p> <p>sa (Sámiid ruovttuguovlu).</p> <p>mv (Turismma geasuhusguovlu, turismma ja lustageavaheami ovddideami čuo-záhatguovlu) 8402 Suoločielgi-Avvil, 8407 Vuohčču-Burdnomohkki.</p> <p>SM (Dološmuitoguovlu) 3532 Nattushaara.</p> <p>RM (Turismabálvalusaid guovlu) 1425 Tankavaara.</p> <p>Olgolihkadanohtolat guovllu čáða.</p> <p>Kulturhistorjálaččat dahje duovddalaččat mearkkašahti geaidnu dahje johtolat.</p>
Nuorta-Lappi eanagoddelávva	2004	Suovvaguoika	<p>SL (luonddusuodjalanguovlu). Álbmotmeahcci ja jekkiidsuodjalanguovllut.</p> <p>Se (meahcceguovlu) Meahcceguovlu.</p> <p>Olgolihkakadanjohtolat guovllu čáða.</p>
Meahciráđđehusa plána	Dohkkehantjahki	Gokčevašvuhta	Plánenguvlui guoskevaš merkejumit plánas
UK-álbmotmeahci dikšun- ja geavahanplána	2001	UK-álbmotmeahcci	-
Kemihaara meahcceguovllu dikšun- ja geavahanplána	1999	Kemihaara meahcceguovlu	-
Davvi-Lappi luondduriggodatplána 2012-2021	2103	Anára, Ohcejoga ja Eanodaga gielddaid sihke Soađegili gielddas Kuutua guovllu eatnamat ja čázit, maid Meahciráđđehus hálldáša.	Guovllu geavaheapmi stivrejuvvo vuosttažettiin dikšun- ja geavahanplánaid sihke suodjalanguovlluid dikšuma ja geavaheami prinsihpaid vuodul.
Nuorta-Lappi luondduriggodatplána 2006-2015	2006	Soađegili gielddas Kuutua guovllu), maid Meahciráđđehus hálldáša.	Guovllu geavaheapmi stivrejuvvo vuosttažettiin dikšun- ja geavahanplánaid sihke suodjalanguovlluid dikšuma ja geavaheami prinsihpaid vuodul.
Laktásanguorahallan			
Plánenguovlu lea mearkkašahti oassi nuorttil oarjjásguvlui manni suodjalanguovlofierpmádagas, mii ollá Ruoššas Suoma bokte Norgii. Plánenguovllus deaivvadit Vuovde-Lappi boreála luondduvuovddit ja áhpejeakkkit sihke Duottar-Sámi lagešvuovddit ja báljahaččat.			

Ovddit dikšun- ja geavahanplána ollašuvvan		Lassediedžut
		Kemihaara meahcceuovllu dikšun- ja geavahanplána lea ollašuvvan muđui, muhto Meahciráđđehus lea mearrádusainis geassádan meahcceuovllu vuovdedoalloodoaimmain.
		UK-álbmotmeahci dikšun- ja geavahanpláanas meroštaljojedje dat plánat, mat galge ođasmahttot ja ođđasit dakkjuvvot. Čuovvovaččas dáid guorahallan.
☒ Muhtun muddui	☐ Ollásit	<p><u>DGP</u> Guollečáziid dikšun- ja geavahanplána</p> <p>Muorrafuolahusplána</p> <p>Buollindustenplána</p> <p>Johtolatplána</p> <p>Historjjálaš čuožáhagaid dikšunplána</p> <p>Plána álbmotmeahci turismageavaheamis</p> <p>Álbtomtmeahci dutkanplána.</p>
		<p><u>OLLAŠUVVANDÁSSI</u> Ollašuvvan. UK-álbmotmeahci guollečáziid dikšun- ja geavahanplána 2005.</p> <p>Ollašuvvan. Plána lea fámus jahkái 2015.</p> <p>Ollašuvvan, buollindustenplána lea Meahciráđđehusa oktasaš plána.</p> <p>Ollašuvvan. UK-álbmotmeahci johtolatplána 2004, árvalus.</p> <p>Ii ollašuvvan, muhto huksenárbečuožáhagaide leat dakkjuvvon sierra plánat.</p> <p>Ollašuvvan. UK-álbmotmeahci luondduturismaplána 2010, árvalus.</p> <p>Ii ollašuvvan.</p>

Plánenguovllu oppalaš govideapmi

Plánenguovllu ollesviidotodat lea sullii 311 000 hektára. Dat juohkása Anára (3 %), Soađegili (62 %) ja Suovvaguoikka (35 %) gieldaid guovlluide.

Plánenguovllu alimus duottarčohkka lea Sokosti, 718 mehtera mearadási bajábealde.

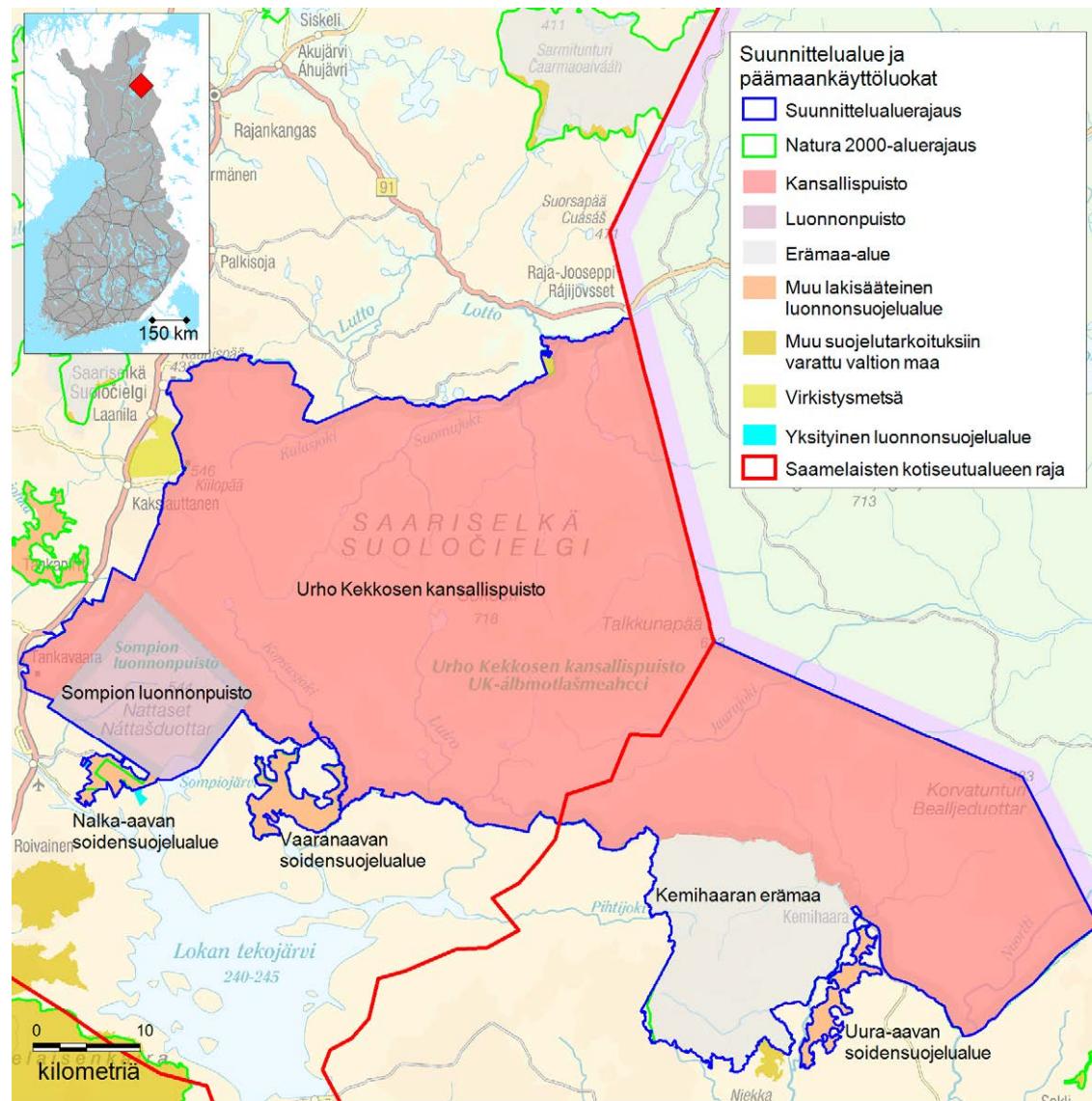
UK-álbmotmeahcci-Soabbada-Kemihaara guovlu lea riikkadásis dehálaš luondduvuvddiid, duoddariid ja áhpejeaggeluondu suodjalančuozáhat Vuovde-Lappi avádagas. Guovlu gullá ng. Fennoskandia ruonas avádahkii.

UK-álbmotmeahcci-Soabbada-Kemihaara čázádagat gullet golmma čázádatguvlui: Álbmotmeahci dava- ja nuorttageaži jogat luitet Doallánjoga bokte Jiekŋamerrii, plánenguovllu lulágeaži jogat luitet Giemajoga bokte Mearrabađalukti. Oasáš plánenguovllu oarjjageažis gullá Báhčaveaji čázádatguvlui.

Plánenguovllus dollet bohccuideaset Avvila, Sámi ja Kemi-Sompio bálgosat. Sámi bálgosii álbmotmeahcis lea erenoamáš mearkkašupmi, dasgo álbmotmeahcci lea bálgosa deháleamos dálveguohitunguovlu. Plánenguovlu lea Kemi-Sompio bálgosii erenoamáš mearkkašahti guohitunguovlu, mii dakhá vejolažžan bohccuid doallama luondduguohitoneat-namiin birra lagi lassebiebmama haga.

Plánenguovlu lea báikkálaš olbmuide hui mearkkašahti árbevirolaš meahccegeavahanguovlu.

UK-álbmotmeahcci lea profiilla dáhus Suoma buoremus meahccevánddardanguovlu. Guovllu duovdagat, eanadagat, johtolagat ja stohpo- ja orustansadjefierpmádat láhčet erenoamáš buriid vejolašvuodenaid vánndardarmiide. Suoločielgi lea okta riikka stuorámus turismaguovlluin ja álbmotmeahcci dasa gullevaš guovlun galgá leat luondduturismma riikkadási ovddideami deattuhanguovlu. Ovddidanulbmilin lea riikkaidgaskasaš dásí luondduturismaollisvuohta. Álbmotmeahcci fállá Suoločielggi turismaguovddáža áššeħasaide erenoamáš buriid beaivevánddardaranvejolašvuodenaid. Álbmotmeahci johtolagat ja ráhkadusat hábmeijit guovddáš buvttavuođu álbmotmeahccái dorjejeaddji turismma fitnodatdoibmii. UK-álbmotmeahccái dahkojuvvojt sullii 300 000 fitnama jahkásacčat.

Govva 1. Plánenguovllu ja dan lahkosiid váldoceanageavahanluohkát.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bırasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

2 Vuodđudanulbmil

Västoproseassa	Guovluid stivren	
Čilgehus	Dán skovis ovdanbuktojuvvojít plánenguvlui gullevaš suodjalanguovlluid ja -prográmmačuožáhagaid vuodđudanulbmil sihke plánenguvlui guoskevaš dihto riikkaidgaskasaš soahpmušaid ulbmilat. Vuodđudannjuolggadusas dahje suodjalanprográmmas meroštallon suodjalanguovllu vuodđudanulbmil lea vuodđun plánenguvllu guovddáš árvvuid meroštallamii. Vuodđudanulbmil váikkuha bealistis maiddái plánenguvllu višuvnna meroštallamii sihke ovddi-danulbmiliid ásaheapmái (gč. váladolohku II). Suodjalanprográmmačuožáhagain, mat eai vel leat vuodđuduvvon luonddusuodjalanguovlun, suodjaleami ulbmil lea meroštallon áššáigullevaš suodjalanprográmmas. Suodjalanguovlluide guoskevaš ulbmilat leat mielde ee. láktasajid suodjaleapmái guoskevaš Ramsar-soahpmušas.	
Plánenguvllu dahje dan oasi namma	Vuodđudannjuolggadus, suodjalanprográmma dahje -soahpmuš	Guovllu suodjalanulbmil
UK-álbmotmeahcci	Ráđđehusa árvalus 8/1982 83/228, 91/565	Hui čáppa ja muđui luondu dáfus mearkkašahti báikki sealun dahje ealli- dahje šaddošlája ráfáidahttin. Ráđđehusa árvalusas UK-álbmotmeahci birra (HE 8/1982) daddjojuvvo ahte vuodđudeami ulbmilin lea bisuhit Oarje-Eurohpá manjimuš viiddis ja geainnuhis vuovde-, jeagge- ja duottarmeahci. Árvalusa mielde suodjalanárvvuid bisuhan dihte lea dehálaš ahte turismma ja vánddardeami sáhttá stivret ja ahte guovllu vuovddit bisuhuvvojít luonddudilis. Luonddusuodjalanguovllu čohkkedettiin ii árvalusa mielde leat ulbmilin loahpahit dahje geahpedit guvlu guoskevaš turismma ja vánddardeami, muhto geahčcalit stivret daid guovllu luondu dáfus vuogas báikkiide.
Soabbada luondu-meahcci	56/634, 81/932	Diedalaš ulbmiliidda, luonddusuodjaleami, dutkama ja oahpahusa dárbbuide.
Kemihaara meahc-ceguovlu	62/1991	Guovluid meahccáivuða bisuhan dihte ja luondduealáhusaid dorvvastan dihte sihke luondu máŋgga-bealat geavaheami ja dan vejolašvuodđaid ovddidan dihte.
Vaaranaapa jek-kiidsuodjalanguovlu	88/851	Hui čáppa ja muđui luondu dáfus mearkkašahti báikki sealun dahje ealli- dahje šaddošlája ráfáidahttin.
Uura-aapa jek-kiidsuodjalanguovlu	88/851	Hui čáppa ja muđui luondu dáfus mearkkašahti báikki sealun dahje ealli- dahje šaddošlája ráfáidahttin.
Nalka-aapa jek-kiidsuodjalanguovlu	88/851	Hui čáppa ja muđui luondu dáfus mearkkašahti báikki sealun dahje ealli- dahje šaddošlája ráfáidahttin.
Natura-guovllut	1998	Luondodirektiivvas namuhuvvon luondotippaid ja šlájaid eallinbirrasiid sihke loddeditdirektiivvas namuhuvvon lottiidgovtolaš suodjalandási dorvasteapmi.
Čoahkkáigeassu		
Plánenguvlu lea suodjaluvvon sierra vugiigin ja sierra áigodagaid áigge nannosit. Luonddumeahcci lea eanemus suodjaluvvon. Álbmotmeahcci suodjaluvvo álbmotmeahci sierralága vuodul. Meahcceguovloláhka suddje Kemihaara meahc-ceguovllu. Jekkiidsuodjalánláhka dorvvasta jekkiidsuodjalanguovlluid. Buot guovlluide gusket Natura-njuolggadusat.		

3 Jápma luondu: čázádagat ja geologija

Vástoproseassa	Luonddusuodjaleapmi	Kárta	☒	Govva 2. Guovllu čázádagat, golganguovllut ja bodnečáhceguovllut Govva 3. Guovllu bajildushámít
Čilgehush	Dán skoris govvividuvvo plánenguovllu čázi kvalitehta ja loddečáziid iešlähki sáivačázi ja mearraguovlluid hárrai. Kvalitehtaluhokká govvida bajildusčáziid ekologalaš dili ja loddečáhcečuoggát (ESA-čuoggát) čuozáhaga loddečáhceárvvu. Skovvái gullá kárta, mii govvida guovllu čázádagaid ja čázádatguovlu-juogu.			

Čázádagat

Govvideapmi guovllu čázádagain (jávrrit, čiknjodat, jogat, golganguovllut)

UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihaara čázádagat gullet golmma čázádatguvli. Álbmotmeahci davá- ja nuorttageaži stuorámus jogat Suomujoki ja Lohttu, Kulas-, Muorravaarakka-, Kiertämä-, Anteri- ja Jaurujoki sihke Njuohttejohka luitet Doallánjoga bokte Jiekŋamerri. Plánenguovllu oarjjageahčen Tankajoki gierragiid ja lulágeahčen Luirojoga, Kopsusjoki, Riebanjoga ja Giemajoga gierragiid čázit luitet Giemajoga bokte Mearrabáđaluktii. Pihtijoki Kemihaara meahcceguovllu oarjedavágeahčen luotá Lokka dahkujávrái (čujuheapmi 3/1). Kakslauttanen luotá Tolosjoki bokte Avviljohkii ja Báhčaveaji čázádahkii. Čázádagaid ollesviidodat lea 4 600 ha, mas jávriid ja ládduid ossodat lea 1 600 ha. Guovllu mávssoleamos jávrrit Luirojávri, Kopsusjärvi ja -lampi sihke Kiertämäjärvit leat coages jávrit, main lea vánis humus. Guovllu bajildusčázit leat ekologalaš ja kemiijalaš dili dáfus eanaš erenoamážiid luohkás. Guovllu čázádagat gullet Giemajoga ja Deanu–Njávdánjoga–Báhčaveaji čáziiddikšunplánaguovlluide (čujuheamit 3/2–5).

Plánenguovlu gullá oktan Natura 2000-guovlun čáhcerápmadirektiivva (VPD) suodjalanguovloregistarri ja dat lea mearkkašahti guovlu luondodirektiivva Čuvvosis I namuhuvvon rávdnečáziid luondotippaid dego Fennoskandia luonddudiláš johkajohtolagat (3210), jogazat ja ádjagat (3260), duottarjogat ja ádjagat (3220) suodjaleami dáfus (čujuheapmi 3/6).

Govvideapmi guovllu bodnečázin

Guovllu bodnečázit, maid deháleamos čohkiidanguovllut leat stuorámus buolžačohkiidemiin, gullet III-luohkkái (Eará bodnečáhceguovllut) ja daid kvalitehta lea erenoamáš (čujuheapmi 3/7).

Govvideapmi guovllu mearain (tiippat, čiknjodat jna.)

-

Čáhceguovlluid ja bodnečázi dálá geavaheapmi (johtinfávllit, guollešaddadeapmi, bodnečázi váldin jna.)

Plánenguovllus ii válđojuvvo bodnečáhcí.

Viidodagat ja ossodat guovllus			Bajildusčáziid dilli (% viidodagas)	Eará ášsit
Namma	ha	%	Er.oam/buorre Viehka buorre Viehka fuotni/fuotni li meroštallon	☒ VPD:a mielde dahkkojuvvon suodjalanguovloregistarčuozáhat
Jávrrit, viidodat	1 620	0,5		☐ Guoikkaidsuodjalančuozáhat
Mearraguovllut, viidodat	-			☐ Muhtun muddui dahje ollásit mudjejuvvon čázádat dahje
Bodnečáhceguovlluid viidodat				☐ Sakka rievdaduvvon čázádat

Geologiija**Govvideapmi guovllu geologijas (báktevuođđu)**

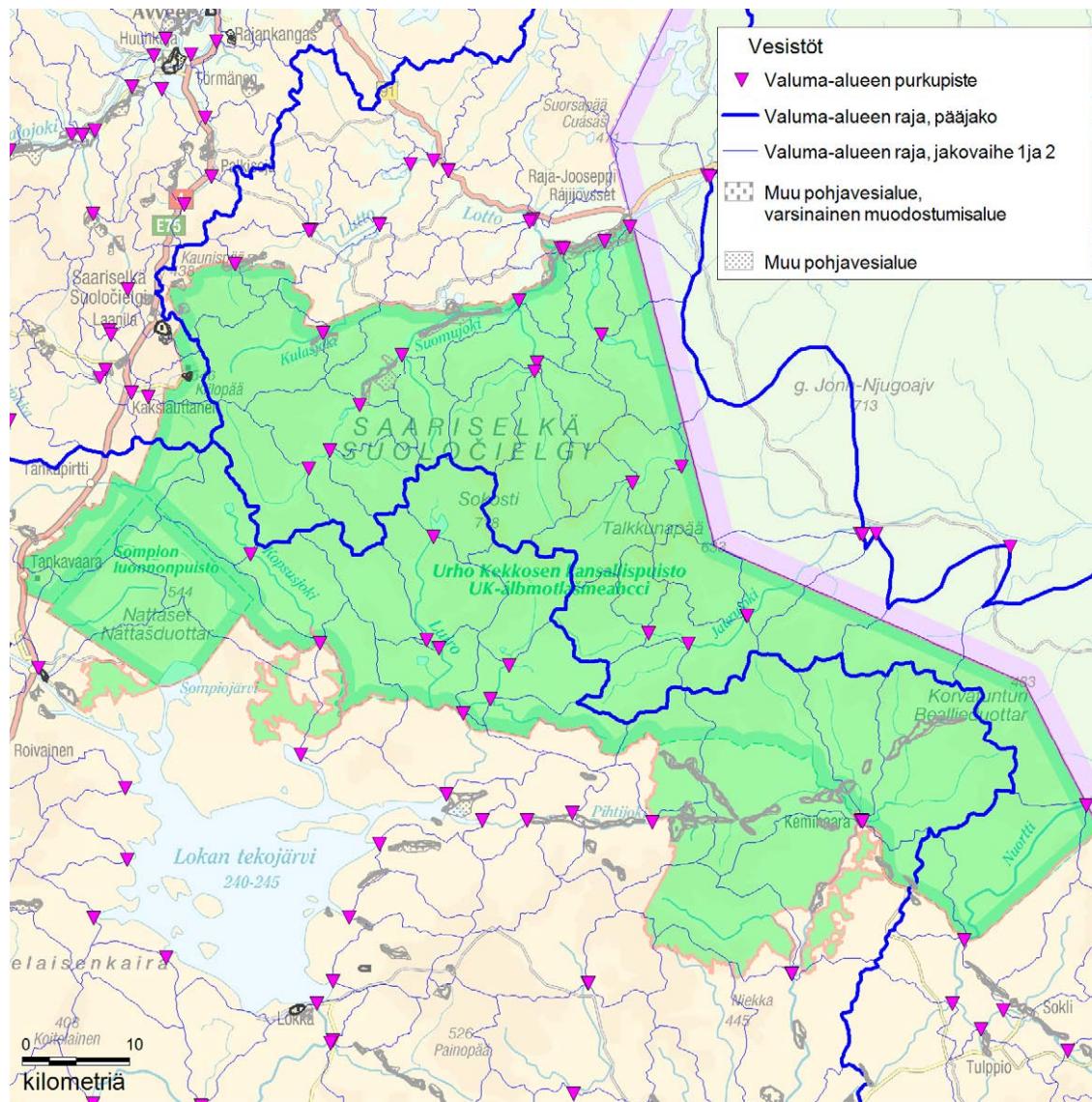
Plánenguovllu báktevuođđu lea oppalaččat guorbas. UK-álbmotmeahci báktevuođđu lea eanaš Lappi granulihttaavádagas, mii lea riegádan sullii 1,9 miljárddu lagi dassái. Kemihaara meahcceguovlu gullá agi dáfus ainge boarráset Nuorta-Lappi granihtagneaisaguvlui, ja dan davágeahčen gávdnojít maiddái Gaska-Lappi ráktogeađgeguvlu gullevaš geađgešlájat. Soabbada luonddumeahcis Náttašduoddaris gávdno Náttaža rukses granihta. Ee. Bassi-Náttaža alážis leat čohkalágan geđgiin čohkiidan torat, mat leat riegádan go granihta lea laiggadan beanta (3/8). Hámi dáfus ártegis torat leat leamaš dolin bassi bálvvosbáikkit. Dálá duottarčohkat leat čohkiidan 30–50 miljovnna lagi dassái ng. Iaiggo-lihkademiiquin. Laigosiid moallananlinnját vuhttojít meahcis (čujuheapmi 3/9). Álbmotmeahci alimus duottarčohkat leat Sokost 718 m, Ukselmapää 698 m ja Vuopmeoain 689 m mdb.

Govvideapmi guovllu geologijas (eanaavuođđu ja geomorfologija)

Álbmotmeahci váibmosis lea Rávdoduoddariid–Suoločielggi guovlu, man manjimuš jiekjaáigi lea hábmen. Dán duottarguovllus lea álki johtit. Nannánjiekki geassádii guovllus sullii 9 500 lagi dassái. Jiekjaáiggi mearkkat vuhttojít duovdagis máŋggaláhkai. Leat buolžžat, morenačohkiideamit sihke ravdagurat ja ávžžit. Morena ja lavdnji leat dábáleamos eanaślájat. Mearkkašahti buolžasajit leat álbmotmeahcis Suomujoki guoras ja ee. Pihtijoki buolžzaide gullevaš Vieriharju meahci nuorttageahčen. Kemihaara meahcceguovllus deháleamos buolžaguovlluide gullet Suopattivaara buolžžat ja meahcceguovlu čađa joatkašuvvi Pihtijoki buolžaráidu. UK-álbmotmeahci álbmadeamos ávžžit leat Paratiisikuru, Lumikuru sihke Pirunportti ja Suoločielggi turismaguovddáža lähkosis Rumakuru. Jiekjaáiggi mearkkat vuhttojít valjis maiddái Suoločielggi turismaguovllu lähkosis, ee. ravdagurat ja ávžžit Kiilopääs, čopmamorenasajit Vellinsäärpimäpääs ja buolžžat Lohtu guoras dasstán čierastallanguovddáža lähkosis. Juovva, mii gokčá viidát ee. Sokostí aláža ja Kemihaara meahcceguovllu duoddariid, lea čohkiidan jiekjaáiggi manjá buolašmoallaneami oktavuođas (čujuheamit 3/10–12).

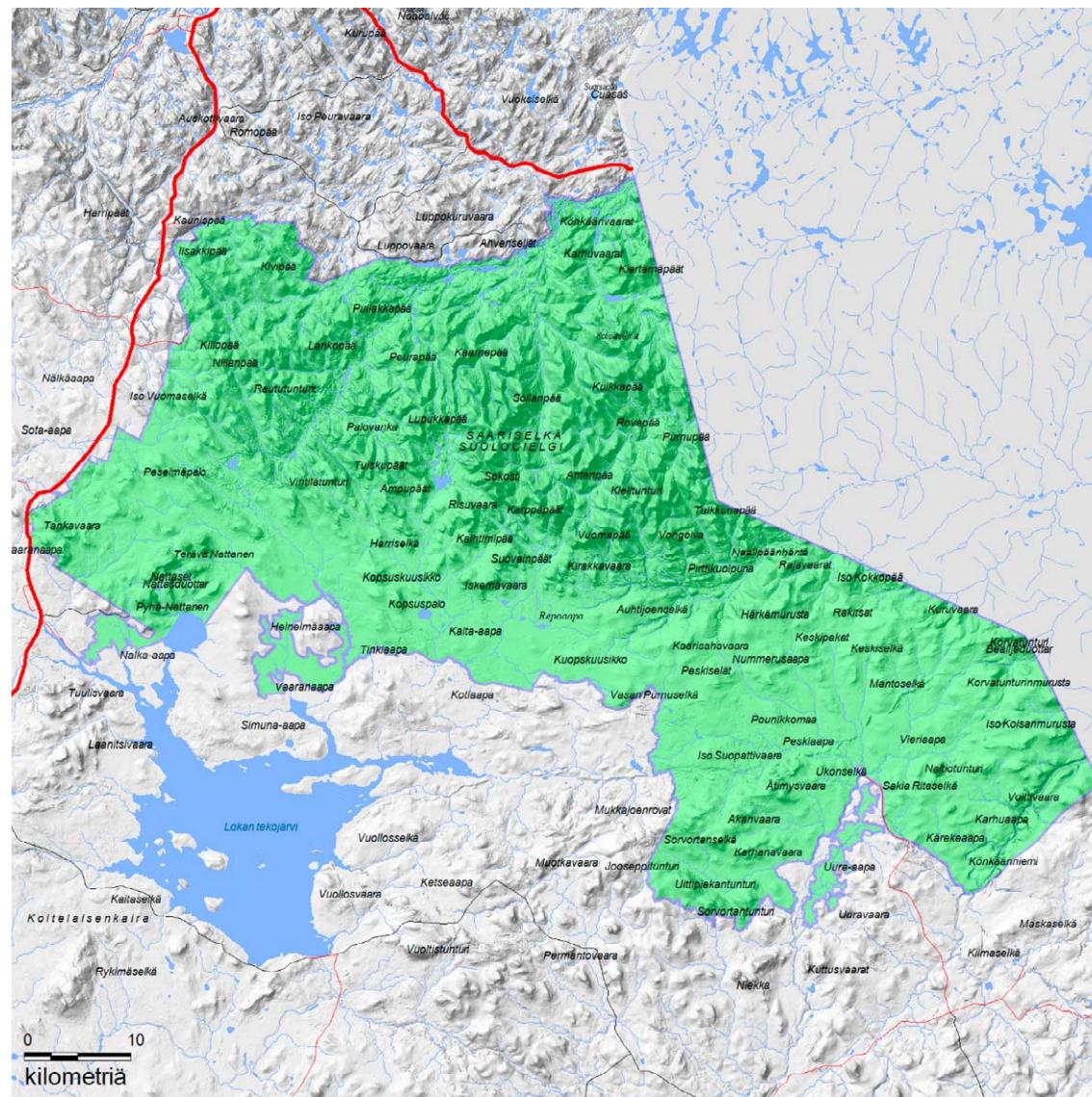
Eará áššit

- Riikkadásis móvssolaš morenaguovlu
- Riikkadásis móvssolaš gálkabákteguovlu

Govva 2. Guovllu čázádagat, golgan-guovllut ja bodnečahceguovllut.

© Meahciráððheus 2017, © Suoma bি-
rasguovddás 2017, © Kartakeskus Oy,
Lohpi L5293, Maanmittauslaitos
1/MML/17.

Govva 3. Guovllu bajildushámit.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

4 Natura 2000 -luondotipiipat

Västoproseassa	Luonddusuodjaleapmi	Kárta	☒	Govat 4, 5, 6 ja 7. Luondotipiipat Govva 8. Luondotipiipaid mihtilmasvuohta			
Čilgehus	Dán skoris govviduvvujit oppa plánenguovllu Natura 2000- luondodirektiivva luondotipiipat, daid viidodagat ja mihtilmasvuodat. Mihtilmasvuohta -doahpgiin oaivvildit dákko čoahkkáigeasu Natura-diehtoskoviid mihtilmasvuohta ja luonddudilálašvuohta -dieđuin. Mihtilmasvuodas boahtá ovdan, man "mihtilmassan" luondotipiipu guovllus lea, ja dasa váikkuhit ee. luondotipiipa ráhkadus, doaibma ja ovdeštanvejolahšvuodat. Dán skoris guorahallojít maiddái plánenguovllu sajádat suodjalanguolvofierpmádagas ja oktavuohta fierpmádaga eará čuozáhagaide.						
Luondotipiipat		Luondotipiipaid mihtilmasvuohta luohkáid mielede (ha), luondotipiipat I ja II ²					
Koda	Luondotipiip * = erenoamás dehálažjan adnojuvvon Natura 2000 -luondotipiip	Viidotodat, luondotipiip I (ha)	Viidotodat, luon- dotipiip II (ha)	Erenoamás	Buorre	Mearkkašahti	Li mearkkašahti
				LT I	LT II	LT I	LT II
3110	Guorba čielgačázat jávrit	1 587		1 059		528	0
3160	Humusláddot ja -jávrit	35		21		13	1
3210	Fennoskandia luonddudilálaš johkajohtolagat	163	2 017	147	1 489	15	528
3220	Duottarjogat ja ádjagat	90		90		0	0
3260	Jogažat ja ádjagat	841		841		0	0
4060	Duottarguolbanat	26 458		17 457		8 946	55
6150	Guorba duottarniittut	406		405		1	0
6270	Šládjarikkis goike ja lákta niittut*	0,7		0,7		0,0	0,0
6450	Dulveniittut	0,6		0,0		0,6	0,0
7110	Lovttosjeakkit*	1 102		835		266	0
7140	Molsašuvvanjeakkit ja gáddejeakkit	3 360		3 117		241	2
7160	Gáldut ja gáldjeakkit	6,9	5,1	5,3	3,8	0,7	1,2
7230	Vujohatjeakkit	26	144	25	86	1	45
7310	Áhpejeakkit*	43 927		43 546		364	18
8110	Duoddariid čievrafierramat ja rášsat	66		66		0	0
8220	Siliikáhttabávittit	7 301		7 301		1	0
9010	Luonduvuovddit*	171 877	40	159 519	40	9 209	3 149
9040	Lagešvuovddit	27 010		25 899		608	503
9050	Rođut	147		146		0	0

9060	Buolžavuovoddit	40		0		40		0										
9080	Vuovdeguovddat*	3	3	1		3	2	0	1									
91D0	Muorraleakkit*	3 409	4 266	3 270	3 693	136	454	2	119									
91E0	Dulvevuovddit*	51		38		11		1										
Luondotipiidaid viidodat oktiibuot (ha)		287 905	6 475	263 788	5 312	20 384	1 030	3 732	132									
Luondotipiidaid ossodat plánenguovllus (%)		93 %		85 %		7 %		1 %										
		Viidodat (ha)	Lassedieđut															
	Eará go Natura-luondotipiipa	17 446	Dieđut MHGIS 12.4.2013. Soabbada luonddumeahci ja UK-álbmotmeahci luondokárten (LUOTI-materiála) dahkkojuvvui jagiid 1996–1998, Kemihaara ja Uura-aapa luondotipainventeren jagiid 2010–2011, Vaaranaapa ja Nalka-aapa jekkiidsuodjalanguovlluid inventeren 2013:s. Natura-luondotipiidaide gulakeahthes guovllut leat duoddariid rášsat ja vuovdedoalu vuollásaa ovddeš čuozáhagat. Dasa lassin Natura-diehtovuođus (čujuheapmi 4/1) lea almmuhuvvon Duottarsuovkkat (4080), main eai leat Meahciráđđehusa inventerendieđut.															
	li inventerejuvvon	5 193	LUOTI-materiála dieđut vuodđuduuvvet eanaš áibmogovvadulkomii. Govusdieđuin Natura-luondotipiipa ja mihtimasvuoda hárrái sáhttet leat eahpedárkilvuodat.															
Buot govvosat oktiibuot		310 543																
Fierpmádatguorahallan																		
UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihaara guovlu lea riikkadásis dehálaš luondduvuvddiid, duoddariid ja áhpejeaggeluonddu suodjalančuozáhat Vuovde-Lappi avádagas. Guovlu gullá ng. Fennoskandia ruonas avádahkii ja dat hábme Eurohpá viidáseamos oktilaš luondduvuvddiid guovllu Bátneduoddara ja Bulju meahcceguovlluiguin ja Leammi álbmotmehciin. Suodjalanvuloš ollisvuhtii gullet maiddái Anárjoga álbmotmeahci Norgga bealde ja Sámi vuovdi Ruošša bealde.																		
Čoahkkáigeassu																		
Dieđut UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihaara luondotipiidaid vuodđuduuvvet eanaš 1990-logu loahpageahčen dahkkojuvvon luondokártemii (čujuheapmi 4/2). Kártenvuohki lea vuodđuduuvvan eanaš áibmogovvadulkomii, mainna lea váttis dutkat vujohatjekkiid, ja nuba dutkanbohtosiin fidnejuvvon vujohatjekkiid viidodat sáhttá leat uhcit go duoh tavuođas lea. Nuppe dáfus omd. duottarniittuid viidodat lea tabeallas mendo stuoris, dasgo daidda leat válđojuvvon mielde maiddái jalges suoidnás ájaguorat. Mánggain eará luondotipiidaid, dego vujohatjekkiin ja gáldosajiin dieđut leat váilevačcat. Luondotipiidaideđut leat dárkkistuvvon ja dievasmahton Kemihaara meahcceguovllus 2011:s, UK-álbmotmeahcis jagiid 2012–2013 ja jekkiidsuodjalanguovlluin 2013:s.																		
UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihaara guovllus vuovddit gokčet 55 % guovllu viidodagاس. Luondduvuovoddit leat eanaš goikelágan guolbaniid beahcevuovddit, muhto guovllus leat maiddái viiddis guossavuovoddit ee. Itäkairas. Šattolaš rođut ja dulvevuovddit leat báikkuid johkaguorain. Guovllu vuovddit leat measta luonddudilis; vuovddit leat čuhppojuvvon dušše báikkuid UK-álbmotmeahci lulágeahčen ja meahcceguovllus. UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihaara guovlu lea okta Suoma 15 buollánjoatkaguvllus, main dorvastuvvo buollán muora dárbbašeaddji buollánšlájaid sealun suodjalanguovlluin Suoma sierra osiin. 2014:s álgán Paahde-Life-fitnus lea ulbmil dahkat plánenguvlui buollánjoatkaplána ja vejolaš boaldinčuozáhagat leat gehččojuvvon UK-álbmotmeahcis ja Kemihaara meahcceguovllus. Buollánjoatkaplána ulbmilin lea boaldit 5 jagi gaskkaid moanaid čuozáhagaid riikka sierra osiin. Álbmotmeahci nuorttageahčen Jaurujokis lea viiddis riđđoroassoguovlu, mas Meahcedutkanlágádus dutká muoraid mieska-deaddjišlájaid gávdnomá ja leavvama																		

² Luondotipiida II gávdno badjálas tiipan luondotipiida I.

Plánenguovllus sullii 16 % leat jeakkit, main váldoluondotipián leat áhpejeakkit. Plánenguovllu jaaggetiipan leat eanaš Vuovde-Lappi suonjut ja fíierpmilágán áhpejeaggečohkii-deamit. Jekkiidsuodjalanguovlluin gávdnojít maiddái dävvin hárveneabbo lovttosjeakkit ee. Uura-aapas. Jeakkit leat eanaš bibmosláganat, muhto bibmosge jeakkit, ee. vujohatsuonjut leat goittot Repoapás ja Vaaranapás. Plánenguovllu jeakkit leat luonddudilis, earret Soabbada lulágeaži jekkiid, maidda várra dahkuáldáid huksen lea muhtun muddui váikkuhan.

Lagešvuvddiid (9040) ja duottarguolbaniid (4060) ossodat guovllus lea sullii 17 %. Jalges duoddaris lea viehka vánis guorba šattolašvuhta, eige guovllus leat dieđuid mielde gálkageadggit dahje eará biebmoávnasgáldut báktevuodús. Báikkuid sáhttá vuohittit smávvalágán biebmoávnasváikkhuusa, mii oidno šattolašvuodás ee. nu, ahte gálkasajiiň šaddet báikkuid golkkat ja mánggalágán niitošattut ájaguorain. UK-álbmotmeahcis leat Suoma duottarguovllu viidáseamos lagešsuovkkat. Rávdoduoddariid (ee. Teräväkivenpää, Kiilopää ja Kaunispää) erenoamášvuhta lea ng. Kiilopääsoahki, mii lea eanagierraga mielde šaddi lagešhápmi. UK-álbmotmeahci-Soabbada-Kemihaara guovlu lea viidodaga dáfus mearkkašahti maiddái rávdnečáziiđe. Guovllu stuorámus jogat gullet luonddotipií Fennoskandia luonddudilálaš johkačázádagat

UK-álbmotmeahci rájiid siste leat guokte boares ássangietti, Orponena niitu ja Rájjiovsseba gieddi. Meahciráđđehus láddjeha daid jeavddalaččat ja ná dat eai beasa sieđgaluvvat ja šattolašvuhta bissu nu mánggabelagin go vejolaš. Álbmotmeahcis lea smávvalágán golledoidindoiba Tankavaara ja Kopsusjärvi guovlluin, ja dát leat báikkuid rievđadan ájaguoraid luonddudili.

Suopma reporterii EU:ai 2013:s Suomas gávdnojeaddji Natura 2000-luonddotipií ng. govttolaš suodjaleami dásis áigodahkii 2007–2012 (čujuheapmi 4/3). Suodjaleami dássi gehččojuvvo "govttolažän" dalle, go guoskevaš luonddotippa leavvanguovlu ja gávdnonsajit sihke mihtilmasvuodat ja dasa mihtilmaš šlájat seilot. Mánggain luonddotipain, ee. vujohatjekkiin, gáldosajiiň ja luondduvuvddiin suodjaleami dássi ii lean Suomas doarvái buorre.

Suoma duottarguovllus suodjalandássi ii lean árvvoštallama mielde doarvái buorre duottarguolbani ja lagešvuvddiin. Daid leavvanguovlu ja viidodagat eai leat mearkkašahtiláh-kai gáržon. Raportta mielde duottarguolbani ja lagešvuvddiid luonddudilli lea Suomas fuothnánan bohccuid liigeguohtuma ja soahkevuvddiin mángga sajis lastamáhtoroasu ja dan manjá dáhpáhuvvan soagi njoazes oðasmuvvama dihte. 1960-logu lastamáhtoroassu duššadii viidát lagešvuvddiid Sámis (čujuheapmi 4/2). Meahciráđđehusa báikediehto-vuogádaga (MHGIS) mielde UK-álbmotmeahcis lea lastamáhtoroassoguovllut sullii 1500 ha, mii lea 3 % duottarguovlluid viidodagas. Lagešvuovddit leat ealáskeamen, eige plánenguovllus leat leamaš lastamáhtoroasut manjimus áiggiid.

Suoma luonddotipií dilli guorahallojuvvui maiddái 2008:s gárvvásmuvvan luonddotippaid áitavulošvuodaárvvoštallamis (čujuheapmi 4/12). Plánenguovllu áitojuvvon luonddotipain eai gávdno dárkilis ja gokčevaš dieđut. Áitojuvvon duottaruonddotippat guovllus leat čáhppesmuorji-jeagil-lagešvuovddit, livdnjoguolbanat, bieggaguolbanat ja golkaguolbanat, main guokte manjimuš luonddotippa leat UK-álbmotmeahcis iežaset leavvanguovllu ulliravddas. Plánenguovllus gávdnojeaddji eará áitojuvvon luonddotippat leat ee. ritnesámelgáldut, vujohatjeakkit, vujohatvuovddážat ja -muorrajeakkit, lákta niittut (Rájjiovsseba gieddi) sihke rođut ja guorba guolbanat.

Bohccuid guhkálaš liigeguohtun čuohcá šattolašvuoda čoakkádussii, ráhkadussii ja valljivuhtii. Bohccuid guohtun váikkuha maiddái ee. humusgearddi assodahkii. Bohccuid dálvit dáhpáhuvvi guohtun geahpeda čiulgasepmosít eanajeahkáliid meari. Dálvit dáhpáhuvvi guohtun ii čuoze eará šattolašvuhtii seamma sakka go geassit dáhpáhuvvi guohtun. Geassit dáhpáhuvvi guohtun čuohcá šattuid valljivuhtii ja rievđada šlájaid valljivuodagaskavuođaid sierra šattolašvuodagerddiin (čujuheamit 4/4–5). Soagi oðasmuvvamii geassit dáhpáhuvvi guohtun čuohcá sakka. Bohccuid guohtuma váikkuhusat vuhttojít maiddái luondduvuvddiin jeagelsajiiň, áinnas goike ja guorba guolbaniin.

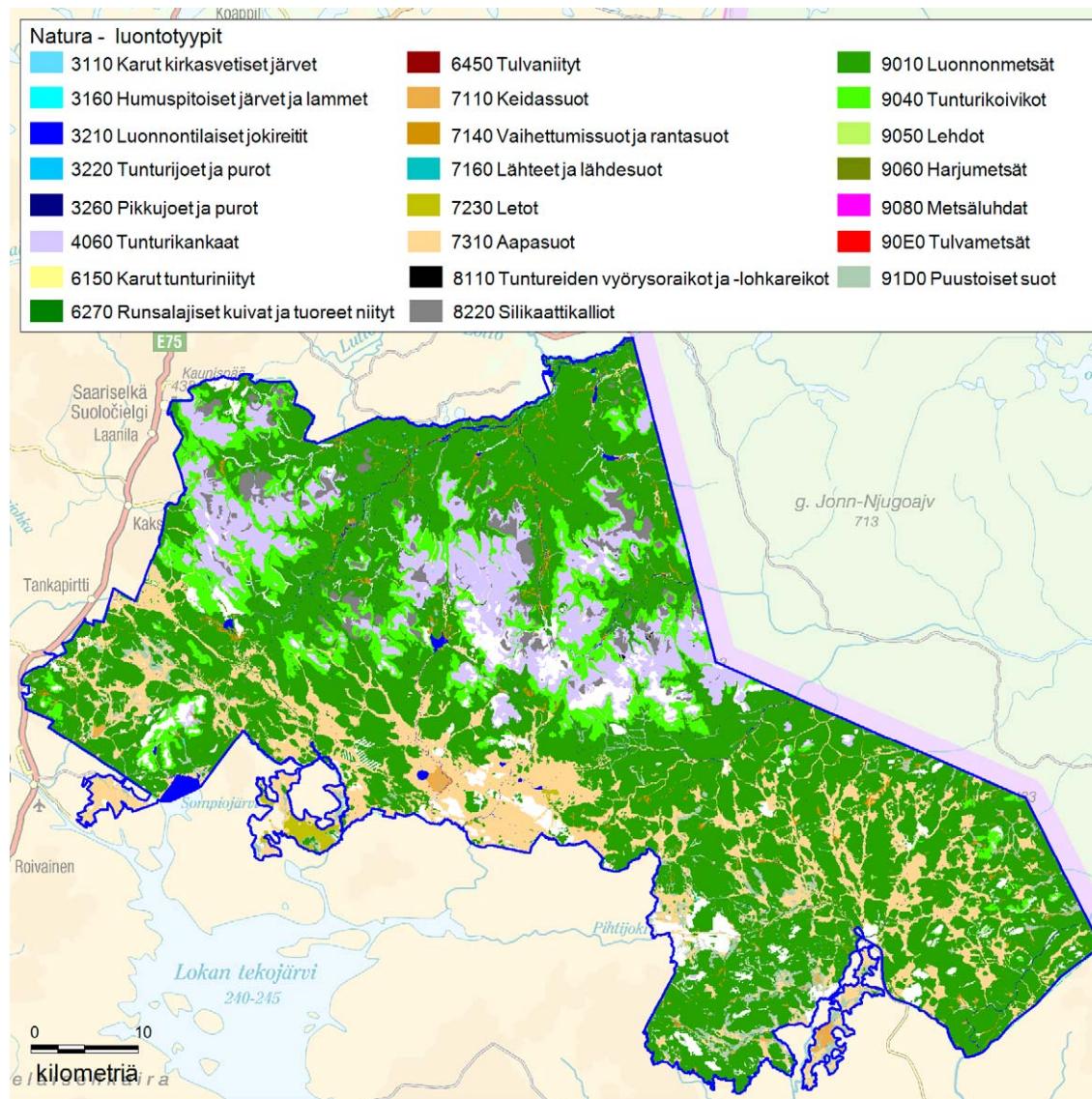
Bohccuid dálveguohtonguovllut leat eanaš plánenguovllu nuortadavágeahčen ja nuortaráji lahkosii. UK-álbmotmeahcci lea eanaš dálvit bohccuid guohtonguovlun. Fuođđo- ja guolledoalu dutkanágádusa (RKTL) manjimuš guohtoneanainventerema mielde (čujuheapmi 4/6) sihke Sámi bálgosa ja Kemi-Sompio bálgosa dálveguohtonguovlluid jeageleat-namat leat leamaš govttolaš dilis. Sámi bálgosis jeageleatnamiid dilli orru guohtoneanainventerema mielde juoba buorránan 1990-logu gaskamuttu dili ektui. Jeageleatnamat leat báikkuid "hui oðasmuvvít" (jeahkáliid biomássá badjel 1000 kg/ha). Dásá lea váikkuhan bálgosa guohtonguovlluid molssodanvuogádaga lágiđeapmi guođohanáiddiin. Sámi bálgosis UK-álbmotmeahci atnet guohtonguovlun dušše dálvit. Plánenguovllu oarjjageahčen Sámi bálgosa rájiid siste gal ii leat jeageleatnamiid dilli buorránan. Dien guovllu

geasse- ja čakčaguohitunguvillus jeageleatnamat ledje dieðuid mielde "sakka nohkan" (jeahkáliid biomássá vuollel 300 kg/ha). Guohtoneatnamiid dillái leat bealisteaset váikkuhan maiddái guohitunguvlluid gáržun plánenguovllu olggobealde ee. Lokka ja Porttipahta dahkuáldáid huksema dihte. Ekonomijavuovdegouovllus boares vuovddit ja lahppovuovddit leat geahppánan, mii lea lasihan bohccuid guohtundeattu plánenguovllus.

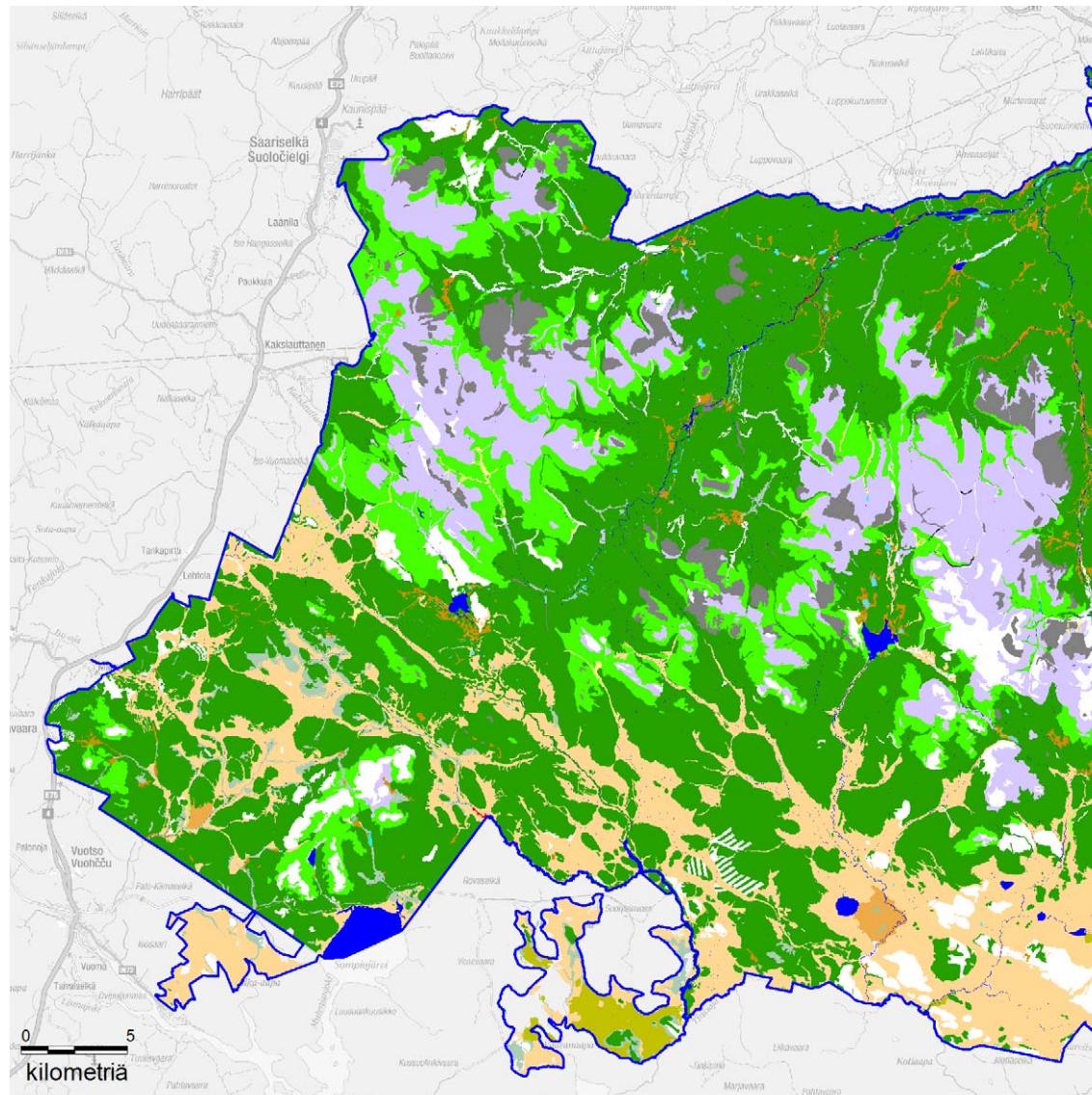
Bohccuid govtolaš guohtundeaddu sáhttá lasihit šlájaid márggahápmásašvuoda bibmos luondotíippain, dego šládjariikkis duottarniittuin (čujuheamit 4/7–9). Bohccuid guohturna leat fuobmán ealáskahtit biebmoávdnasiid birraohtima ja lasihit šlájain ee. rásiid ja suinniid meari (čujuheamit 4/10). Go bohccot guhtot, de dat hehtte sieðgaluvvama ja maiddái daňasluvvama (čujuheapmi 4/11).

Dálkkádaga rievdan lea boahtteáiggis okta stuorámus áitagiin duottarlundai Suomas. Dálkkádaga liegganeami dihte vuovdeordda einnostit sirdašuvvat davvelii ja badjelii du-oddariin, mii vuhttošii vuos lulimus duoddariin. Sieðgaluvvama navdet lassánit, mii sáhttá čuohcit muhtun jalges ja smávvalágan luondotíippaid, dego duottarniittuid seailumii (čujuheapmi 4/12). Nuppe dáfus dáin manjimuš dutkamiin lea gávn nahuvvon ahte bohccuid geasiágasaš guohturn njoahcuda dálkkádaga nuppástuvvama váikkuhusaid duottarlundai (čujuheamit 4/13–15). Gánnheha fuomášit ahte dálkkádatrievdama váikkuhusaide leat váikkuheamen geasse/dálvettemperaturvraaid ja arvemeriid lassin maiddái báikkálaš dahkkit, dego muohtagokčasa juohkáseapmi, eanavuođđodilálašvuodat ja bohccuid guohturna mearri (čujuheapi 4/12). Plánenguovllu duottargouovllut leat eanaš bohccuid dálveguohitunguvllut. Dálkkádatrievdama báikkálaš váikkuhusaid plánenguvlui lea váttis árvvoštallat. Dálkkádaga rievdamis galgašedje leat eanet dutkan- ja čuovvundiedut.

Olbmo dagahan (sihke vázzin ja njealjejuvllagiin vuodjin) eatnama gollan johtolagaid guoras sáhttá čuohcit smávvalágan luondotíippaide, dego rašes gáldosajiide, vuohccuba-jildusaide ja asehislavdnjejekkiide erenoamážit Suoločielggi turismaguovllu lahkosiin.

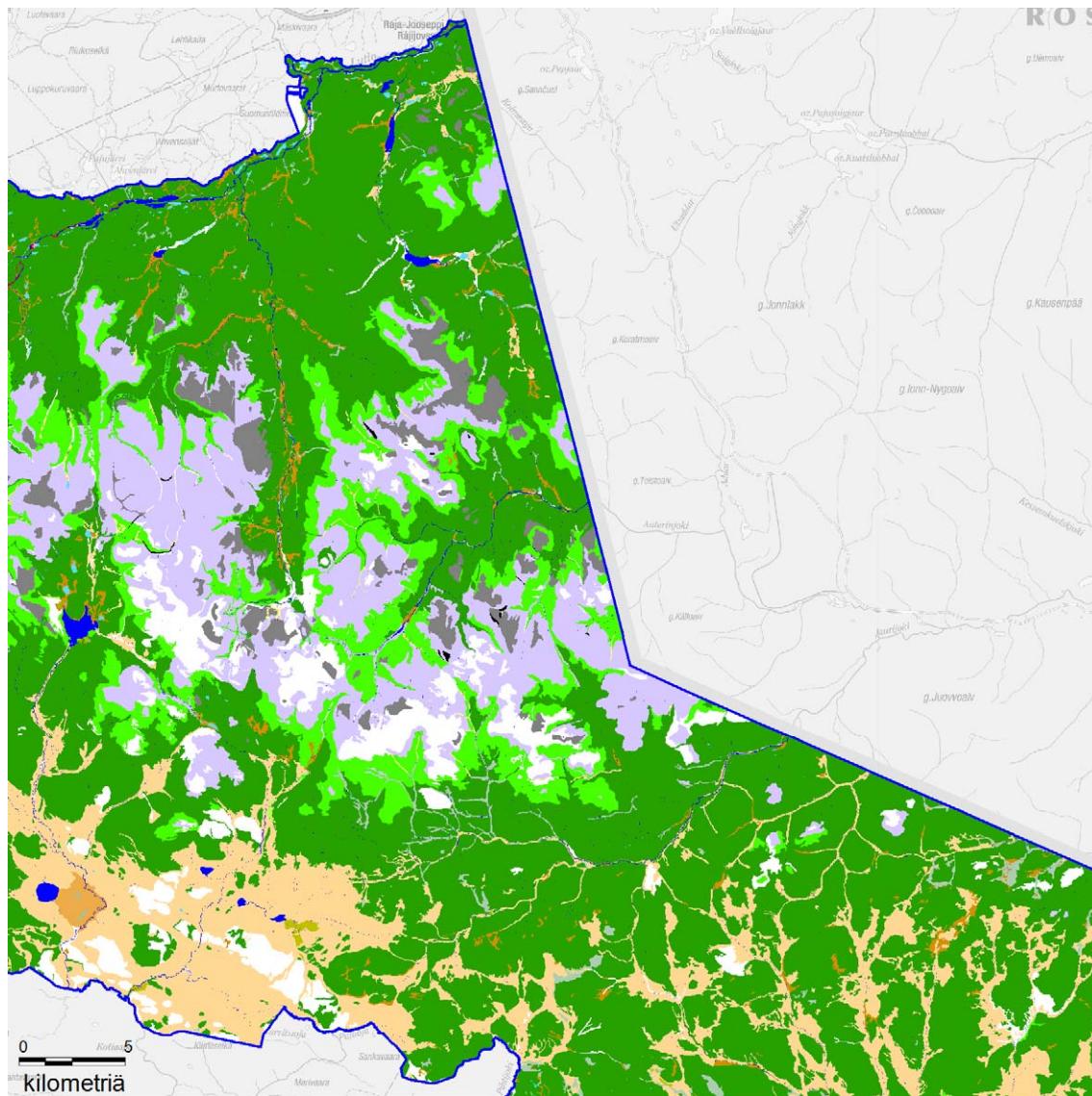
Govva 4. Plánenguovlu luondotiippat.

© Meahciráððehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

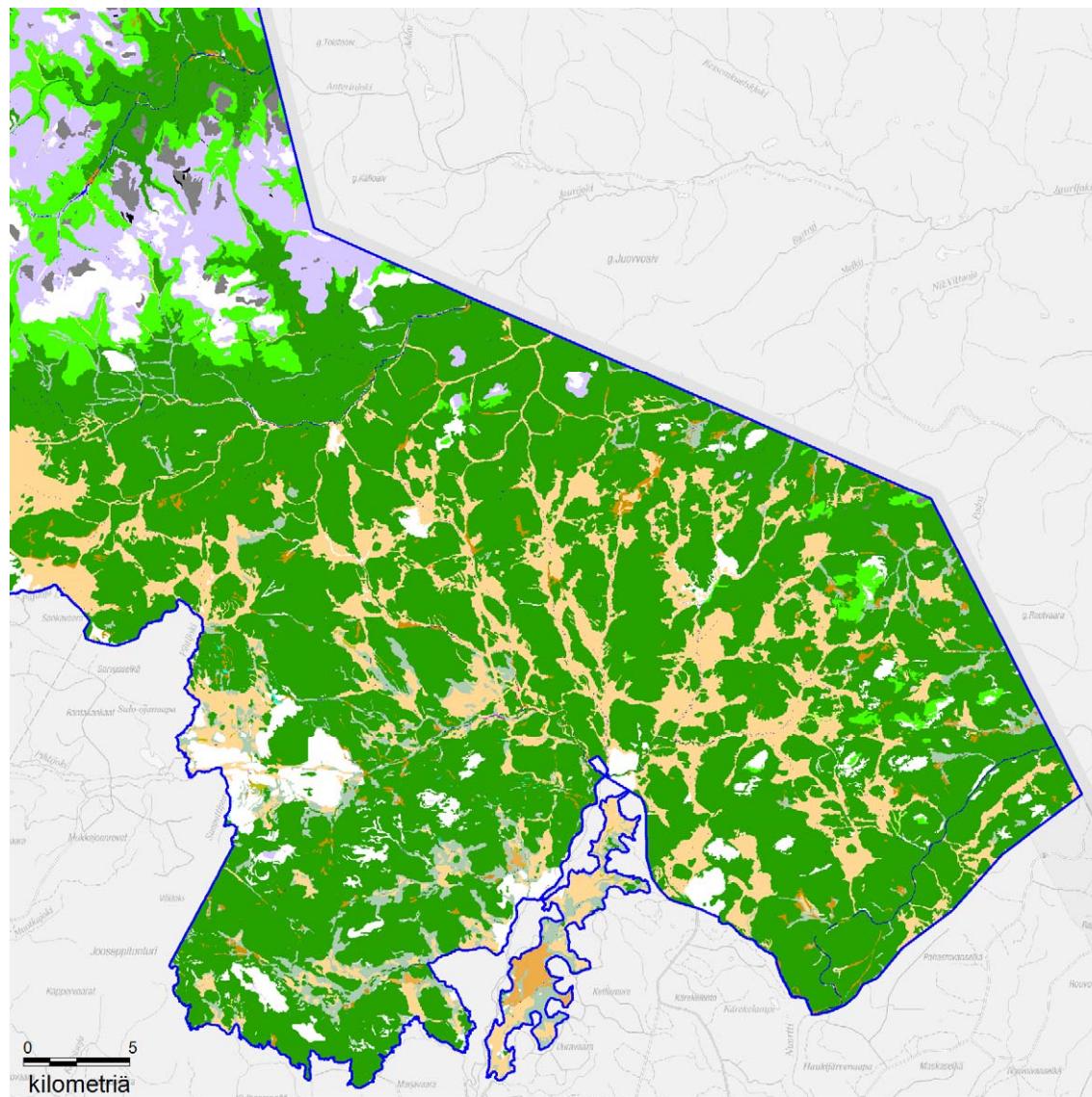
Govva 5. Plánenguovlu luondotilippat.

© Meahciráððehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

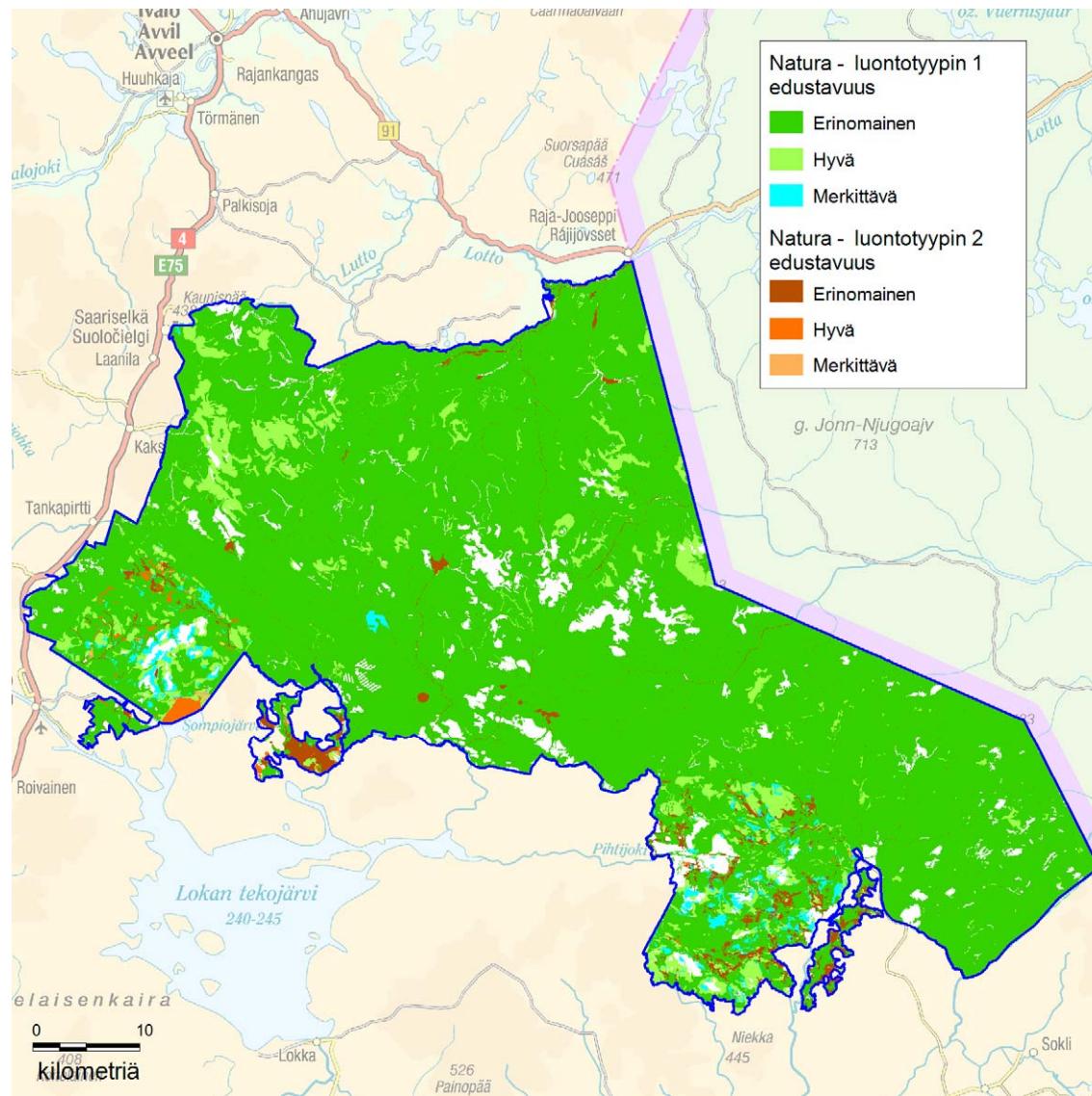
Govva 6. Plánenguovllu luondotiippat.

© Meahciráððehus 2017, © Suoma birasguovddás
2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittaus-
laitos 1/MML/17.

Govva 7. Plánenguovlu luondotippat.

© Meahciráððehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittau-laitos 1/MML/17.

Govva 8. Natura 2000 -luondotipioid mihilmasvuhta.

Govus sahtta sistisdoallat guokte badjálas luondotippa. Ovdamearkka dihte luondotipa 1 lea áhpejeaggi, ja luondotipa 2 lea ovddibu dárkkálmuhhti vujohatjeaggi. Dahje luondotipa 1 gullá luonddudilálaš johka-johtolagaide ja luondotipa 2 fas guorba čielgačázat jávriide.

Kárttas ovdanbuktojuvvo dárkkálmuhhti luondotipa 2, dalle go dakkár gávdno.

© Meahciráððehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

5 Šlájat

Vástoproseassa	Luonddusuodjaleapmi			Kárta		
Čilgehus	Dán skovi ulbmilin lea govvidit plánenguovllu guovddás šládjaárvvuid ja ovdanbuktit šlájaid iešvuodžaid, mat galget válđojuvvot vuhtii guovllu dikšuma ja geavaheami plánemis. Seamma šladja sáhttá gullat eanet go ovttä juogustanluohkkái: ovdamearkka dihte moanat áitojuvvon šlájat leat maiddái direktiivašlájat. Buot šladjajoavkkuin ovttadahkan lea jokvui gullevaš, guvllus gávdnojeaddji šlájaid stuhkkamearri.					
Juogusteapmi	Lottit	Eará riggeeallit	Rikkeheamit	Bohccešattut	Iđusšattut	Guobbarat
Erenoamážit suodjalanvuloš šlájat	4		1		2	2
Eará áitojuvvon šlájat	10	4	7	8	5	8
Dárkonvuloš šlájat	12	2	17	11	7	20
Guvllolačcat áitojuvvon šlájat				12	14	2
Šlájat, maid suodjalan dihte čujuhuvvojít Natura-guvllut (luondodirektiivva čuovus II, Iod-direktiivva čuovus I)	25	5	1	5	2	
Šlájat, mat galget bures suodjaluvvot ja maid lassánan- ja vuoinjastanbáikkiid ii oaččo duššadit dahje muđui bilidit (luondodirektiivva čuovus IV)		4	1	5		
Vierrošlájat dahje liiggás laskan šlájat						
Šlájdjadieđut						
Šattuid áitatuvalošvuhta Rassi jed. (2010) mielde (čujuheapmi 5/1). Lottit Tiainen jed. (2016) (čujuheapmi 5/2) ja njičehasat Liukko jed. (2016) (čujuheapmi 5/3) mielde. Erenoamážit suodjalanvuloš/áitojuvvon šlájat gustojeaddji luonddusuodjalanásahusa (čujuheapmi 5/4) mielde. Dieđut bohccešattuin, sámmálii ja jeahkálii leat válđojuvvon Hertta-Eliölajit-diehtovuogádagas 05/2013.						
UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihaara meahcceollisvuhta ja golbma jekkiidsuodjalanguovllu daid lahkosiuń fállit valljugas eallinbirrasiid vuovde-, jeagge- ja duotaršlájaiđe. Guovllu vuodđošlájaiđe gullet boreála goahcceuovdeavádaga šlájat. Plánenguovllu šlájain bohccešattut dáidet leat kártejuvvon buoremusat, vaikko vel dieđut leatge báikkuid váilevaččat, erenoamážit jekkiin. Guovllu áitojuvvon sámelšlájat leat kártejuvvon dárkileappot easkka dáid manjimuš jagiid áigge ja daid vátña dieđuid birra lea čielga mearkan ee. dat, ahte diibmá leat gávdnon guokte odđa šlája álbmotmeahccái ja oppa riikii: duottargisttasámil ja veaikegeađgesámil. Bávttit leat buori muddui ainge váilevaččat dutkojuvvon ja láktasajit erenoamáš váilevaččat. Jekkiidsuodjalanguovlluid áitojuvvon šlájain eai leat báļjo dieđut. Guovllu áitojuvvon guobbarat ja jeahkálat dovdojuvvojít fuonimusat. Sierra šladjajoavkkut galggašedje vel kártejuvvot. Meahciráđđehus lea kártehan čátnášlájaid systemáhtaleappot easkka 2000-logu loahpageazí rájes (čujuheamit 5/5–7). Guovllus gávdnojít valjis boares guossa- ja beahcevuvddiid šlájat. UK-álbmotmeahci lea erenoamáš mávssolaš guovlu davviguovlluid čátnášlájaid suodjaleapmái.						
Plánenguovllus dovdojuvvojít njeallje erenoamážit suodjalanvuloš šlája: guobbariin goddesáhpán- ja luhtetčátná ja sámmálii stuorrašlubbosámil sihke jeagelskearrosámil (Čuovus 2). Guovllus dihtet gávdnot gávcci áitojuvvon bohccešaddošlája, mat šaddet eanaš jekkiin. Čánán gávdnojít gávcci áitojuvvon boares beahce- ja guossavuvddiid						

šlája. Guovllus gávdnojít dasa lassin dárkonvuloš čánát oktiibuoł 20 šlája. Áitojuvvon šlájaide gullet viehka ollu guvllolaččat áitojuvvon šlájat, erenoamážit bohccesattut ja sámmálat. Dáin muhtumat gullet duottaršlájaide, mat leat leavvanguovlluset lulliráji alde, omd. duottarsillan ja alášbađverássi. Álbmotmeahci guovddáš oasit, Suoločielggi duottargouolvu ja earáge plánenguovlu leat báktevuodu dáfus guorbasat, eage doppe leat báļo gálkaváikkhuusat.

Direktiivašlájain álbmotmeahcis gávdnojít rohtonárva, vuovdehealva, uhcafiskesrássi, jeaggenarti ja várreluki (čujuheapmi 4/1). Dáin šlájain guðesge leat plánenguovllus 1-10 gávdnonsaji, duše uhcafiskesrássi ja rohtonárva leat vehá dábáleappot. Várreluki logemát gávdnonsaji UK-álbmotmeahcis leat áidna gávdnonsajit Vuovde-Lappi šattolašvuodaavádagas. Luondodirektiivva reporteremis áigodahkii 2007-2013 (čujuheapmi 4/3) lea gávnahnahuvvon vuovdehealva, uhcafiskesrási ja várreluki, ja nuba govtolaš suodjalandássi govtolažžan boreála guovllus, dahjege šlájaid leavvanguovlu lea Suomas doarvái viiddis ja gávdnonsajid dilli lea stádis. Rohtonárva ja jeaggenarti gávdnonsajit leat duššan lullelis Lappis fápmorustteggiid huksema ja jekkiid goikadeami dihte. Plánenguovllus direktiivašlájaid gávdnonsajii eai galggašii leat áitagal.

Olbmo váikkuhus vuhtto garrasepmosit Suoločielggi turismaguovddáža lahkosiin, gos lea Suoločielggi-Kiilopää birrasiid geasse- ja dálvejohtolagaid fierpmádaga válđoguovlu. Olbmo fárus gámppáid šiljuide ja bálggesguoraide leat leavvan ee. šilljosuoidni, šilljolasta ja bálggesluki. Bivnnuheamos johtolagaid birrasiin bálgáid govdun lea váttsvuohta, erenoamážit geađgás eatnamiin ja jeaggiluvvan sajii. Vánddardanjohtolagaid guoras eai goittotge leat dieđuid mielde olus áitojuvvon šaddošlájaid gávdnonsajit, ja nuba daid sáhttá dorvvastit nu ahte johtolagat bajásdollojuvvoyit fuolalaččat ja guovllus johttit oahpistuvvojtit ja rávvejuvvoyit.

Plánenguovllu luonddusuodjaleami dáfás deháleamos rikkeheapmi lea skálžu (direktiivašládja). Skálžu lea dihtostallan guovllu rávdnejčeázin, ovdamearkka dihte Suomuja Kopsusjokis. Stuorra jogain (Lohttu, Suomujoki) šlája lassáneapmi lea ollu luossaveajehiid duohken. Luosa goargjun Suoma beallai lea eastašuvvan, ja nuba smávaskálžut váilot dáin válđojohkarokki. Oalgejogain ja gieraádjagiin skálžu lea vuogáiduvvan geavahit glokidosuvssaid šaddanvuolážin ájadápmoha. Nuba skálžu sáhttá lassánit dál dušše dain populašuvnnain, main dápmot lea šlája válđoisitsládjan. Skálžžu eallingearddis leat guokte rašeslágan muttu, main glokidosuoksamuddu lea vuostas. Nubbi lea smávvačivgamuddu, goas skálžu eallá márggaid sentemehterid čiknjodagas bodnečievras (sedimeanttas). Sedimeanttas galgá leat doarvái oksygena, vai čivggat cevzet. Čivggat sáhttet hávkat sedimentti čázi njivluma ja giddes ávdnasiid lassáneami dihte. Ná nuppástusat golganguovllus sáhttet sakka čuoħcit skálžopulašuvnnaid ceavzimii. Skálžu eallá erenoamáš guhká (>100 jagi), ja nuba sáhttá ovddeštan- ja dikšundoaimmaiguin váikkuhit skálžžu lassánanvejolašvuodaide dakkárge populašuvnnain, mat eai dál lassán.

Skálžžu lassin eará čáhcerikkeheamit dovdojuvvoyit funet. UK-álbmotmeahcis lea áicojuvvon oktii dárkonvuloš, hárvenaš čáhcebeaiveloddešládja skábmáisirvvet. Plánenguovllu divriiin buoremusat dovdojuvvoyit beaivelottiit, erenoamážit stuorrabeaivelottiit, main lea almmustuhiton čoahkkáigeassu (Laasonen ym. 1996). Mearkkašanvuloš šlájat leat ee. guvgesidjabeaiveloddi, davvesilbadielku ja veaikeidjabeaiveloddi. Guovllu guossavuvvddit leat dehálaš eallinbirrasat guvgesidjabeaivelottiide. Guvgesidjabeaiveloddi (direktiivašládja) gávdno Suomas davimus guossavuvddiin. Dálkkádatrievdan várra čuoħcá šládjjii eallinbirrasa nuppástusaid ja eallinjohtui guoskevaš iešvuodaid bokte. Plánenguovllu guossavuvvddiit stuorrabeaiveloddešlájaid gánnehivččii čuovvut jahkásaččat. Boares vuvddiid lassin Rukses girjái gullevaš šlájaid dehálaš eallinbirrasiida gullet jalges duottargoullut ja jeakkit. Guovllu duoddarat leat ovttaskas čohkat, maid birra leat guossavuvvddit, ja nuba dáin ng. isoláhtain lea stuorát jávkanvejolašvuohta go oktilaš duottargoullus. Plánenguovllu duottarbeaiveloddešlájaid (luktedielkobeabeaiveloddi, báljahašdielkobeabeaiveloddi, davvesilbadielku) lea viehka álki dárok ja danin daid várás galggašii dahkojuvvot čuovvunprogramma.

Čoahkkáigeassun sáhttá dadjat ahte guovllu rikkehis šlájat dovdojuvvoyit hui funet. Mánggain stuorra divrejoavkuin (goppát, čukkonat, guovttesoajagat) eai leat rievtti mielde ollege áicandiedut. Ovdalis namuhuvvon čuovvunávžžuhusaid lassin guovllu šlájaid vuodđokártema gánnehivččii álgghahit.

Guovllu lodde- ja njiččehasdilli dovdojuvvo viehka bures. Eanalottit oppalaččat dovdojuvvoyit dahkkojuvvon linnjálohkamiid (čujuheapmi 5/8) geažil hui bures, vaikko vel valljivuođadieđut leat váilevaččat dain loddešlájain, main leat uhccán lottiit. Šládjačielggadusaide galgáge várret buoret resurssaid go ovdal. Guovllu čáhcelottit ja daid valljivuohta dovdojuvvoyit mealgat fuonibut. Njiččehasšlájat dovdojuvvoyit viehka bures muhto valljivuođa- ja lassánandieđut leat váilevaččat. Lottiid ja njiččehasaid dáfus guovllu stuorámus mearkkašupmi lea dan meahccáivuođas, ja ná dat fállá olbmo doaimmaid garvvašeaddji šlájaise dego stuorranávddiide ja stuorra boralottiide ráfálaš eallinbirrasa. Vierrošlájain plánenguovllus gávdno minka ja duollet dálle sáhttá deaividit neahtebatnaga. Guovllu eamišlájaise leat gullan duottargoddi ja mágjít, mat sogahuvve guovllus bivddu dihte 1800-logus.

6 Kulturárbi

Västoproseassa	Luonddusuodjaleapmi	Kárta	☒	Govat 9, 10 ja 11. Plánenguovllu kulturárbečuozáhagat
Čilgehush	Kulturárbbi dálá dili govvideapmái gullá plánenguovllu duovddaárvvuid ja huksenárbbi ja arkeologalaš čuožáhagaid govvideapmi. Govvideami ulbmilin lea identifiseret plánenguovllu guovddáš kulturárbeárvvuid.			
Guovllu govvideapmi, duovdda				
Plánenguovlu lea Peräpohjola-Lappi duovddaeanagotti. Duovddaeanagotti siste eanaš oassi guovllus lea Vuovde-Lappi duottarguovllus. Oarjageahčen oasáš ollá Aapa-Lappii ja lullinuortaoassi Nuorta-Lappi duottar- ja várreguvlui.				
Vuovde-Lappi duottarguovlluin leat molsašuddi, báikkuid ráhpesge meahccás duottareatnamat (Birasministeriija 1993). Guvlui leat mihtilmasat báktás duottarčielggit. Duoddariin ja váriin leat dávjá morena- ja juovvaeatnamat. Aapa-Lappis leat jeaggeeatnamat, ja dán guovllus leat valjis jeakkit ja vuovdemeahcit. Eatnamat leat birastahti guovlluid ektui viehka duolbadat. Nuorta-Lappi duottar- ja várreguovllus leat maiddái ráhpeslágan várre- ja duottareatnamat.				
Guovllus eai leat riikkadásis mávssolažžan juogustuvvon duovddaguovllut, muho dáppe leat riikkadásis dovddus ja árvvusadnojuvvon duovdagat. Daidda gullet leat ee. Suolocielggi jorbalágan duottaralážat, Luirojávri, Njuohttejoga ávži ja Náttašduottar. Rájjivsseba ássangieddi lea juogustuvvon mávssolaš árbevierroduovddan. Davvi-Lappi eana-goddelávas Tankavaara lea juogustuvvon eanagotti dásis mearkkašahttin ja Luirojávri-Uhca-Luirojávri guovlu guvllolačcat mearkkašahti kulturbirasin ja Náttašduottar guvllačcat mearkkašahti luondu- ja kulturduovddan.				
Riikka ja eanagotti dásis mávssolaš duovddaguovlluid beivenbargu lea jođus, ja nuba maiddái plánenguovllu mávssolaš duovddaguovllut sáhttet rievdat dáid boahttevaš jagiid ja maiddái duovddaguovlluid rájít duovddaeanagottiid siste.				
Sámi kulturbiras Kulturbiras čohkiida birrasa ávnناسلاš kultuvrras ja birrasii guoskevaš ávnناسmeahttun kultuvrras. Sámi kulturbirrasii lea mihtilmas ahte birrasis vuhttojut viehka uhccán mearkkat olbmo doaimmain, muho dasa guoskevaš ávnناسmeahttun kulturárbi gávdno valjis. Sámi kulturduovdda sáhttá sulastahttit luondduduovdaga, muho ovdamearkka dihte njálm-málaš árbediehtu guovllu anus ja árvvuin, báikenamat ja báikkide guoskevaš sierralágan mualalusat dahket das kulturduovdaga.				
Čujuheamit 6/1 ja 6/5				

Guovllu govvideapmi, huksenárbi ja arkeologija

HUKSENÁRBI

Plánenguovllus leat moanat mágssolaš huksenárbečuozáhagat. Oskarinkoski, Oskarinjärvi ja Suomujoki nuortalašgiettit sihke Rájjiosseba gieddi leat juogustuvvon riikkadásis mearkkašahti huksejuvvon kulturbirasin. Nuortalašgiettit ja Rájjiosset leat maiddái suodjaluvvon ásahusa (480/85; stáhta oamastan vistit) vuodul, seammá go maiddái Metla huksehan Rumakuru odđa beaivestohpu sihke guovllu boarráseamos visti, Rumakuru boares beaivestohpu. Dáid lassin guovllus leat earáge mágssolaš huksenárbečuozáhagat, mat eai leat suodjaluvvon. Dákkárat leat ee. Tammakkolampi gámme, Raappana gámme, Anterimukka ávdinstohpu oktan sávnii, Suomunruoktu museagámpá, Snellmaninmaja, Vongoiva gámme, Sudenpesä gámme ja Manto-oja ávdinstohpu. Eatnašat mágssolaš visttiin leat gaskageardán ortnegis. Joavkkus leat maiddái dakkár vistit, mat leat buori dahje fuones ortnegis.

ARKELOGALAŠ ČUOZÁHAGAT

Plánenguovllus UK-álbmotmeahcis leat dakhkojuvvon dološbázahusaid ja eará arkeologalaš kulturárbečuozáhagaid inventeremát ja dárkkisteamit, muhto liikká eanaš oassi álbmotmeahcis lea inventerekeahittá. Inventeremáin leat kártejuvvon erenoamážit dat čuožáhagat, mat leat vánddardanjohtolagaid guoras ja leat ná erenoamáš áitojuvvon dilis. Soabbada luonddumeahcis dovdojuvvojut muhtun čuožáhagat, muhto luonddumeahci kulturárbečuozáhagat eai leat systemáhtalačcat kártejuvvon. Vaaranapa, Uura-aapa ja Nalka-aapa ja Kemihaara eai leat ollege inventerejuvvon. Oassi plánenguovllu arkeologalaš čuožáhagain leat dološmuitolága vuodul suodjaluvvon dološbázahusat, oassi fas eará arkeologalaš kulturárbečuozáhagat. Eatnašat arkeologalaš čuožáhagain leat buori dilis, muhto eanemus adnojuvvon vánddardanguovlluin muhtun čuožáhagaid galgášii dikšut daid seailuma dorvastan dihte.

Ovdahistorjjálaš áigi

Guovllu ássiid birgenláhki vuodđuduvai ovdahistorjjálaš áiggis meahccebivdui, guolástussii ja luondduburiid čoaggimii. Guolástus ja luondduburiid čoaggin eai goittotge leat bálio guođdán bissovaš mearkkaid lundai, muhto meahccebivddus leat báhcán mearkan plánenguovllu goddebivdorokkit ja geađgeborit. Vaikko guovllus lea kártejuvvon easkka oasáš, de gávdnojut bivdorokkit measta guđalot sajis. Dain leat oktiibuoit lagabui 450 bivdorokki. Eatnašat bivdorokkiin leat gávdnojuvvon Suomujoki ja Lohtu gáddegouvluid sáttroatnamiin, maid lea álki roggat. Stuorámus gávdnon bivdoroggevugádat lea goittotge Nattushaara birrasiin Soabbada luonddumeahcis, gos leat gávdnojuvvon 78 bivdorokki. Badjel 20 rokki vuogádagat leat maiddái Tuiskujoki njálmmiss, Lankojärvis, Auhtijokis. Kopsusjärvis ja Suomu-Ville lahkosis. Ovdahistorjjálaš orohagat leat leamaš eanaš čázádagaid guoras. Ovdahistorjjálaš orohagat gávdnojut ee. Soabbatjávrris, Kopsusjärvis, Luironjávrris, Kaptukaislampa, Luulampis, Vuolit Kiertämäjärvis sihke Suomujoki ja Lohtu gáttii.

Historjjálaš áigi

Plánenguovlu lea historjjálaš áiggis juohkásan Soabbada ja Keminkylä sámesiiddaid guovluide. Vuovdesámiid váldealáhusat ledje meahccebivdu, guolástus ja luondduburiid čoaggin. Guovllu goddebivdorokkiin oassi sáhttá leat historjjálaš áiggis - bivdorokkiid leat Suomas atnán geađgeáiggi rájes gitta 1800-lohkui. Guovllus leat gávdnon oapmanbarddáldagat, mat sáhttet leat mearkan historjjálaš áiggi orohagain. Oapmanbarddáldagat leat gávdnojuvvon eanaš Suomujoki luoppalguovllus. Maiddái Soabbatjávrris lea ássojuvvon historjjálaš áiggis.

Boazodoallu

Boazodoallu lea sámiid ovddidan ealáhus, mii lea leamaš juo viehka guhká Koilliskairas. Álgoálggus lojahiid leat atnán ee. noađđeheargin ja hohkahuseallin goddebivddus. Boazodoallu dálá UK-álbmotmeahcis riegádišgodii 1800-logu gaskkamuttu manjá. Dalle dohko boahigohte Eanodaga ja Guovdageainnu boazosámit stuorra ealuideasetguin. Boazodoalu lassin olbuid birgenlági vuodđun ledje ainge eará árbevirolaš luondduealáhusat: meahccebivdu, guolástus ja luondduburiid čoaggin. Boazodollui guoskevaš ráhkodusat dálá álbmotmeahcis gávdnojut valjis. Boazodoalu álgoálggide gullet ee. Uhca-Luironjávrra gárdđastallanbáikkit goahteráhkadusaiquin. Kilopää birrasis leat leamaš oktiibuoit njeallje gárddi, main nuoramussan lea ainge ceaggut Niilanpää gárdi oktan gámpáiguin ja goahtesajiguin. Boazodoallu lea váíkuhan ja váíkuha ainge nannosit báikkálaš árbvieruide. Dat vuhtto ee. máinnas- ja muitašankultuvrras, bivttas- ja biebmokultuvrras sihke huksenárbbis (čujuheamit 6/4–5).

Johtolagat

UK-álbmotmeahci ja Soabbada luonddumeahci rastá manná Finnmarkkubálggin gohčoduvvon dološ johtolat. Bálggis olii Soađegilis Riesto gili lahkosis Suoločielgi duottarbadjosiid badjel Kyrögillái dahjege dálá Avvili ja das ain Davvi-Norgii. Bálggis adnojuvvui vuosttažettiin dálvit. Vuovdeguovlluin bálggis merkejuvvui muoraide časkojuvvon fearastagaiguina ja jalges juovvaguovlluin uraiguin. Dákkrá boares mearkkat gávdnojít meahcis ain dálge valjis. Finnmarkkubálggis dáidá leat leamaš anus goittot 1500-logu rájes gitta 1900-logu álgui. Sompio-seura lea merkehan 1971:s Finnmarkkubálgá Soabbiávris gitta Kiilopää rádjai. 2000-logu álggogeahčen oassi dán bálgás lea ovdeštuuvvon vándardanjohtolahkan ja merkejuvvon fas Kiilopääs Laanila rádjai. Finnmarkkubálggis lea juogustuvvon riikkadásis mávssolaš huksejuvvon kulturbirasin. Guovllus leat maiddái eará boares johtolagat. Rušii johttojuvvui Giemajogas Vouhtujoki mielede Sotataipale rastá Soahtejohkii ja das ain Njuohttejohkii, man mielede luitojuvvui nuorttasuguvlui. Kopsusjärvii manná 1900-logu álggogeahčen gollerroggiid ráhkadan johtolat, mii joatkašuvai gitta Vongoivai. Ruošša ráji lahkosis lea dimbbargeaidnu, mii lea ráhkaduvvon 1930-logus Lohttu plánejuvvon savohtaid várás. Ng. Maantiekurajohtolat manai Soađegili Riestos Luirojávri ja Maantiekuru bokte davás. Maantiekuru johtolaga guoras lei ng. Helandera goahti Helandera goahtejávris. Dát goahti lea Suoločielgi guovllu boarráseamos ávdinstohpu, mas leat ainge seilon ráhkadusat. Gámpás leat guovlladan beakkánge mátkkálaččat ja omd. Elias Lönnrot ja Matias Aleksanteri Castrén leaba várra idjadan das jagi 1841 juovllaid áigge.

Vuovdedoalu historjá

Meahciráđđehus čielggadisgođii Lohtu guovllu vuovderiggodagaid geavahanvejolašvuodaid 1935:s, muho dálvesohti gaskkalduhtii bargguid. Ráhkkananbargguid dihte álbmotmeahcis leat savohttagámpapáid ja dimbbargoldaganrusttegiid bázahusat ee. Luirojoga gierragiin ja Luirojávris sihke dimbbargeaidnu Ruošša ráji lahkosis. Dimbbargaidnu manná Rájjiovsesbis gitta Luirui. Dán boarráset vuovdedoalu historjái guoskevaš ainge boarráset mearkkat gávdnojít Njuohttejogas, gosa plánejedje vuovdečuohppamiid 1900-logu álggus.

Soahtehistorjá

Plánenguovllus gávdnojít ollu nuppi málmmisoađi áigášaš soahtehistorjálaš ráhkadusat. Joatkkasoađi loahpageahčen Duiska ráhkanišgodii dasa, ahte Suopma soabašii sierraráfi Sovjetlihtuin. Dalle Duiska livčii galgan ráhkanit doallat hálddustis Suoma davviosiid Duiskii hui dehálaš Beahcáma nihkkela dihte. Tankavaarai plánegohtege dan várás bealuštanstašuvnna giđdat 1944, ja ladnenbarggut álge juo seamma gease. Stašuvnna namman navdojuvvui Schutzwall-Stellung dahjege Suodjeseaidnestašuvdna. Stašuvdna plánejuvvui ollit moattelot kilomehtera mátkki Jäämerentie goabbat beallai nuortan Náttášduoddarís oarjjásguvlui Tankajokii. Ráhkadusaid bázahusat oidnojít ainge valjis erenoamážit Tankavaara birrasiin. Muhtun ráhkadusat leat kártejuvvon. Schutzwall-stašuvnna ráhkadusat Tankavaaras ja dasa guoskevaš Huuhkajanpääpaistama šalди leat juogustuvvon riikkadásis mearkkašahti huksejuvvon kulturbirasin.

Golleroggama historjá

Guovllus gávdnojít golleroggamii guoskevaš bázahusat, ee. gámpát, gollerogganbáikkiid rádjemearekkat ja golleohcanrokkit. Dasa lassin Kopsusjärvi johtolaga leat ráhkadan golleroggit. Aktiebolaget Prospektor ozai golli guovllus 1900-logu álggus ja Luttojoen kulta Oy 1930-logus. Golli leat roggan maiddái Tankavaaras. Tankavaaras golli gávnnaí 1930-logus burdnomohkkelaš Aleksanteri Sauva-Aslak Peltovuoma.

Vánddardeami historjá

Suoločielgi guovllu turisma álggii juo 1940-logu loahpageahčen, muho 1950-logus Kullervo Kemppinenä girjjit geasuhišgohte guvlu eanet vánddardeaddjiid. Vánddardanorganisašuvnat, ee. Suomen Latu, ja muhtun priváhtaołbmot huksegohte guvlu stobuid, gorsuid ja gámmiid 50-logus. Moanat dán áramus vánddardanráhkadusain leat dasto dušsan. Meahciráđđehus vuodđdui vuottas vánddardandoarjjabáikkiid 1960-logu loahpageahčen. Seilon stobuin mán̊ggat leat kulturhistorjálaččat mávssolaš čuozáhagat ja moanat leat ainge vánddardangeavahusas.

Ávnasmeahttun kulturábi

Guovllu ávnasmeahttun kulturábi lea mán̊ggalágan ja dasa gullet ee. báikenamat, báikkiide ja olbmuide guoskevaš mualalusat, árbevirolaš juigosat sihke eará njálmmálaš árbedieđut. Guovllu mualalanárbái gullet mualalusat ee. Iovinoita Akmeela, Iso-Ponku, Sauva-Aslakka, Meäntiesena, Suomu-Ville, Mosku, Rájjiovsesba, Huhti-Heikki, Itäkairan prinseassa ja Lippo-Matti fearáini.

Čujuheamit 6/2–5					
Čuozáhagat					
Duovdda					
Luohkká	St	Namma			
Mávssolaš árbieverro-duovdda (Davvi-Lappi eanagoddelávva)	1	Rájjijosseba gieddi			
Eanagotti dásis mearkkaš-ahti kulturbiras (Davvi-Lappi eanagoddelávva)	1	Tankavaara			
Guvllolačcat mearkkašahti kulturbiras (Davvi-Lappi eanagoddelávva)	1	Luirojávrri–Uhca-Luropávrri guovlu			
Guvllolačcat mearkkašahti luondu- ja kulturduovdda (Davvi-Lappi eanagoddelávva)	1	Náttašduottar			
Lassedieđut					
Huksenárbi					
Luohkká	st	Namma			
Riikkadásis mearkkašahti huksejuvvon kul-turárbečuozáhat	6	Rájjijosseba ássangieddi (11 vistti dahje ráhkadusa), Oskarinkoski nuortalašgieddi (8 vistti dahje ráhkadusa), Oskarinjärvi nuortalašgieddi (2 vistti dahje ráhkadusa), Suomujoki nuortalašgieddi (8 vistti dahje ráhkadusa), Schutzwalla bealuštanstašuvnna ráhkadusat, Finnmarkkubálggis			
Asahusa vuodul stáhta vistti suodjaluvvon čuo-záhat	6	Rumakuru boares beaivestohpu (1 visti), Rumakuru ođđa beaivestohpu (1 visti), Oskarinkoski nuortalašgieddi (8 vistti dahje ráhkadusa), Oskarinjärvi nuortalašgieddi (2 vistti), Suomujoki nuortalašgieddi (8 vistti dahje ráhkadusa), Rájjijosseba ássangieddi (10 vistti dahje ráhkadusa)			
Meahciráđđehusa ja Mu-sealágádusa gaskasaš soahpamuša vuodul suodjaluvvon čuo-záhat	1	Rájjijosseba ássangieddi (1 visti)			
Lassedieđut		Dáid lassin guovllus leat earáge mávssolaš huksenárbečuozáhat, mat eai leat suodjaluvvon, dego Tammakkolampi gámme, Raappana gámme, Anterimukka ávdinstohpu oktan sávnniin, Suomunruoktu museagámpá, Snellmaninmaja, Vongoiva gámme ja Sudenpesä gámme.			
Arkeologalaš čuozáhagat			Eará arkeologalaš čuozáhagat		Eará kulturárbi
Tiipa (dološmuitoregistarrčuozáhat)		St	Tiipa (eará čuozáhagat)	St	Luohkká
orohagat		27	orohagat	32	
bargo- ja válmmaštanbáikkit		53	bargo- ja válmmaštanbáikkit	21	

geađge- ja eanaráhkadusat	4	geađge- ja eanaráhkadusat	2		
dološbázahusjoavkkut	5	johtalusčuozáhagat	60		
dáidda ja muitomearkkat	2	dáidda ja muitomearkkat	2		
gávdnanbáikkit	4	bealuštanrusttegat	4		

Sámekultuvra

Sámi kulturárbbis mitaluvvo ovdalis guovllu eará kulturárbbi oassin. Erenoamážit sámekultuvrii guoskevaš oasit leat kopierejuvvon vuolábeallai:

Plánenguolu lea historjjálaš áiggis juohkásan Soabbada ja Keminkylä sámesiiddaid guovluide. Vuovdesámiid váldoeláhusat ledje meahcebivdu, guolástus ja luondduburiid čoaggin. Guovllu goddebivdorokkiin oassi sáhttá leat historjjálaš áiggis – bivdorokkiid leat Suomas atnán geađgeáiggi rájes gitta 1800-lohkui. Guovllus leat gávdnon oapmanbarddáldagat, mat sáhttet leat mearkan historjjálaš áiggi ássandoaimmain. Oapmanbarddáldagat leat gávdrojuvvon eanaš Suomujoki luoppalguovllus. Mäddái Soabatjávrri lea ássojuvvon historjjálaš áiggis.

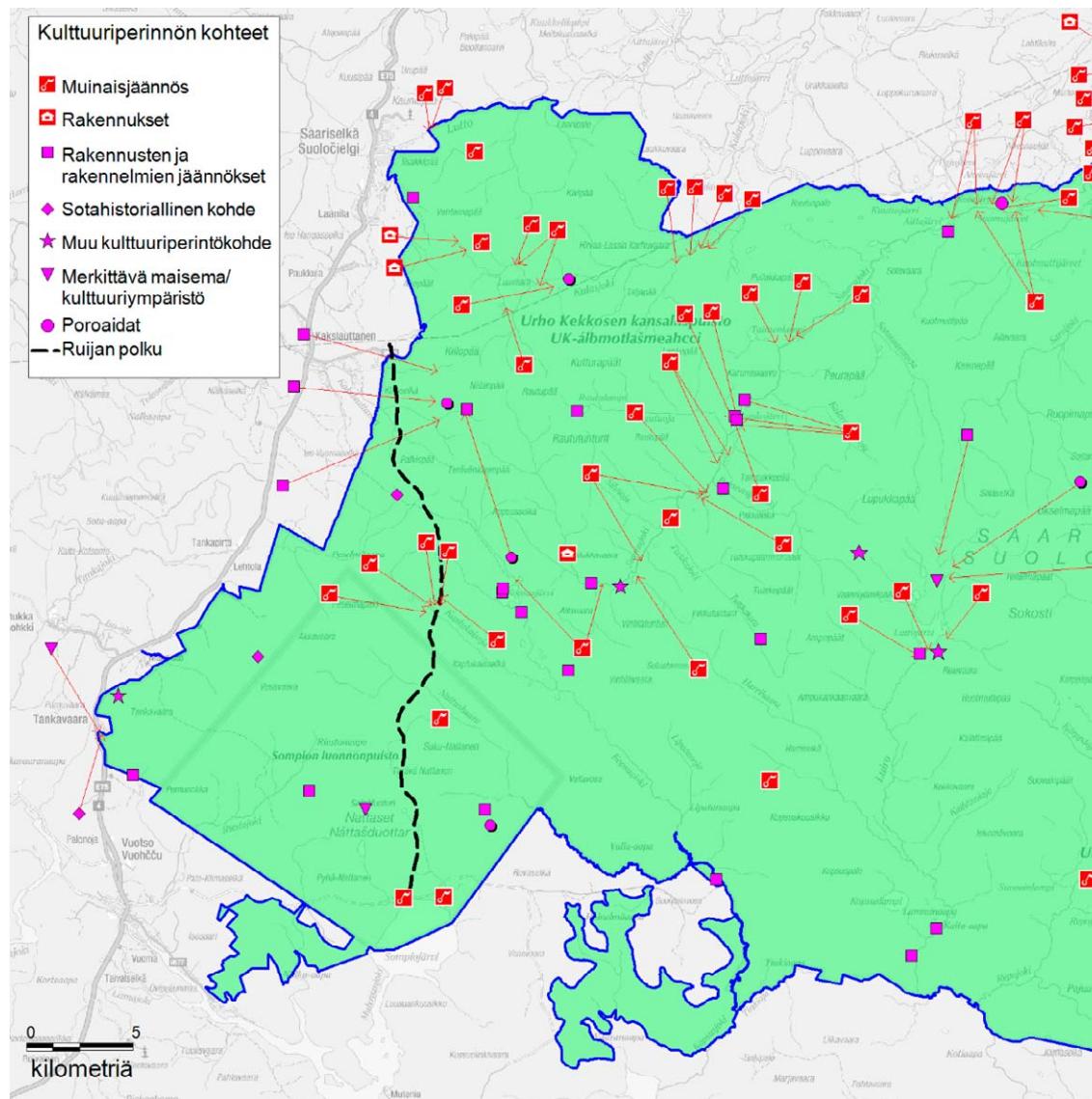
Boazodoallu lea sámiid ovddidan ealáhus, mii lea leamaš juo viehka guhká Koilliskairas. Álgoálggus lojahiid leat atnán ee. noađđeheargin ja hohkahuseallin goddebivddus. Boazodoallu dálá UK-álbmotmeahcis riegádišgodii 1800-logu gaskkamuttu mannjá. Dalle dohko boahтиgohte Eanodaga ja Guovdageainnu boazosámit stuorra ealuideasetguin. Boazodoalu lassín olbmuid birgenlági vuodđun ledje ainge eará árbevirolaš luondduealáhusat: meahcebivdu, guolástus ja luondduburiid čoaggin. Boazodollui guoskevaš ráhkadusat dálá álbtommeahcis gávdrojot valjis. Boazodoalu álgoáiggiide gullet ee. Uhca-Lurojávrri gárdståstallanbáikkit goahteráhkadusaiguin. Kiilopää birrasis leat leamaš oktiibuot njealje gárdđi, main nuoramussan lea ainge ceaggut Niilanpää gárdi oktan gámpáiguin ja goahtesajiiguin. Boazodoallu lea váikkuhan ja váikkuha ainge nannosit báikkálaš árbevieruide. Dat vuhtto ee. máinnas- ja muitašankultuvras, bivtas- ja biebmokultuvras sihke huksenárbbis.

Kulturbiras čohkiida birrasis leahkki ávnnašlaš kultuvras ja birrasií guoskevaš ávnnašmeahttun kultuvras. Sámi kulturbirrasii lea mihtimas ahte birrasis vuhttojiet viehka uhccán mearkkat olmo doaimmain, muhito dasa guoskevaš ávnnašmeahttun kulturárbi gávdno valjis. Sámi kulturduovdda sáhttá sulastahtti luondduduovdaga, muhito ovdamearkka dihte njálmmálaš árbediehtu guovllu anus ja árvvuin, báikenamat ja báikkiide guoskevaš sierralágan mitalusat dahket das kulturduovdaga. Guovllu mitalanárbái gullet mitalusat earret eará lovinoita Akmeeli, Iso-Ponku ja Sauva-Aslakka fearániin.

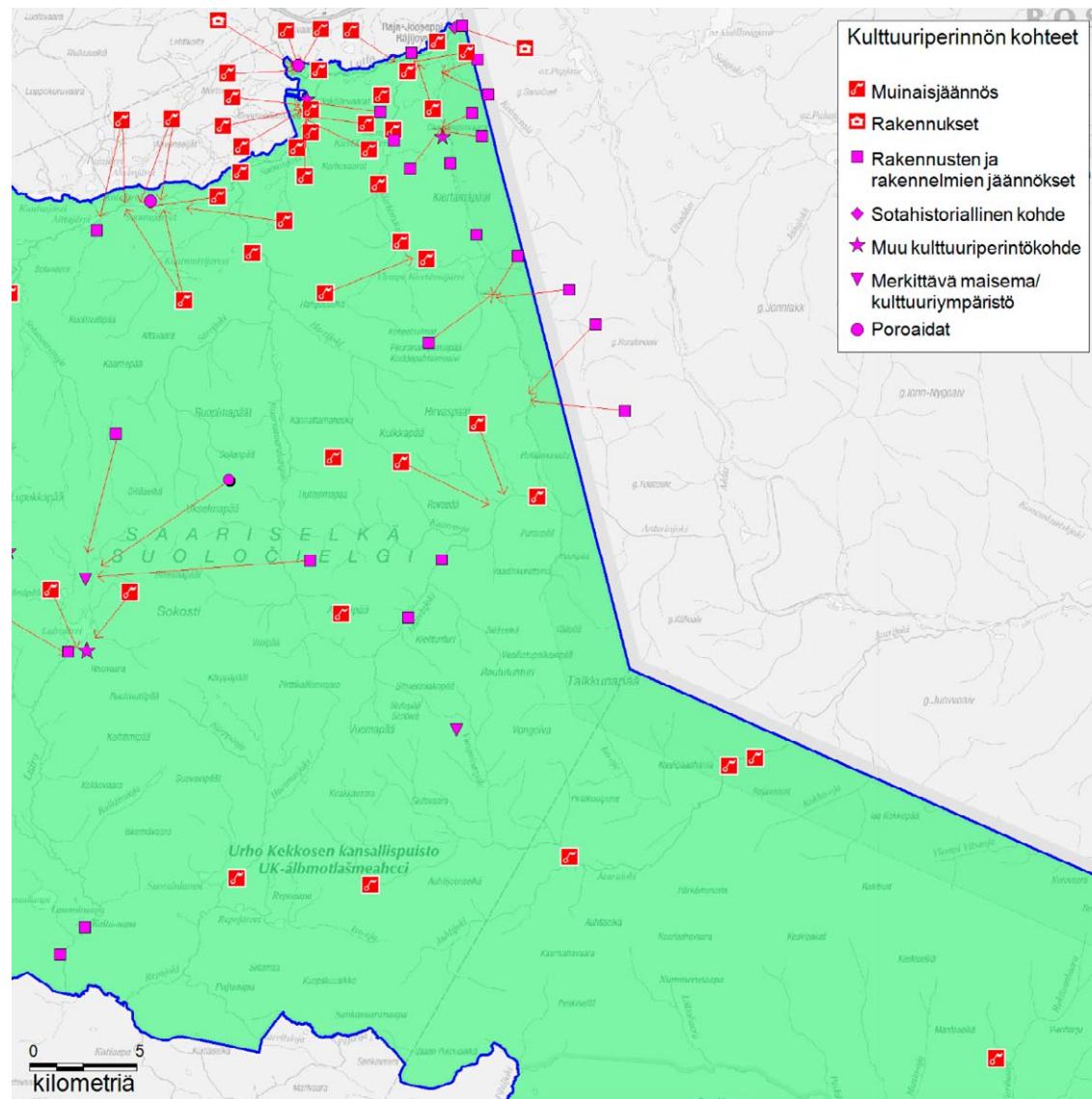
Nuppi máilmisoađi mannjá Suomujokii ja Lohttui evakuerejuvvoyedje Suonnjela nuortalaččat, geat manjelis ásaiduvve fásta Čeavetjávrá. Dáin orohagain Oskarinkoski, Oskarinjärvi ja Suomujoki nuortalašgiettit leat árvvuhuvvon riikkadásis mearkkašahti huksejuvvon kulturbirasin, ja dat leat suodjaluvvon ásahusain (480/85; ásahus stáhta oamastan visttiin).

Čujuheamit 6/2 ja 6/4–5.

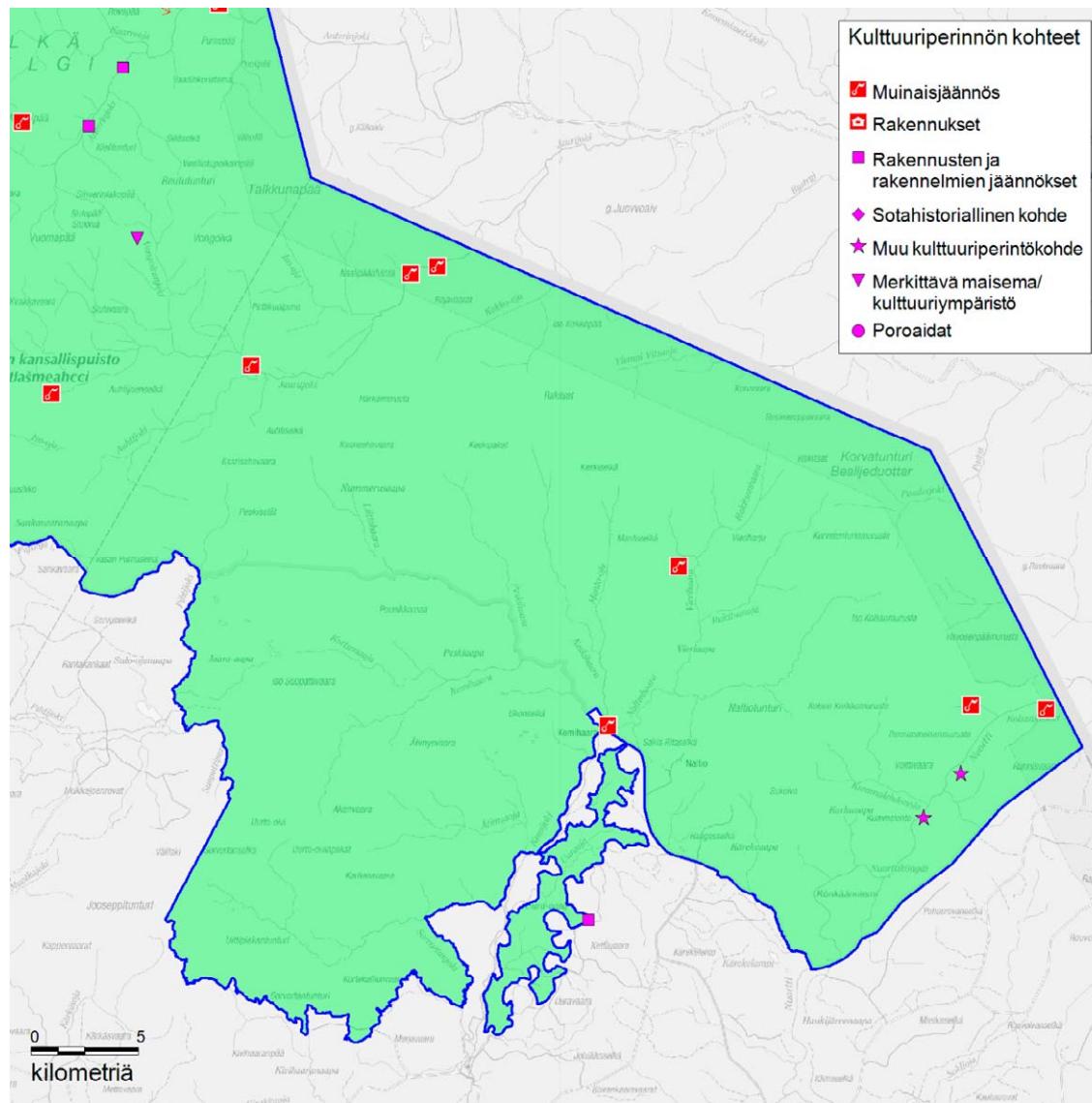
Lassedieđut

Govva 9. Plánenguovllu kulturárbečuozáhagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 10. Plánenguovllu kulturárbečuozáhatag.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 11. Plánenguovllu kulturárbečuo-záhagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

7A Luondu luageavaheapmi: vánddardeapmi ja luondduturisma

Vástoproseassa	Luondu lustageavaheapmi	Kárta	☒ ☐	Govat 12, 13 ja 14. Bálvalanrusttegat Govat 15, 16 ja 17. Johtolagat
Čilgehus	Luondu dálá lustageavaheamis goviduvvojít vánddardeami ja luondduturismma doaibmabiras, plánenguovllu geasuhus ja mearkkašupmi lustageavahančuozáhahkan sihke dálá jearru, fálaldagat ja turismma ovttasbargu. Jearrodiéduide gullet ee. dieđut galledeaddjimeriin ja áššehasaid duhtavašvuođas. Fálaldagaiguin oaivvildit vánddardeajohtolagaid, ráhkadusaid ja rusttegiid meari, kapasitehta ja dili. Ulbmilin lea guorahallat bálvulusaid ja bálvalanvuogádagaid doaibmvuođa áššehasaid dáfus.			

Doaibmabirrasa govvideapmi

UK-álbmotmeahcci lea viidodaga dáfus (2 550 km²) Suoma nubbin stuorámus álbmotmeahcci, gosa dahkkojuvvojít jahkásáčcat sullii 300 000 fitnama. Álbmotmeahci báikkálašekonomalaš väikkahuusat leat erenoamáš mearkkašahtit. Álbmotmeahcis fitnet dán áigge eanašin iešráðalaš vánddardeaddjít. Ovdáneaddji luondduturisma sáhttá lasihit fitnodagaid jođihan oahpistuvvon joavkkuid meari boahtteáiggis.

UK-álbmotmeahcis vánddardeemiin ja bistevaš luondduturismmain oaivvildit luondu geavaheami vánddardeapmái, lustageavaheapmái ja fitnodatdoibmii nu, ahte dat ii čuoze álbmotmeahci luondu ja duovdaga suodjaleapmái, muho geahčala bisuhit dan bivnnuhiis luondduoaidnámuššan. Álbmotmeahcis vánddardeaddjít fitnet luondu eavttuigin nu, ahte váldet vuhtii báikkálaš árbieveruid ja kultuvrraid. Seammás juohkeolbmrivttiuguin dáhpáhuvvi vánddardeami ja luondduturismma ulbmilin lea dorvvastit ja lasihit riikkavuložiid buorredili.

Luondduturisma ovddida guovlluekonomijja ja barggolašvuođa. UK-álbmotmeahccái heivejít dakkár gávppálaš bálvulusat, mat eai gáibit mearkkašahtti huksendoaimmaid, eai rievdat guovllu luonddudili dahje headuš suodjalanguovllu eará galledeaddjíid. Luondduturismma ovddidettiin galgá válđojuvvot vuhtii maiddái boazodoalu doaibmavejolašvuođaid dorvvasteapmi. Álbmotmeahcis dáhpáhuvvi luondduturisma ja fitnodatdoaibma vuodđuduvvet bistevaš luondduturismma prinsipaiide.

Oktan ulbmilin lea atnit ávkin álbmotmeahci olggobeale johtolagaid ja bidjat daid ainge buorebut doarjut turismma dego Suoločielggis lea systemáhtalačcat dahkkojuvvon. Mohtorfievruiuguin dáhpáhuvvi safáradoalba stívrejuvvo suodjalanguovlluid olggobeallai ja dan atnui čujuhuvvojít heivvolaš johtolagat. Ulbmilin lea ahte diet prinsihpat galggašedje guoskat álbmotmeahcis doaibmi buot prógrammabálvulusfitnodagaide. Ovttasbargofitnodagat sáhttet márkanastindoaimmasteaset atnit ávkin dan, ahte álbmotmeahcci lea dasztán lahkosis vaikko fitnodagat eai doaimmašiige álbmotmeahci rájíid siste.

Eanemus olbmot johtet UK-álbmotmeahcis Suoločielggi–Kilopää turismaguovllus, gos leat dálvit fuolahuvvon láhtut ja geasi áigge fas valjis bálgát oktan dolastallanbáikkii-guin ja beaivestobuiguin. Ng. beaivevánddardeaddjít leat eanašin álbmotmeahcis vánddardeaddjíin. UK-álbmotmeahcci heive erenoamáš bures maiddái ollu gáibideaddjí meahccefánddardeapmái. Álbmotmeahci nuorttamus oasis, ng. Itäkairas olbmot johtet buot uhcimus. Álbmotmeahcis vánddardeapmái birra lagi, muho ealaskeamos vánddardeapmái leat ruškki áigge ja giđđadálvi čuoiganáigodaga áigge.

Gustojeaddji, lagi 2001 dikšun- ja geavahanpláanas UK-álbmotmeahcci lea juhkojuvvon dikšuma ja geavaheami várás sierralágan oasseguovlluide. Vuodđooasis oažžu gohttet ja dolastallat dušše čujuhuvvon sajii. Suoločielggi ja Njuohttejoga meahcceosiin dolastallat oažžu dušše čujuhuvvon dolastallanbáikkii ja gohttet fas oažžu gos beare earret Paratiisikuru ja Lumikuru. Kemi-Sompio meahcceguovlooasis leat báikkuid jeakkit ja vuovddit, ja dán guovllus sáhttá gohttet ja bidjat smávva dola. Dušše ng.

lagasguovllus Suolocielggi-Kiilopää birrasiin leat merkejuvvon johtolagat ja Njuohttejoga guoras 40 km:a guhkkosaš vánndardanjohtolat. Dasa lassin boares Finnmark-kubálggis manná sullii 15 km málkki álbmotmeahci siste. Eará sajis eai leat merkejuvvon / fuolahuuvvon johtolagat, muhto meahcis leat mealgat áiggiid mielde šaddan johtolagat, mat leat ainge vánndardeaddjiid anus. Vaikko álbmotmeahcис oažju johtit gokko beare, de gánnehivčči geavahit johtima várás oaivvilduvvon bálgáid.

Soabbada luonddumeahcci lea vuodđduuvvon 1956:s dieđalaš ulbmiliidda ja dat lea oaivvilduvvon vuosttažettiin luonddusuodjaleami ja dutkama várás sihke suodjaleami olis maiddái oahpahusa várás. Luonddumeahci guovddášoassin lea Náttašduottar, masa gullet čieža čohka. Soabbada luonddumeahcis sáhttá vánndardit birra jagi duše merkejuvvon johtolagaid mielde. Báikkálaš ássiin (Soađegili giellda ássit) leat Soabbada luonddumeahcis dihto, ortnetnjuolggadusas dárkileappot meroštallon sierrarievttit, mat gusket ee. boazodollui. Báikkálaš ássit sáhttet johtit luonddumeahcis johtolagaid olggobealde murjedettiin ja guobbariid čoakkedettiin. Soabbada jeakkit leat dehálaš lubmenbáikit báikkálaš ássiide.

Soabbada luonddumeahci lulágeaži čađa manná Soabatjávrri meahccebiilageaidnu, man mielde oažju vuodjit biillain. Soabatjávrri geainnus vuolgá riekkesjohtolat Bassi-Náttažii, mii lea bivnnuhis vánndardanbáiki. Bassi-Náttaža alážis lea 1950-logus huksejuvvon Palovartijan tupa, mii doaibmá dán áigge beaivestohpun. Nubbi merkejuvvon johtolat manná Soabatjávrri meahccebiilageainnus Tankavaarai. Dát johtolat manná eanaš daid geainnuid mielde, maid duiskalaččat leat ráhkadan nubbi máimmisoađi áigge. Goalmmát merkejuvvon johtolat lea 1500-logu rájes anus leamaš boares Finnmarkkubálggis, mii manná luonddumeahci čađa gitta Laanilai. Finnmarkkubálgás lea merkejuvvon ovttaguviłlot johtolat Čohka-Náttaža alážii. Soabatjávrri gáttis lea gohtensadji, fatnasiid čáhcáliuotinsadji ja loddetoardna. Eará sajis luonddumeahcis ii oačco gohttet. Dolastallat oažju duše merkejuvvon dolastallanbáikkiin.

Kemihaara meahcceguovlu rádjašuvvá davvin UK-álbmotmeahccái ja nuortan Giemajohkii ja dan oalgesurgiide. Kemihaara lulágeahčen leat Uittipiekantunturi ja Sorvortantunturi, maid allodat leat badjel 420 mehtera. Guovllu guovddášoisiin leat moanat jalgesalášvárit, main alimusat leat Akanvaara ja Átimysvaara. Davágeahčen leat viiddis áhpejeakkit, main golggiidit Giemajoga ja Pihtijoki mán̄ggat gierasuorggit. Meahcceguovllus lea okta ávdin-várrenstohpu, merkejuvvon johtolagat ja láhttut eai leat. Guovlu heive erenoamáš bures ollu gáibileaddji meahccevánndardeapmái. Guovllus leat buorit luomejeakkit ja várrevilttiin buorit sarritsajit. Dasa lassin Kemihaara meahcceguovlu lea bivnnuhis guolástan- ja meahcebivdoguovlu.

Geasuhus ja mearkkašupmi

Galledeaddjilohkančuozáhagat		Galledeaddjidutkan				Orrunáigi			
Dovddaldat	Namma	Galle-deaddjidutkama namma	UK-álbmot-meahci galle-deaddjidutkan	Jahki	2010	Orrunáigi ijastallit jnd	5,4		
		Galledeaddjiduhtavašvuhta indeaksa		4,2	Galledeaddji jnd	160 000 (rehkenaston 10%:a osso-dagas, vrd. galledeaddjidutkan*)			
Galledeaddjilohkama gokčevašvuhta plánen-gouovllus %		Duhtavašvuhta bálvalusaide		4,0	Boaldinmuora geavaheapmi ja bázahusat				
		Duhtavašvuhta birrasii		4,3					
Galledeaddjilohkandieđut		Vuordámušaid ollašuvvan		4,5	Jahki	2013			
Jahki	Galledeaddjimearri	Headuštusaid vásíheapmi		4,3	Seahkalasbázahusat	30 m ³			
2013	292 575 (UK-álbmot-meahcci)	Báikkálaš galledeaddjit %		1	Biobázahusat	30 m ³			
2013	3500 (Soabbada lm, sullii)	Suompelaš turisttat (%)		94	Boaldinmuorra	650 pm ³			

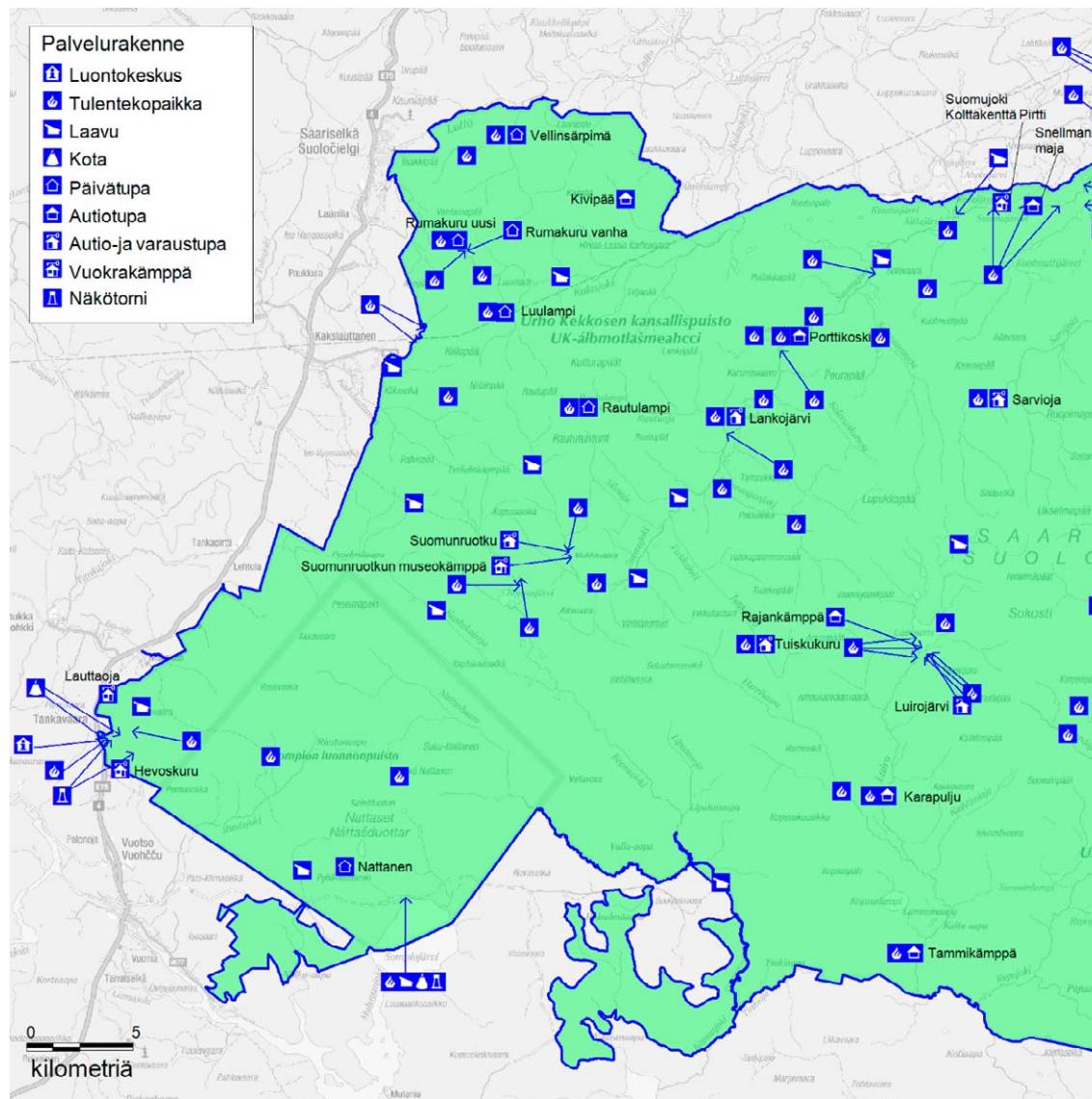
2013	12 000 (Tuntsa ja Kemihaara meahcceguovllut, Vintilänkaira, Kairijoki, Kivitunturi ja Suovvaguoika-Tuntsa guovllu ekonomiija-vuvddiid lustageava-hančuozáhagat, sullii.)		Gássa	110 boahatala (11 kg)	
Báikkálašekonomalaš váikkuhusat	Olgoriikalaš turisttat (%)	6			
Jahki (mañimuš)	2013				
Barggolašvuodaváikku-hus	292 olm.bargoj.	Beaivegalledeaddjit (%)	64 % *		
Dienasváikkuhus milj. e	22,2	Ijastallit guovllus (%)	36 % *		
Lassedieđut		Orrunáigi beaivegalledeaddjit h	4,2		
Lassedieđut:					
Ovddabeale dieđut gusket UK-álbmotmeahccái, gos galledeaddjidutkan lea dahkojuvvon. Dasa lassin Soabbada luonddumeahcis árvaledje lean 2013:s 3 500 fitnama. Kemihaara meahcceguovllus ii leat dakhkojuvvon dárikilis galledeaddjilohkan, anus lea leamaš dušše oktasaš árvvoštallanrehkenasti. Dán ollisuvuhtii gullet Suovvaguoika-Tuntsa guovllu eará go jotkkolaš čuovvuma olis leahkki guovlluid galledeaddjíárvvooštallamat (Tuntsa meahcceguovlu, Kemihaara meahcceguovlu, Vintilänkaira, Kairijoki, Kivitunturi ja Suovvaguoika-Tuntsa guovllu ekonomiijavuvddiid lustageavahančuozáhagat). 2013:s fitne diein guovlluin árvvu mielde oktiibut 12 000 galledeaddji.					
* Galledeaddjidutkamis fidnejuvvon idjagalledeaddjiid gorri beaivegalledeaddjiide ii vástit duohfadili. Ijastalliid mearri lea iešalddes uhcit, sullii 10 %. Galledeaddjidutkama bohtosis šattai stuorát, dasgo meahccečuozáhagain vástidanproseanta badjánií stuorisin ollilaš galledeaddjimeari ektui.					

Vánddardanbálvalusaid fállan						
Visttit	Lkm	Kapasi-tehta (olm.)	Ortnet		Lassedieđut	
			Buorre	Gask.g.	Fuotni	Mr
UK-álbmotmeahci ávdinstobut ja -gámmet	19		14	3; Snellmaninmaja, Peskihaara ja Vongoiva gámme	2; Tammikämpä ja Raappana gámme	MR
UK-álbmotmeahci ovttastahtton ávdin-/várrenstohpu	13		10	2; Hirvashauta, Muorravaarakka	1; Karhuja	MR
UK-álbmotmeahci beaviestobut	5		3	2; Rumakuru (boares ja odda)		MR
UK-álbmotmeahci láigostobut ja -gámmet	6		6			MR
UK-álbmotmeahci fuolahusstobut	5		5			MR
Soabbada luonddumeahcci (beaives-tohpu)	1		1			MR
Kemihaara meahcceguovlu (ávdin-várrenstohpu)	1		1			MR

Ráhkadusat	Lkm	Kapasi-tehta		Ortnet			
			Buorre	Gask.g.	Fuotni	Mr	Eará
UK-álbmotmeahci vuoššangoavddit	5		2	3		MR	
UK-álbmotmeahci goadít	6		5	1		MR	
UK-álbmotmeahci dolastallanbáikkit	125		72	43	10	MR	
UK-álbmotmeahci lávut ja goahtebéalit	24		21	3 (Jussinmurusta, Saukko-suvanto várri, Aittajärvi)		MR	
UK-álbmotmeahci goikehivssegat (sierra ráhkadusat)	59		50	8	1 (Raappana)	MR	
UK-álbmotmeahci boaldinmuorra-suodji/goikehivsset/vuorká	5		4	1 (Karhuoja)		MR	
UK-álbmotmeahci boaldinmuorra-suodji/goikehivsset	17		13	4 (Vellinsärpimä, Bajit Kiertämä-järvi, Jussinmurusta)		MR	
UK-álbmotmeahci boaldinmuorrasuodji + ruskabáiki	2		2			MR	
UK-álbmotmeahci boaldinmuorrasuodji	66		45	21		MR	
Šalldit	49		38	10	1 (Báhčaveadji)	MR	
UK-álbmotmeahci sávnnit	10			2 (Rájijovsset, Suomujoki nuortalašgieddi)	1 (Oskarinkoski nuortalašgieddi)	MR	
UK-álbmotmeahci rovit	118 čuo-záhaga (s. 17 km)		64 čuo-záhaga	31 čuozáhaga	23 čuozáhaga	MR	
Soabbada luonddumeahci seahkalas-bázahuslihtit	1					MR	
Soabbada luonddumeahci goadít, goahtebéalit ja lávut	3		3			MR	
Soabbada luonddumeahci goikehivssegat	3		3			MR	
Soabbada luonddumeahci rovit	4		2	2 (Kiviosa, Siltamaa)		MR	
Soabbada luonddumeahci muorravisttit	3		3			MR	
Soabbada luonddumeahci dolastallanbáikkit	4		4			MR	
Kemihaara meahcceguovllu boaldinmuorrasuodji/goikehivsset	1			1		MR	
Kemihaara meahcceguovllu rovit	1 (61 m)		1			MR	
Kemihaara meahcceguovlu						MR	

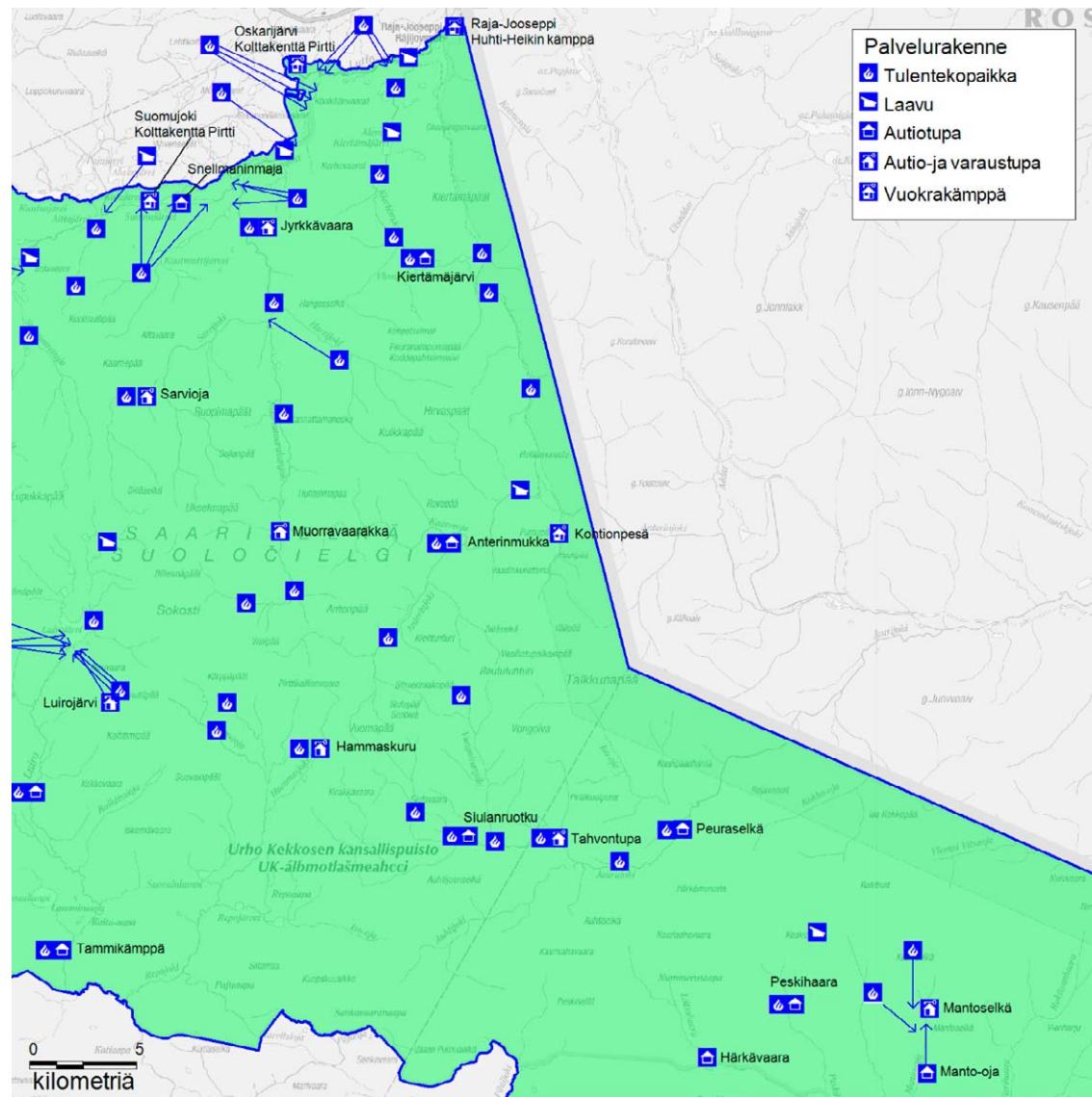
Johtolagat	Km	Easta-giid haga (km)	Bajil-duvvon (km)	Bajásdoallu (km)	Eará go stáhta guovllus		
				Mr	Eará		
UK-álbmotmeahci luonddubálgát (9, dálvit muohtagámajohtolahkan)	34 km			34 km			
UK-álbmotmeahci sihkkelastinjohtolagat (4)	58 km			58 km			
UK-álbmotmeahci riidenjohtolagat (2)	22 km			22 km			
UK-álbmotmeahci Bealljeduoddara turismabálvalanjohtolat	20 km			20 km			
UK-álbmotmeahci lustavázzinjohtolagat	202 km			202 km			
UK-álbmotmeahci láhttut, dušše árbevirolaš	24 km			24 km; MR, (Saariselän hoito-osuuskunta bajásdoallá láhttuid)	24 km; MR, (Saariselän hoito-osuuskunta bajásdoallá láhttuid)		
UK-álbmotmeahci láhttut, árbevirolaš ja vapaa	154 km			154 km; MR, (Saariselän hoito-osuuskunta bajásdoallá láhttuid)	154 km; MR, (Saariselän hoito-osuuskunta bajásdoallá láhttuid)		
UK-álbmotmeahci beanavuodjinjohtolat	4 km			4 km; MR ja soahpamušfitnodagat			
Soabbada luonddumeahci johtolagat *	29 km			29 km			
* Soabbada luonddumeahcis oažžu johtit birra jagi dušše dáid merkejuvvon johtolagaid mielde.							

Turismma ovttasbarggu govvideapmi							
Jahki	2013	Ovttasbargofitnodagaid mearri	2	Ovttasbargofitnodagaid plánenguovllus bálvalan áššeħasaid mearri	uhcci	Ovttasbargofitnodagaid duhtavašvuohtha bálvalusaide (ceahkkálasain 1 = erenoamáš duhtameahttun 5 = erenoamáš duhtavaš)	-
Lassediedut							

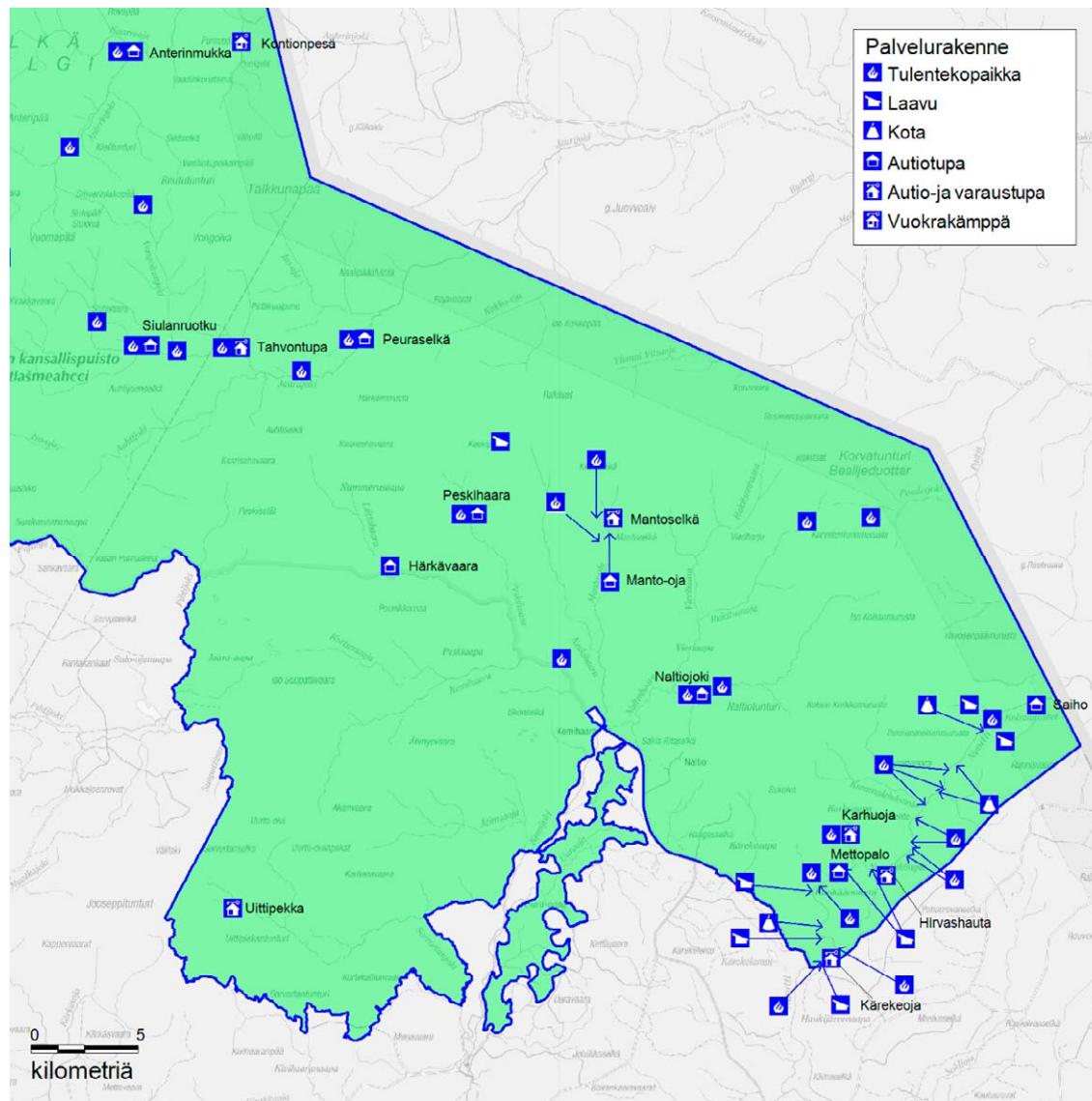
Govva 12. Plánenguovllu bálvalan-rusttegat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

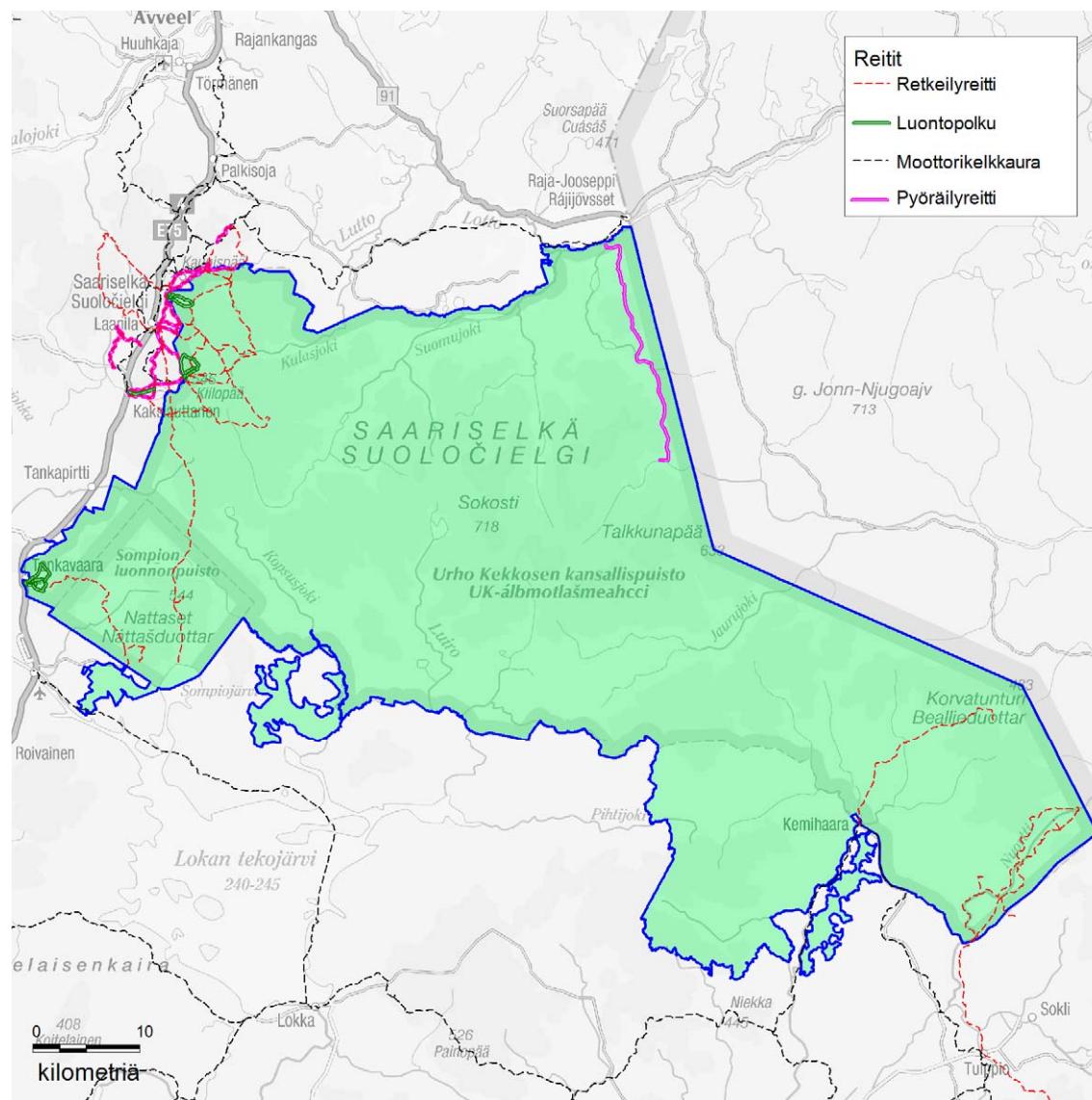
Govva 13. Plánenguovllu bálvalanrusttegat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

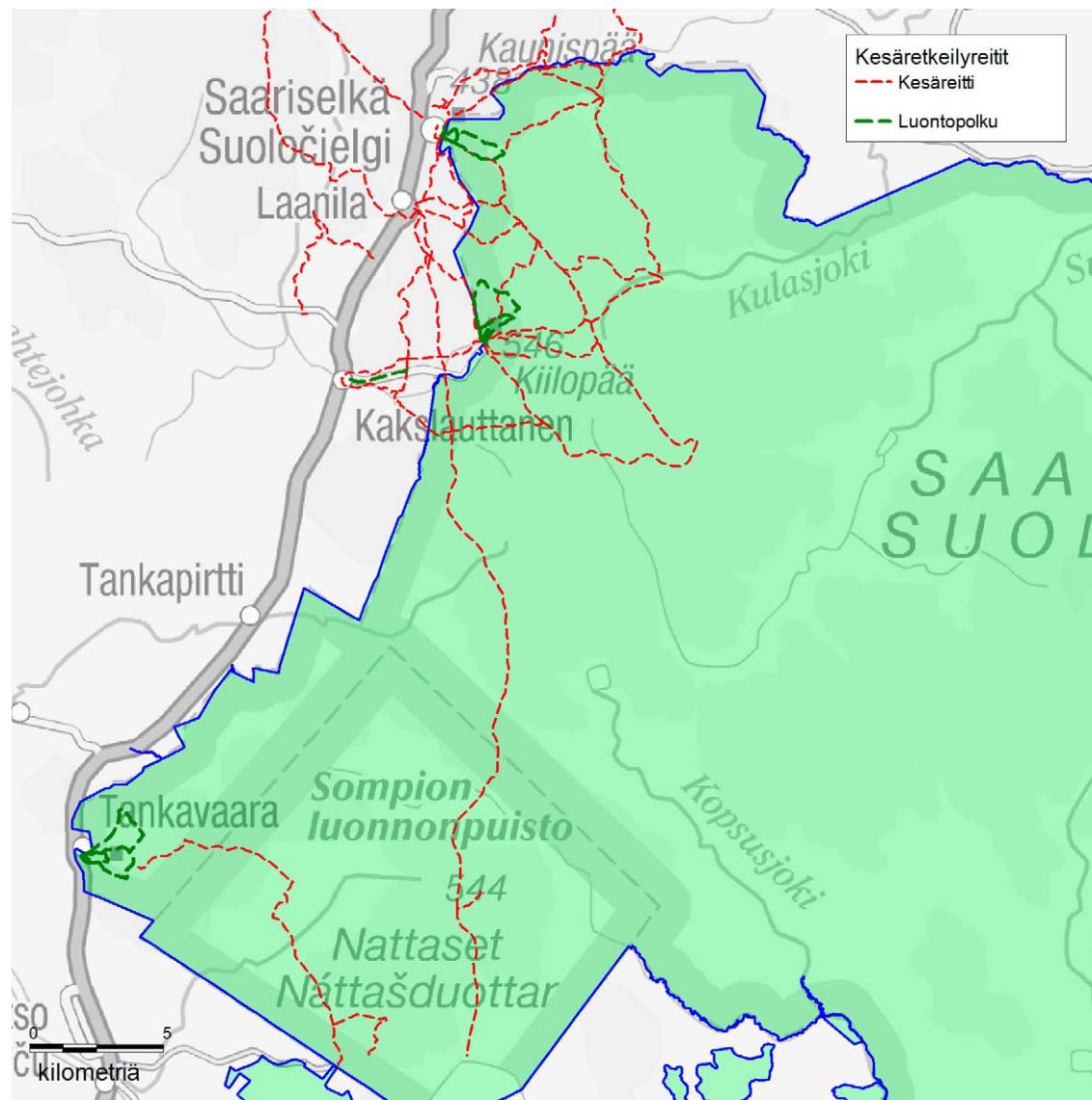

Govva 14. Plánenguovllu bálvalan-rusttegat.

© Meahciráðdehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

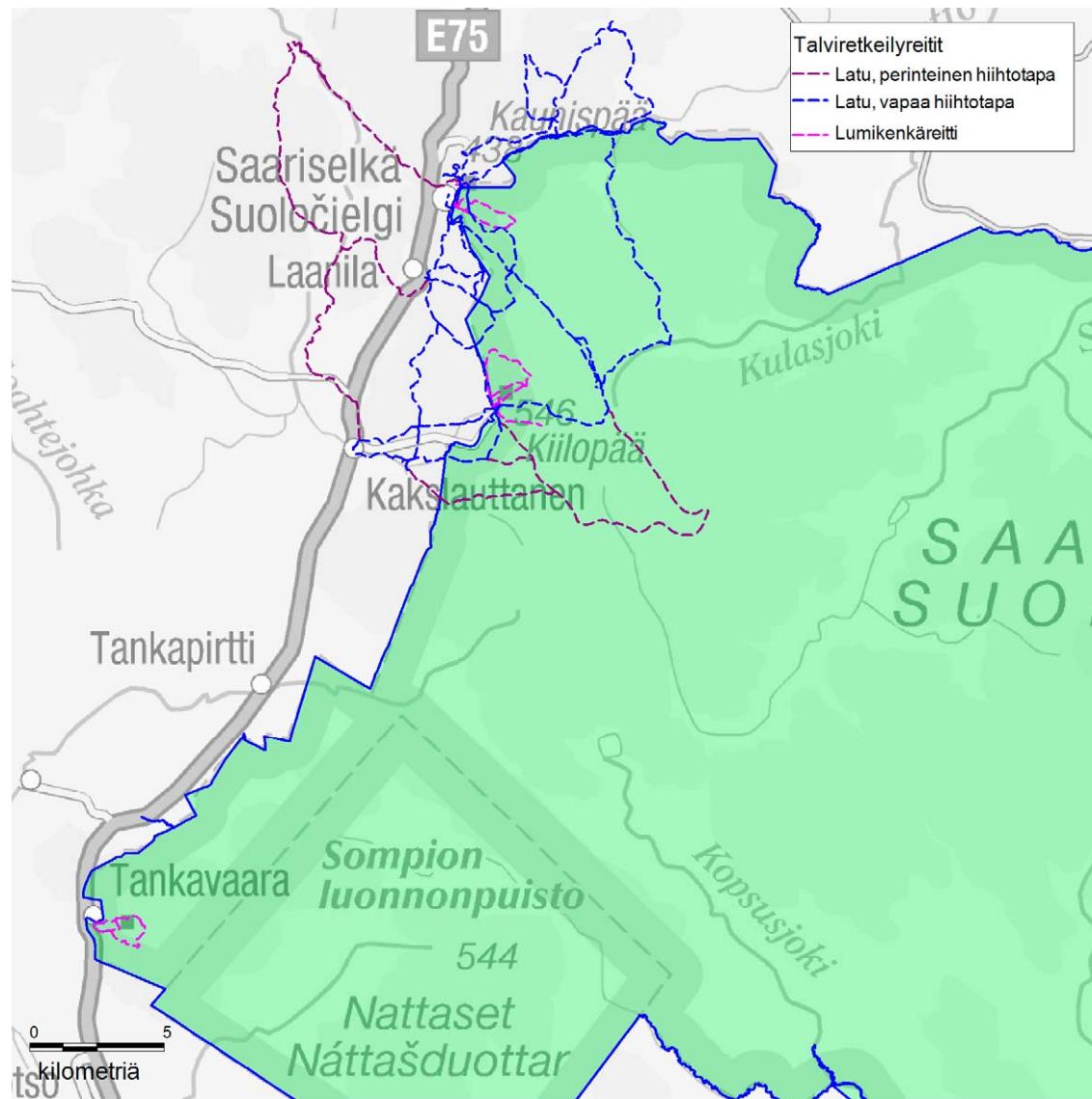
Govva 15. Plánenguovllu johtolagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bırasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 16. Plánenguovllu geassevánddar-danjohtolagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 17. Plánenguovllu dálvevánddar-danjohtolagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

7B Luondu luageavaheapmi: oahpistandiediheapmi

Västoproseassa	Luondu luageavaheapmi				li leat kárta
Čilgehus	Dán skovis govviduvvojít plánenguvlui guoskevaš oahpistandiediheami guovddáš dovddaldatlogut sihke Meahciráđđehusa ja ovttasbargoguimmiid oahpistandiediharvuogit. Oahpisteapmi dáhpáhuvvá áššeħasbálvalanbáikkiin, Lundui.fi -siidduin ja meahcis. Oahpistandiediheapmái gullet ee. per-sovnalaš oahpisteapmi, elektrovnalaš ja prentejuvvon oahpistanmateriála buvttadeapmi ja meahcceoahpistanrusttegat.				
Meahciráđđehusa oahpistandiediheapmi plánenguvllus					
fitnamat		Áššeħasduhtavašvuhta áššeħasbálvalanbáikkiin			
Jahki	Áššeħasbálvalanbáikkiin	Áššeħasbálvalanbáikkit			Jahki Áššeħasduhtavašvuhta (ceahkkálasain 1=eroamáš duhtameahttun - 5=eroamáš duhtavaš)
2013	7 510 (Suovvaguoikka oahpitang. Bealljeduottar)	Suovvaguoikka oahpistanguovddáš Bealljeduottar			2013 4,4
2013	13 820 (Tankavaara luonddug.)	Tankavaara luondduguovddáš			2013 4,3
2013	47 748 (Suoločielggi bálvalanb. Kiehinien)	Suoločielggi bálvalanbáiki Kiehinien			2013 4,3
jahki	Lundui.fi-siidduin fitnamat	Áššeħasat oahpistuvvon joavkkuin áššeħasbálvalanbáikkiin			Áššeħasat oahpistuvvon joavkkuin meahcis
2012	41 885 (suomag.) + Suoloč. 3575 (stobut váilot)	Jahki	Olbmot		Jahki Olbmot
2012	12 236 (eang.g.) + Suoločielgi 733 (stobut váilot)	2013	6	Kiehinien	2013 756 Kiehinien
2012	440 (sámeg.) + Suoločielgi 6 (stobut váilot)	2013	3096	Tankavaara	2013 8 Tankavaara
2012	707 (ruotag.) + Suoloč. 85 (stobut váilot)	2013	220	Bealljeduottar	2013 Bealljeduottar
Lassedieđut					

Oahpistandieðihantuogit plánenguovllus	Beivejuvpon lkm	Galgá oðasmahttot 1-5 –jagi lkm	Galgá oðasmahttot dalán	Oktiibuot	
Áššeħasbálvalanbáikkit	0	3	0	3	
Oahpistanbáikkit	-	-	-	-	
Lundai.fi-siiddut	59 + 12 Suoločielggi guovllusiiddu				
MeahcCEOahpistanrusttegat (UK-álbmot-meahcci)	48	Sullii 15, dárkkálmuvvá fidnoplánemis		63 (UK-álbmot-meahci čuo-záhatoahpistanrusttegat ja oahpistandáv-valat)	
MeahcCEOahpistanrusttegat (Soabbada luonddumeahcci)	2			2	Oðasmahton ortnetnjuolggadusa oðasmahttimä oktavuoðas 2007:s.
Luonddubálgát		4		9	
Dieðihančállosat ja eará prentosat	UK-álbmotmeahci máhcastanbládáš	Dahkkojuvvo Turismafitnodatolbmo oahpistančálus			Dieðihančálus oðasmahton 2010:s, beivejuvpon 2013:s.
	Njuohttejoga vánd-dardanjohtolaga dieðihančálus				
Elektrovnnalaš oahpistanbuktagat	-	Dahkkojuvvojt muhtun mobiilaohpitanbuktagat	-	-	
Luondduturismaplána	☐ beivejuvpon	☐ galgá oðasmahttot 5j	☐ galgá oðasmahttot dalán	Gaskan, leat dahkamin	
Oahpistandieðihaplána	☐ beivejuvpon	☐ galgá oðasmahttot 5j	☐ galgá oðasmahttot dalán	li leat	
Lassedieðut					

8 Meahccegeavaheapmi: dálá dilli

Vástoproseassa	Meahccegeavaheapmi	Kárta	☐ ☒	Meahccebivdogieldoguovllut Lohpe- ja soahpamušbivdoguovllut								
Čilgehus	Dán skovis govvividuvvojít meahccegeavaheami dálá virolašvuodat ja soahpamuš- ja lohpedilli. Meahccebivddu hárrái dákko lea merkejuvvon dálá dilli ja soahpamušaid gustonáigi. Skovi ulbmilin lea addit doarvái dieđuid árvvoštallan dihte guovllu geavahanárvvu dáid doaibmabijuid hárrái.											
Meahccebivdu												
Guovllu bivdogeavaheami govvideapmi	Soabbada luonddumeahcci: Meahccebivdu lea gildojuvvon. Álbmotmeahcci: Meahcástanlága 8 §:a mielde mieđihuvvon bivdoriekti. Meahciráđđehusa ii sáhte mieđihit bivdoloobiid guvlui. Jekkiidsuodjalanguovllut ja meahcceuovlu: Meahcástanlága 8 §:a mielde mieđihuvvon bivdoriekti. Meahciráđđehus sáhttá mieđihit bivdoloobiid guvlui. Plánenguovlu (earret Soabbada luonddumeahci) lea riikkadásis mearkkašahti, guovžža ja eará stuorranávddiid bivdoguovlu. Suoma fuođđoguovddáš lea mieđihan plánenguvlui (earret Soabbada luonddumeahci) spiehkastatlobiid erenoamáš vahága dagaheaddji stuorranávdeoktagasaid jávkadan dihte.											
Guovllu fuođđonáli árvvoštallan	Fuođđonálit leat gaskamearálaččat.											
Guovllu bivdodeattu árvvoštallan	☐	Stuoris	☒	Gaskageardán	☐	Uhcci	Dárkkálmuhhtin	Luonddumeahcci: ii leat meahccebivdu. Eará guovlluin gaskageardán.				
ML 8 §:a guovlu (gieldda ássit ožžo bivdit stáhta eatnamiin)	☒	Govvi-deapmi	-									
Oktasaš čáhceguovllut (meahccebivdoriekti ML 7 §:a mielde)	☐	Govvi-deapmi	Eai leat oktasaš čáhceguovllut.									
Meahccebivdu eanaeaiggáda lobiin (MR:a stivren guovllut)					Lassedieđut							
MR:a smávvafuođđuid lohpebivdoguovllut	☒	Luonddumeahci ja álbmotmeahci olggobeale guovllut gullet lohpebivdoguovlluide.										
MR:a sarvvaelliid lohpebivdoguovllut	☒	Luonddumeahcis ii leat meahccebivdu. Álbmotmeahcis meahcástanlága 8 §:a mielde mieđihuvvon bivdolobit. Eará guovllut gullet Meahciráđđehusa guovlolohpegueguovlluide.										
MR:a smávvafuođđuid soahpamušbivdoguovllut	☐	-										
Meahccebivdogeavaheami olggobealde dahje ráddjejuvvon anus	Lassedieđut											
MR:a stivren guovlu bivdogeavaheami olggobealde	☒	Soabbada luonddumeahcci.										
MR:a stivren guovllu báikkálaš/áiggálaš ráddjehusat	☒	Álbmotmeahcci: Meahcástanlága 8 §:a mielde mieđihuvvon bivdoriekti. Meahciráđđehus ii sáhte mieđihit bivdoloobiid guvlui.										
PSG-guovlluid bivdogieldoguovllut	☐	-										
Meahccebivdu eanaeaiggáda lobiin priváhtaeathnamiin ja PSG-guovlluin	-											

Guoláslustus															
Čázádaga dilli guol-lešlájaid dáfus	Guollešlájat leat eanaš luonddudilis. Ylikemi čázádahkii váikkuha 1970-logus Giemajoga čázádahkii gilvojuvvon vierrošlájda ájarávdu. Ájaravdu lea maiddái gilvojuvvon Suomujoki čázádahkii Kuutua guvlui. Ájarávdu lea leavvan goabbat sadjái ja ná leat riegádan lunddolačcat lassáneaddji, šlájat. Luossa lea gullan dáid guovlluid eamišlájaide muhto dat ii sáhte šat goargnjut deike Ruošša beale Badje-Doallánjoga fápmorusttetbuodu dihte. Lokka ja Porttipahta dahkujávrriit leat rievadan álbmotmeahccái gullevaš gieračáziid guollešlájaid. Dát vuhtto ee. nu, ahte searggeguolit leat laskan.														
Guollečáziid ollašuvvan dikšundoaimmat	Guovllus eai leat dikšojuvvon guollečázit iige leat jurdda aktiivvalačcat dikšugoahit daid. Guollešlájaid dikšun vuodđuduvvá bivddu muddemii.														
Guovllu bivdogeava-heami govvideapmi ja mearkkašupmi	Guovllu čáziid bivdet eanaš lustabivdit. Fierbmebivdu lea uhccánaš Luirojávris sihke Kopsus- ja Kiertämäjärviin. Lohttu, Kulas-, Suomu-, Anteri- ja Jaurujoki sihke Njuohhtejohka leat guovžura ja luosa dehálaš gođdo- ja veajetšaddanguovllut. Guovžurnálli lea rašši ja oassi gođdo- ja veajetšaddanguovlluin leat gurrosat. Doallánjoga čázádatguovllus gávdnojit Suoma valljugeamos skálzonálit. Ámmátbivdu dáhpáhuvvá Soabbatjávris, Kopsusjokis ja Vaaranojas.														
Guovllu bivdodeattu árvvoštallan	☐	Stuoris	☒	Gaskageardán	☐	Uhcci	Dárkkálmuh-tin								
Guovllus lea ámmátbivdu	☒	Bivdooahpistandoaibma			☐										
Oktasaš čáhceguovllut (guolástanláhka)			-	Govvideapmi	-										
Oktasaš bivdoriektái vuodđuduvvi bilken, oag-gun ja vuoggabivdu	Oktasaš bivdu gil-dojuvvon		☐	Lassediehtu	Lappi Ely-guovddáš lea gieldán bilkema, oagguma ja vuoggabivddu Muorravaa-rakka-, Kulas-, Suomu- ja Anterijokis. Gieldu lea fámus 31.12.2016 rádjai.										
	Lobálaš muhtun muddui x														
Bivdu eanaeaiggáda lobiu (MR:a stivren guovllut)			Lassedieđut												
MR:a lohpebivdoguovllut			☒	Guokte sierra lustabivdoguovllu. Anára gieldda ássit sáhttet oažžut GL:a 12 §:s mearriduvvon nuvttá bivddolobi Anára gieldda rájiid sisä.											
MR:a láigoguovllut			☐	-											
Bivdogeavaheami olggobealde dahje ráddjejuvvon anus			Lassedieđut												
MR:a stivren guovlu bivdogeavaheami olggobealde			☐	-											
PSG-guovlluid bivdogieldoguovllut			☐	-											
Bivdoráddjehusat			☐	UK-álbmotmeahci guolástanjuolggadus, fámus 2014–2016.											
Báikkálaš sierrarievtit			☐	-											
Guollešlájat	Dápmot, hárri, čuovža, hávga, vuskon, njáhká, noarsa, ájarávdu		Guollegilvimat		-										

9 Dutkan

Västoproseassa	Luonddusuodjaleapmi ja guovluid stivren
Čilgehus	Dán skovis govvividuvvojit plánenguovllu dálá dutkangeavaheapmi ja vejolaš dutkaniskkadansajit ja eará sullasaš ášshit, mat galget válđojuvvot vuhtii plánemis. Dutkamii gullet maiddái ovdamearkka dihte birrasa dili guhkesáigásaš čuovvumat. Jos guovllus ii leat dutkangeavaheapmi, de dat daddjojuvvo skovis.
Guovllus dahkkojuvvon dutkamat	
Meahccedutkanlágádus lea juo guhká dutkan buollánjoatkagiid álbmotmeahci nuorttageahčen. Riikkaid vuvddiid inventeremiid iskkadansajit leat maiddái álbmotmeahci birrasiin.	
Fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádus lea vuojulduvvan Doallánjoga čázádaga guollenáiid čuovvumii. Deháleamos jahkásaš čuovvunjogaide gullet Lohttu, Suomu- ja Muorrravaarakkajoki sihke Njuohttejohka. Erenoamážit dápmotnáli dili čuvvot jahkásaččat šleađgaiskkadabivdduin ja buokčaninventerenvugiin. RKTL:a boazodutkamat gullet oassin oppa boazodoalloguovllu guohponeanadutkamiidda.	
Ilmatieteen laitos leat bissovaš smávvalágan mihtidanstašuvnnat Niilanpää ja Luuvara guovllus. Dán mihtidanbáikkiin dahkkojuvvonit vuodđodutkamat dego duollo- ja muohadutkamat.	
Skálžoinventeremiin leat kártejuvvon skálžzuid gávdnonsajit. Dát leat dahkkojuvvon sierra fitnuid oktavuođas.	
Allaoahpahagaid ja ámmátallaskuvllain leat jahkásaččat sierra oahppočájánasbargguide guoskevaš čielggadusat dahje oahppočájánasbarggut, mat gusket omd. turismii, vánddardeapmái dahje ealli-šaddošlájaiide. Dološmuittut leat kártejuvvon dáid manjimuš jagiid ja leat dahkkojuvvon kulturárbeinventeremat.	
Guovllu turisma- ja lustageavaheapmi lea guorahallon álbmotmeahci vuodđudanáiggi sulaid: dutkamuš golmma vejolaš guvlui heivvoláš geavahanhámi, boazodoalu, vuovdedeoalu ja turismma buvtadan ekonomalaš árvvuin guovllus (Saastamoinen 1982). Dutkamušas bodii erenoamás čielgasit ovdan turismma ekonomalaš mearkkaš-upmi. Saarinen [2001] lea guorahallan viidáti ja mánggabéalagit guovllu lusta- ja turismageavaheami, sihke maiddái turismma rievđama áiggijid miele. Hallikainen (1998) dutkamušas Suoma mehčiidi lustageavaheami ektui boahťa bures ovdan UK-álbmotmeahci sajádat Suoma bivnnuheamos meahcisvirkkosmuvvanbáikin. Anára luonddugeavaheami čielggadeadjii dáhpáhusdutkamušas materiála čohkkejuvvui Suoločielggi turismaguovddážis (Rovanperä jed. 2010). Dutkamuš linnje Anára guovllu vuovde- ja eanageavaheami viidáseappot, muhto das válđojuvvo beallí maiddái álbmotmeahci oktavuođas doaibmi turismaguovddáža ja -guovllu ovddidanmolssaeavttuilde sihke álbmotmeahci mearkkašupmái.	
Álbmotmeahcit heiwejít bures ekologalaš proseassaid dutkamii. Jaurujoki riđđoroassoguovllu leat dutkan vuovdeekologalaš ákkaiguin. Saarenmaa jed. (1990) dutkamuš čielggadii Jaurujoki biegganjeaidinsajid divreroasuid ja muoraid alitluvnama. Bohtosat čájehedje ahte čoaska dálkkit hehttejít garra divreroasuid guovllus. Kauhanen (1989, 1991, 2001) lea čielggadan Jauruleagi riđđoroasu manjá dáhpáhuvvan vuovdedynamihka, dego vuovddi odasmuvvama biegganjeaidinsajide. Vuovdeordda čuovvuniskkakadansajii, mat lea sierra guovlluin, guokte leat UK-álbmotmeahci birrasiin Suoločielggi guovddáža lahkosis (Juntunen ym. 2002). Dál leat dahkamin giehtačállosa 26 lagi áigodaga vuovdeordda ovdáneamis dáid iskkadansajid vuodul. – Čujuheamit 9/1, 9/2, 9/3, 9/4.	
Dálá dutkangeavaheapmi ja dan mearkkašupmi	
Gč. ovddit bihtá.	

Dutkanoassebealit

Meahccedutkanlágádus, RKTL, Ilmatieteen laitos, allaoahpahagat, ámmátallaskuvillat

☒	Guovlu gullá luonddudikšuma čuovvunfierpmádahkii	☒	Guovllus leat iskkadansajit
☒	Guovlu gullá ovddešteami čuovvunfierpmádahkii	Lassedieđut	

10 Luondduriggodagaid eará geavaheapmi, servituhtat, geavahanrievttit ja soahpamušat

Västoproseassa	Guovluid stivren			Kárta	☐									
Čilgehus	Dán skovis govviduvvo plánenguovllu luondduriggodagaid geavaheapmi (earret fuođđo- ja guollenáiid) sihke guovllu giddodagaide (vuosttažettiin stáhtaet-namii) guoskevaš servituhtat, geavahanrievttit ja soahpamušat. Skovi ulbmilin lea muiatalit plánenguvlui čuohcci, luondduriggodagaid geavaheapmái, servituhtaide ja soahpamušaide guoskevaš eanageavahandeattuin.													
Murjen ja guopparčoaggin														
☒	Lobálaš oppa guovllus, Soabbada luonddumeahcis lobálaš dušše báikkálaš (iežas gieldda) ássiide			☐	Gildojuvvon oppa guovllus.									
☐	Lassediehtu		Paju-, Repo- ja Lamminaapa jalgesjeaggeosiin ii oaččo johtit lottiid bessenágge 15.5.–15.7.											
Luondduealáhusat (earát, meahccebivdu/guolástus/murjen ealáhussan)														
			Govvideapmi											
			-											
Ruvkedoaimma ja rogganbáikkiid govvideapmi														
Guovllu ruvkedoainbman lea dušše golledoidin. Okta ruvkreibire ja 4 rogganbáikki leat Tankavaara guovllus. Okta rogganbáiki lea Kopsusjoki gierragis.														
Rogganbáikkit	Lkm	5	Ruvkerokkanasat	didojuvvon golli	Ossodat guovllus %	uhcci								
Málbmaohcanlobit	Lkm	0	Ruvkerokkanasat	-	Ossodat guovllus %	-								
Ruvkebiret	Lkm	1	Ruvkerokkanasat	didojuvvon golli	Ossodat guovllus %	uhcci								
Eanaávdnasiid váldin	Váldojuvvo		Eanaávdnasiid sáhttá váldit dušše golledoidima oktavuođas gustojeaddji gollerogganbáikkiin ja ruvkebiriin.											
Boaldinmuora váldin	Váldojuvvo		Sierra plána mielde álbmotmeahci dárbbuide. Boazodoallolága mielde boazobargguid oktavuođas.											
Bodnečázi váldin	Ii váldojuvvo.		-											
Vuovdedoallu														
MR:a guovllut	-	Vd-anus (ha)	-	Ráddj. anus ha	-	Govvi deap mi								
Priváhta eatnamat	-	Vd-anus (ha)	-	Ráddj. anus ha	-	Govvi deap mi								

Servituhtat, geavahanrievttit ja soahpamušat

Láigo- ja geavahansoah-pamušat	St	17	Govvi-deapmi	Boazoáidi (29406, 20976, 22609, 33562, 24542, 2511) Bálgoiid ovttastus (14927, 35120) Geaidnoriekti (33813) Šleaðgajoðas (28125, 28828) Rádjegozáhusa geavahanriekti, moanat čuozáhagat (23509) Fitnodatguovlu (TeliaSonera Sokostí 10229) Eará geavahanriekti (Sompio-seura 24458 ja 33121, Bealuštanfámut 33750, Ilmatieteen laitos 35651) Anteri ovddes rádjegozáhus (31150, fámus 21.12.2015 rádjai)
Guovllu suodjaleapmái dahje geavaheapmái čuhcci servituhtat	Lehtola priváhtadáluid geaidnogeavahanriekti Ylisenvaara boares duiskalašgeainnu mielde.			

10 b Boazodoallu

Västoproseassa	Guovluid stivren	Kárta	☒	Govva 18. Bálgosat ja boazodoalloráhkadusat
Čilgehus	Dán skovis govvividuvvo plánenguovllu boazodoalu dilli.			
Boazodoalu dálá dili govvideapmi				

Plánenguovllu geavahit golbma bálgosa: Avvila, Kemi-Sompio ja Sámi bálgus. Čuovvovaččas leat bálgosiid buvttadan govvideamit bálgosiid boazodoalus.

Avvila bálgus:

Avvila bálgus lea Anára gielddas. Rádjin lea nuortan riikkarádji, lullin Anára ja Soađegili gieldda rádji, oarjin Soahtejohka–Avviljohka ja davin Anárjávri ja Báhčaveadji. Bálgosa ollesviidotat lea 2 884 km². Bálgus lea sámiid ruovttuguovllus. Suoločielggi turismaguovddáš lea bálgosa rájiid siste ja doppli vánddardeaddjít vulget dávjjimusat UK-álbmotmeahccái. Nuba lea erenoamás dehálaš oktiivehiehit turismma ja boazodoalu.

Bálgosa alimus lobálaš boazolohku lea 6 000 bohcc. Boazoeaiggádat leat 95 ja sin gaskaahki lea 41 jagi (2015:s). Nuorra boazobearrašat leat čatnasan boazoealáhussii bargat bohccuiguin. Boazoeaiggádat ásset Tolonena, Dearpmáža, Alajoki, Avvila, Akujärvi ja Njellima giliin.

UK-álbmotmeahcci lea bálgosii erenoamás dehálaš guottetguovlu ja maiddái guohtonguovlu čakčat ja álgodálvvis. Dálvvi áigge guovllus eai leat nu olus bohccot. Boazodoallojahki álgá 1.6. ja nohká 31.5. Geassemánu gaskkamuttus bohccot čohkkejuvvoijt miessemearkuma várás Moitakurui. Miessemearkun bistá sullii moadde vahku. Geasi áigge bohccot boahatališgohtet álbmotmeahccái, gos dat čakčat ja álgodálvvis čohkkejuvvoijt gárddástallamiid várás. Giđđat cuojo-miessmánus bohccot bohtet guottadit álbmotmeahccái. Miesit šaddet misesmánus.

Kemi-Sompio bálgus:

Kemi-Sompio bálgus lea Suoma stuorámus bálggs. Bálgus lea čohkkejuvvon dološ sámesiiddaid, Keminkylä ja Soabbada, guovluuin ja dat lea eanaš dálá Suovvaguoikka gieldda rájiid siste. Bálgosa alimus lobálaš boazolohku lea 12 000 bohcc ja bálgus lea buoremus jagiid buvttadan lagabui 10 % oppa Suomas buvttaduvvon bohccbierggus. Kemi-Sompio bálgosis leat sullii 160 boazoeaiggáda ja boazoealáhus lea Suovvaguoikka gieldda okta deháleamos bargoaddiin ja boazodoalu geažil boaittobáikkážat eai leat beassan guorranit. Boazokultuvras leat guhkes ja nana árbieverut ja dat boahá erenoamás bures ovdan das ahte bohccuiguin bargojuvvo ainge – nuorra boazobearrašat leat čatnasan ealáhussii joatkit máttuideset mávssolaš barggu.

Kemi-Sompio bálgosa boazodoallu vuodđuduvvá luondduguohitoneatnamiid birrajagáš geavaheapmái ja bohccuid lunddolaš guohtonguovlluid molssodeapmái. Danin buhtes luondu ja meahccás doaibmabiras mearkkašt ollu boazoealáhussii.

UK-álbmotmeahcci, Kemihaara meahcceguovlu ja Sokli guovlu leat bálgosa boazodollui erenoamás dehálaš guovllut, gos bohccot bállejtit orodit doarvái ráfálaš dilálašvuodain. Dáin guovluuin leat maiddái dat dálveguohitoneatnamat, mat leat sirrejuvvoon guođohanáiddiiguin dušše bohccuid dálveguohitoneanan. Guođohanáiddiiguin adnojuvvo ávkin bohccuid lunddolaš davil lulásguvlui dáhpáhuvvi guohtonvierru ja ná stivrejuvvo guohtoneatnamiid bistevaš geavaheapmi.

Sámi bálggus:

Sámi bálgosa alimus lobálaš boazolohku lea 8 000 bohcco.

Sámi bálgosa guovlluide huksejuvvodje 1960-logu loahpas Porttipahta ja Lokka dahkujávrrit, mat leat Oarje-Eurohpá stuorámus dahkujávrrit. Bálgosa guohtoneatnamiin báhce dalle 11 % čázi vuollái ja seammás eret boazodoalus. Guovlluidmassimat čuhce sihke guohtoneatnamiidda ja ássanbáíkkiide ja ná árbevirolaš siidavuogádat nogai ja bohccuid guođohišgohte ng. bálgosa eallun.

Guovlluidmassimat, beaktis vuovdedoallu ja turisma leat čuohcán Sámi bálgosa boazodollui ja bálggus lea šaddan heivehit iežas boazodoalu nuppástuvvan dilalašvuodaide máŋggaláhkai. Go eará eanageavahanhámít vigget biđget gáržon bálgosa, de viiddis oktilaš guovllut mearkkašit ainge buot eanemus. UK-álbmotmeahcis leat Sámi bálgosa deháleamost dálveguohitunguovllut. Sámi bálggus molssoda iežas guohtoneatnamiid dárbbu mielde ja ná bálggus viggá bistevaš ealáhussii. Oktan vuohkin lea leamaš ahte leat áidojuvvon guođohanáiddit bálgosa sisa. Viiddis, oktilaš ja buori dilis bisson dálveguohitunguovllut mearkkašit nu ollu ahte omd. Sámi bálgosis ii leat dárbu plánenguovllus lassebiebmamii. Sámi bálggus gulláge Suomas daidda hárve bálgosiidda, mas bohccuid dálvviágásaš guohtun vuodđuduvvá measta ollásit luondduguohtoneatnamiidda. Bálgosis duše plánenguovllu olggobalede Vuohču kanála lulábeale guovllus adnojuvvlo lasseriebman. Guohtoneatnamiid gierdama dihte lea hirbmat dehálaš ahte bohccot guhrot bálgosa sierra osiin čielga plánaid mielde.

Sámi bálgosii Kiilopää guovlu lea leamaš ovdal dehálaš guottetguovlu, muhto lassánan turismma ja vánddardeami dihte bohccot mannet dál guottadit ráfálet guovlluide. Dán áigge Kiilopää guovlu lea mearkkašahti čakča- ja dálveguohitunguovlu. Vuopmečielgi lea Sámi bálgosa váldorátkinbáiki ja dat lea Kopsusjärvi-Niilanpää guovllu lahkosis. Gárddastallamiid manjrá bohccot johtet guovllu čađa ja oassi bohccuin báhcet guohtut guvlu.

Álbtomteahcis oažju bargat boazodoaluin ja dan gáibidan doaibmabijut leat lobálačcat. Boazodoallit eai dárbbaš boazobargguin jođedettiin boaldin- ja lávvomuorraváldinlobiid. Meahccejohtaluslága mielde boazobargguid oktavuođas lea lohpi johtit mohtarievruiguin.

Boazodoallolágas biddojuvvo bálgosiid boazodollui oktilaš vuodđu ja das geahččalit dorvvastit vejolašvuodaide bargat boazodoaluin, muhto dát láhka guođđá maiddái doaibmafriddjavuođa bálgosa hálldahussii. Boazodoallu leage hui earálagan sierra bálgosiin ja boazodoallovierut sáhttet rievddadit bálgosa siste dan sierra osiin. Boazodoallu lea davvin áidna árbevirolaš luondduealáhus, mii lea ainge ekonomalaččat gánnehahti.

Boazodoallu vuodđuduvvá guohtonguovlluid molssodanvuogádahkii, mii čuovvu bohccuid biologijja ja boazodoalliid árbevirolaš vieruid. Bohccuin leat giđđadálvvi, geasi, čavčča ja dálvvi áigasaš árbevirolaš guohtonguovllut sihke lassánanáigasaš (guottet ja ragat) guovllut. Boazodoallu vuodđuduvvá luondduguohtoneatnamiidda ja bohccu lunddolaš guohtoneanamolssodeapmái. Guohtoneamat, guohtonguovlluid molssodanvuogádat, boazodoalu ráhkadusat sihke bohccuid johtin- ja fievrriданjohtolagat hábmejit boazodoalu doaibmaollisvuoda. Bohccot fievrriđuvvojti guohtonguovllus nubbái dahje rátkingárddiide árbevirolaš johtolagaid mielde (čázádagat, buolžzat, čielggit). Bálgosiid siste lea dábálačcat soames siida, siidagoddi dahje bargojovkkoš (namahusat rievddadit bálgosiid gaskkas ja boazodoalloguovllu sierra oassiin guđege kulturárbbi mielde), mat dikšot boazodoallobangguid (bohccuid guođoheami, čohkkema jed. bargguid) bálgosa dihto oasis. Dáid "bargojoavkkuid" gaskasaš rájít eai leat álo seammát, muhto dat sáhttet rievddadit jahkásaš luonddudilálašvuodaide bálgosa rájiid siste.

Boazodoallu lea kultuvralaš ealáhus, mas erenoamáš guovddážis lea eallinvuogi, identitehta ja kultuvrra sirdin buolvvas nubbái. Boazodoallokultuvrii olmmoš šaddá sisä riegádeami rájes. Boazodoallu buvttada ávdnasiid árbevirolaš giehtadujiide ja bajásdoallá boazodollui guoskevaš giela, árbevirolaš dieđuid ja vieruid. Boazodoalu giella lea guovddáš oassi boazodoallokultuvras ja boazodoalliid ámmátdáiddus. Giela ja ámmátdáiddu bisuheapmi gáibida aktívvalaš ja ceavzilis boazodoalu doalaheami.

Bálgus	Plánenguovllus gullá bálgosii (%)		Bálgosa viidodagas plánenguovllus (%)	Bálgosa alimus lobálaš boazolohku		
Avvil	3		3	6 000		
Kemi-Soabbat	35		19	12 000		
Sápmi	62		44	8 000		
Ráhkadusat	Boazogámp pát	moa- nat	Rátkingárddit	moanat	Eará ráhkadusat	Dálonguovlolága mielde mearriduvvon guođohanbáikkit.

Sámi boazodoallu

Dát lohku govvida sámi boazodoalu oppalaččat, ii erenoamážit plánenguovllus.

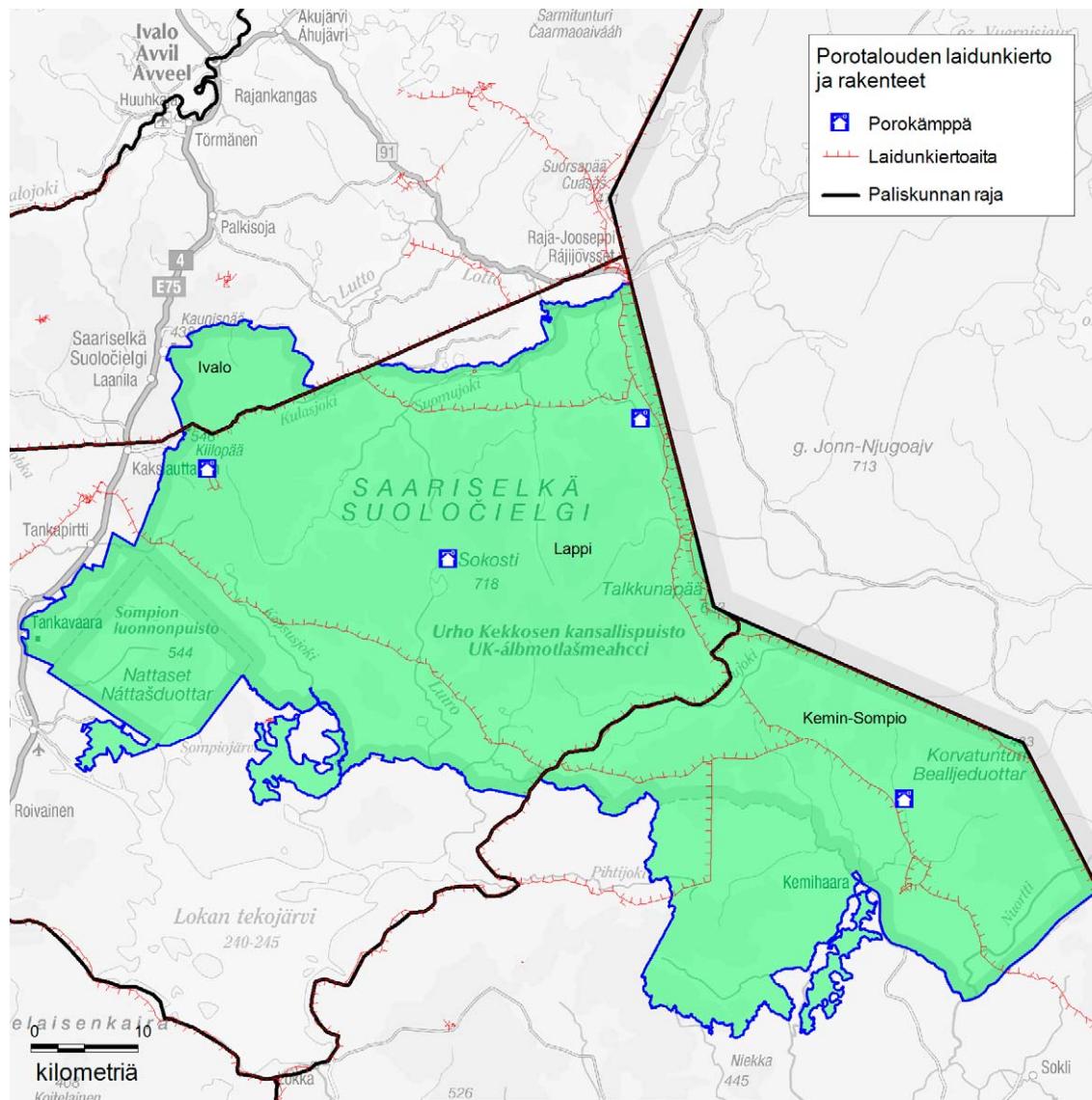
Sámegiella lea oassi boazodoalliid ámmátdáiddus ja árbevirolaš dieđuin. Sámi boazodoallokultuvrii gullá nannosit maiddái sámi giehtaduodjeárbi. Sámi boazodoallu lea eallin-vuohki. Sámi boazodoaluin barget siiddain, mat leat soames boazobearraša hábmen, sogalašvuhtii vuodđuduvvi guođohanovttadagat. Siida stivre boazodoaluin bargama návddašanguovllustis. Sámi boazodoalu vuodđun lea guohtonguovlluid molssodanvuogádat, mii vuodđuduvvá bohccuid biologijai ja boazodoalliid kultuvrralaš vieruide. Bohccot dollojuvvorjat sierra geasse- ja dálveguovlluin, dasa lassin giđdat leat sierra guohtonguovlu guotteha várás ja čakčat bohccuid ragatbáikkit. Boazodoalus galget leat doarvái sierra guovllut. Sierra guohtonguovlluide johttojuvvo árbevirolaš johtolagaid mielde. Johtimis adnojuvvorjat ávkin lunddolaš álkis johtolagat, dego čázádagat, guolbanat ja buolžžat.

Vaikko boazodoallolága vuodul leat geahčalan dahkat boazodoalu oktilažjan, de sámi boazodoallu lea seilon áidnalunddot ja iežaslágan ealáhussan. Boazodoallu lea sámiid áidna árbevirolaš ealáhus, mii lea gánnehahti. Sámi boazodoalus sohka lea guovddážis. Boazodoalu jahkásaš dáhpáhusat, miessemearkumat ja góráddastallamat, čohkkejít sogaid árbevirolaš geasse- ja dálveguovlluide ain dálge ja mearkkašit ollu boazodoallomáhtu sirdašuvvamis buolvvas nubbái. Sámi boazodoaluin bargojuvvo siiddain, mat leat soames boazobearraša hábmen, sogalašvuhtii vuodđuduvvi guođohanovttadagat. Suomigelas siiddaid gohčodit maiddái namahusain "tokkakunta". Siida stivre boazodoaluin bargama návddašanguovllustis. Bálgosa siste guođohit bohccuideaset mánggat siiddat. Siiddaid návddašanguovlluid rájít eai leat álo seammát, muhto daid sáhttá rievadit guohtoneanadilálašvuodaid mielde ja siiddat sáhttet maiddái ovttastuvvat.

Boazodoallu vuodđuduvvá luondduguohitoneatnamiidda ja guohitoneatnamiid gierdannávciaid dorvvasteapmái. Boazodoaluin bargojuvvo eará siiddaid ektui dahjege bohccuiguin geahčalit bargat nu ahte siiddaid bohccot eai beasa masstadir. Dálá sámiid dálvviágásaš boazodoallu lea eanaš ealu geahčan nu, ahte ealu birra vuddjojuvvo ja dárkkistuvvo ealu ja guohitoneatnamiid dilli ja máhcahuvvorjat ealus ravgan bohccot fas ellui. Bohccot ožzot goaivut ráfis, ja go goaivvis lea čiegarduvvan, de eallu sirdojuvvo dohko, gokko ii leat vel ollege guhttojuvvon.

Sámegiella, sámegielat terminologija ja giela sistisdoallan árbevirolaš dieđut leat dehálaš oassi sámi boazodoalus ja boazodoalliid ámmátdáiddus. Sámi boazodoallu lea čielgasit kultuvrralaš ealáhus, mas erenoamáš dehálaš áššin lea sirdit kultuvrra ja eallinvuogi buolvvas nubbái, nuppiquin sániquin olmmoš šaddá sisa kultuvrii. Boazodoallu buvttada ávdnsiidi sámi giehtaduodjái ja lea bajásdoallamin sámegiela, árbevirolaš dieđuid ja vieruid.

Sámi boazodoallu lea čielgasit kultuvrralaš ealáhus, mas erenoamáš dehálaš áššin lea sirdit kultuvrra ja eallinvuogi buolvvas nubbái. Sámi bealljemearkavuogádagas boahtá bures ovdan sámi sosialalaš vuogádat, bealljemearkkat čuvvot ovđdit buolvvaid bealljemearkkaid juogo njuolggá dahje smávva rievadusaiguin. Bealljemearkkaid vuodul sáhttá oaidnit ahte dihto boazu gullá dihto sohkii dahje guvlii. Guođohanboazodoallu gáibida áibbas earálagan ámmátdáiddu go gárdunboazodoallu. Guođohettiin galgá dovdat bohcc biologijia ja láhttema, viiddis guovlluid ja daid šattuid ja luonddudilálašvuodaid.

Govva 18. Plánenguovllu bálgosat ja boazodoalloráhkadusat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

GUOVDDÁŠ ÁRVVUT JA ÁITAGAT

11 Guovddáš suodjalan- ja geavahanárvvut sihke áitagat

Västoproseassa	Guovluid stivren; proseassaid ovttasbargu árvvuid meroštallamis lea dehálaš								
Čilgehus	Dán skovis govviduvvojít plánenguovllu guovddáš luondu-, kulturárbe- ja geavahanárvvut. Plánenguovllu guovddáš árvvut meroštallojít dálá dili govvideami vuodul nu, ahte válđojuvvojít vuhtii guovllu vuodđudanulbmil sihke luonddusuodjalanlága ja guvlui guoskevaš eará njuolggadusaid oppalaš ulbmilat. Árvvuid meroštallan gullá dikšun- ja geavahanplána deháleamos čuoggáide, dasgo plána mihttomearit ja ulbmilat gusket plánenguovllu guovddáš árvvuid bisuheapmái ja buorideapmái.								
Nr	Árvoluohkká- ja tiipa	Árvvu govvideapmi	Áittagovvideapmi	Áittaluohkká	Mearkkašahti- vuođa	Áitaga bistrináigi	Guoskan	Viidotat	Vejolašvuota váikkuhit
1.1	LUONDDUÁRVVUT: Luondodirektiivva luondotippat	Plánenguovllu viidáseamos ja mávsoleamos luondotippat leat luonduvuovddit (9010) ja áhpejeakkit (7130), mat leat EU:a erenoamáš dehálažjan atnin luondotippat. Guovllu vuovddit leat dehálaš eallinbiras boreála vuovdešlájaide. Duottarguovlluid duottaruondotippaide gullet lagešvuovddit (9040) ja duottarguolbanat (4060). UK-álbmotmeahcis leat ee. Suoma lulimus bieggaguolbanat. Doppe leat maiddái golkaguolbanat, mat gullet áitojuvvon luondotippaide.	Guohtundeaddu: Bohccuid guhkálaš liigeguohtun čuohcá šattolašvuoda čoakkádussii, ráhkadussii ja valljivuhtii. Bohccuid dálvit dáhpáhuvvi guohtun geahpeda čielgasemposít eanajeahkáliid meari. Dálvit dáhpáhuvvi guohtun ii čuoze eará šattolašvuhtii seamma sakka go geassit dáhpáhuvvi guohtun. RKTLa manjimuš guohtoneanainventerema mielede plánenguovllu jeageleatnamat Sámi ja Kemi-Sompio bálgosiid dálgueguohitunguovlluin UK-álbmotmeahci nuorttageahčen ledje buori dilis ("hui oðasmuvvit") dahje govttolaš dilis ("njozet oðasmuvvit"). Plánenguovllu jeageleatnamat ledje eanemus gollan Sámi bálgosa oarjjageahčen. (4/5). Jos bohccot guhtot dálvit liiggás jeageleatnamiid dahje guhtot ja dulbmet geasi áigge lagešvuvddiid, de luondotippaid dilli sáhttá fuotnánit.	Bohccuid guohtun	Mearkkašahti- vuođa	Bissovaš	Plánenguovlu ja olggobeale guovlu	Oppa guovlu	Bálgosiid guoh-tonguovlluid molssodeemiin sáttá burestá váikkuhit guoh-toneatnamiid dilái. Dikšun- ja geavahanplánain ii sáhte báļo váikkuhit bohccuid guohtumii.

1.2	LUONDDUÁRVVUT: Ekuogádagat	<p>Čázádagaid lea áitimin Njuohttejoga gierragiidda plánejuvvon Sokli ruvke, mii čuozášii guovllu čáhcedollui. Plána mielde čáhci jođihuvvošii ruvkii Njuohttejoga čázádagas. Bázahusčázit luitojuvvošedje Giemajoga čázádahkii.</p> <p>Golledoidima ja ruvkedoaimma vejolaš lassáneapmi sáhttá čuohcit maiddái čáhcelundai.</p>	<p>Ruvkeproseassa gáibidan čáhcedárbu ja dan giedħallan Njuohttejoga gierragiin čuohcá birrasii. Cázi váldin geahpeda Njuohttejoga golganmeari ja čuohcá luossaguliid buvttadan-guovlluide. Bázahusčáziid giedħallamis vahátlaš ávdnasat sáhttet beassat birrasii.</p>	Ruvkedoalbma	Mearkkašahti	Bissovaš	Plánenguovlu ja olggobeale guovlu	Oassi plánenguovllus	Gáibida beaktilis ovdo-goziheami.
1.3	LUONDDUÁRVVUT: Áitojuvvon šaddo-ja eallišlájat	Guovllus gávdnojít ee. gáldosajit ja bávttit, main šaddet áitojuvvon ja dárkonvuloš sámelšlájat, dego ritne- ja gistsasámmálat.	Vánddardeapmi: Olbmo dagahan duolbman ja šattolašvuða gollan sáhttet čuohcit áitojuvvon gávdnonsajiide johtolagaid guoras.	Vánddardeapmi	Erenoamáš mearkkašahti	Bissovaš	Plánenguovlu	Čuoikkleslágan ja guovllulágan čuozáhagat	Skovvi 12
1.4	LUONDDUÁRVVUT: Luondodirektiivva šlájat	Guovllus gávdnojít rohtonárva, vuovdehealva, uhcafiskerássi, jeaggenarti ja várrelukti sihke sámmáliin stuorraslubbo- ja šelgessirpesámil.	Eai leat áitagat.						
1.5	LUONDDUÁRVVUT: Áitojuvvon šaddo-ja eallišlájat	Guovllus gávdnojít stuorranávddiin geatki, guovža, gumpe ja albbas.	<p>Boazodoalloguovllus muddejuvvojít stuorranávdenálit lohpemeannudemiin.</p> <p>Stuorranávddiid lobihis bivdu loaktá náliid.</p>	Eará dahkki: lobihis meahceebiđu					Gáibida beaktilis goziheami ja ovttas-barggu.

1.6	LUONDDUÁRVVUT: Áitojuvvon šaddo- ja eallišlajat	Kuutua guvlui gilvojuvvon ájarávdú gilvala vierrošládjan eamiguollešlájaquin. Eamišládja dápmot šaddá čáhkket saji rávdui, muhto dápmot lea vealtameahttun skálžžu lassáneapmái.	Skálžžu eallinjohtu boatkana, dasgo eamidápmonálli manná manjás dahje jávká.	Vierrošlájat	Vierrošlájat	Eruoamáš mearkkašahti	Bissovaš	Plánenguoju ja olggobeale guovlu	Lohtu ja Suomujoki čázádagat	Skovvi 12
2.1	KULTURÁRVVUT: Mávssolaš visttit	Plánenguoillus leat guhtta riikkadásis mearkkašahti huksejuvvon kulturárbečuozáhaga. Moanat visttit leat suodjaluvvon ásahusa vuodul dahje gáhttejuvvon soah-pamuša vuodul.	Huksejuvvon kulturárbbi luoskkageapmi: Resurssat visttiid bajándoallamii leat vánis. Resurssaid vátnivuođa dihte visttit luoskkagit.	Geavaheami dahje dikšuma vátni-	Geavaheami dahje dikšuma vátni-	Eruoamáš mearkkašahti	Bissovaš	Plánenguoju	Čuoikkleslágan ja guovllulágan čuo-	Skovvi 12
2.2	KULTURÁRVVUT: Arkeologalaš čuo-záhagat	Arkeologalaš čuo-záhagat (ee. soahtehistorjjálaš čuo-záhagat, bivdorokkit, orohagat) leat guovllus valjis.	Arkeologalaš čuo-záhagat jávkan: eanagierraga gollan sáhttá čuohcit dološbázahusaid sealumii bivnnuhis vánndardančuozáhagain. Buot arkeologalaš čuo-záhagat eai dovdojuvvo (sáhttet jávkat vahágis).	Vándardan- ja tu- rismadoabina	Eruoamáš mearkkašahti	Bissovaš	Plánenguoju	Čuoikkleslágan ja guovllulágan čuo-	Čuoikkleslágan ja guovllulágan čuo-	Skovvi 12
2.3	KULTURÁRVVUT: Sámekultuvra	Sámit leat Suoma álgoálbmot. Dikšun- ja geavahan-plána ulbmilin lea dorvvastit vejolašvuoda bargat sáme-kultuvrain. Sámekultuvrii gullet boazodoallu, guolástus, meahc-cebivdu, luondduburiid čoagggin sihke sámeduodji.	Aittan sámekultuvrain bargama vejolašvuoda fuotnáneapmi ee. sámeigiela ja sámediidolašvuoda jávkama dihte sihke eanageava-heami nuppástusaid, omd. beanavuodjindoaimma, vejolačcat lahkosiin lassáneaddji golledoidima ja ruvkedoaimma dihte.	Eará dahkki: báikkálaškultuvrra	Eruoamáš mearkkašahti	Bissovaš	Plánenguoju ja olggobeale guovlu	Sámiid ruovttuguolu	Čuoikkleslágan ja guovllulágan čuo-	Skovvi 12
2.4	KULTURÁRVVUT: Báikkálaškultuvra	Árbevirolaš báikkálaš luonddugeavaheapmi plánen-guoillus: meahccebivdu, guolástus, murjen.	Eai leat áitagat.							

3.1	DUTKAN- JA ČUOVVUN-MEARKKAŠUPMI: Dutkanmearkkašupmi	Skálžu suodjaleapmi. Skálžu mitala čázadaga dilis.	Čuovvumiid nohkan.	Diedžuid vátnivuhta	Erenoamáš mearkkašahtti	Bissováš	Plánenguovlu	Plánen-guovllu čázádagat	Skovvi 12
4.1	LUSTA- JA EALÁHUSGEAVA-HEAPMI: Luondu ja kulturčuo-záhagaid lustageava-heapmi	Luonddusjohtima dearvvasvuoda- ja buorredilleváikku-husat leat mearkkašahtti.	Eai erenoamáš áitagat, baicce valjis ovddidanvejolašvuodat.						Skovvi 12
		Plánenguovlu lea erenoamáš mearkkašahtti luondduoaidnámuš ja geasuheaddji vínddardančuo-záhat.	Ráhkadusaid luoskkageapmi ja mieskan čuohcá áššehasaid dorvvolašvuhtii. Luoskkagan ráhkadusat čuhcet maiddái guovllu geasuhussi. Eatnamiid gollan čuohcá duovdda-, luondu- ja kul-turárvuide ja heađušta galle-deaddjiiid luondovásáhusaid.						Skovvi 12
4.2	LUSTA- JA EALÁHUSGEAVA-HEAPMI: Boazodoallu	Oppa plánenguovlu gullá boazodoalloguovlluide. Erenoamážit guovllu duottar- ja boares vuvddiid guovlut mearkkašit ollu boazodollui.	Boazodoalu leat áitimin návddit, stivrekeahes turisma ja Sokli rukve.						Plánain ii sáhte váikkuhit náv-denáliide. Turisma stiv-rejuvvo vuohkkasit. Sokli rukvii geahččalit váikkuhit ov-dogozihemiiin.
4.3	LUSTA- JA EALÁHUSGEAVA-HEAPMI: Turismma fitnodatdo-aibma	Plánenguovlu lea riikkadásis ja riikkaidgaskasačcat mearkkašahtti luondduturismaollisvuhta, mii buvttada mearkkašahtti báikkálašekonomalaš váikkuhusaid.	Eai erenoamáš áitagat, muhto baicce valjis ovddidanvejolašvuodat.						Skovvi 12.
Čoahkkáigeassu									

ULBMILA ÁSAHEAPMI

12 Áitagiid dusten, váikkuhusaid árvvoštallan ja čuovvun

Vástoproseassa	Guovluid stivren; proseassaid ovttasbargu ulbmila ásaheamis lea dehálaš					
Čilgehus	Dán skovis meroštallojuvvoyit mihttomearit, ulbmilat ja doaibmabijut guovllu guovddáš árvvuide čuoħħcci áitagiid dusten dihte. Skovvi láhcá vuodú plána ollašuhtinoasis dárkkálmuhti doaibmabijuide. Mihttomearri lea čielga govvideapmi suodjalan- dahje geavahanárvvu vurdojuvvon ovdáneamis guhkes áiggi sisa, ja dat dárkkálmuhtto ainge ulbmila govvideamis. Mihttomearit govvidit guovllu dikšumis ja geavaheamis vástideaddjiid dáhttodili plánenguvllu árvvuid ektui. Ulbmil lea vurdojuvvon nuppástus plánenguvllu dilis oanehis áiggi sisa. Ulbmiliiguin dárkkálmuhttojít plána oppaleabbo mihttomearit. Doaibmabijuiguin geahččalit ollašuhttit ulbmiliid, ja dakko bokte ainge guhkes áiggi sisa juksat mihttomeriid.					
Mihttomearit						
Mihttomearri 1	Ulbumil	Doaibmabidju	Ekologalaš váikk.	Sosiálalaš váikk.	Ekonomalaš váikk.	Riskkaid dusten
Erenoamás fuopmášumi gáibideaddji šlájaid ja luondotiippaid seailun	Hárvenaš ja/dahje áitojuvvon šlájaid ja luondotiippaid, dego ritnesámelgáldosajiid ja bávttiid šlájaid kárten johtolagaid guoras.	Suodjalanvuloš šlája kárten	x			
	Johtolagaid ja orustansajiid lahkosiid gávdnonsajiid bisuheapmi.	Gávdnonsajiid suddjen ráhkadusaiguin ja oahpistemiin	x		x	
Mihttomearri 2						
Skálžju lassáneami dorvvasteapmi	Ájarávdu leavvama hehtten.	Vahátlaš šlája jávka-deapmi	x		x	
Mihttomearri 3						
Huksenárbbi seailun	Kulturhistorjjálaččat mearkkašahti ja ásahusaiguin suodjaluvvon ja soahpamušaigin gáhttejuvvon visttit leat buori ortnegis. Visttit divvojuvvoyit ja fuolahuvvoyit resurssaid olis sierra doaibmabidjoplánaid miede.	Huksenárbbi ordnen	x	x		
Mihttomearri 4						
Arkeologalaš čuožáhagaid seailun	Vánddardandoaibma ii leat áitimin arkeologalaš čuožáhagaid seailuma.	Arkeologalaš čuožáhaga dikšun	x	x		
Mihttomearri 5						
Skálžopopulašuvnnaid seailun	Skálžočuovvumiid sihkarastin. Geahča maiddái ovddidanvejolašvuoda 4.	Suodjalanvuloš šlája kárten	x			

Mihttomearri 6	Sápmiella čalmmustahattojuvvo álbmotmeahcis sámiid ruovttuguovllus. Stobuide lasihuvvojít sámegielat nammagalbbat. Lundui.fi -siiddut dievasmahttojít sámekultuvrra hárrái. Báikenamaid čielggadeapmi. Beanavuodjindoaimma ja mohtorgielkásáhtostemiid headuštusat boazodollui geahpeduvvojít nu ollu go vejolaš nu, ahte stivrejuvvo beanavuodjindoibma boazodoalu dáfus dohkálaš čuozáhahkii.	Oahpistan-materiála dahkan ja bajásdoallu Geavaheami stivren						
Mihttomearri 7	Lustageavaheami ráhkadusaaid dilli ja dorvvolašvuhta seilot buorrin. Johtolagaid gollama ja govduma hehtten dorvvasta maiddái duovddaárvvuid. Kárttat ja čajáhusat leat áiggi dásis ja daid lea álki juksat.	Bálvalan-rusttegiid bajásdoallu	x	x				
Ovddidanvejolašvuodat								
Ovddidanvejolašvuhta 1	Ulbumil	Do-aibmabidju	Ekoologias väikk.	Sosialalaš väikk.	Ekonomiaš väikk.	Riskkaid dusten	Ollašuhtima čuoovun	Väikkahuusaid čuoovun
Luonddusjohtima vejolašvuodaid lasiheapmi	Meahccesihkkelastima vejolašvuodaid lasiheapmi álbmotmeahci guovlluide. Dárkileappot skovis 15. Beaivevánddardeami vejolašvuodaid buorideapmi erenoamážit Suoločielggi-Kiilopää luondduturisma- ja lustageavahanavádagas. Dárkileappot skovis 15. Njuohttejoga meallunjohtolaga buvttandahkan.	Geavaheami stivren Bálvalan-rusttegiid huksen Luondu-turismma buvtaovddi-deapmi	x	x				

Ovddidanvejolašvuohta 2								
Luondduturismma doaibmavejolašvuodenaid ovddideapmi riikkaidgaskasaš dássái	Bálvalanstohpoárvalus: Luulampi bálvalanrusttegiid ovddideapmi.	Luondduturismma buvttaovddideapmi	x	x				
	Fuolahuvvon čuoiganvánddardanbuktagat leat anus.	Luondduturismma buvttaovddideapmi	x	x				
	Luondduturismma várás alladássásaš, easttahis orustansaji ollašuhittin Suo-ločielggi lagasguvlui.	Bálvalanrusttegiid huksen	x	x				
	Lagasuondobálgáiđ huksen ja ordnen erenoamážit Suoločielggi-Kiilopää luondduturisma- ja lustageavahanavádagas.	Bálvalanrusttegiid huksen	x	x				
Ovddidanvejolašvuohta 3								
Luondduguovddážiid ovddideapmi	Suoločielggi bálvalanbáiki Kiehinena sirdin ođđa, stuorát ja vuohkkaset do-aibmalanjaide.	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	x	x				
	Tankavaara luondduguovddážia doaimma ovddideapmi.	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	x	x				
	Suovvaguoikka oahpistanguovddáš Bealljeduoddara doaimma ovddideapmi oassin Suovvaguoikka luondduturismmas.	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	x	x				
Ovddidanvejolašvuohta 4								
Doallánjoga luosa máhcaheapmi ja johti dámptotnáli dorvvasteapmi	Searválagaid ruoššaiguin geahčalit álggahit luosa ruovttuiduhttingilvimiid Do-allánjoga čázádaga gierragiidda. Čielggaduvvo, livččiigo vejolaš rakhadit guollegeainnu Badjel-Doallánjoga fápmorusttegi.	Ášši ovddideapmi	x					
	Oktilaš guolástannjuolggadusain soahpan (Suopma-Ruošša). Dámptotnáli jeavddalaš čuovvun.							
Ovddidanvejolašvuohta 5								
Šláđja- ja luondotiipadicieduid lasiheapmi	Dieđuid dievasmahttin váilevačcat dovdojuvvon šlájain ja luondotiippain (ee. duottarniittut, golkaguolbanat) ja sámmáliid dehálaš eallinbirrasiin (ee. gáldosajit, vujohatjeakkit).	Šlájaid ja luondotiippaid inverteren	x					
	Siscáziid inverterema álggaheapmi.							
	Dálá luondotiipamateriála (luondokártenmateriála, LUOTI) dárkkisteapmi ja beiven.							

Ovddidanvejolašvuhta 6								
Kulturárbedieđuid buvtandahkan luondduturismmas	Kulturárbedieđuid áššehas fidne álkit mobiilarusttegiin.	Luondduturismma buvttaovddideapmi		x	x			
	Luulampi ja Kopsusjärvi kulturárbečuozaagaid oahpistanmateriála buvtadeapmi oahpistandárbbuide ja guovluid dorvun	Geavaheami stiv-ren						
Ovddidanvejolašvuhta 7								
Álbmotmeahci čalmmustahtima ja luondodieđuid fid-nenvejolašvuođaid buorideapmi	Suoločielggi-Kiilopää vánndardan- ja luondduturismaavádagas álbmotmeahci iešvođat galget buktojuvvot buorebut ovdan.	Oahpisteapmi ja bি-rasbajásgeassin		x				
	Luonddubágáide odđa sisdoallu.							
	Luondodieđut galget lasi lundui.fi -siidduide.							
Ovddidanvejolašvuhta 8								
Eurohpámádjiga máhcaheapmi	Máhcahanvejolašvuđa čielggadeapmi	Vejolašvuođaid kárten	x					
Eará ovddideapmi								
Avádatjuogu rievdađeapmi	Avádatjuogu dárkkálmuhittin ja ovttageardánahttin. Avádatjuohku vuodđuduuvvá golmma avádahkii: Vánndardan- ja luondduturismaavádat, boaittobealeavádat sihke ráddjen- ja luonduárvoavádat. Ráddjenavádat čohkiida luonddumeahcis ja rádjeavádagas. Vánndardan- ja luondduturismaavádat ráddjejuvv-jedje dárkilil gokčat dan guovllu, gos measta buot vánndardan- ja luondduturismadoaimmat dáhpáhuvvet. Eará guovllut gullet boaittobealeavádahkii ja seammás maiddái ráddjejuvvui boazodollui dehálaš guovlu boaittobealeavádahkan.	Geavaheami stiv-ren		x				

Váikkuhusaid árvvoštallantabealla

Mihttomearri / ovddi-danvezjolašvuhta	Doaibmabidju	Váikkuhusaid árvvoštallan	Ekoologalaš välkk.	Sosialalaš välkk.	Ekonomalaš välkk.	Riskkaid dus-tten
Mihttomearri 1: Erenoamáš fuopmášumi gáibi-deaddji šlájaid ja luondotíippaid sealun	Suodjalanvuloš šlája kárten Gávdnonsajjid suddjen rähka-dusaiguin ja oahpistemiin	Dieđuid kvalitehta ja meari buorráneapmi. Gávdnonsajjid sealun.	x			
Mihttomearri 2: Skálžzu lassáneami dorvvasteapmi	Vahátlaš šlája jávka-deapmi	Skálžzu lassáneapmi lea dorvvastuvvon.	x			
Mihttomearri 3. Huksenárbbi sealun	Huksenárbbi ordnen	Buorida guovllu kulturárvvuid sealuma ja buktá lasseárvvu guovllu vánddardeaddjiide. Huksenárbbi ordnemii dárbbasuuvvojit resurssat. Daid haga huksenárbi sáhttá jávkat.		x	x	
Mihttomearri 4. Arkeologalaš čuo-záhagaid sealun	Arkeologalaš čuo-záhaga dikšun	Vánddardanjohtolagaid guoras leahkki arkeologalaš čuozáhagat sáhttet jávkat, jos gola-heapmi loaktá eanagierraga. Vánddardanjohtolagat stivrejuvvojit nu, ahte arkeologalaš čuozáhagat váldojuvvojit vuhtii. Dát fas buorida kulturárvvuid sealuma guovllus.		x	x	
Mihttomearri 5: Skálžopopulaš-uvnnaid sealun	Suodjalanvuloš šlája kárten	Dieđuid čuovvumiin ja lasihemiin sihkkarastojuvvo skálžopopulašuvnnaid sealun. Beivejuvvon dieđut skálžonáliid dili ovdáneamis.	x			

Miittomearri 6: Sámekultuvra vejolaš- vuodaid dorvvas- teapmi	Oahpistan- materiála dahkan ja bajásdoallu Geavaheami stivren	<p>Akwé: Kon -joavkku árvvoštallan plána váikkuhusain sámekultuvii:</p> <p>Diksun- ja geavahanplána dahká vejolažan árbevirolaš luonddugeavaheami joatkašuvvama guovllus. Vuogatvuohta váldit ávdnasiid sámeduoji dárbbuid várás doarju árbevirolaš dieđuid seailuma. Plána ulbmil árbevirolaš guoh toneatnamiid molssodanvuogádaga ja guoh toneatnamiid dorvasteapmi sámi boazodoaluin barganvejolašvuodaid dorvastan dihte ii doarjo biodiversitehtasoahpamuša ulbmiliid ja sámekultuvra seailuma plánejuvvon Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovllu, Tankavaara–Jorpuvipää ja Kakslauttanen–Kopsusjärvi johtolagaid hárrái.</p> <p>Beanavuodjingoibma ja ášše hasaid reahkasáhtosteapmi mohtorgielkkáguin eai heive Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovlu -johtolahkii, dasgo doaimmat čuhcet mealgat boazodoaluin bargamii.</p> <p><i>Meahciráđđehusa árvalus 29.5.2015:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Meahciráđđehus jávkada plánas árvalusa beanavuodjinjohtolagas gaskii Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovlu.</i> - <i>Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovllu johtolaga laktajohtolat: mannan- ja máhccanmátki dáhpáhuvvet seamma johtolaga mielde.</i> - <i>Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovllu johtolat deaivá boazodoalu dáfus ravdaguvlui, gos leat juo earáge turismadoibma ja fuolahuusuodjimat.</i> <p>Akwé: Kon -joavku vuostálastá vejolašvuoda ášše hasaid sáhtosteapmái mohtorgielkkáin Kopsusjärvii, dasgo dat čuohcá árbevirolaš boazodollui.</p> <p><i>Meahciráđđehusa árvalus 29.5.2015:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Meahciráđđehusa árvalusas ráddjejuvvo vejolašvuohta ášše hasaid sáhtosteapmái mohtorgielkkáin áiggálaččat (sáhtosteapmi vejolaš 15.3. rádjai)</i> <p>Fuoluhuvvon dálvevánddardanbuktagat buktet álbmotmeahccái lasi mohtorgielkájohtalusa. Dát sáhttá čuohcit boazodollui (dán váikkuhusa lea váttis árvvoštallat, dasgo doaimma ordnestallan ii leat vel dihtosis). Bargojoavku vuostálastá dán árvalusa.</p> <p><i>Meahciráđđehusa árvalus 29.5.2015:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Oassi álbmotmeahci láigo- ja várrenstobuin leat maiddái fitnodagaid/ovttastusaid anus oasi dálvvis.</i> <p>Plánas árvaluvvo fidnu sámegielat báikenamaid čoaggin ja vurken dihte plánenguovllus. Báikenamaid čoaggin ja vurken dorjot sámi árbevirolaš dieđuid seailuma guovllus.</p> <p>Meahciráđđehusa stobuide lasihuvvojít sámegielat nammagalbbat. Go dát namat lasihuvvojít, de bargojoavku galgá fuoluhit das ahte giela áššedovdit dárkkistit riektačállima. Suomagielat galbbain bargojoavku lea áican maiddái giellaoahpalaččat boastut čállojuvvon báikenamaid, omd. "Kotajärvi" Suomujoki guoras dáídá leat boastut.</p> <p>Plánas daddjojuvvo ahte Sámi ja Avvila bálgosiid dahjege sámebálgosiid guoh toneatnamiid molssodeemiin sáhttá váikkuhit positivvalaččat guoh toneatnamiid dillái. Maiddái RKTL:a dutkanbohtosat čájehit ahte</p>			
---	--	---	--	--	--

		<p>dáin sámebálgosiin leat doaibmi guohitoneatnamiid molssodanvuogádagat. Dutkamušaid mielde ee. Sámi bálgosa dálveguohitoneatnamat leat buori dilis. Plánain ii sáhte váikkuhit bohccuid guohtondillái.</p> <p>Sámi boazodoallu lea bajásdoallamin sámegiela, árbevirolaš dieđuid, dábálaš luonddugeavaheami ja guovllu meahccáivuoda.</p> <p>Boazodoallu gullá sámiid ruovttuguovllu plánenguuvlui, heive luonddusuodjalanlága ulbmiliidda ja boazo-dooluin lea guhká bargojuvvon plánenguovllus sámiid ruovttuguovllus. Boazodoalu boahtteággi leat áitim min dálkkádatrievdan ja ealáhusa heajos gánneheapmi.</p> <p>Báikkálaš sámiid lustabivddu UK-álbmotmeahci plánenguovllus leat áitim ruskaguolit dego vuskkon, searggeguolit ja hávga, mat leat leavvan Lokka dahkujávrris álbmotmeahci stuorra luondujogaide dego omd. Luirojohkii, Kopsusjokii ja Nattushaarai.</p> <p>Akwé:kon bargojoavku doarju plána ávžžuhusa Orponena njealjejuvllagiid várás oaivvilduvvon roviid divvun dihte. Bargojoavku doaivu johtilis doaibmabijuid dien ášsis.</p> <p>Plánenguovllu sámeguovllus 76 % gullá boaittobealeavádahkii, mii dorvvasta luondu mánggahápmásaš-vuođa ja boazodollui dehálaš guohitoneatnamiid sealuma nu, go áššái sáhttá váikkuhit dikšun- ja geava-hanplána vuođul.</p> <p>Guovllu bassi báikkit eai leat inventerejuvvon. Guovllu kulturárbi dikšojuvvo ja bajásdollojuvvo ovddeš vuogi mielde.</p> <p>Bargojoavku árvala guvlui ođđa huksendoaimmaid. Bargojoavku árvala Ahmaoja muorristi ja Hirvas-pääpalo muorristi ja dolastallanbáikkiid oktavuhtii vánnddardeaddjiid atnui hivssegiid. Go vuolgá Ráji-jovssebis Anteri guvlui, de čuovvovaš hivsset lea easkka Anteris. Dát gaska lea vánnddardeaddjiide menddo guhksi. Hivssega huksemis galgá leat duovddalaš váikkuhus. Go bázahusat čohkkejuvvojít ovta sadjái, de ii ludnejuvvo biras.</p>			
--	--	--	--	--	--

Mihttomearri 7: Meahciráđđehusa bajásdo-allan, lustageavaheaddjiid várás oaivvilduvvon johtolagaid ja ráhkadusaid ollis-vuohta bissu geasu-headdjin ja dorvvolažän. Luondduduovdagiid dorvvasteapmi.	Bálvalan-rusttegiid bajásdoallu	Vánddardanráhkadusaid bajásdoallu sihkarastá dorvolaš johtima. Luonddu gollan geahppána, go johtolagat nannejuvvojít ja johtin stivrejuvvo. Dieđheapmi, kárttat ja cájáhusat leat mearkkašahti geasuhusat álbmotmeahccái.		x	x
--	---------------------------------	---	--	---	---

Ovddidan-vejolaš-vuohta 1: Luonddusjoh-tima vejolaš-vuođaid la-siheapmi	Geavaheami stivren	Meahccesihkkelastin lea ođđa vuohki luondduturismii álbmotmeahcis.		x	x	
	Bálvalanrusttegiid huksen	Beaivevánddardanvejolašvuoden buorránit.		x	x	
	Luondduturismma buvttaovddideapmi	Njuohttejoga meallunjohtolat láhcá fitnodatdoaibmavejolašvuoden ja váikkuha positiivvalaččat báikkalašekonomijai.		x	x	
Ovddidan-vejolaš-vuohta 2: Luonddu-turismma do-aibmavejolaš-vuođaid ovddideapmi riikkaidgaska-saš dássei	Luondduturismma buvttaovddideapmi	Luondduturismma vejolašvuoden buorránit Luulampi johtolagas.		x	x	
	Luondduturismma buvttaovddideapmi	Fuolahuvvon čuoiganvánddardanbuktagat láhčet ođđa fitnodatdoaibmavejolašvuoden ja váikkuhit positiivvalaččat báikkalašekonomijai.		x	x	
	Bálvalanrusttegiid huksen	Luonddubálvalusaid várás vuodđuduvvon orustansadji láhcá ođđa vejolašvuoden fitnodatdoibmii ja váikkuha positiivvalaččat báikkalašekonomijai.		x	x	
	Bálvalanrusttegiid huksen	Lagaslouonddubálgát fállit vánddardanmolssaeavttuid.		x	x	
Ovddidan-vejolaš-vuohta 3: Luondduguov ddážiid ovddi-deapmi	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	Kiehinien sirdojuvvo ođđa doaibmalanjaide: dohko lea álkit beassat, galledeaddjimearit lassánit, čalmmustahttojuvvo buorebut, bálvalandássi buorrána.		x	x	
	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	Tankavaara luondduguovddáš: Doaimma ođasmahttin sierraplána mielde.		x	x	
	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	Suovvaguoikka oahpistanguovddáš Bealljeduottar: Luonddudállu lea mearkkašahtti oassi Suovvaguoikka luondduturismafierpmádagas.		x	x	
Ovddidan-vejolaš-vuohta 4: Doallánjoga luosa máhca-heapmi ja johti dápmot-náli dorvas-teapmi	Ášši ovddideapmi	Guhkesággi ulbmilin luosa máhcaheapmi čázádahkii. Dápmoha johtima ja lassáneami dorvvasteapmi.	x			

Ovddidan-vejolaš-vuohta 5: Šládja- ja luondotiiipa-dieđuid la-siheapmi	Šlájaid ja luondotiiippaid inventeren	Dieđuid lasiheapmi ja buoret dieđut ovddidit vejolaš suodjalandoaimmaid.	X				
		Sisčáziid dárkilet iešvuodadieđut ovddidit guovluid geavaheami plánema.					
		Ainge dárkilet luondodieđut ovddidit guovluid geavaheami plánema.					
Ovddidan-vejolaš-vuohta 6: Kulturárbedieđuid buvt-tandahkan luondu-turismmas	Luondu-turismma buvttaovddideapmi	Kulturárbedieđut leat eanebuid ja eanebuid fidnemis.	X				
		Luulampi ja Kopsusjärvi čuozáhatoahpisteapmi doarju guovluid suodjaleami.		X	X		
Ovddidan-vejolaš-vuohta 7: Álbmotmeahci čalmmustah-ttima ja luondodieđuid fid-nenvejolaš-vuođaid buori-deapmi	Oahpis-teapmi ja bi-ras-bajásgeassin	Beivejuvvon oahpistandoaibma meahcis ja neahdas doarju bistevaš luondu-turismma.		X			
Ovddidan-vejolaš-vuohta 8: Eu-rohpámádjiga máhcaheapmi	Vejolaš-vuođaid kárten	Čielggadeapmi addá beivejuvvon dieđuid máhcahanvejolašvuođain.	X				

Avádat-juohku:	Geavaheami stivren: avádagat	Avádatjuohku stivre čavgadit vánddardan- ja luondduturismadoaimmaid avádagaid siste. Seammás boazodoalu dárbbut válđojuvvoit vuhtii nu, ahte guđđojuvvo Suoločielgi–Kiilopää ja Tankavaara avádagaid gaskii erenoamás dehálaš bálgosa boazodoallogouvl boaittobealeavádahkan.			
	Geavaheami stivren: dolastallannjuolggadus	<p>Avádatjuogu mearkkashahti nuppástus lea dolastallanjuolggadusa nuppástuvvan. Boaittobealeavádat rievđá guovlun, gos: Dolastallat galggašii vuosttažettiin fuolahuvvon dolastallanbáikkiin. Eará sajis lea lohpi dolastallat, go geavaha rissiid, goikeovssiid ja jalgnážiid. Gohtten ja dolastallan leat gildojuvvon čuovvovaš báikkiin: Paratiisikuru, Lumikuru sihke Rájjivosseba museaguovlu ja nuortalašgiettit.</p> <p>Gustojeaddji dikšun- ja geavahanplána mielde dolastallat oažju dušše dihto oasis dálá boaittobealeavádagas (ng. meahcceoasis).</p> <p>Avádatjuogu rievdađeapmi ii galggašii stuorábut čuohcit luondu gollamii. Avádatjuohku ii galggašii stuorábut čuohcit šlájaide dahje luondotíppaide.</p>	x		
Birasváikku-husaid árv-voštallama čoahkkáigessu		Plánejuvvon doaimmain leat uhccán birasváikkhuhusat dahje dat leat positiivvalačcat. li lea dárbu luonddusuodjalanlága 65 §:s daddjojuvvon Natura-árvvoštallamii.			

Čuovvun

Doaibmabijuid ollašuvvama čuovvun							
Mihttomearri / ovddidanvejolašvuohta	Do-aibmabidju	Mihtidanvuohki	Dálá dássi (teaksta)	Dálá dássi (nummir)	Ulbumildássi	Ovttadat	Ulbumiljahki
Mihttomearri 1: Erenoamáš fuopmášumi gáibideaddji šlájaid ja luondotiippaid seailun	Suodjalan-vuloš šlája kárten	Kártema gokčevašvuoda nuppástus	Ovttaskas čuožáhagat kártejuvvon	Vánddardan- ja luondduris-maavádat kártejuvvon			2024
	Gávdnon-sajiid suddjen ráhkadusaiguin ja oahpiste-miin	Suodjaluvvon čuožáhagaid mearri	Muhtumat suodjaluvvon	Vánddardan- ja luondduris-maavádagaa čuožáhagat suodjaluvvon			2024
Mihttomearri 2: Skálžžu lassáneami dorvast-teapmi	Vahátláš šlája jávka-deapmi	Rávdu gávdnongouvlu.	Rávdu ii leat Suomujokis.	Rávdu ii leat Suomujokis.			Bissovaš
Mihttomearri 3: Huksenárbbi seailun	Huksenárbbi ordnen	Ordnejuvvon visttiid mearri/5 j.	Eatnašat suodjaluvvon ja gáhttejuvvon visttiin leat gaskageardán ortnegis. Buori ortnegis lea soames visti, muhtun visttit leat maiddái heajos ortnegis.	Suodjaluvvon ja gáhttejuvvon visttit leat buori ortnegis.			Bissovaš

Mihttomearri 4: Arkeologalaš čuozáhagaid sealun	Arkeologalaš čuozáhaga diksun	Arkeologalaš čuozáhagaid sajádat vánddardanjohto-lagaid ektui lea dihtosis.					Bissovaš
Mihttomearri 5: Skálžopopulašuvnnaid sealun	Suodjalan-vuloš šlája kárten	Skálžoinventeremiid mearri álbmotmeahcis	Oassi guovllus inventerejuvpon		Oppa guovlu inventerejuvpon		2024
Mihttomearri 6: Sámekultuvrra vejolaš-vuoddaid dorvvas-teapmi	Oahpistan-materiála dahkan ja bajásdoallu	Stobuid nammagalbbat maiddái sámegillii. Lundui.fi -siidduid sámekulturdieđut. Báikenammačielggadeapmi dakhkojuvpon.	ii uhccán		juo eanet		2020 2020 2024
	Geavaheami stivren	Beanavuodjindoaimma ja boazodoalu deaivvadeapmi.	uhccán		uhccán		2020
Mihttomearri 7: Meahciráđđe-husa bajásdo-allan, lustageava-headdjiid várás oaivvil-duvvon johtlagaid ja ráhkadusaid ollisvuhta bissu geasu-headdjin ja dorvvolažžan. Luondduduov-dagiid dorvvas-teapmi.	Bálvalan-rusttegiid bajásdoallu	Lustageavaheami ráhkadusat buori ortnegis. Johtolagat nannejuvpon, johtin stivrejuvvo. Dieđiheapmi lea beivejuvpon. Kárttat ja čájáhusat leat beivejuvpon.					Bissovaš

Ovddidan-vejolaš-vuohta 1: Luonddusjoh-tima vejolaš-vuođaid la-siheapmi	Geavaheami stivren	Sihkkelastinvuojáhagaid mearri álbmotmeahcis.	Soames vuojáhat anus		Plána vuollásaš vuojáhagat anus		2019
	Bálvalan-rusttegiid huksen	Beaivevánddardeami áššeahasgulaskuddamat.					Bissovaš
	Luondduturismma buvttaovddideapmi	Meallunjohtolat fuolahuvvon vuogi mielde anus.	li		Juo		
Ovddidan-vejolaš-vuohta 2: Luondu-turismma do-aibmavejolaš-vuođaid ovddideapmi riikkaidgaska-saš dássái	Luondu-turismma buvttaovddideapmi	Luulampi ráhkadusat oðasmahtton	Uhccán		Sierra plána mielde		
	Luondu-turismma buvttaovddideapmi	Fuolahuvvon čuoiganvánddardanbuktagiid mearri	0		➤ 0		2024
	Bálvalan-rusttegiid huksen	Orustansadji huksejuvvon.	li		Juo		2020
	Bálvalan-rusttegiid huksen	Lagasluonddubálgát divvojuvvon ja huksejuvvon.	li		Juo		2020
Ovddidan-vejolaš-vuohta 3: Luondduguov ddážiid ovddideapmi	Bálvalan-báikkid bajásdoallu	Kiehinien sirdojuvvon, johtolat ollašuhhton.	li		Lea sirdojuvvon, johtolat anus.		2024
		Tankavaara luondduguovddáš, ovddidanplána mielde čádahuvvon doaibma lea jođus.					2020
		Suovvaguoika: buorre ovttasbargu báikkálaš do-aibmiiguin.					Bissovaš
Ovddidan-vejolaš-vuohta 4: Doallánjoga luosa máhca-heapmi	Ášši ovddideapmi	Luossa galgá beassat lassánanguvlui. Dápmot johtá ja lassána.	li		Juo		Bissovaš

Ovddidan-vejolaš-vuohta 5: Šládja- ja luondotipi-dieđuid la-siheapmi	Šlájaid ja luondotipi-paid inven-teren	Luondotipi- ja šládjainventerem, ha, gávdnonsajid lkm.	Vuođđoinventere-mat leat dakhko-juvvon		Dievasmahttinin-venterem, dárbbu ja vejo-lašvuodaid mielde		Bissovaš
Ovddidan-vejolaš-vuohta 6: Kulturárbe-dieđuid buvt-tandahkan luondu-turismmas	Luondu-turismma buvttaovddi-deapmi	Mobiilaoahpistuvvon kulturárbečuožáhagat, st.	uhccán		sajáiduvvan do-aibma		2019
		Luulampi ja Kopsusjärvi: oahpistanrusttegat ortegis.	li		Juo		2016
Ovddidan-vejolaš-vuohta 7: Álbmotmeahci čalmmustah-tíma ja luon-dodieđuid fid-nennejolaš-vuođaid buori-deapmi	Oahpis-teapmi ja bi-ras-bajásgeassin	Oahpistemiiid mearri.					
		Luonddubálgáid sisdoallu	ovddeš		ođasmahton		2020
		Lundui.fi siidduid beiwendilli					Bissovaš
Ovddidan-vejolaš-vuohta 8: Eu-rohpámádjiga máhcaheapmi	Vejolaš-vuođaid kárten	Čielggadeami muddu	li leat čielg-gaduvvon.		Lea čielg-gaduvvon.		2019
Avádat-juohku:	Geavaheami stivren: do-lastallann-juolggadus	Rávvagiid nuppástusa váikkuhusat čuvvojuvvojít normálá doaimma oktavuođas ja dárbbu mielde ráv-vagat rievdaduvvojít.	Čuvvojuvvo jeavddalačcat.		Čuvvojuvvo jeavddalačcat.		bissovaš

Váikkuhusaid čuovvun

Mihttomearri / ovddidanvejolaš-vuohta	Váikkuhusaid mihtidanvuohki	Dálá dássi		Ulbmildássi		Ulbmiljahki
---------------------------------------	-----------------------------	------------	--	-------------	--	-------------

Mihttomearri 1: Erenoamáš fuopmášumi gáibi-deaddji šlájaid ja luondotippaid seailun	Dovdojuvvon gáldosajiid mearri	uhccán		guovlu dovdojuvvo		2024
	Johtolagaid ja orustansajiid lahkosiid billašuvvan dahje vaháguvvan gávdnonsajiid mearri.			0		2024

Mihttomearri 2: Skálžju lassáneami dorvvasteapmi	Nuorra skálžžut gávdnojit inverteremiin.	gávdnojit		gávdnojit		Bissovaš
--	--	-----------	--	-----------	--	----------

Mihttomearri 3: Huksenárbbi seailun	Visttiid ortnetluohká nuppástus.	Visttiid ortnet dovdojuvvo.		Suodjaluvvon ja gáhttejuvvon visttit leat buori ortnegis.		Bissovaš
---	----------------------------------	-----------------------------	--	---	--	----------

Mihttomearri 4: Arkeologalaš čuozáhagaid seailun	Vánddardandoibma ii čuoze arkeologalaš čuozáhagaide.	-		-		Bissovaš
--	--	---	--	---	--	----------

Mihttomearri 5: Skálžju gávdnonsajiid meari nuppástus álbmotmeahcis	Dovdojuvvo oasis guovllus		Dovdojuvvo oppa guovllus		2024
---	---------------------------	--	--------------------------	--	------

Mihttomearri 6: Sámekultuvrra vejolašvuodaid dorvvasteapmi	Dovdoseamos stobuid sámegielat namat dovdojuvvojít (áššeħasgulaskuddamis).	-		Stobuid namat šaddet dovddusin.	2024
	Lundui-fi -siiddut dovdojuvvojít sámekultuvrra diehtogáldun (čielg-gadeapmi)	-		-	Bissovaš
	Mávssoleamos sámegielat báikenamat ášsegirjijiin.	-		-	Bissovaš
	Beanavuodjindoiba ja boazodoallu gávdnojít turismaguovddáža lagasguovllus.	li.		Juo.	2020
	Akwé: Kon -joavku árvvoštallan plána doaibmabijuid váikkuhusas sámekultuvrii.	Akwé: Kon -joavku lea mielde dahkamin plána.		Akwé: Kon -joavku lea mielde dahkamin plána.	Plána gaskaguora-hallan
Mihttomearri 7: Meahciráðdehusa bajásdoallan, lustageava- headdjiid várás oaivvil- duvvon johtolagaid ja ráhkadusaid ollisvuohta bissu geasuheaddjin ja dorvvolažjan. Luondduduovdagiid dorvvasteapmi.	Lustageavahanráhkadusaid ortnegii guoskevaš máhcahagat.	-		-	Bissovaš
	Áššeħasduhtavašvuohta johtolagaid ortnegii.	-		-	Bissovaš
	Áššeħasmáhcáhat dieđiheamis, oahpistanrusttegiin ja čajáhusain.	-		-	Bissovaš
Ovddidanvejo-lašvuohta 1: Luonddusjoh-tima vejolaš-vuodaid la-siheapmi	Sihkkelastiid mearri johtolagain	erenoomáš uhccán		lassánan	2019
	Luonddumátkkálaččaid mearri Suoločielggi–Kiilopää luondduturismaavádagas				
	Njuohttejoga meallunjohtolat viššalis anus.	li.		Juo.	2024
Ovddidanvejo-lašvuohta 2: Luonddu-turismma do-aibmavejolaš-vuodaid ovddideapmi riikkaid-gaskasaš dássái	Luondduturisttaid mearri Luulampis	10 000 / jahki		50 % lassáneapmi	2024
	Fuolahuvvon čuoiganvánddardeapmi oassi luondduturismmas	li.		Juo.	2020
	Suoločielggi lagasguovllu orustansadji mearkkaša mealgat luondduturismii.	li.		Juo.	2018

Ovddidanvejolaš-vuohta 3: Luondduguovddážiid ovddideapmi	Luondduturistamearri Kiehinenis	47 000		70 000		2024
	Tankavaara luondduguovddáš, sierra plána.	-		-		Árvvoštallo plána dárkkisteami okta-vuođas.
	Doaibma ovddiduvvo searválagaid Suovvaguoikka gieldtain ja turismadoaibmiiguin.	-		-		Bissovaš.
Ovddidanvejolaš-vuohta 4: Doallánjoga luosa máhcaheapmi	Luosa ja dápmoha lunddolaš lassáneapmi lihkostuvvá.	li.		Juo.		Bissovaš.
Ovddidanvejolaš-vuohta 5: Šládja- ja luondotipiadeđuid lasiheapmi	Luondodieđuid kvalitehta ja dárkilvuohta.	Buorre		Buoret		Bissovaš.
Ovddidanvejolaš-vuohta 6: Kulturárbedieđuid buvtandahkan luondduturismmas	Mobiilaoahpisteapmi viššalis anus.	li		Juo		2019
	Luulampi ja Kopsusjärvi kulturárbečuozáhagat leat suodjaluvvon.	li		Juo		2015
Ovddidanvejolaš-vuohta 7: Álbtmotmeahci čalm-mustahtima ja luondodieđuid fidnenvejolašvuodađaid buori-deapmi	Álbtmotmeahccái guoskevaš dieđut, luondoahpis-teapmi ja neahttamateriálat leat beivejuvvon.	li		Juo		Bissovaš
Ovddidanvejolaš-vuohta 8: Eurohpámádjiga máhcaheapmi	Gávdnojit dieđut mearrádusdahkama várás.	Eai leat dieđut.		Leat dieđut.		2019

13A Avádatjuohku: Vánddardan- ja luondduturismaavádat

Vástoprose-assa	Guovlluid stivren	Kárta	☒	Govva 19. Plánenguovllu avádagat
Čilgehus	Plánenguovllu geavahandeattut stivrejuvvojít plánaid ja ulbmiliid mielde vánddardan- ja luondduturismaavádahkii. Alla galledeaddjidávjodaga vuolggasadjí bidjá sierra gáibádusaid avádaga siste dan geavaheami stivremii, mii dahkkojuvvo ee. jeavddalaš oahpisteami bokte ja bálvalanrusttegiiguin, maiguin sihkkarastojit geavaheami bisteavašvuhta ja galledeaddjiid dorvvolašvuhta.			
Vánddardan- ja luondu-turismmaavádat	Oppalašmearrádus: Avádat lea vánddardan- ja luondduturismageavaheami dáfus geasuheaddji guovlu, gosa stivrejuvvojít galledeaddjít oahpisteami bokte ja bálvalanrusttegiiguin. Avádahkii sáhttá bidjat odža bálvalanrusttegiid ja vánddardanjohtolagaid dahje jávkadit daid. Vánddardeaddjít stivrejuvvojít merkejuvvon johtolagaide. Gohttet ja dolastallat oažju dušše merkejuvvon sajiin. Báikkálaš ássi sáhttá murjedettiin, meahci bivddedettiin dahje guolástettiin gohttet ja dolastallat gokko beare, go geavaha rissiid, goikeovssii ja jalgnážiid.			
Namma	Avádaga ulbmil	Ráva		Viidotat
Suoločielgi-Kiilopää	<p>Luonddusjohtima ja luondduturismma doarjun</p> <p>Einnostuvvon galledeaddjimearri</p> <p>350 000</p>	<p>Sihkkelastit oažju merkejuvvon johtolagaid mielde sihke čuovvovaš merkekeahes johtolagaid mielde: Niilanpää–Suomunruoktu ja Kakslauttanen–Kopsusjärvi. Fuolahuvvon láhttut, vázzinjohtolagat ja muohtagámajohtolagat bajásdollojuvvojít dán guovllus. Guovllus sáhttá lágidit doaluid ja prográmmabálvalandoaimmaid. Sáhttá miedihit lobiid áššeħasaid mohtorgielkáreahkasáhtostemiide gaskkas Kakslauttanen–Niilanpää duottarguoovlu.</p> <p>Riidet oažju álbmotmeahci ráji luhtte Kopsusjärvi meahccevuojáhaga lávu lusa ja ruovttoluotta. Riidenlobiid sáhttá miedihit Suoločielggi lagasjohtolakhkii (hissageainnu bealde 1,5 km, gárv-vásmuvvá 2015:s) prográmmabálvalussan.</p> <p>Beanavuodjinlobit eai miedihuvvo.</p>		20 000
Tankavaara	<p>Luonddusjohtima ja luondduturismma doarjun</p> <p>Einnostuvvon galledeaddjimearri</p> <p>20 000</p>	<p>Guovllus leat Tankavaara luondduguovddáš ja vázzinjohtolagat. Guovllus sáhttá lágidit doaluid ja prográmmabálvalandoaimmaid. Sáhttá miedihit lobiid áššeħasaid mohtorgielkáreahkasáhtostemiid gaskkas Tankavaara–Joripulpää. Sihkkelastit oažju dušše merkejuvvon johtolagaid mielde.</p> <p>Riidet ii leat lohpi.</p>		2 200
Njuohtte-johka	<p>Meahcceturismma doarjun</p> <p>Einnostuvvon galledeaddjimearri</p> <p>6 000</p>	<p>Guovllu lustadoaimmaide gullet čáhcevánddardeapmi, guolástus ja meahccevánddardeapmi. Kanohtaid fievrrideapmái sáhttá miedihit meahccejohtaluslobi johkagáttis gitta geaidnogurri Rannis-vaara vuojáhaga mielde.</p> <p>Sihkkelastit oažju dušše merkejuvvon johtolagaid mielde.</p> <p>Riidet ii leat lohpi.</p> <p>Beanavuodjinlobit eai miedihuvvo.</p> <p>Riiden ii leat lobálaš.</p>		8 000

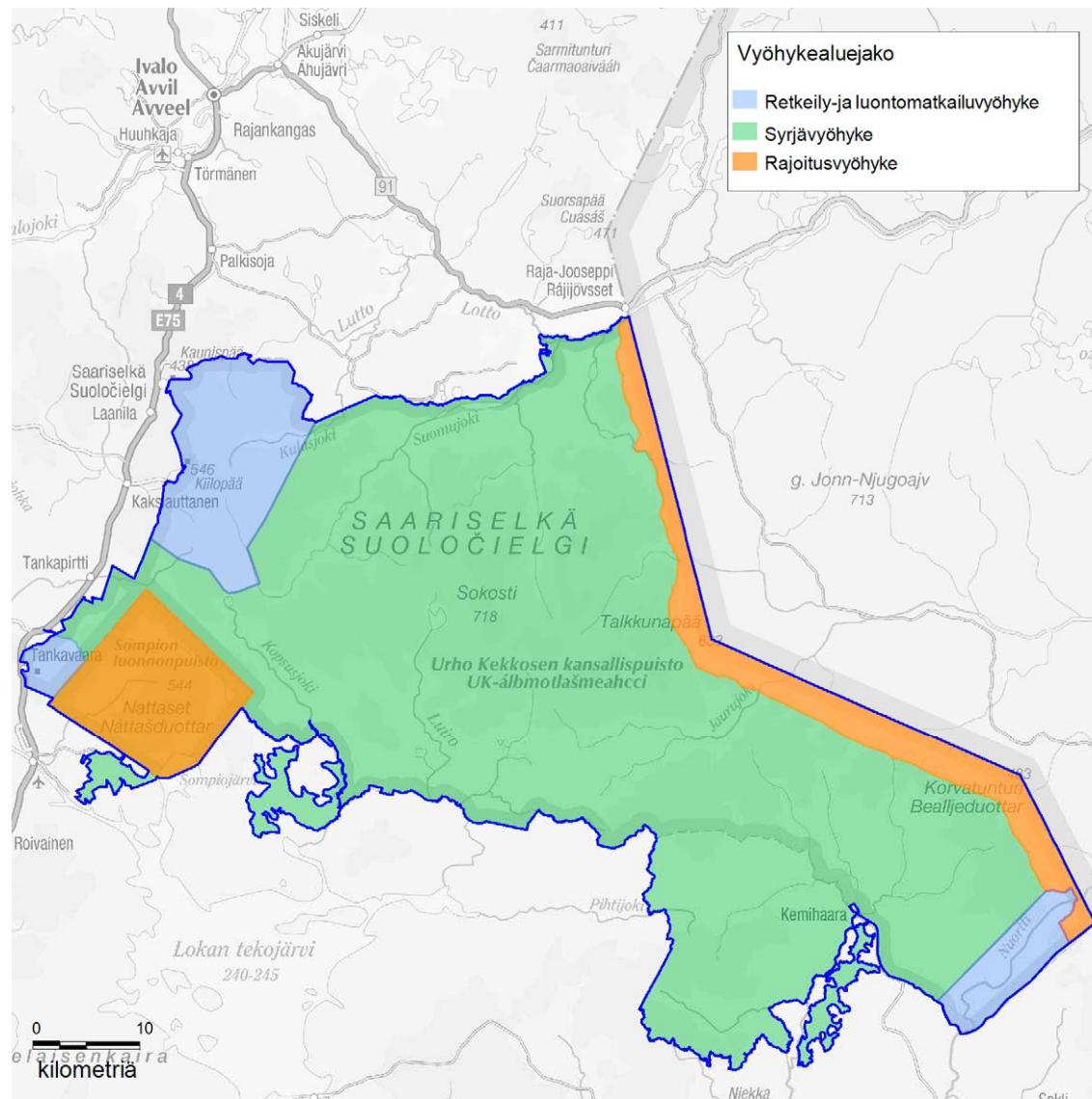
	Viidotat oktiibuot ha, ossodat plánenguovllus (%)	30 200	10
Priváhta suodjalanguovllut ja eará priváhtaguovllut			
-			

13B Avádatjuohku: Boaittobealeavádat

Vástoproseassa	Guovluid stivren	Kárta	☒	Govva 19. Plánenguovllu avádagat.
Čilgehush	Boaittobealeavádat lea vuollegis galledeaddjidávjadaga ja viidodaga ektui smávva fitnanmeami guovlu, gos geavaheami stivren plánejuvvo dán ulbmila várás. Dohko heivejít erenoamážit dakkár geavahanhámít, maidda vuollegis galledeaddjidávjadat lea erenoamáš árvu ja juoba eaktu. Avádaga geavaheami stivremis válđojuvvojít vuhti erenoamážit báikkálaš olbmuid dárbbut guovllu geavaheampái.			
Boaittobealeavádat	Oppalašmearrádus: Boaittobealeavádat lea guovlu, gosa eai huksejuvvo oðða bálvalanrusttegat. Guovllu sáhttá geavahit sierra meroštallon luondduealáhusaid dárbbuide ja guovllu meahccáivuhtii heivvoláš turismabálvalusaide, degó oahpistuvvon vánndardemiide. Earret luonddusuodjalanguovlluid avádahkii sáhttet boahtit maiddái luondduriggodagaid ávkinatnimii oaivvilduvvon doaimmat. Boaittobealeavádagas lea lohpi johtit juohkeolbmorivttiigun earret sihkkelastima ja riidema (gč. sihkkelastimii ja riidemii guoskevaš rávvaga vuolábealde).			
Namma	Avádaga ulbmil	Ráva		Viidotat
Koilliskaira	Meahcceluonddu bisuheapmi, meahcevánddardeami doarjun, báikkálaš meahccegeavahankultuvrra bisuheapmi, boazodoalu ja sámekultuvrra doarjun	Dálá bálvalanrusttegiid sáhttá bajásdoallat, sirdit ja duddet oðða ráhkadusaiguin dahje jávkadit. Rakitsa stobu/lávu sáhttá ráhkadit. Gohttet oažju oppa guovllus. Dolastallat galggašii vuosttažettiin fuolahuvvon dolastallanbáikkiin. Eará sajis oažju dolastallat, jos geavaha boaldámušsan rissiid, goikeovssiid ja jalgnjážiid. Gohtten ja dolastallan leat gildojuvvon čuovvovaš sajiin: Paratiisikuru, Lumikuru sihke Rájijovsseba museaguovlu ja nuortalašgiettit. Sihkkelastit oažju álbmotmeahcis merkejuvvon johtolagaid mielde. Dasa lassin sihkkelastit oažju álbmotmeahcis čuovvovaš boaittobealeavádaga merkekeahthes johtolagaid mielde: Kemihaara–Peskihaara–Keskipakat, Kemihaara–Mantoselkä, turismabálvalanjohtolat Kemihaara–Rakitsa ja Rájijovsset–Anterinmukka. Riidet oažju álbmotmeahcis čuovvovaš boaittobealeavádaga merkekeahthes johtolagaid mielde: Kemihaara–Peskihaara–Keskipakat, Kemihaara–Mantoselkä, turismabálvalanjohtolat Kemihaara–Rakitsa ja Rájijovsset–Anterinmukka. Meahcceguovllus ja jekkiidsuodjalanguovlluin oažju sihkkelastit ja riidet. Beanavuodjinlobit eai mieðihuvvo álbmotmeahci boaittobealeavádahkii.		237 772
Viidotat oktiibuot ha, ossodat plánenguovllus (%)			237 772	76
Priváhta suodjalanguovllut ja eará priváhtaguovllut				
-				

13C Avádatjuohku: Ráddjen- ja luonduárvoavádagat

Vástoprose-assa	Guovluid stivren	Kárta	☒	Govva 19. Plánenguovllu avádagat.
Čilgehushus	Ráddjenavádagas ii leat lohpi johtit. Ráddjema vuodul dorvvastuvvojít guovllu luonduárvvut. Ráddjehusat sáhttet leat maiddái mearreágásacchat. Vuodđuduvvon suodjalanguovlluid olggobeale eana- ja čáhceguovlluide ii sáhte dikšun- ja geavahanpláanas meroštallat johtinráddjehusaid. Dáidda guovlluide šaddá goittotge muhtumin meroštallat ávžžuhusaid johtima dahje gáddáimannama ráddjen dihte, vai guovllu sierra luonduárvvut dorvvastuvvošedje.			
Ráddjennavádagat	Ráddjenavádat, oppalašmearrádus: "Avádat bisuha guovllu luonddusuodjalanárvvuid oktan johtinráddjehusain dahje johtiide guoskevaš eará ráddjehusain. Ráddjenavádagat ollašuhttojít luonddusuodjalanláhkii (1096/1996) vuodđuduvvi ortnetnjuolggadusa, guovllu vuodđudannjuolggadusa dahje priváhta suodjalanguovlluid ráfáidahttinmearrádusa vuodul. Luonddusuodjalansivaid dihte addojuvvon ráddjen vuodđuduvvá dasa, ahte ealliid dahje šattolašvuða sei-lun dan gáibida (luonddusuodjalanláhka 18 ja 24 §:t). Ráddjenavádagade gullet maiddái Bealuštanfámuid johtingieldoavádat ja rágjeavádat." Dálá bálvalanrusttegiid sáhttá bajásdoallat dahje jávkadit. Merkejuvvon johtolaga mielde oažžu johtit. Sihkkelastit oažžu luonddumeahci merkejuvvon johtolagaid mielde. Luonddumeahcis Soabbačávrri meahccebíila-geainnu mielde oažžu vuodjit biillain ja riidet. Beanavuodjinlobit eai miedihuvvo luonddumeahccái. Gohttet ja dolastallat oažžu dušše merkejuvvon sajjiin. Báikkálaš ássi sáhttá murjedettiin johtit, gohttet ja dolastallat gokko beare, jos geavaha boaldámušsan rissiid, ovssiid ja jalgnáid.			
Ráddjenavádat				
Namma	Ráddjehus álgá	Ráddjehus nohká	Viidotat	Ágga
Soabbada luondu-meahcci	álo	álo	17 915	Luonddumeahci njuolggadusat.
Rágjeavádat	álo	álo	19 500	Rádjegozáhusláhka (578/2005).
Viidotat oktiibuot	42 432	Ossodat plánenguovllus (%)	14	
Luonduárvoavádat				
-	-	-	-	-
Viidotat oktiibuot	-	Ossodat plánenguovllus (%)	-	
Priváhta suodjalanguovllut ja eará priváhtaguovllut				
-				

Govva 19. Plánenguovllu avádagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

OLLAŠUHTTIN

14 Luondu- ja kulturárbesuodjaleami doaibmabijut

Vástoproseassa	Luonddusuodjaleapmi				Kárta	☐	Luonddusuodjaleami doaibmabijut
Čilgehus	Dán skovis dárkkálmuhttojut ulbmilásahaemi oktavuođas namuhuvvon doaibmabijut, nu ahte doaibmabijuid šlädja, sturrodat ja sajádat meroštallojuvvorit doarvái dárkilit. Doaibmabijuid teknihkalaš ollašuhtima govvideapmi ja dárkilet rávvagat bohtet ovdan doaibmabidjoplánain. Luonddusuodjaleami doaibmabijut gusket luondotíppaide ja šlájaide, ovdamearkka dihte ovddešteami dahje árbevierrobiothpaid dikšuma hámis.						
Luonddusuodjaleapmi							
Doaibmabidju	Hohpoláš-vuođadássi ³	Viiododat (ha) dahje eará ovttadat	Ovttadat		Govvideapmi		
Suodjalanvuloš šlája kárten		Álbmotmeahcci			Skálzónáliid inventeren sierra plána mielde. Hárvenaš ja/dahje áitojuvvon šlájaid ja luondotíppaid, dego ritnesámelgáldosajiid ja bávttiid šlájaid kárten.		
Priváhta eatnamat ja PSG-guovllut							
Kulturárbbi suodjaleapmi							
Huksenárbi	Hohpoláš-vuođadássi ⁴	Viiododat (ha) dahje eará ovttadat	Ovttadat		Govvideapmi		
Huksenárbbi ordnen					Ordnejuvvo resurssaid olis sierra doaibmabidjoplánaid mielde.		
Arkeologalaš čuo-záhagat	Hohpoláš-vuođadássi ⁵	Viiododat (ha) dahje eará ovttadat	Ovttadat		Govvideapmi		
Arkeologalaš čuo-záhaga dikšun	stuoris				Arkeologalaš čuozáhagat sáhttet jávkat vánddardanjohtolagaid birrasiin eanagierraga gollama dihte. Arkeologalaš čuozáhagat válđojuvvojut vuhtii, go plánejuvvorit vánddardanjohtolagat dahje eará doaibmabijut, ja dárbbu mielde johtolagaid linnjemiid sáhttá rievdadit. Čuozáhagat (omd. soahtehistorjálaš čuozáhagat) dikšojuvvojut dárbbu mielde sierra plánaid mielde.		

³ ceahkkálas: stuoris = ollašuhtto 5 jagi sisa, uhcci = ollašuhtto manjelis plánabaji áigge.

⁴ ceahkkálas: stuoris = ollašuhtto 5 jagi sisa, uhcci = ollašuhtto manjelis plánabaji áigge.

⁵ ceahkkálas: stuoris = ollašuhtto 5 jagi sisa, uhcci = ollašuhtto manjelis plánabaji áigge.

Sámekul-tuvračuožáhagat	Hohpoláš-vuođadássi ⁶	Viidodat (ha) dahje eará ovttadat	Ovttadat		Govvideapmi
Sámekultuvrain bargama vejolaš-vuođaid dorvvasteapmi					Arkeologalaš ja sámeárbaí guoskevaš čuožáhagat inventerejuvvojut dálá resurssaid olis.
Priváhta eatnamat ja PSG-guovllut					

⁶ ceahkkálas: stuoris = ollašuhtto 5 jagi sisa, uhcci = ollašuhtto maŋŋelis plánabaji áigge.

15 Luondu lustageavaheapmi: vánddardeami ja luondduturismma doaibmabijut

Vástoproseassa	Luondu lustageavaheapmi			
Čilgehus	Dán skovis dárkkálmuhttojít luondu lustageavaheapmái, vuosttažettiin vánddardeapmái ja luondduturismii guoskevaš ulbmilásahaemi oktavuoðas nam-maduvvon doaibmabijut. Doaibmabijuid šlädja, sturrodat ja sajádat meroštallovuvvojít doarvái dárkilit. Doaibmabijuid teknihkalaš ollašuhtima govvideapmi ja dárkilet rávvagat bohtet ovdan doaibmabidjoplánain.			
Einnostuvvon galle-deaddjimearri	350 000	jahki	2020	
Jearu govvideapmi (ulbmildilis) ja nuppástus dálá dili ektui				
Suoločielgi gullá Suoma stuorámus turismaguovlluide ja álbmotmeahcci dasa guoskevaš guovlun lea luondduturismma riikkadási ovddideami deattuhanguovlu. Ulbmilin lea dahkat guovllus riikkaidgaskasaš dási luondduturismaollisvuoda. Álbmotmeahci johtolagat ja ráhkodusat hábmiejit guovddáš buvtavuodu álbmotmeahccai dorjejeaddji turismma fitnodatdoibmii. Álbmotmeahcci fállá Suoločielggi turismaguovddáža áššeħasaiside erenoamáš buriid beaivevánddardejolašvuodaid. Áššeħasat galggašedje leat ainge eanet ja áššeħaschaakkádusa sáhtášii mánggabéalaagahttit. Beaivevánddardeami ja lustadoaimmaide vuodđuduvi luondduturismma sáhttá sakka ovddidit erenoamážit riikkaidgaskasaš áššeħasaid bálvalandárbbuid dáfus. Álbmotmeahccai guoskevaš buktagiid ja álbmotmeahci márkanastima galgá ovddidit.				
UK-álbmotmeahcci lea profilla dáfus Suoma buoremus vánddardanguovlu. Guovllu duovdagat, eatnamat, johtolagat ja sierralágan stobut ja orustansajit fállet erenoamáš buriid vánddardanvejolašvuodaid. Vánddardeami buvtandahkan omd. mobiliarusttegiidda vuodđuduvi oahpistanbálvalusaid, geočiegáid dahje rikkis kulturárbbi vuodoala sáhtášii buktit oðda buðaldalliid.				
Eatnamiid gollama geahpedan dihte ja johtima álkidahttin dihte dahkkojuvvon johtolatčovdosiiguiin sihkkarastojuvvo dat, ahte eanebut ja eanebut bessel návddašit luonddus almmá ahte eatnamiid gollan mearkkašahttiláhkai lassána. Vánddardeami ja luondduturismma gáibidan johtolagaid ja orustansajid gierdannávciaid galgá dorvvastit. Bázhush- ja boaldinmuorrafuolalus galgá ovddiduvvot: kapasitehta, anihättivuhta ja fuolahušvejolašvuodaid galgá lasihit ja buoridit.				
Visti, ráhkodus, johtolat				
Doaibmabidju	Govvideapmi	hohpolášvuohta	golut	
Geavaheami stivren	<p>Sihkkelastit oažžu merkejuvvon johtolagaid mielede sihke čuovvovaš johtolagaid mielede:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kakslauttanen–Kopsusjärvi - Niilinpää–Suomunruoktu - Rájijovsset–Anterimukka - Kemihaara–Peskihaara–Keskipakat - Kemihaara–Mantoselkä - Turismabálvalanjohtolat Kemihaara–Rakitsat. <p>Sihkkelastimii oaivvilduvvón johtolaga sáhttá giddet dahje rievdadit ákkastallon siva dihte (omd. luondočuozáhaga suodjaleapmi, kulturárbbi suodjaleapmi dahje mearkkašahti hehttehus boazodollui). Dálvesihkkelastin lea vejolaš oppa plánhenguovllus earret fuolahuvvón láhttuid ja Soabbada luonddumeahci johtolagaid olggobeale guovllu.</p> <p>Geočiegáid sáhttá bidjet bálvalanrusttegiidda.</p>	2015	5 000	
		2015 -	-	

Bálvalanrusttegiid huksen	Suoločielgi–Rumakuru–Luulampi -johtolaga nannen (Kiilopää–Luulampi ollašuhhton 2013–2014).	2015–2016	300 000
	Luonddubálgáid ordnen ja oðasmahttin.	2015–2020	200 000
	Álbmotmeahci stobuid ordnen.	dalán –2020	
	Huksejuvvo luondduturismma ja vánddardeaddjiid dárbbuide mánjggabealat easttahis orustansadji Suoločielggi lagasguvlui (álggahuvvon 2015:s) ja orustansadji Suovvaguoikka Rakitsai.	2015	170 000
Bálvalanrusttegiid huksen	Álbmotmeahci hivsset- ja bázahuoluahusa ovddideapmi.	2015 rájes	120 000
Luondduturismma buvt-ovddideapmi	Bálvalanstohpoárvalus: bálvalanrusttegiid ja bálvalandoaibmamálle ovddideapmi.	2019	500 000
	Guorahallo ja rievdaduvvo dárbbu mielde stobuid geavahanvuohki, álbmotmeahci prinsihpaide heivvolaš geavahanvuohki.	2016–2020	
	Fuolahuvvon dálvevánddardanbuktagat: Mohtorgielkkáin fuolahuvvon dálvereaisuide, omd. čuoigánvánddardemiide sáhttá mieđihit lobiid. Oassi álbmotmeahci láigo- ja várrenstobuin leat maiddái fitnodagaid/ovttastusaid anus oasi dálvvís.		
	Beaivereaisočuožáhagat: Vuosttažettiin Kivipää stohpu ja Kopsusjärvi meahccevojáhaga lávvu leat maiddái fitnodagaid/ovttastusaid anus orustansadjin.		
	Mohtorgielkásáhtosteapmái ja beanavuodjindoibmii sáhttá mieđihit lobiid gaskii Tankavaara–Jor-pulipää.	2015	7 000
	Mohtorgielkásáhtosteapmái sáhttá mieđihit lobiid gaskii Kakslauttanen–Niilanpää duottargouvlu.		
	Mohtorgielkásáhtosteapmái sáhttá mieđihit lobiid gaskii Kemihaara–Korvatunturimurusta.		
	Mohtorgielkásáhtosteapmái sáhttá mieđihit lobiid gaskii Kakslauttanen–Kopsusjärvi 15.3. rádjai.		
	Boazosafáradoibmii sáhttá mieđihit lobiid.		
	Buot ovdalischamnamuhuvvon johtolagat sáhttet giddejuvrot dahje rievdaduvrot ákkastallon siva dihte (omd. luondočuožáhaga suodjaleapmi dahje mearkkašahtti headuštuš boazodollui).		
	Fitnodagat sáhttet ovddidit lápmásiidda bálvalusbuktagiid. Suoločielggi lagasguvlui huksejuvvo easttahis orustansadji ja fitnodagaide sáhttá mieđihit meahccevojinlobiid lápmásiid sáhtoste-miide.		
	Geasiágasaš vánddardanbuktagiid ovddideapmi searválagaid turismafitnodagaiguin.	2019	
	Njuohttejoga meallunvejolašvuodat buoriduvvojít nu, ahte mieđihuvvojít lobit fitnodagaide/ser-vošiidda buktit njealjejuvllagiin kanohtha johkagáttis geaidnogurrii Rannisaara vuojáhaga mielde.	2015	50 000

Bálvalanbáikkid bajásdoallu	Suoločielggi bávalanbáiki Kiehinien sirdašuvvan stuorát do-aibmalanjaide, oktavuođajohtolat álbmotmeahccái.	2017	
	Tankavaara luondduguovddáš/oahpistandoaimma ovddideapmi sierra plána mielde searválagaid Tankavaara eará doaibmiguin ja gielldain.	2016–	
	Suovvaguoikka oahpistanguovddáža Bealljeduottar doaimma ovddideapmi searválagaid vuovdedeoaluin, Suovvaguoikka gielldain ja Hotelli Samperi Savottain ja eará ovtasbargoguimmiuguin.	2015–	
Bálvalanrusttegiid jávkadeapmi	Heaitthuvvojat turismabálvalanjohtolagat Tankavaara–Kiilopää ja Suoločielgi–Kivipää.	dalán	
	Jávkaduvvojat lisagan ja uhccán adnojuvvon bálvalanrusttegat sierra plána mielde.	dalán–2020	
	Jávkaduvvo uhccán adnojuvvon johtolat Tankavaara– Soabatjávri.	dalán	
Diediheami ja oahpisteami doaibmabijut			
Doaibmabidju	Govvideapmi	hohpoläsvuohta	golut
Oahpisteapmi ja birasbajásgeassin	Sesonjaágasaš meahcceoahpisteami lasiheapmi Suoločielgi–Kiilopää -vánddardan- ja luondduturismaavádagas.	2019	8 000
Oahpisteapmi meahcis	Lasihuvvojat sámegielat nammagalbbat stobuide.	2020	10 000
	Čalmmustahtto buorebut álbmotmeahcci guovllus. Álbmotmeahci oahpistanrusttegat oðasmahttoj ja dahkkojuvvojat ovttaláganin meahcis ja geaidnoguorain.	2015 rájes	40 000
	Oðasmahttojit Suoločielggi ja Kiilopää luonddubálgesdávalat. Suoločielggi ja Kiilopää johtolagaid vuolginssaijid oahpistanrusttegat oðasmahttoj.	2015 rájes	150 000
Oahpistanmateriála dahkan ja bajásdoallu	Čielggaduvvojat sámegielat báikenamat.	2020	15 000
	Dahkkojuvvojat alladássásaš johtolatgovvideamit ja sisdoalut mávssoleamos johtolagaide lundui.fi:ai, bálvalanbáikkide ja turismafitnodagaide.	2015 rájes	100 000
Luondduturismma buvtaovddideapmi	Ollašuhhto ee. kulturárbečuozáhagaid mobiilaohpisteapmi.	2015	10 000
Priváhta eatnamat ja PSG-guovllut			
-			

16 Meahcgegeavaheami doaibmabijut

Vástoproseassa	Meahcgegeavaheapmi			Kárta	☐ ☒	Meahccebivdu Guolástus
Čilgehus	Dán skovis merošallojít meahcgegeavaheapmái guoskevaš doaibmabijut, rávvagat ja mearrádusat. Skovi ulbmilin lea dárkkálmuhttit ulbmilásuheami oktavuođas namuhuvvon doaibmabijuid nu, ahte doaibmabijuid šlädja, sturrodat ja sajádat merošallojuvvojt doarvái dárkilit.					
Meahccebivdu ja fuodđodikšun						
Govvideapmi guovllu bivdo-geavaheami nuppástusas	Dálá vuogit doibmet.					
Fuođdonáliid bisteavaš ávkinatnima plánen	Meahciráđđehusa bivddu oppalaš plánenprinsihpat. Fuođdonáliid árvvoštallan (linnjálohkamat, stuorranávdelohkamat, rievssahiid linnjálohkamat).					
Meahccebivdu meahcástanlága 8 §:a vuoden stáhta guovluin						
ML 8 §:a guovlu (gieldda ássit ožżot bivdit meahci stáhta eatnamiin)	Nuppástus	Sivva	Suorgi	govvideapmi		
Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-			
Oktasaš čáhceguovllut	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-		
Nuppástus meahccebivdui eanaeaiggáda lobiin (Meahciráđđehusa eatnamat)						
MR:a smávvafuođđuid lohpebividoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-		
MR:a sarvvaalliid lohpebividoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-		
MR:a smávvafuođđuid soahpamušbividoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-		
MR:a sarvvaalliid soahpamušbividoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-		
Nuppástus bivdogeavaheami olggobealde ja ráddjejuvvon geavaheami guovluin						
MR:a bivdogeavaheami olggobeale guovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-		
MR:a báikkálaš / áiggálaš ráddjehusat	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-		
PSG-guovlluid bivdogielldut	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-		

Meahcgeavaheami doaibmabijut

Doaibmabidju	Govvideapmi			Viidotat (ha) dahje eará ovttadat	Ovttadat	hohpoläsvuhta
-						
Eará guovllut (PSG- ja privátaguovllut), vejolaš ávžžuhusat:	-					
Guolástus						
Guollečáziid ja guollenáiid dikšun	Guollenáiid dikšun vuodđuduuvvá plánenguvlui guoskevaš guolástannjuolggadussii (dálá njuolggadus fámus 2014–2016).					
Guovllu bivdogeavaheami nuppástus	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.					
Nuppástus guolástussii GL:a vuoden oktasaš čáhceguovluin ja nuppástusat oktasaš bivdoriektái (bilken, oaggun...)						
	Nuppástus	Sivva	Suorgi	Govvideapmi		
Oktasaš čáhceguovllu nuppástus GL:a guovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.					
Oktasaš bivdoriekti	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.					
Nuppástus bivdui eanaeaiggáda lobiin (Meahciráđđehusa eatnamat)						
MR:a lohpebivdoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.					
MR:a láigoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.					
Nuppástus bivdogeavaheami olggobealde ja ráddjejuvvon geavaheami guovluin						
MR:a bivdogeavaheami olggobeale guovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.					
Bivdoráddjehusat	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.					
Nuppástusdárbu PSG-guovlluid bivdoanus	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.					
Báikkálaš sierrarievtit	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.					
Meahcgeavaheami doaibmabijut						
Doaibmabidju	Govvideapmi			Viidotat (ha) dahje eará ovttadat	Ovttadat	Hohpoläsvuhta
Vierrošlája jávkadeapmi	Ájarávdu gávdnonsajid ráddjen dálá leavvanguvlui.			-	-	Dalán
Ášsi ovddideapmi	Bargojuvvo viššalit Doallánjoga luosa máhcahanáššiin.			-	-	Dalán
Ášsi ovddideapmi	Johtti dápmotnáli jeavddalaš čuovvuma ávžžuhusat.			-	-	Dalán
Eará guovllut (PSG- ja privátaguovllut), vejolaš ávžžuhusat:						

17 Luondduriggodagaid ja guovlluid eará geavaheami doaibmabijut

Vástoproseassa	Guovlluid stivren
Čilgehus	Dán skovis meroštallojuvvorit dat plánenguovllu luondduriggodagaid ja guovlluid geavahanhámít, mat eai leat boahán ovdan ovddit skoviin. Dáidda gullet murjen, guopparčoaggjin, johtala ja johtima ordnestallamat, valástallandoalut, speidár- ja eará leairadoaibma, rukedoaibma sihke eanaávdna-siid, boaldinmuora ja bodnečázi váldin.
Murjen ja guopparčoagggin	
☐ Lobálaš	☒ Ráddjejuvpon
Ákkastallan	Rádjeavádagas oažžu johtit dušše Rádjegozihanlágadusa lobiin. Soabbada luonddumeahcis ožžot johtit dušše Soađegili gieldda ássit.
Luondduealáhusat (gullet meahccebibdu/guolástus/murjen ealáhussan)	
Govvideapmi	Luondduealáhussii guoskevaš murjen lea lobálaš oppa plánenguovllus (Soabbada luonddumeahcis lobálaš dušše Soađegili gieldda ássiide). Luondduealáhussii guoskevaš guolástus lea vejolaš gustojeaddji bivdonjuolggadusaid mielde.

Stivren		Govvideapmi
Meahccejohtalus muohttaga áigge	Geavaheami stivren	<p>Meahccejohtaluslágá 4 §:a ja 28 §:a mielde oažžu johtit Meahciráđđehusa sierra lobi haga (ee. boazo-bargguin)</p> <p>Meahccejohtaluslágá 4 §:a ja 28 §:a mielde oažžu johtit Meahciráđđehusa lobi haga, go sakka lámes olmmoš johtá mieđušteaddjiiinis meahcis. ELY-guovddáš sáhttá ohcamuša vuodul mieđihit lobi olbmui, gean lihkadannávccat leat agi, váttu dahje buohcuvuoda dihte geahppánan, spiehkastit 4 dahje 8 §:s mear-riduvvon gielddus dahje ráddjehusas.</p> <p>Meahciráđđehus sáhttá mieđihit lobiid gustojeaddji lohpemiedđihanprinsihpaid ja -rávvagiid mielde ákkastalon dárbui.</p> <p>Luonddutismma lobit: Meahciráđđehus sáhttá mieđihit meahccejohtaluslobiid fuolahuvvon beaivereaisuude dahje čuoiganvánd-dardemiide (ii guoskka Soabbada luonddumeahccái).</p> <p>Meahciráđđehus sáhttá mieđihit lobi turismmain bargi fitnodatolbmuide áššehasa sáhtosteapmái moh-torgielkká reagas johtolahkii Kemihaara-Bealljeduottar.</p> <p>Meahciráđđehus sáhttá mieđihit lobiid turismmain bargi fitnodatolbmuide áššehasaid sáhtosteapmái reagas Kakslauttanen-Niilanpää duottarguovllu gaskasaš johtolahkii.</p>

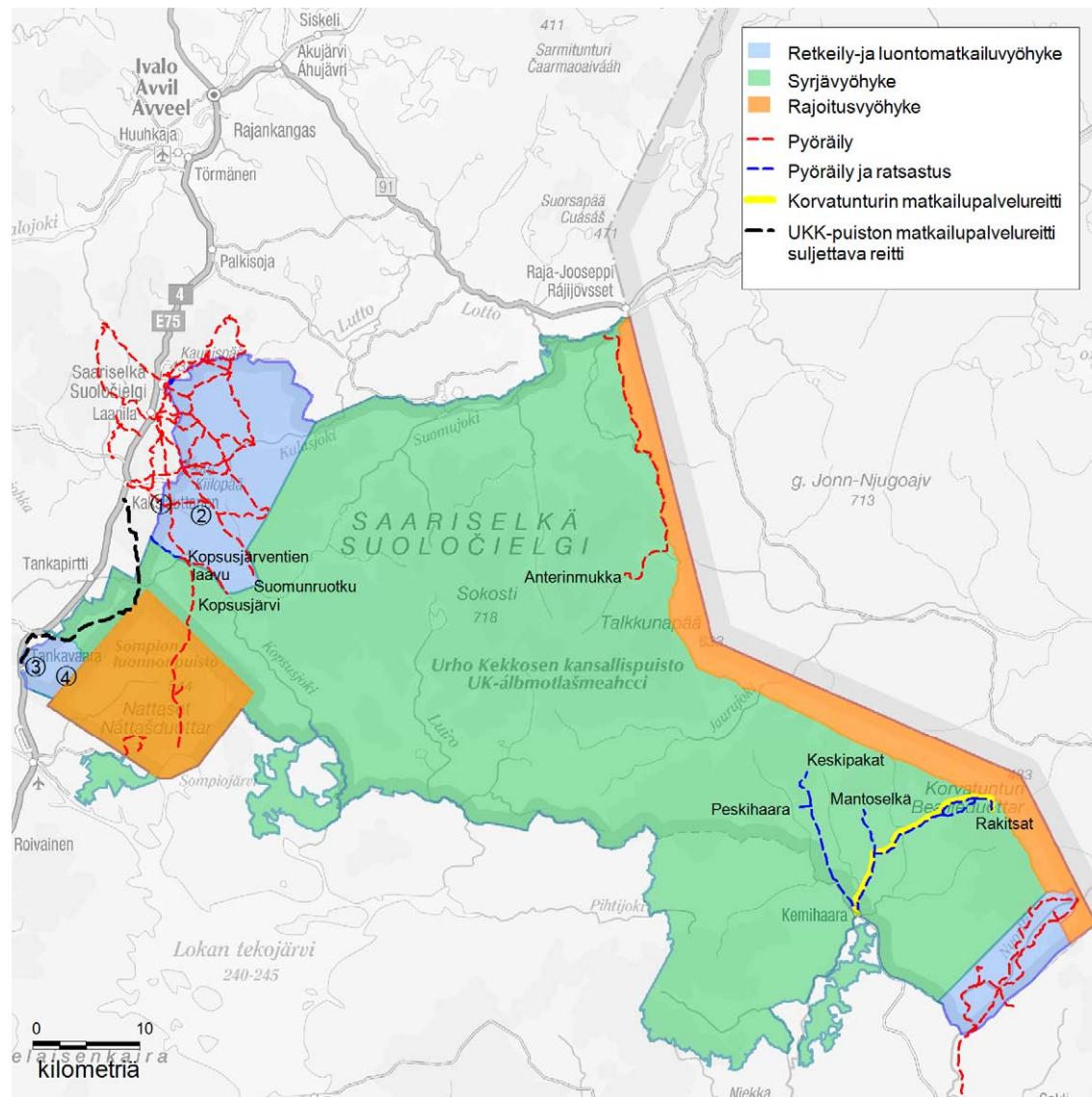
	<p>Meahciráđđehus sáhttá mieđihit lobiid turismmain bargi fitnodatolbmuidé áššeħasaid sáhtosteapmái reagas ja beanavuodjindoibmii Tankavaara ja Jorpulipää gaskii.</p> <p>Meahciráđđehus sáhttá mieđihit lobiid turismmain bargi fitnodatolbmuidé áššeħasaid sáhtosteapmái reagas gaskii Kakslauttanen–Kopsusjärvi 15.3. rádjai.</p> <p>Meahciráđđehus sáhttá mieđihit lobiid turismmain bargi fitnodatolbmuidé lápmásiid sáhtosteapmái.</p> <p>Báikkálaš olbmuid rievttit luonduu ávkinatnimii:</p> <p>Meahciráđđehus sáhttá mieđihit meahccejohtaluslobi guolástanulbmilii Anára, Soađegili ja Suovvaguoikka gielddaid ássiide sin iežaset gieldda rájjid siste.</p> <p>Meahciráđđehus sáhttá mieđihit meahccejohtaluslobi sarvvabivddu fuolahušvuodjimii.</p> <p>Meahciráđđehus sáhttá mieđihit meahccejohtaluslobi sarvva- ja guovžžabiergguid viežžamii.</p> <p>Meahciráđđehus sáhttá mieđihit meahccejohtaluslobi smávvanávddiid bivdui.</p>
--	---

Meahccejohtalus bievlan	<p>Geavaheami stivren</p> <p>Meahccejohtaluslága 4 § ja 28 §:a mielde oažžu johtit Meahciráððehusa sierra lobi haga (ee. boazo-bargguin).</p> <p>Meahccejohtaluslága 4 §:a ja 28 §:a mielde oažžu johtit Meahciráððehusa lobi haga, go sakka lámes olmmoš johtá mieðušteaddjiniis meahcis. ELY-guovddáš sáhttá ohcamuša vuodul mieðihit lobi olbmui, gean lihkadannávccat leat agi, váttu dahje buohcuvuođa dihte geahppánan, spiehkastit 4 dahje 8 §:s meariduvvon gielddus dahje ráddjehusas.</p> <p>Meahciráððehus sáhttá mieðihit lobiid gustojeaddji lohpemiedíhanprinsihpaid ja -rávvagiid mielde ákkastalon dárbui.</p> <p>Geasiágásaš meahccejohtalusa geahčcalit ráddjet nu ollu go vejolaš.</p> <p>Luondduturismma lobit:</p> <p>Meahciráððehus sáhttá mieðihit luondduturismmain bargi fitnodatolbmui/servošii meahccejohtaluslobi njealjejuvllagiin kanohta sirdimii Njuohttejogas lagas geaidnogurrii Rannisvaara bokte.</p> <p>Meahciráððehus sáhttá mieðihit lobiid turismmain bargi fitnodatolbmuide lápmásiid sáhtosteapmái.</p> <p>Báikkálaš olbmuid rievttit luonddu ávkinatnimii:</p> <p>Meahciráððehus sáhttá mieðihit meahccejohtaluslobi sarvvabivddu fuolahuusuodjimii dálá johtolagaid mielde. Johtolatkárta Meahciráððehus bajásdoallá searválagaid báikkálaš bivdiigun.</p> <p>Meahciráððehus sáhttá mieðihit meahccejohtaluslobi sarva- ja guovžžabiergguid viežžamii.</p> <p>Meahciráððehus sáhttá mieðihit luondduealáhusbargái meahccejohtaluslobi luopmániid fievrrideapmái (ii Soabbada luonddumeahccái).</p>
-------------------------	--

Eará johtalus	Geavaheami stivren	<p>Áibmojontalus: Álbmotmeahcci ja luonddumeahcci: Girdiid ja eará áibmofievrruid seaivumii galgá leat Meahciráððehusa lohpi earret daid áibmofievrruid, maid badjeolbmot dárbašit boazobargguin ja eiseválddit virgedoaimmai-neaset.</p> <p>Meahcceuovlu ja jekkiidsuodjalanguovllut: Meahcceuovlolágas eai leat áibmojontalussii guoskevaš njuolggadusat, muhro dat gávdnojít áibmojontaluslágas (281/1995). Áibmofievrruid girdileami ja seaivuma birra mearriduvvo ee. ná.: "Áibmofievrru girdileapmái ja seaivumii oažju Áibmojontaluslágadusa mearrádusaid mielde gaskaboddosaččat geavahit jalges čáhceguovllu sihke guovllu eaiggáda dahje hálldašeaddji guorraseami vuodul eará eana- dahje čáhceguovllu, vaikko guovlu ii leat dakkár ulbmilii erenoamážit lágiduvvon." Meahciráððehusas dán leat dulkon nu, ahte girdit sáhttet seaivut meahcceuovlu ja jekkiidsuodjalanguovllu jávrriide ja girdilit dain Meahciráððehusa lobi haga, go jearaldagas ii leat jeavddalaš ruvtjojontalus. Muho helikoptera seaivumii eatnama ala gal galgá leat lohpi dihto spiehkasta-gaiguin (gádjun- ja virgedoaimmat sihke boazodoalu ja luondduealáhusaid dárbbut).</p> <p>Čáhcejohtalus: Álbmotmeahcci: Soađegili gieldda ássit ožzot geavahit mohtorfatnasa UK-álbmotmeahcis meahccebivddu, guolásteami ja murjema oktavuođas Luiro- ja Riebanjogas. Suovvaguoikka gieldda ássit ožzot geavahit mohtorfatnasa meahccebivddu ja murjema oktavuođas Giemajoga gieračáziin. Boazonbargguin oažju geavahit mohtorfatnasa. Eará sajis dahje eará ulbmila várás mohtorfatnasiid geavaheapmái galgá leat lohpi.</p> <p>Meahcceuovlu ja jekkiidsuodjalanguovllut: Meahcceuovlolágas eai leat njuolggadusat čáhceguovlluid johtinoktavuođain eáigje čáziid alde johtinirvttiin. Dát njuolggadusat gávdnojít čáhcelágas (264/1961). Čáhcelága mielde "Juohkehaš oažju, go ii dárbbášmeahttumit heađuš earáid, johtit rabas čázádagaa alde. Čázádat gehččojuvvo rabasin, dat dat lágalash rievttí vuodul ii leat giddjejuvpon. Dat mii ovdalís lea daddojuvpon čáziid alde johtimis, guoská maiddái jienja alde johtimii." Árvaluvvon čáhcelága čuokkis oaivvilda geavadis dan ahte buohkat ožzot johtit čáhceguovlluin omd. mohtorfatnasiin ja mohtorgielkkáin. Jekkiidsuodjalanguovllus sáhttá čáhceguovlluin johtima gáržžidit luonddusuodjalanlága (1096/1996) vuodul addojuvvon ortnetnjuolggadusain.</p> <p>Turismma fitnodatdoaimma oktavuođas mohtorfanassáhtosteamit leat lobálaččat álbmotmeahcis Luirojogas. Eará sajis plánenguovllu čáziin mohtorfanassáhtosteamit leat lobálaččat (gč. ovddit lohku).</p> <p>Láhttuid fuolahuus: Meahciráððehus sáhttá mieđihit lobiid láhttofuolahuusmašiinnaid geavaheapmái plánen-gouvllus.</p>
Johtin		
Doaibma	Stivren	Ágga
Meahccesihkkelastin	Geavaheami stivren	Álbmotmeahcci ja luonddumeahcci: Geahča skovi 15. Meahccesihkkeliiguin oažju vuodijt merkejuvpon johtolagaid mielde ja sierra čujuhuvpon vuojáhagaid mielde. Eará plánenguovlu: Meahccesihkkeliiguin oažju vuodijt.

Riiden	Geavaheami stivren	<p>Álbmotmeahcci: Ríidet oažžu čuovvovaš johtolagaaid mielde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kemihaara–Peskihaara–Keskipakat - Kemihaara–Mantoselkä - Turismabálvalanjohtolat Kemihaara–Rakitsat - Álbmotmeahci ráji luhthe Kopsusjärvi meahcceuojáhaga lávu lusa - Suoločielggi lagasjohtolahkii (hissageainnu bealde 1,5 km, gárvásmuvvá 2015:s) sáhttá mieđihit lobiid prógrámmabálvalussan. <p>Luonddumeahcci: Ríidet oažžu dušše Soabbatjávrri geainnu mielde. Eará plánenguolu: li oaččo riidet.</p>
Beanavuodjin	Geavaheami stivren	<p>Álbmotmeahcci: Álbmotmeahcis lea okta beanavuodjinjohtolat (Pieravaara birra). Beanavuodjinlobiid sáhttá mieđihit gaskii Tankavaara–Jorpulipää.</p> <p>Luonddumeahcci: li leat lohpi. Eará plánenguolu: Lea lohpi. Jeavddalaš beanavuodjindoibmii sáhttá mieđihit lobiid.</p>
Boazovuodjin	Geavaheami stivren	Meahciráđđehus sáhttá mieđihit lobiid boazosafáradoibmii oppa plánenguovllus.
Gavccodeapmi	Geavaheami stivren	Gavccodeapmi stivrejuvvo dárbbu mielde heivvolaš sajiide.
Valástallandoalut ja lágiduvvon searvedoaibma sihke speidárdoaibma dahje eará sullasaš doaibma		
Doaibma	Stivren	Ágga
Meahccedáđjadangilvu	Geavaheami stivren	Meahccedáđjadangilvvu sáhttá lágidit Meahciráđđehusa lobiin.
Speidárleaira	Geavaheami stivren	Leairadoaibma lea lobálaš Meahciráđđehusa lobiin.
Eará doaibma meahcis	Geavaheami stivren	Meahccedáidogilvvut/čuoigandoalut dahje sullasaš joavkodoalut: Sáhttá lágidit Meahciráđđehusa lobiin.
Eanaávdnasiid váldin ja eará geavaheapmi/váldin		
Doaibma	Stivren	Ágga
Eanaávdnasiid váldin	Geavaheami stivren	Eanaávdnasiid oažžu váldit dušše gustojeaddji rogganbáikkis dahje ruvkebire golleroggamii (goaivvuin roggan). Rogganmašiinnaid ii oaččo geavahit álbmotmeahcis.
Málbmaohcan	Geavaheami stivren	<p>Meahciráđđehus ii mieđit ruvkelágas oaivvilduvvon eanaeaiggátguorrasemiid málbmaohcamii riikkadási luonddusuodjalanprógrámmaid vel vuodđutkeahes guovlluide, Natura-guovlluide, meahcceguovlluide iige oppalohkái oppa sámiid ruovttuguvlui.</p> <p>Dorvvolášvuoda- ja kemikálavirgebáiki (TUKES) lea lohpeeiseváldi.</p> <p>Meahcceguvlui sáhttá mieđihit dutkanlobiid geologalaš dutkamiidda.</p> <p>Jekkiidsuodjalanguovlluide málbmaohcanlobi sáhttá mieđihit Birasministerijia.</p>

Boaldinmuora váldin	Geavaheami stivren	<p>Álbtomteahci geavaheampái dárbbálaš boaldinmuorra buktovuvvo dábálaččat álbtomteahci olggobealde. Dušše erenoamás ákkastallon sivaid dihte boaldinmuora sahttá váldit álbtomteahcis sierra plána mielde.</p> <p>Boazodoallit eai dárbaš boazobargguin jodedettiin boaldin- ja lávvomuorraváldinlobiid (Boazodoalloláhka 848/1990). Meahciráđđehus sahttá dasa lassin vuovdit boazodoalu dárbbuide muoraid plánenguovllus.</p> <p>Rádjegozáhus sahttá váldit álbtomteahci stobuidis dárbbuide boaldinmuora rádjeavádagas álbtomteahci rájiid siste.</p> <p>Luonddumeahcis ii váldojuvvo boaldinmuora.</p> <p>Eará plánenguovlu: Boaldinmuora ja eará ávnasmuora váldinlobiid sahttá miedihit guovllu minerálæatnamiidda smávva dárbbuide.</p>	
Bodnečázi váldin	Geavaheami stivren	Plánenguovllus leat vihta gáivvo: Luulampi, Harrijärvi, Anteri (ovddeš rádjegozáhus), Rájijovsseba gieddi ja Soabatjávri. Luulampi ja Soabatjávri leat vánddardeaddjiid anus.	
Eará geavaheapmi	Geavaheami stivren	Jeagildeapmi lea gildojuvvon plánenguovllus.	
Eará geavaheapmi	Geavaheami stivren	Sámi duodjeárbi: Sámi duodjeárbbi dorvastan dihte oažju váldit stáhta eatnamis duodjemateriálan uhccánaš siedgga, leaibbi, soagi ja subi. Maiddái vettiid, gámasuinniid, háisuinniid ja boskkaid sahttá váldit uhccánaš nuvttá. Váldinuoigatuohta ii guoskka álbtom- dahje luonddumehciide, iige váldojuvvon materiálaid oaččo ovddosguvlui vuovdit dahje sirdit.	
Vuovdedoallu			
Ulbumilat (vuovdedoallu)	Plánenguovllus ii bargojuvvo vuovdedoaluin.		
Doaibmabijut (vuogit ja ráddje-husat)	-		
Vuovdedoalloeatnama nuppástus	Vd-anus	Ráddje-juvvon vd-anus	Govvideapmi
	-	-	-
Doaibmabijut Natura It-govvosiin	Govvideapmi		
-	-		
Ávžžuhusat priváhtaeatnamiid vuovdeplánemii			
-			

Gova 20. Plánenguovllu avádagat, sihkkelastin- ja riidenjohtolagat.

Áššeahasaid reahkasáhtosteapmi mohtorgielkkáin:

- Kakslauttanen (1) - Niilanpää duottarguovlu (2)
- Tankavaara (3) – Jorpulipää (4)
- Kakslauttanen (1) - Kopsusjärvi (15.3. rádjai)
- Bealljeduoddara turismabálvalanjohtolat

Áššeahasaid sáhtosteapmi beanagessosiin:

- 3 Tankavaara – 4 Jorpulipää

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

17b Boazodoalu doaibmabijut

Vástoproseassa	Guovlluid stivren
Čilgehus	Dán skovis meroštallojít dat plánenguovllu luondduriggodagaid ja guovlluid geavahanhámit, mat eai leat boahtrán ovdan ovddit skoviin. Dákkárat leat murjen, guopparčoagggin, boazodoallu, johtalusa ja johtima ordnestallamat, valástallandoalut, speidár- ja eará leairadoaibma, rukvedoaibma sihke eananávdnasiid, boaldinmuora ja bodnečázi váldin.
Boazodoallu	
Doaibmabijut ja virolašvuođat	Boazodoalloláhka (848/1990) stivre boazodoalu. Meahciráđđehus joatká ovttasbarggu bálgosiiguin, ráđđadallá bálgosiiguin ja bivdá dain cealkámušaid eanageavahanáššiin. Bohccuid meahcisbiebmamis eai leat njuolggaduat boazodoallolágas, ja nuba dakko doibmojuvvo luonddusuodjalaniága (1096/1996), bázahusfuolahuslága (1072/1993) ludnengielddu ja Natura-njuolggadusaid mielde. Bohccuid biebman stáhta hálddašan čázádagaid alde ja dasttán čázádagaid lahkosis lea gildojuvvon. Goikesuinniidi sáhttá goittotge geavahit veahkkin čáhceguovlluin, mat leat jierja vuolde, ja dasttán daid lahkosis bohccuid čohkken dihte gárdstållamiidda ja bohccuid sirdima várás. Bohccuid čohkkemii adnojuvvon suoinnit galget seammás čorjejuvvot eret doaimma mannjá, jos suoinnit báhcer mealgat čázádagaid ala. Meahciráđđehus čájeha bálgosiidda daid áitojuvvon šattuid ja luondotrippaid gávdnonsajid, main ii galgga biebmat bohccuid. Boazodoallit eai dárbbaš boazobargguin jodedettiin boaldin- ja lávvomuorraváldinlobiid (Boazodoalloláhka 848/1990).
Ávžuhusat	Orponena luoskkagan, njealjejuvllagiid várás oaivvilduvvon rovi galggašii ordnet ja joatkit. Kemihaara luoskkagan, njealjejuvllagiid várás oaivvilduvvon roviid galggašii ordnet. Boraspiriid goddin bohccuin galgá almmuhit bálgosii.
Doaibmabijut ja virolašvuođat Ávžuhusat	Luovosbeatnagiin (sihke ovttaskas ja beanagessosis gárgidan beatnagiin) galggašii almmuhit dalán bálgosii.

18 Hálddahus

Vástoproseassa	Guovluid stivren	Kárta	☐	Viiddidanguovllut
Čilgehus	Dán skovis meroštaloojuvvojít plánenguovllu stivremii guoskevaš linnjemat, rávvagat ja mearrádusat. Suodjalanguovllu stivremii ja hálddahussii guoskevaš mávssolaš áášsiide gullet bealiváldin suodjalanguovllu vejolaš viiddideapmái, orthetnjuolggadus, dorvvolašvuohta, goziheapmi, gádjundoaibma ja ovttas-bargu eará doaibmiiguin.			
Plánenguovllus vástideaddji oassebealit				
Merke vástideaddji oasse-beali dákko	Meahciráðđehus, Lappi luonddubálvalusat.			
Suodjalanguovlluid vuodđudandoaimmat ja stivren				
Doaibmabidju	Govvideapmi			
Ortnetnjuolggadusa dahkan	Dahkkojuvvojít ođđa ortnetnjuolggadusat UK-álbmotmeahccái ja Soabbada luonddumeahccái.			
Johtingielddu gomiheapmi	Gomihuvvo Paju-, Repo- ja Lamminaapa jalgesjeaggesosiide ásahuvvon johtinráddjehus lottiid bessenágigge 15.5.–15.7.			
Ráji dárkkisteapmi	Čielggaduvvo, sáhtášiigo álbmotmeahci ráji sirdit Tankavaara oahpistanguovddáža dontte ja Suomu Ville hárráí.			
Servituhtat, geavahanrievttit ja soahpamušat				
Doaibmabidju	Govvideapmi			
-	-			
Dorvvolašvuohta ja goziheapmi				
Doaibmabidju	Govvideapmi			
Láigo- ja geavahansoah-pamušaid dahkan	Meahciráðđehus sáhtá dahkat ja joatkit geavahan- ja láigosohpamušaid dainna eavtuin ahte daid geavahanulbmil lea lágaid ja guovluid geavahanprinsihpaid mielde biddjojuvpon. Boazodoalu dárbbuide sáhtá dahkat geavahan- ja láigosohpamušaid.			

Goziheapmi	<p>Meahciráððehus goziha luonddusuodjalanguovlluid geavaheami eiseváldin ja guovlluid hálddašeaddjin. Meahciráððehusa gozihandoaimma okti-heiveheamis ja lágideamis sierra guovlluun västidit meahccedárkkisteaddjxit. Meahccedárkkisteaddjiid doaibmafápudusat vuodðuduuvvet Meahciráððehusa meahccegozihánlhákki (1157/2005). Meahccegozihéapmi gullá maiddái bolesa ja rádjegozáhusa virgebargguide. Goziheamis galggašii geahččalit ovddalgihtii dustet rihkkosid ja lobihisvuodaid. Meahciráððehusa goziheami dehálaš deattuhansuorggit leat plánenguovllus sihke lágalašvuoda ja lobálašvuoda goziheamis čuovvovaččat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) meahccebibvdu, guolástusa, meahcceguovlolága, luonddusuodjalanlága ja meahccejohtaluslága goziheapmi 2) stuorranávddiide čuoħħcci lágahisvuodaid goziheapmi 3) geavahanriekte- ja láigosooahpmamušaid vuhtiiváldin 4) bázahus- ja birassuodjalanlágaid njuołlgadusaid goziheapmi 5) juohkeolbmorivttiid goziheapmi 6) luonddus johttiid láidesteapmi bistevaš ja birasdiđolaš luonddugeavaheapmái 7) áitojuvvon eallíslájaid bessema dárkkisteapmi ja čuovvun (vejolaš headuštusaid goziheapmi) <p>Meahccedárkkisteaddjií vástida goziheami okti-heiveheamis ja lágideamis searválagid Meahciráððehusa bargoveagain ja gozihaneiseválddiigui.</p>		
Gearggusvuodat	☐	Oljolihkohisvuodaplána	li leat.
	☒	Meahccebuollindustenplána	Doibmojuvvo Meahciráððehusa buollindustenplána mielde.
Bálvalanrustteggiid dorvolašvuhta	☐	Visttiid gádjunplána	Dahkkojuvvo plánenguovllu visttiin rávvaga mielde.
	☒	Visttiid buollindárkkisteapmi	Čuvvojuvvojít gádjuneiseválddi addin rávvagat.
	☐	Čuožahagaid namma- ja koordináhttamerkejumit	Gávdnojít Meahciráððehusa báikediehtovuogádagas (Reiska).
	☒	Gádjunovttasbargu	Searválagaid gádjuneiseválddiin.
Ovttasbargu			
Doaibmabidju	Govvideapmi		
Guvllolaš ja báikkálaš ovttasbargu	<p>Álbmotmeahci dikšun- ja geavahanáššiin lea Meahciráððehusa veahkkin UK-álbmotmeahci ráððádallangoddi. Meahciráððehus giedħahallá guovddáš čanasjoavkuuguin, ee. Sámedikkiin ja bálgosiiguin plánenguovllu áššiid dárbbu mielde. Sámediggleága 9 §:a ráððádallamat. Boazodoallolága 53 §:a ráððádallamat. Lágiduvvo jahkásaččat sámiid ruovttuguovllu bálgosiid ja Meahciráððehusa ovttasdoaibmabeaivi, masa oassálastet bálgosiid boazoisidat ja Meahciráððehusa ovddasteaddjxit. Oassebealit oassálastet Sámedikki, Birasministerijja, Nuortalaččaid giličoahkkima, Lappi Ely-guovddáža ja Meahciráððehusa oktasaš deaivvadeapmái. Meahccegozihéamis Meahciráððehus bargá viššalit ovttas Lappi rádjegozáhusain, bolesiin ja tuolluin. Meahciráððehus ráddádallá jahkásaš deaivvademiin moanaiguin oassebeliiguin lohpemeahcebivdu lágideamis.</p>		
Riikkaidgaskasaš ovttasbargu	Álbmotmeahcis barget jahkásaččat olgoriikalaš ja ruovttueatnema eaktodáhtolaččat.		
Báikkálaš ovttasbargu	Bálgosat, Sámediggi, Lappi ELY-guovddáš, gielddat, Anára ja Soađegili gielddaid ovttasbargoavku, Lappi rádjegozáhus. Vuohču Sámiid Searvi rs. Ovttasbargu ulbmilin lea lasihit vuorováikkahuusa sierra geavaheaddijoavkkuid gaskkas ruossalasvuodaid garvin dahje hehtten dihte.		

Eará huksehusat (eai vánddardan- dahje lustageavahananus)				
Doaibmabidju	Čuozáhat (namma)	Oamasteaddji	St	Doaibmabiju govvideapmi
	Anteri rádjegozáhusa (ovddeš) visttit	Senaatti-kiinteistöt	moanat visttit	Dontte láigosoahpamuš nohká 31.12.2015. Doaibmabidjun Senaatti-kiinteistö gaikkuha eret visttiid, jos daidda ii gávdno suodjalannjuolggadusain daddjojuvvon geavaheapmi (dutkan- dahje oahpahusgeavaheapmi). Meahciráððehus ii váldde dieid visttiid iežas oamastus-sii. Jos daidda boahtá oðða oamasteaddji ja visttit váldojuvvojut dutkan- dahje oahpahusatnui, de dat galgá vástidit vejolaš gaikun- jed. goluin boahtteáiggis.
	Fuolahusstobut (Harrijärvi, Luironjávri, Kiilopää, Kemihaara)	Meahciráððehus	5	Vuogas geavaheapmi
	Akmeelikota	Kotiseutuyhdistys Sompio-seura ry.	2	Láigosoahpamuš
	Kaptukaiskota	Kotiseutuyhdistys Sompio-seura ry.	2	Láigosoahpamuš
	Hevoskuru museagámpá	Meahciráððehus	1	Oassi golleroggama historjjás
	Lauttaoja gámpá	Meahciráððehus	1	Oassi golleroggama historjjás
	Suomun-Ville	Meahciráððehus	1	Laktojuvvo stohpofierpmádhkii almmolaš atnui.
Psg-guovllut ja eará priváhtaguovllut				
-				

19 Resurssat

Vástoproseassa	Guovluid stivren		
Čilgehus	Dán skoris meroštallojuvvojít doaimma plánema vuodđun dikšun- ja geavahanplána ollašuhittima ovtaháváš ja bistevaš golut. Dasa lassin meroštallojuvvojít guovllu dikšumii ja stivremii guoskevaš eará golut, ja ná lea álkit laktit dikšun- ja geavahanplána jahkásáš doaimma plánemii. Dikšun- ja geavahanplána ollašuhittima goluin vástida vuosttažettiin Meahciráddhehus. Jos plániiv válđojuvvojít mielede eará áššit, dego ELY-guovddážii dahje giidii guoskevaš čatnaseamit, de maiddái daid golut ovdanbuktojít dán skoris.		
Jahki, man gollodássái árvvoštallamat vuodđuduvvet.			
	Bissovaš golut €/jahki	Ovtaháváš golut €	Lassediedut
Visttit	200 000	800 000	
Ráhkadusat	70 000	600 000	
Johtolagat	20 000	900 000	
Oahpistanbálvalusat ja oahpistan-diedžiheapmi	200 000	300 000	
Galledeaddjilohkan, galledeaddji-, fitnodat- jed. dutkamušat	10 000	30 000	
Lustageavaheapmi oktiibuot	500 000	2 630 000	
Ovddešteapmi	-	-	
Šlájaiddikšun	-	-	
Eará luonddudikšun	1 000		Láddjemat: Orponen ja Rájijovsset.
Luonddusuodjaleami čuovvumat	8 000	16 000	Rikkeheamit: vástošlájat, direktiivašlájat. Riggeeallit: vástoealliid čuovvumat, stuorranávdečuovvumat ja eará loddečuovvumat, ovtaháváš doaibman vástoealliid besiid ohcan. Direktiiva- ja áitojuvvon bohccešaddošlájaid čuovvumat, ovtaháváš doaibman direktiiva- ja áitojuvvon sámmáliid ja jeahkáliid gávdnonsajid kárten. Luondo-tiipadieđuid (LUOTI-materiála) dárkkisteapmi (áibmogovvadulkon) ja dievasmahttin báikki alde.
Luonddusuodjaleapmi oktiibuot	9 000	16 000	
Huksenárbi	2 000	40 000	Bissovaš doaimmat: visttiid ortnega čuovvun; ovtaháváš doaimmat: Rájijovsseba visttiid gáhtuid ordnen sihke nuortalašgittiid ráhkadusaid ordnen
Arkeologalaš čuozáhagat	2 000	10 000	Bissovaš doaimmat: doaibmabidjoplánain gáibiduvvon dárkkisteamit; ovtaháváš doaimmat: Luulampi geadgeáiggi áigásáš suddjejeaddji ráhkadusat
Eará kulturárbbi dikšun	-	-	

Kulturárbí oktiibuot	4 000	50 000		
Hálddahus- ja eará golut	-	-		
Buot oktiibuot	513 000	2 696 000	Buot golut oktiibuot plánabaji áigge (15 jagi) €	10 391 000

20 Oassálastin

Vástoproseassa	Guovluid stivren		
Čilgehus	Riikkavuložiid ja čanasjoavkkuid gullan plánemis lea Meahciráđđehusa ja birashálddahusa doaibmavuohki. Oassálastinvejolašvuoda ulbmilin lea: oažžut luonddusuodjalanulbmiiliida ja -doaimmaide oppalaš dohkkeheami, geahpedit ruossalasvuođaid Meahciráđđehusa ja berošteaddjijoavkkuid sihke sierra berošteaddjijoavkkuid gaskkas, oažžut nu ollu go vejolaš dieđuid, máhtu ja oainnuid čovdosiidda vuodđun, oažžut ovttasbargoguimmiid čatnasit plána ulbmiiliida ja guovddás čovdosiidda sihke láhčit bissovaš ovttasbarggu guovllu sierra doaibmiid gaskkas.		
Čuožáhagaide guoskevaš oassálastinvejolašvuhta	Oassálastán oassebealit	Nammaduvvon ovddasteaddji	Vuohki
	Hálldahus ja eiseváldeoassebealit		
Ovttasbargojoavku	Bovdejuvvon	Anára gielda Suovvaguoikka gielda Soađegili gielda Sámediggi Nuortalaččaid siidačoahkkin Sámemusea Siida Kultamuseo Avvila bálggus Sámi bálggus Kemi-Sompio bálggus Bálgosiid ovttastus Anára fuođđodikšunovttastus Suovvaguoikka fuođđodikšunovttastus Soađegili fuođđodikšunovttastus Anára guolástanguovlu Lokka-Porttipahta guolástanguovlu Soađegili guolástanguovlu Yli-Kemi guolástanguovlu Fuodđo- ja guolleđoalu dutkanlágádus Inarin luonnonystävät Sompion luonnonystävät Inari-Saariselkä Matkailu Savukosken kehittämisyhdistys Vuohču gilisearvi Kotiseutuyhdistys Sompio-seura Keminkylän ja Sompion lapinkylän yhdistys Inarinmaan lapinkyläyhdistys Suomen Latu Lapin Sudet Saariselän latuhuolto-osuuskunta Lappi Ely-guovddás Meahccedutkanlágádus Rádjegozihanalágádus Meahciráđđehus: Laatumaa Meahciráđđehus: Vuovdedoallu	Čoahkkimat: 14.5.2013 21.8.2014 8.1.2015
Bálgosat, turismafitnodagat, Meahciráđđehus	Bálgosat (Sápmi, Kemi-Sompio, Avvil), turismafitnodagat, Meahciráđđehus.		16.9.2014

Akwé: Kon -joavku			
Sámedikki nammadeamit	Inkermarja Hetta	Čoahkkimat oktiibuo 8.	
	Jouni Alakorva		
	Inga-Briitta Magga		
	Jouko Hetta		
Nuortalaččaid siidačoahkkima ovddasteaddji	Veikko Feodoroff		
Boazodoalloláhkii ja sámediggeláhkii gullevaš ráđđadallamat			
Boazodoalloláhkii gullevaš ráđđadallan		28.1.2015	
Sámediggeláhkii gullevaš ráđđadallan		19.2.2015	
Ráđđadallangoddi			
UK-álbmotmeahci ráđđadallangoddi		2.4.2014 ja 28.1.2015	
Rabas oassálastindilálašvuodat	Báiki	Bvm	Oassálastit (lkm)
Almmolaš dilálašvuohda	Tankavaara	14.5.2013	11
	Suovvaguoika	15.5.2013	17
	Avvil	19.8.2014	5
	Suoločielgi	19.8.2014	1
	Suovvaguoika	20.8.2014	6
	Soađegilli	20.8.2014	3
	Tankavaara	21.8.2014	7
Neahttaságastallan		20.-24.5.2013	
MR lea ságastallan Suovvaguoikka gieldda ovddasteaddjiiguin	Suovvaguoika	20.8.2014	
MR lea ságastallan Soađegili gieldda ovddasteaddjiiguin	Soađegilli	19.8.2015	
Čoahkkáigeassu oassálastima váikkuhusas pláni			
Oassálastimis bohte ovdan mávssolaš dieđut guovllu sierra geavaheaddjijoavkkuid jurdagii dálá dilis ja boahttevaš sávaldagain.			
Ovttasbargojoavku doarjui measta ovttamielalaččat ovdanbukton sihkkelastinlinnjemiid. Árvalusas mátkkálaččaid sáhtosteamis reagain ja beanagessosiin Kakslauvanen (ja Tankavaaras) bohte ovdan oaidnoearut (turismafitnodagat ja eará doaibmit dábálaččat guottihedje, bálgosat ja Sámediggi vuostálaste).			
Akwé:Kon -bargojoavku váikkuhi mealgat plánenguovllu avádatjuhki Tankavaara-Kiilopää guovllus nu, ahte deattuhii oktilaš boaittobealeavádaga mearkkašumi Sámi bálgosa boazodoalu guohtoneanaordnestallamiin. Beanavuodjinjohtolat Kakslauvanen-Niilanpää duottarguovlu jávkaduvvui plánas Akwé:Kon -bargojoavkku árvalusa dihte.			
Suovvaguoikka guovllus lea riegádan jurdda das, ahte Njuohttejohka galggašii boahtit melodeaddjiid atnui ja dan atne viidát buorrin ođastussan.			

Cealkámušat ja máhcahat

Bivdojuvvon cealkámušat (st)

42

Fidnejuvvon cealkámušat (st)

25 (+ 8
neahhta-
cealkámuša)

Cealkámušaid čoahkkáigeassu lea plána čuvvosis 4.

GÁLDUT

Čuju-heapmi	Dahkki(t)	Prentosa namma	Almmustuhttindiedut	Almmustuhttinhajki
3/1	WSOY	Koilliskaira. Ulkoilukartta	Genimap	2004
3/2	Lappi ELY-guovddáš	Tenon, Näätämöjoen ja Paatsjoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuoteen 2015	www.ymparisto.fi > Ympäristönsuojelu > Vesienhuolto > Vesienhoitoalueet > Tenon, Näätämöjoen ja Paatsjoen alue	2009
3/3	Lappi ELY-guovddáš	Tenon, Näätämöjoen ja Paatsjoen vesienhoitoalueen pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila	www.ymparisto.fi > Ympäristön tila > Pintavedet > Vesien tila > Pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila > Tenon, Näätämöjoen ja Paatsjoen vesienhoitoalue	2009
3/4	Lappi ELY-guovddáš	Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuoteen 2015	www.ymparisto.fi > Ympäristönsuojelu > Vesienhuolto > Vesienhoitoalueet > Kemijoen alue	2009
3/5	Lappi ELY-guovddáš	Kemijoen vesienhoitoalueen pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila	www.ymparisto.fi > Ympäristön tila > Pintavedet > Vesien tila > Pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila > Kemijoen vesienhoitoalue	2009
3/6	Suoma birasguovddáš	OIVA – Ympäristö- ja paikkatietopalvelu asiantuntijoille.	http://www.ymparisto.fi/oiva	
3/7	Suoma birasguovddáš	Pohjavesitietojärjestelmä	www.ymparisto.fi > Vesivarojen käyttö > Pohjaveden käyttö > Pohjavesialueiden kartitus ja luokitus > Pohjavesitietojärjestelmä (POVET)	
3/8	Kujansuu Raimo ja Hyppää Juho	Vuotson kartta-alueen maaperä. Suomen geologinen kartta 1: 100 000. Maaperäkarttojen selitykset. Lehti 3742.	Geologiija dutkanguovddáš	1995
3/9	Manner Raimo & Tervo Tapani	Lapin geologiaa	Lappi leanaráđđehus, Roavvenjárja	1988
3/10	Tynys Tapio (toim.)	Kemihaaran erämaan luonto ja käyttö	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja Sarja A No 109	1999
3/11	Johansson Peter ja Kujansuu Raimo	Pohjois-Suomen maaperä	Geologiija dutkanguovddáš, Espoo	2005
3/12	Johansson Peter, Huhta Pekka, Nenonen Jari ja Hirvasniemi Hannu	Kultakaira: Geologinen retkeilykartta ja opaskirja Ivalojoki - Saariselkä 1 : 50 000 - Geological outdoor map and guidebook 1 : 50 000.	Geologiija dutkanguovddáš, Roavvenjárja	2000
4/1	Lappi ELY-guovddáš	UK-puisto-Sompio-Kemihaara	www.ymparisto.fi > Luonto > Suojelualueet > Natura 2000-alueet > Lappi ELY-guovddáš	

4/2	Sihvo Juha	Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosent kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 2: Ylä-Lapin luontotyypit.	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja Sarja A No 137	2002
4/3	Suoma birasguovddáš	Raportti luontodirektiivin toimeenpanosta Suomessa 2007-2012	http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyypit/Luontodirektiivin_luontotyypit/Luontodirektiivin_luontotyppiraportit	2013
4/4	Norokorpi Y, Mäkelä K, Tynys S, Heikkinen R, Kumpula J, Sihvo J, Eeronheimo H, Eurola S, Johansson P, Neuvonen S, Virtanen R	Tunturit – julkaisussa: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa 1. Tulokset ja arvioinnin perusteet. s. 175-208.	Suomen ympäristö 8/2008	2008
4/5	Kumpula Jouko & Virtanen Risto	Porojen laidunnus ja luontotyypien tila tunturialueella.	Julkaisematon selvitys. Luontotyyppien uhanalaisuusarviointi-hanke. Riista ja kalatalouden tutkimuslaitos ja Oulun yliopisto. 28.5.2007.	2007
4/6	Kumpula Jouko, Tanskanen Ari, Colparet Alfred, Anttonen Marja, Törmänen Heikki, Siitari Jukka ja Siitari Sari	Poronhoitoalueen pohjoisosan talvilaitumet vuosina 2005-2008. Laidunten tilan muutokset 1990-luvun puolivälin jälkeen.	Riista- ja kalatalous – tutkimuksia 3/2009	2009
4/7	Olofsson J & Oksanen L.	Effects of reindeer density on vascular plant diversity in North Scandinavian mountains.	Rangifer 25(1):5-18.	2005
4/8	Eskelinen Anu ja Virtanen Risto	Local and regional processes in low-productive mountain plant communities: the roles of seed and microsite limitation in relation to grazing.	Oikos 119: 360-368.	2005
4/9	Eskelinen Anu ja Oksanen Jari	Changes in the abundance, composition and species richness of mountain vegetation in relation to summer grazing by reindeer.	Journal of Vegetation science 17: 245-254.	2006
4/10	Virtanen, Risto	Effects of grazing on above-ground biomass on a mountain snowbed, NW Finland.	Oikos, 90: 295-300.	2000
4/11	Pajunen, Anu	Willow-characterised shrub vegetation in tundra and its relation to abiotic, biotic and anthropogenic factors.	Acta Univ. Oul. A 546, University of Oulu. 65pp.	2010
4/12	Raunio Anne, Schulman Anna & Kontula Tytti (toim.)	Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa 1. Tulokset ja arvioinnin perusteet. Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset.	Suomen ympäristö 8/2008	2008
4/13	Cohen J. et. Al.	Effect of reindeer grazing on snowmelt, albedo and energy balance based on satellite data analyses.	Remote Sensing of Environment 135 (2013) 107-117.	2013
4/14	Den Herder et. Al.	Reindeer herbivory reduces willow growth and grouse forage in a forest-tundra ecotone	Basic and Applied Ecology 9 (2008) 324-331.	2008
4.15	Eskelinen et. Al.	Herbivory and nutrient limitation protect warming tundra from lowland species invasion and diversity loss.	Global Change Biology http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/27343482	2016
5/1	Rassi Pertti, Hyvärinen Esko, Juslén Aino & Mannerkoski Ilpo (toim.)	Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010	Birasmisteriija & Suoma birasguovddáš, Helset	2010

5/2	Tiainen J, Mikkola-Roos M, Below A, Jukarainen A, Lehikoinen A, Lehtiniemi T, Pessa J, Rajasärkkä A, Rintala J, Sirkia P ja Valkama J.	Suomen lintujen uhanalaisuus 2015	Birasministeriija. Sierrapreantus, 49 s.	2016
5/3	Liukko U-M, Henttonen H, Hanski I.K., Kauhala K, Kojola I, Kyheröinen E-M ja Pitkänen J	Suomen nisäkkäiden uhanalaisuus 2015	Birasministeriija 2016. Sierrapreantus, 34s.	2016
5/4	Birasministeriija	Luonnonsuojeluasetuksen muutos 19.6.2013 lajeihin, joihin sovelletaan luonnonsuojelulakia.	Finlex > Lainsääädäntö > Ajantasainen lainsääädäntö	2013
5/5	Pennanen Jorma	UK-kansallispiston käväkäsinvetointi 2012.	Raportti. Metsähallitus, Luontopalvelut, Lappi. 7.10.2013. 38 s. MH 1688/2013.	2013
5/6	Kinnunen Juha	Ylä-Lapin mäntymetsien käämpäinvetointiraportti 2007	Raportti metsähallituksen luontopalvelulle. 11s.	2008
5/7	Kunttu Panu	Käävääkkäiden havaintoaineisto, julkaisematon.	Metsähallituksen lajistoinventointihanke	2007
5/8		Metsähallituksen linnustolaskennat, julkaisematon aineisto		
6/1	Birasministeriija	Maisemanhoito. Maisema-alueyöryhmän mietintö I. Mietintö 66/1992. Ympäristöministeriä Ympäristönsuojeluosasto. Helsinki.	Birasministeriija	1993
6/2	Borg, Pekka	Koilliskaira – erämaan ääni vapauden kaipuu	Suomen ympäristösunnittelut Oy	2013
6/3	Lilja, Erkki	Jäämerenkäytävä. Pohjois-Suomen rata- ja tiehankkeiden historiaa, näkijöitä – tekijöitä – kulkijoita – salaisia suunnitelmia	Hipputeos Oy	2013
6/4	Magga, Päivi	Saamelaisesta kulttuuriympäristöstä. Teoksessa Magga, Päivi (toim.) Birasis. Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hankkeen saamelaisosion loppuraportti.	Publications of Giellagas Institute NR 7 2007.	2007
6/5	Magga, Päivi & Ojanlatva, Eija (toimi.).	Ealli biras. Elävä ympäristö. Saamelainen kulttuuriympäristöohjelma.	Sámi museum - Saamelaismuseosäätiö.	2013
9/1	Hallikainen, V.	The Finnish wilderness experience.	Metsäntutkimuslaitoksen tiedonanto ja 711.	1998
9/2	Helle, T., Hallikainen, V., Särkelä, M., Haapalehto, M., Niva, A. & Puoskari,I.	Effects of a holiday resort on the distribution of semi-domesticated reindeer.	Annales Zoologici Fennici 49:23-35.	2012
9/3	Juntunen, V., Neuvonen, S., Norokorpi, Y & Tasanen,T.	Potential for timberline advance in northern Finland, as revealed by monitoring during 1983 - 99.	Arctic 55(4): 348 - 361.	2002
9/4	Kauhanen, H.	Jaurujokilaakson tuulenkaatoalueen inventointi Urho Kekkosen kansallispuitossaa.	Folia Forestalia 736:59-66	1989

Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

Vástoproseassa	Luonddusuodjaleapmi					
Čilgehus	Dáinna skoviin ovdanbuktojuvvo logahallan plánenguovllu áitojuvvon šlájain sihke logahallan luondo- ja loddedirektiivva šlájain. Plánenguovllu guđege Natura-guvlui sihke eará mearkkašeaddji guovluide (omd. Meahciráđđehusa suodjalanvuovddit, mat eai gula Natura-fierpmádahkii) devdojuvvo sierra skovvi.					
Guovlu	UK-álbmotmeahcci–Soabbat–Kemihaara					
Šládja-joavku	Suomagielat namma	Dieđalaš namma	Áitat-vulošvuhta	Direktiiva	Mearri ja ovttadat	Lassedieđut, gáldu
M	Gumpe	<i>Canis lupus</i>	EN	Lu II, IV, V		NATA
M	Geatki	<i>Gulo gulo</i>	CR	Lu IIp		NATA-skovvi
M	Čeavrris	<i>Lutra lutra</i>	NT	Lu II, IV		NATA
M	Albbas	<i>Lynx lynx</i>	VU	Lu II, IV		NATA
M	Guovža	<i>Ursus arctos</i>	VU	Lu II, IV		NATA
M	Dápmot (sisčáhcenálli)	<i>Salmo trutta</i>	NT			
L	Bearalskuolfi	<i>Aegolius funereus</i>	NT	Li I		NATA
L	Loađgu	<i>Asio flammeus</i>		Li I		NATA
L	Bakku	<i>Bonasa bonasia</i>		Li I		NATA
L	Lidnu	<i>Bubo bubo</i>	NT	Li I		NATA
L	Guolbbaviroš	<i>Calidris temmincii</i>	VU, U			NATA
L	Láfol	<i>Charadrius morinellus</i>	NT	Li I		NATA
L	Guoikgáhrit	<i>Cinclus cinclus</i>	VU, U			NATA
L	Jeaggehávut	<i>Circus cyaneus</i>	VU, U	Li I		NATA
L	Njukča	<i>Cygnus cygnus</i>		Li I		NATA
L	Ruovddagas	<i>Dryocopus martius</i>		Li I		NATA
L	Cizášfálli	<i>Falco columbarius</i>		Li I		NATA
L	Bieggafálli	<i>Falco tinnunculus</i>				NATA
L	Dovtta	<i>Gavia arctica</i>		Li I		NATA
L	Cihceskuolfi	<i>Glaucidium passerinum</i>		Li I		NATA
L	Guorga	<i>Grus grus</i>		Li I		NATA
L	Suotnjoliráš	<i>Limicola falcinellus</i>		Li I		NATA

Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

L	Uhcameahkástat	<i>Lymnocryptes minimus</i>				NATA
L	Gárggogoalsi	<i>Mergus albellus</i>		Li I		NATA
L	Bávgoš	<i>Phalaropus lobatus</i>	VU, U	Li I		NATA
L	Rávgoš	<i>Philomachus pugnax</i>	EN, U	Li I		NATA
L	Davvelastavizar	<i>Phylloscopus borealis</i>	NT	Li I		NATA
L	Nuortalastavizar	<i>Phylloscopus trochiloides</i>		Li I		NATA
L	Dábálaš čáihni	<i>Picoides tridactylus</i>		Li I		NATA
L	Bižus	<i>Pluvialis apricaria</i>		Li I		NATA
L	Čearret	<i>Sterna paradisaea</i>		Li I		NATA
L	Ránesskuolfi	<i>Strix nebulosa</i>		Li I		NATA
L	Sáhpánskuolfi	<i>Surnia ulula</i>		Li I		NATA
L	Čukčá	<i>Tetrao urogallus</i>	NT	Li I		NATA
L	Čáhppesčoavžju	<i>Tringa erythropus</i>				NATA
L	Ruonájuolčoavžju	<i>Tringa glareola</i>		Li I		NATA
S	Skálžu	<i>Margaritifera margaritifera</i>	EN, U, E	Lu II, IV		P. Oulasmirta (persovnnalaš)
S	Čearrorásselohkku	<i>Aeropedellus variegatus</i>	NT			http://www.hepokatti.net/havain-not.html
S	Davveidjahas	<i>Apamea maillardii</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S		<i>Apotomis lemniscatana</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Duottarsilbadielku	<i>Boloria chariclea</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Luomesilbadielku	<i>Boloria freija</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
S	Davvesilbadielku	<i>Boloria polaris</i>	VU, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Skábmasirvvehas	<i>Brachy psyche sibirica</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
S	Fiskesdielkobeaveloddi	<i>Carterocephalus palaemon</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S		<i>Cosmotricha lobulina</i> ssp. <i>junia</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Vuovdevuođđomihtár	<i>Entephria caesiata</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Čitnavuođđomihtár	<i>Entephria polata</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Meahccegožubeaiveloddi	<i>Erebia disa</i>	VU, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Báljahašgirjemuohcu	<i>Lasionycta staudingeri</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)

Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

S	Báljahašdielkobeiveloddi	<i>Oeneis bore</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Luktedielkobeiveloddi	<i>Oeneis norna</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Jeaggegirjesoadjá	<i>Pyrgus centaureae</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Davvegállamuohcu	<i>Rhigognostis kuusamoensis</i>	VU, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Davvelastamihttár	<i>Scopula frigidaria</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Silbaidjabeaiveloddi	<i>Symploca diasema</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Veaikeidjabeaiveloddi	<i>Symploca hochenwarthi</i>	EN, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Davveguovggut	<i>Xestia borealis</i>	VU, U	Lu II		NATA
S	Suovvaguovggut	<i>Xestia gelida</i>	VU, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Čuvgesguovggut	<i>Xestia sincera</i>	VU, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Veaikeguovggut	<i>Xestia tecta</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
P	Deasmeurttas	<i>Adoxa moschatellina</i>				NATA
P	Alášbađverássi	<i>Alchemilla alpina</i>	RT			NATA
P	Busságeahpil	<i>Antennaria dioica</i>	NT			NATA
P	Vuovdehealva	<i>Arctagrostis latifolia</i>	NT	Lu II, IV		NATA
P	Suoidnečoavddarássi	<i>Botrychium boreale</i>	VU, U			NATA
P	Gieračoavdda	<i>Botrychium lanceolatum</i>	VU, U			NATA
P	Márjjáčoavdda	<i>Botrychium lunaria</i>	NT			NATA
P	Čievračoavdda	<i>Botrychium multifidum</i>	NT			NATA
P	Čáhppeslukti	<i>Carex atrata</i>	NT			NATA
P	Njeašseculcelukti	<i>Carex capitata</i>	RT			NATA
P	Dearbmelukti	<i>Carex ericetorum</i>				NATA
P	Njeašselukti	<i>Carex heleonastes</i>	VU, U			NATA
P	Várelrelukti	<i>Carex holostoma</i>	RT	Lu II, IV		NATA
P	Seakkalukti	<i>Carex parallela</i>	RT			NATA
P	Báktelukti	<i>Carex rupestris</i>	NT			NATA
P	Gáddeheartalukti	<i>Carex viridula var. viridula</i>	RT			NATA
P	Gálkagáiskkáš	<i>Cystopteris fragilis</i> ssp. <i>dickieana</i>	RT			NATA

Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

P	Jeaggeruksesgeapman	<i>Dactylorhiza incarnata</i> ssp. <i>incarnata</i>	VU, U			NATA
P	Seakkageapman	<i>Dactylorhiza traunsteineri</i>	VU, U			NATA
P	Vuovdeeamit	<i>Epipogium aphyllum</i>	VU, U			NATA
P	Devkesullu	<i>Eriophorum brachyantherum</i>	VU, U			NATA
P	Skázerjeaggeullu	<i>Eriophorum latifolium</i>	RT			NATA
P	Rivotruostauullu	<i>Eriophorum russeolum</i>				Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
P	Divrelieđđi	<i>Hammarbya paludosa</i>	NT			NATA
P	Duottargiilu	<i>Luzula wahlenbergii</i>	RT			NATA
P	Rohtonárva	<i>Moehringia lateriflora</i>	NT	Lu II, IV		NATA
P	Davvevajálkeahtesnásti	<i>Myosotis nemorosa</i>	NT			NATA
P	Gáiccäseamu	<i>Nardus stricta</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
P	Gožot	<i>Oxytropis campestris</i> ssp. <i>sordida</i>	RT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
P	Uhcafiskesrássi	<i>Ranunculus lapponicus</i>		Lu II, IV		NATA
P	Jeaggenarti	<i>Saxifraga hirculus</i>	VU, U	Lu II, IV		NATA
P	Ájanarti	<i>Saxifraga rivularis</i>	RT			NATA
P	Duottarsillan	<i>Silene acaulis</i>	RT			NATA
P	Suomahilsku	<i>Stellaria fennica</i>	NT			NATA
P	Heasttagazzarássi	<i>Tussilago farfara</i>	RT			NATA
Si	Bullječátná	<i>Amylocystis lapponica</i>	NT			NATA
Si	Rievssatčátná	<i>Antrodia albobrunnea</i>	NT			NATA
Si	Gálkačátná	<i>Antrodia crassa</i>	EN, U			NATA
Si	Silisčátná	<i>Antrodia infirma</i>	VU, U			NATA
Si	Meahccečátná	<i>Antrodia primaeva</i>	VU, U			NATA
Si	Gumppečátná	<i>Boletopsis grisea</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Sirpečátná	<i>Cinereomyces lenis</i>	NT			NATA
Si	Háikačátná	<i>Crustoderma corneum</i>	NT			NATA
Si	Áidalasčátná	<i>Dichomitus squalens</i>	VU, U			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Laiggsičátná	<i>Diplomitoporus crustulinus</i>	VU, U			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat

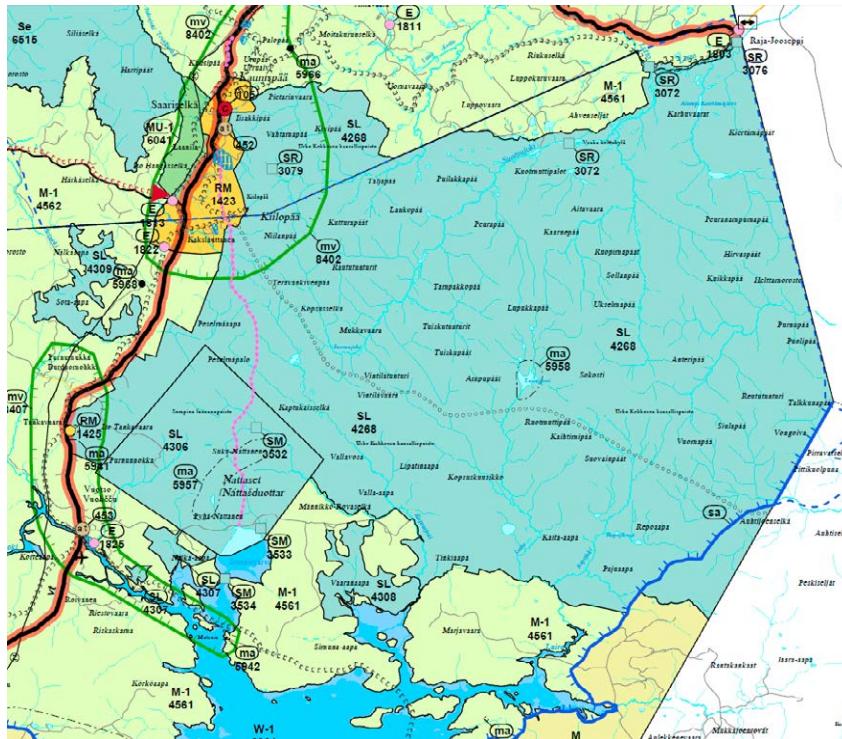
Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

Si	Bárkočátná	<i>Diplomitoporus flavescens</i>	NT			NATA
Si	Ruksesbárkočátná	<i>Fomitopsis rosea</i>	NT			NATA
Si	Áiddesčátná	<i>Gloeophyllum abietinum</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Hildočátná	<i>Gloeophyllum protractum</i>	VU, U			NATA
Si	Oránšačátná	<i>Hapalopilus aurantiacus</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Seakkabiikaguoppar	<i>Hydnellum gracilipes</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Ruonároamšohas	<i>Kavinia alboviridis</i>				NATA
Si	Mieskamuorčátná	<i>Laurilia sulcata</i>	NT			NATA
Si	Sitkesčátná	<i>Odonticium romellii</i>	NT			NATA
Si	Goarkageardečátná	<i>Perenniporia subacida</i>	NT			NATA
Si	Ruostačátná	<i>Phellinus ferugineofuscus</i>				NATA
Si	Čiegusbiiikaguoppar	<i>Phellodon secretus</i>	VU, U			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Roamšečátná	<i>Phlebia centrifuga</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Goddesáhpánčátná	<i>Piloporia sajanensis</i>	EN, U, E			NATA
Si	Šiervvesčátná	<i>Postia lateritia</i>	NT			NATA
Si	Guorbačátná	<i>Postia parva</i>	NT			NATA
Si	Stohkkečátná	<i>Protomerulius caryae</i>	NT			NATA
Si	Vuossačátná	<i>Rhodonia placenta</i>				NATA
si	Njagučátná	<i>Skeletocutis chrysella</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Luhtetčátná	<i>Skeletocutis jellicii</i>	EN, U, E			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Vuovdeluhetčátná	<i>Skeletocutis odora</i>	NT			NATA
Si	Šelgesluhtetčátná	<i>Skeletocutis stellae</i>	VU, U			NATA
Si	Náhkkenjuovččahas	<i>Stereopsis vitellina</i>				NATA
Si	Gazzačátná	<i>Trichaptum larinum</i>	NT			NATA
I	Šelgeslahppu	<i>Bryoria nitidula</i>	VU, U			NATA
I	Báktegeahpesjeagil	<i>Lobaria scrobiculata</i>	VU, U			NATA
I	Lahpporuostajeagil	<i>Ramalina thrausta</i>	VU, U			NATA
I	Davveskártajeagil	<i>Andreaea obovata</i>	RT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Jeaggebealljesámil	<i>Barbilophozia binsteadii</i>	RT			NATA

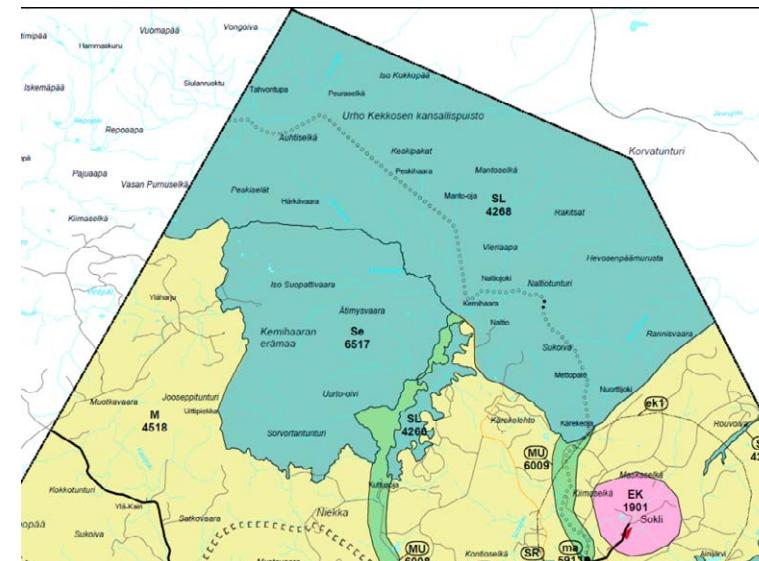
Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

I	Gollesárresámil	<i>Brachythecium turgidum</i>	RT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Stuorrabuoiddasámil	<i>Dichodontium palustre</i>				NATA
I	Duottargeađgesámil	<i>Grimmia elongata</i>	NT			NATA
I	Bolfegeađgesámil	<i>Grimmia incurva</i>				NATA
I	Duottarsilbasámil	<i>Gymnomitrion concinnatum</i>				Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Korállasilbasámil	<i>Gymnomitrion corallioides</i>				NATA
I	Šelgessirpesámil	<i>Hamatocaulis vernicosus</i>	VU, U	Lu II		NATA
I	Ájabealljesámil	<i>Jungermannia exsertifolia</i> ssp. <i>cordifolia</i>	RT			NATA
I	Báljahašgeatkesámil	<i>Kiaeria glacialis</i>	RT			NATA
I	Báljahašroancesámil	<i>Lescuraea saxicola</i>	RT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Báljahašseahkkasámil	<i>Marsupella brevissima</i>	RT			NATA
I	Sámseahkkasámil	<i>Marsupella condensata</i>	RT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Bákteseahkkasámil (oktan ájaseahkkasámmáliin)	<i>Marsupella emarginata</i> (Ehrh.) Dumort (incl. <i>Marsupella aquatica</i> (Lindenb.) Schiffn.)	RT			NATA
I	Davveseahkkasámil	<i>Marsupella sphacelata</i>	VU, U			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Stuorrašlubbosámil	<i>Meesia longiseta</i>	EN, U, E	Lu II		Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Jeagelskearrosámil	<i>Moerckia hibernica</i>	VU, U, E			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Sirperitnesámil	<i>Palustriella falcata</i>	NT			NATA
I	Čázisrievdisámil	<i>Platyhypnidium riparioides</i>	NT			NATA
I	Davvemoalkesámil	<i>Pseudoleskea radicosa</i>	RT			NATA
I	Sámebolsttarsámil	<i>Racomitrium macounii</i> ssp. <i>alpinum</i>				NATA
I	Duottarbolsttarsámil	<i>Racomitrium sudeticum</i>	RT			NATA
I	Sámebolsttarsámil	<i>Scapania hyperborea</i>				Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Gáldogisttasámil	<i>Scapania uliginosa</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Muolddatmolkohallisámil	<i>Sciuro-hypnum latifolium</i>	NT			NATA
I	Gironmolkohallisámil	<i>Sciuro-hypnum tromsoeense</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat

Čuovus 2. Eanagoddelávvvakárttat

Davvi-Lappi eanagoddelávvva (Gálđu: Lappi lihttu /lapinliitto.fi)

Nuorta-Lappi eanagoddelávvva (Gálđu: Lappi lihttu/lapinliitto.fi)

Čuovus 3. Riikkadási guovlluidegeavahanulbmilat

Riikkadási guovlluidegeavahanulbmilat juohkásit oktasaš ulbmiidda, mat leat prinsihpalaš linnjemat ja sierraulbmiidda, main gávdnojít guovlluid geavaheami plánemii guoskevaš geatnegahtimat. Meahciráddhehusa luonddubálvalusat galget stáhta eiseváldin doaimmaineaset guorahallat, mo riikkadási guovlluidegeavahanulbmiliid sáhtášii vuohkkasit ollašuhttit.

Riikkadási guovlluidegeavahanulbmilat			
	Oktasaš ulbmilat	Sierraulbmilat	Mo ollašuvvá dán pláanas
Kultur- ja luondduárbi, lustageavaheapmi ja luondduriggedagat	Guovlluidegeavahemiin ovddidit riikkadási kulturbirrasa ja huksenárbbi sihke daid guvllolaččat molsašuddi iešlágí sealuma.		Dikšun- ja geavahanpláanas ovdanbuktojít doaibmabijut arkeologalaš čuozáhagaid dorvvastan dihite ja huksejuvvon kulturárbbi bajásdoallan dihite.
	Guovlluidegeavahemiin ovddidit ealli ja jápma luondu dáfus márssolaš ja rašes guovlluid mánggahápmašašvuoda sealuma.		Dikšun- ja geavahanpláana vuodul dorvvastuvvojít áitojuvvon ealli- ja šaddošlájaid gávdnonsajit Natura 2000 -guovllus.
	Guovlluidegeavahemiin ovddidit luondu lustageavaheami sihke luondu ja kulturturismma nu, ahte buoriduvvojít lotnolas geavaheami vejolašvuodat. Suodjalanguovlluid ja márssolaš duovddaguovlluid ekologalaččat bisteavaš ávkinatnin ovddiduvvo lustageavaheamis turismma doarjjaguovlun sihke daid lagasguovlluid turismma ovddideamis nu, ahte dát doaimmat eai čuoze suodjalanulbmíida.		Ráđdehusa árvalusas UK-álbmotmeahci birra (HE 8/1982) daddjojuvvo ahte vuodđudeami ulbmilin lea bisuhit Oarje-Eurohpá manjimuš viiddis ja geainnuhis vuovde- jeagge- ja duottameahci. Árvalusa mielde suodjalanárvvuid bisuhan dihite lea dehálaš ahte turismma ja vánddardeami sáhttá stivret ja ahte guovllu vuovddit bisuhuvvojít luonddudilis. Luonddusuodjalanguovllu čohkkedettiin ii árvalusa mielde leat ulbmilin loahpahit dahje geahpedit guvlui čuohcci turismma ja vánddardeami, muhsto geahččalit baicce stivret daid guovllu luondu dáfus vuogas sajiide. Dikšun- ja geavahanpláana vuodul geahččalit lágas ása-huvvon, uhccánaš ruossalasge ulbmiidiid heivehit oktii. Avádatjuoguin stivrejít plánenguovllu garraseamos lustageavahandeattu Suoločielgi-Kiilopää- guvlui. Guovllu suodjalanárvvut ja vejolašvuodat bargat luondduealáhusaiguin dorvvas-tuvvojít.

	<i>Guovlluidegeavahamiin geahčcalit juksat ja bajásdoallat čáziid buori dili.</i>		Plána čázádagat leat eanaš luonddudilis. Eai leat áitagat, mat sáhttet čuohcit čáhceluondotipaid luonddudilálášvuhtii.
		<i>"Guovlluidegeavaheamis sihkkarastojuvvo ahte riikkadásis mearkkašahti kulturbirrasiid ja luonduárbbi árvvut seilot. Eiseválddiid dahkan riikkadási inverteremát válđojuvvoyit vuhtii guovl-luid geavaheami plánena vuodđun."</i>	Dikšun- ja geavahanplánas ovdanbuktojít do-aibmabijut arkeologalaš čuozáhagaid dorvastan dihte ja huksjeuvvon kulturárbbi bajásdoallan dihte.
Luondu- ja kulturbirasin erenoamás guovloollis- vuodat	<i>Guovlluidegeavahemiin ovddidit Lappi duottar-guovlluid seailuma luondu- ja kulturárvvuid dáfus erenoamás mearkkašahti guovloollisuohtan. Seammás sihkkarastojuvvo ahte ássama ja ealáhusdoaimmain bargama vejolašvuodat seilot. Guovlluid mihtilmasvuodat identifiserejuvvoit ja guovlluidegeavaheapmi heivehuvvo nu dássedettonaš vuogi mielde go vejolaš oktii dorvastan dihte hárvenaš luonddudilálášvuodaid, luondu gier-dannávcçaid ja kulturárvvuid.</i>		Plánenguolu čohkiida álbmotmeahcis, luondu-meahcis ja jekkiidsuodjalanguovlluin. Dáid guovl-luid suodjalanulbmilat vuoruhuvvojít guovlluid geavaheami plánemis. Dát ulbmilat válđojuvvoyit vuhtii ja plánas ovdanbuktojít doaimmat, maid ol-lašuvvan láhcá vejolašvuodaid turismafitnodagain bargi olbmuide atnít ávkin álbmotmeahci iežaset fitnodatdoaimmas.
	<i>Sámiid ruovttuguovllu guovlluidegeavaheamis válđojuvvo vuhtii sámiide álgoálbmogin gullevaš vuioigatvuhta bajásdoallat ja ovddidit iežaset kultuvrra árbevirolaš ealáhusaid ovddidanvejolaš-vuođaid dorvastan dihte. Boazodoalloguovllus dorvastuvvojít boazodoalu guovlluidegeavaheap-mái guoskeváš eavttut.</i>		Meahciráđđehuslága 4 §:a mielde Meahciráđđehusa hálddašan luondduriggodagaid dikšun, geavaheapmi ja suodjaleapmi heivehuvvojít oktii sámiid ruovttuguovllus nu, ahte dorvastuvvojít sámiid vejolašvuodat bargat iežaset kultuvrain sihke nu, ahte boazodoalloágas mearriduvvon geatnegahittimat ollašuhttojít. Dat váikkuhusaid, maid plána dagaha sámekultuvrii, leat oppa plánenproseassa áigge giedħahallon ovttasbargoj-avkkus, masa Sámediggi nammadii vihtta ovddasteaddji sihkkarastit Akwé: Kon -prinsihpaid vuhtiiváldima plánas.

Liite 4. Lausuntoyhteenveton

Lausuntokooste			
Lausunto ja lausuja	Suunnitelman osa/lomake	Metsähallituksen vastine	Aiheutunut toimenpide
Saamelaiskäräjät	Yhteenveto: Suunnitelman yhteenveto-osiota tulee kehittää informatiivisemmaksi.	Suunnitelman yhteenveto-osa on täydennetty.	Täydennetty
	Kirjaukset saamelaisia koskevista lainsäädännöstä ja sopimuksista: Esiitetään tietoja täydennettäväksi.	Tietoja on täydennetty.	Täydennetty
	Porolaidunnuksen kirjaukset suunnitelmassa: Saamelaiskäräjät esittää, että poronhoitoa ei pidetä uhkana hoito- ja käyttösuunnitelmassa ja hoito- ja käyttösuunnitelmaa täydennetään tutkimusviitellä.	Uhka-analyysissä tarkastellaan laidunnusta. Kohtaa on muutettu RKTL:n uusimpien tutkimusten mukaiseksi. Tutkimusviitteitä on täydennetty.	Muutettu.
	Kulttuuriperintöä koskevat kirjaukset: Esiitetään tietoja tarkennettavaksi.	Saamelainen kulttuuriperintö liitetty osaksi muuta alueen kulttuuriperinnön kuvausta, koska kommenttien perusteella nykyinen kappalejako on epäselvä. Lisäksi saamelaista kulttuuriperintöä koskevia tieitä, mm. lapinkyliä ja peuranpyyntiä, on täydennetty.	Muutettu.
	Poronhoitoa koskevat kirjaukset: Esiitetään tarkennettavaksi.	Porotalouden nykytilaa koskevat yleiskuvaukset ovat Paliskuntain yhdistyksen aiempiin hoito- ja käyttösuunnitelmiin antamia tekstejä. Saamelainen poronhoito -kappaletta on tarkennettu. Teksti on Akwé: Kon -työn tuottamaa.	Muutettu.
	Saamelaiskulttuuri kulttuuriarvona ja saamelaiskulttuurin uhkakuvat suunnitelmaluonnonkossa: Esiitetään saamelaiskulttuurin uhkakuvauskuksen uudistamista ja ilmastonmuutoksen huomioidusta suunnitelmaan.	Saamelaiskulttuurin uhkakuvausta on tarkennettu. Ilmastonmuutosta on tarkasteltu kohdissa 4 (Natura luontotyyppit) ja 5 (Lajisto).	Muutettu.
	Suunnitelmaluonnonkosen esitysten vaikuttus saamelaiskulttuurin harjoittamiseen: Suunnitelmaluonnos ei Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan perustu saamelaisten tarpeisiin ja näkemyksiin, eikä Ivalon ja Lapin paliskuntien sekä saamelaiskäräjien Akwé: Kon -työryhmän näkemyksiä ole otettu huomioon suunnitelmaluonnonkosen laadinnassa. Saamelaiskäräjät yhtyy Iva-	Edellisessä vuoden 2001 suunnitelmassa ja järjestyslännössä on mahdollistettu huolletut vaellusluotteet kansallispuistossa. Suunnitelmaan esitetyt uudet toiminnot (asiakkaiden rekikuljetus ja asiakkaiden koiravaljakkokuljetus, Kakslauttanen–Niilolanpään tunturialue ja Tanka-vaara–Joripulipää) on suunniteltu toteutettavaksi si-	Muutettu.

	<p>Ion ja Lapin paliskuntien sekä Akwé: Kon -työryhmän kantaan ja vastustaa maastoliikennelupien sekä koiravaljakkotoimintaan oikeuttavien lupien myöntämistä matkailutoiminnan tarkoituksiin UK-puiston alueella.</p> <p>Suunnitelmaulonnon esitysten vaikutus saamelaiskulttuurin harjoittamiseen: Suunnitelmaulonnos ei sisällä vielä Akwé: Kon -ohjeiden edellyttämää ympäristö-, sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten arvointia, vaikka suunnitelmaulonnon esityksillä olisi toteutuessaan merkittävä vaiketus alueen saamelaiskulttuuriin (erityisesti poronhoitoon). Saamelaiskäräjät korostaa ja pitää välttämättömänä, että Akwé: Kon -työryhmä kutsutaan koolle käsittelemään lausuntokierroksen perusteella tehtyjä mahdollisia tarkennuksia suunnitelmaan sekä laatiamaan suunnitelman vaikutuksen arvioinnin saamelaiskulttuurileille.</p>	<p>ten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa muulle maankäytölle mutta tarjoavat hiihtotaidottomille matkailijoille mahdollisuuden päästä kokeemaan tunturiluonto.</p> <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilolanpään tunturialue. 	
Inarin kunta	<p>Kunnanhallitus lausuu, että</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sillä ei ole hoito- ja käyttösuunnitelman sisällöstä mitään huomautettavaa 2. Metsähallituksen pitää vastaavissa suunnitteluprosesseissa huomioida paikallisyhteisöjen osallistuminen suunnittelun esim. kuntien edustajien osallisuudella 3. hoito- ja käyttösuunnitelman sivulla 24 (3. rivi) muutetaan seuraava lause muotoon "Alueen asukkaiden eli Inarin ja Sompion lappalaisten toimeentulo perustui kivikaudelta pitkälle historialliselle ajalle eränkäyntiin." 	<p>Suunnitelman osaa Vaikutusten arvointi on täydennetty Akwé: Kon -työryhmän kokouspöytäkirjojen perusteella.</p> <p>Suunnitelman yhteistyöryhmään kutsuttiin laajasti mahdollisimman moni paikallinen ja alueellinen toimija. Täten pyrittiin varmistamaan kaikkien – myös paikallisten – yhteisöjen ääni suunnittelussa.</p> <p>Ei muuta kommenttia.</p>	<p>Muutettu.</p> <p>Ei muutosta.</p>

Savukosken kunta	<p>UKK-puiston perustamistarkoituksen tavoite ohjata retkeilyä eikä vähentää tai lopettaa sitä on tärkeä Savukosken kannalta.</p> <p>Kaikki toimenpiteet, jotka lisäävät matkailijoiden määrää Savukoskella, ovat erittäin myönteisiä kunnan ja yritysten kannalta.</p> <p>Tuulamojoen lohen palauttaminen lisää kalastusmatkailijoiden määrää Nuortilla.</p> <p>UKK-puistolla ja Kemihaaran erämaalla on tärkeä merkitys Kemin-Sompion paliskunnalla talvi-laidunalueena.</p>	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
	<p>Paikallisten metsästäjien maastoliikennelupien myöntäminen hirvenpyynnin huoltoajoon, karhun ja hirven lihojen hakuun, pienpetojen pyynti ja kalastukseen on hyvä säilyttää samantyyppisenä joustavana menettelynä kuin nykyisinkin.</p> <p>Nuortijoen melontamahdollisuuden parantaminen on erittäin hyvä asia.</p> <p>Huollettuihin päiväretki- ja hiihtovaelluksiin maastoliikennelupien myöntäminen lisää matkailijoiden määrää.</p> <p>Matkailuyrittäjälle voidaan myöntää lupa asiakkaan kuljettamiseen reitillä Kemihaara–Korvatunturi vanhan hyvän tavaran mukaisesti.</p>	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
	Hillan kuljettamisen salliminen vain luontaiselinkinojen harjoittajille on kuntalaisia eriarvoistavaa, joten se tulee muuttaa ja myöntää maastoliikennelupa kaikille kuntalaisille luvanhakijoille.	Tällainen lupakäytäntö on ollut voimassa kansallispuiston perustamisesta lähtien. Kesäaikaista maastoliikennettä ei voida nykyisestä laajentaa.	Ei muutosta.
	Rakitsan taukopäikan rakentaminen vuodelle 2015 on kannattettava.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
	Tavoitteena Kemihaarasta pohjoiseen menevien mönkjäpitkosten kunnostaminen. Muissakin pitoksissa on uusimisen tarvetta.		

	<p>Palveluvarustuksen purkamisesta poistamalla huonokuntoisia ja vähällä käytöllä olevia rakenteita...tulee aina tapahtua yhteistyössä kuntien kanssa.</p> <p>Savukosken opastuskeskuksen kehittäminen yhdessä metsätalouden, Savukosken kunnan ja Hotelli Samperi Savotan kanssa on tärkeää.</p> <p>Savukosken kunnan alueelle olevien rakenteiden kunnossapitoon ja peruskorjaukseen on yleensä käytetty huomattavasti vähemmän määrärahoja kuin muissa kunnissa perustelemalla päästötä, kun ei ole matkailijoita ei myöskään panosteta; toisaalta pienilläkin oikein suunnatuilla töillä voidaan saavuttaa merkittäviä tuloksia.</p> <p>Yleinen määrärahojen väheneminen julkishallinnon puolella valtiolla ja kunnissa lisää tarvettu yhteistyölle, jolloin yhdistämällä vähäisiä resursseja voidaan saavuttaa kustannusten säästöjä.</p> <p>Tulevaisuudessa merkittävä keino saada rästissä olevia töitä tehdynä ovat talkootyöleirit, joihin voivat osallistua myös paikalliset yritykset, yhteisöt sekä yksittäiset kansalaiset ja kuntalaiset.</p>	<p>Asiallinen huomio, neuvotellaan mahdollisesta purkamisesta.</p>	Ei muutosta.
			Ei muutosta.
			Ei muutosta.
			Ei muutosta.
Sodankylän kunta	<p>UK-puisto–Sompio–Kemihaara -Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen on osallistunut Saamelaiskäräjien nimeämä Akwé: Kon -työryhmä. Hoito- ja käyttösuunnitelman sivulla 3 on kuvattu Akwé: Kon -ohjeiden tarkoitusta. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on virheellisesti tulkittu Akwé: Kon -ohjeiden koskevan vain alkuperäiskansoja ja sitä kautta päädytty rajaamaan Akwé: Kon -työryhmä vain Saamelaiskäräjien nimeämään ryhmään. Akwé: Kon -ohjeiden mukaan ohjeisto koskee alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen osallistamista suunnittelun. Edellä kuvatun mukaisesti Akwé: Kon -ohjeiden tarkoittama työryhmän kokoonpano olisi tullut olla laajempi kuin Saamelaiskäräjien nimeämä työryhmä.</p> <p>Akwé: Kon -ryhmän kokoonpanon puutteellisuudesta johtuen on luonnoksessa esitetty joitakin virheellisiä johtopäätöksiä. Hoito- ja käyttösuunnitelman kohteena olevasta alueesta 65 % kuuluu saamelaisien kotiseutualueeseen, ja loput 35 %</p>	<p>Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisien kotiseutualueella toteuttavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeita sovelletaan saamelaiskäräjien sekä koltta-alueella yhdessä koltien kyläkokouksen kanssa.</p> <p>Suunnitelman yhteistyöryhmään kutsuttiin laaja mahdollisimman moni paikallinen ja alueellinen toimija. Täten pyrittiin varmistamaan kaikkien – myös paikallisten – yhteisöjen ääni suunnittelussa.</p>	Ei muutosta.

	<p>sen ulkopuolelle. Tästä runsaasta kolmanneksesta kuuluu valtaosa Savukosken kuntaan ja osa Sodankylään. Luonnonksesta on nähtävissä, että suunnittelussa ei ole otettu huomioon koko alueen tarpeita. Luonnonkseen sivulla 7 viitataan hallituksen esitykseen Urho Kekkosen kansallispuistosta (8/1982), mutta on osittain unohtettu ne paikallisen väestön oikeudet puiston käyttöön, jotka hallituksen esitykseen sisältyvät</p> <p>Suunnittelualueen luonnon perinteinen käytömuoto on erätaulus, johon kuuluvat metsästys, kalastus ja keräilytalous. Erätaulus on ollut alueella paljon ennen porataloutta. Suurporotalous tuli alueelle, kun sinne muutti saamelaisia Norjasta ja Ruotsista 1900-luvun vaihteessa. Erätaulus oli alun perin myös metsäsaamelaisten ja sompiolaisen pääasiallinen toimeentulon lähdde. Erätaulus on paikallisille asukkaille edelleen merkittävä elinkeinomuoto.</p> <p>Lomakkeen sivulla 45 todetaan virheellisesti, ettei alueella esiinny ammattikalastusta. Suunnittelualueeseen kuuluvilla Sompiojärvellä, Kopsusjoella ja Vaaranojalla harjoitetaan edelleen jonkin verran ammattikalastusta. Lisäksi paikalliset asukkaat ovat perinteisesti harjoittaneet kotitarvekalastusta alueen vesissä, kuten Luirojärvellä ja muissa pienemmissä vesistöissä.</p> <p>Lomakkeessa 10b käsitellään poronhoitoa. Lomakkeella on nykytilanteeseen nähden varsin erikoisia kannanottoja. Lomakkeessa todetaan mm., että poronhoito on pohjoisessa ainoin perinteinen luontaiselinkeino, joka on edelleen taloudellisesti kannattavaa. Tekstistä jää epäselväksi, mihin tämä perustuu ja mitä tarkoitetaan pohjoisella. Jopa saamelaisten kotiseutualueella on merkittävä ammattimaista kalastusta ja jopa kannattavaa metsästystä. Lisäksi porotalouden kuvaus tokkakuntineen on nykyisellään paikkansapitämätön. Suunnittelualueella on kaikissa paliskunnassa vain yksi tokkakunta, eli paliskuntien osakkaat harjoittavat alueellaan paliskuntien johdolla poronhoitoa.</p> <p>Yhteenvedona lausunnossa esitetään, että paikkakuntalaisille tulisi taata tasapuolisesti hallituksen</p>		
	<p>Suunnitelmaa tarkennettu.</p>		Muutettu.
	<p>Tekstiä korjattu.</p>		Muutettu.
	<p>Porotalouden nykytilaa koskevat yleistekstit ovat Paliskuntain yhdistyksen aiempiin hoito- ja käytösuunnitelmiin antamia tekstejä.</p> <p>Saamelainen poronhoito -kappaletta on tarkennettu. Teksti on Akwé: Kon -työn tuottamaa.</p>		Muutettu.
			Ei muutosta.

	<p>esityksen (8/1982) mukaiset oikeudet, kuten moottorikelkojen ja mönkijöiden käyttö erätalouden yhteydessä, lainsääädännön puitteissa. Tämä toimii jo hyvin mm. suurriistan pyynnin yhteydessä. On luonnollisesti selvää, ettei toiminta saa aiheuttaa luonolle liiallista haittaa. Suunnittelualueella on riittävästi puiston huoltohenkilökunnan ja poromiesten tekemää kulku-uria. Myös matkailulinkeinon tulisi voida käyttää uria huoltotoimintaan.</p> <p>Suunnittelalueella tulisi toimia hallituksen esityksen (8/1982) hengen mukaisesti, eikä suinkaan ns. Akwé: Kon -ohjeiden kiistanalaisen tulkinnan mukaan, etenkin koska suuri osa suunnittelalueesta ei kuulu Akwé: Kon -ohjeen alueeseen. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa tulisikin määritää selvästi ne toiminnot, joita paikalliset voivat tehdä suunnittelalueella, ja kuka kulloinkin antaa luvan kyseisiin toimintoihin.</p>		
Kemin-Sompion paliskunta	<p>Suunnittelalue kuuluu kokonaisuudessaan erityiseen poronhoitoalueeseen ja myös historialliseen saamelaisalueeseen, käsittäen mm. Sompion ja Kemikylän Lapinkylien alueita (kuva 1). Tämä tulee tuoda esiin suunnitelman yhteenvedossa. Poronhoito suunnittelalueella ei ole ollut pelkästään suurporonhoitoa, vaan alueella on ollut metsäsamaisten harjoittamaa vähäporoista pyyntikulttuuria. Sittemmin peuranpyynti muuttui nykyisenkaltaiseksi poronhoidoksi suruporonhoidon tultua alueelle 1800- luvun puolivälin jälkeen. Entisten Sompion ja Kemikylän Lapinkylien alueella asuu edelleen metsäsamaisia, jotka polveutuvat alueella pitkään asuneista lappalaista ja harjoittavat edelleen katkeamattomasti esivanhemmiltaan perimiään lappalaisten linkeinojaan. Tämä kansa ei ole kuollut tai väistynyt uudisasutuksen myötä eikä ole luovuttanut mitään oikeuksiaan ja omistuksiaan pois. Tämä on korjattava myös suunnitelmaan.</p> <p>Kemihaaran erämaa ja Uura-aapa sijaitsevat kokoan Kemin-Sompion paliskunnan alueella ja myös UKK-puistosta huomattava osa. Nämä alueet käsittänevät suunnittelalueesta enemmän</p>	<p>Akwé: Kon -työryhmän toimialue on saamelaisalue eikä se käsittele saamelaisalueen ulkopuolisia asioita. Lupakäytännöt – myös paikallisia asukkaita koskevat – ovat lomakeessä 17.</p>	Ei muutosta.
		<p>Tietoja täydennetty lapinkylien ja peuranpyynnin osalta. Kappalejakoa selkyytetty.</p>	Muutettu.
		<p>Uudelleenlaskenta tuotti tuloksen 37 %.</p>	Muutettu.

	kuin 35 %, joen tuo pinta-alan osuus tulee tarkista suunnitelman osalta.		
	Yhteenvedossa oleviin päämääriin on lisättävä poronhoidon edellytysten turvaaminen joko kohtaan 6 tai sitten omaksi kohdakseen. Tämä on kuitenkin niin keskeinen osa suunnittelualueen historiaa ja nykypäivää, että se on selkeästi tuotava esiiin suunnitelmassa.	Porotalous lisätty arvo- ja uhkatarkasteluihin. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman luvuissa 10b ja 17b.	Muutettu.
	Biodiversiteettisopimus koskettaa myös Kemin-Sompion paliskunnan aluetta. Kemin-Sompion paliskunnasta olisi tullut olla edustus Akwé: Kon -työryhmässä alusta saakka. Hoito- ja käytösuunittelmaasta vastaavan Metsähallituksen tulee esittää Saamelaiskärjille ja Kolttien kyläkokoukselle, että myös Kemin-Sompion paliskunnan ja metsäsaamelaisten edustajat pääsevät mukaan Akwé: Kon -työryhmään.	Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisten kotiseutualueella toteuttavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmienv kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeita sovelletaan saamelaiskärjien sekä koltaa-alueella yhdessä kolttien kyläkokouksen kanssa.	Ei muutosta.
	Suunnitelmassa tulee ottaa selkeä vastustava kanta Soklin kaivokseen, koska sen haitalliset vaikutukset ulottuisivat suoraan ja väilläisesti ainakin UKK-puiston alueelle. Kaivostoiminta romuttaisi puiston alkuperäistä tarkoitusta, aiheuttaisi huu-mattavaa haittaa poronhoidolle ja ympäristölle sekä aiheuttaisi vakavana esteen lohen palauttamiselle Tuuloman ja myös Kemijoen vesistöön.	Suunnitelman kirjaus mahdollisesta Soklin kaivoksesta on riittävä.	Ei muutosta.
	Sivulle 5 on korjattava, että suunnittelalue on Kemin-Sompion paliskunnalle erityisen merkittävä laidunalue, joka mahdollistaa porojen hoitamisen luonnonlaitumilla ympäri vuoden ilman lisäruokinta.	Kirjaus tarkennettu.	Täydennetty.
	Vesistöjen osalta korjattava tekstiä siten, että myös Pihtijoki laskee melkein samasta kautta kuin Luirojoki Lokan tekoaltaaseen. Nyt tekstistä saa käskyksen, että Pihtijoki olisi oma erillinen vesistönsä. Käytännössä Pihtijoki laskee Luiroon, vaikka onkin siinä vaiheessa jo altaan vaikutusalueella.	Hyvä huomio. Vesistöalue-tekstiä tarkennettu.	Muutettu.
	Sivulla 13 on mainittu palojatkumosuunnitelma (Paahde-Life). Tällaisten suunnitelmienv tekeminen tulee toteuttaa yhteistyössä paliskuntien kanssa, jotta suunnitelmissa ei aiheuteta haittaa alueen poronhoidolle.	Tärkeä huomio.	Ei muutosta.
	Sivulla 14 olevat viittaukset laiduntutkimuksiin ja pohjoisimpiin paliskuntiin eivät kuulu kaikilta osin	Oikea huomio. Kohtaa on tarkennettu.	Muutettu.

	<p>suunnittelalueeseen. Käsyksemme mukaan suunnittelalueen laitumet ovat paremmassa kunnossa kuin pohjoisissa paliskunnissa yleensä.</p> <p>Sivulla 30 oleva saamelaiskulttuuri tulee kirjoittaa uudelleen ja tunnustaa siinä alueen oikea historia peuranpyynnistä nykypäivään. Metsäsaamelaiset eivät ole alueelta hävinneet miinhkään vaan heidän jälkeläisensä harjoittavat yhä elinkeinojaan suunnittelalueella. Esimerkiksi Kemin-Sompion ja Lapin paliskunnan poronhoito suunnittelualueella ei eroa mitenkään toisistaan.</p> <p>Sivulla 44 tulee erätaloudessa huomioida, että Riistakeskuksen poikkeusluvilla tapahtuvassa surupetojen pyynnissä kuntalaisuus ei olisi este pyynnin järjestelyissä. Nyt kansallispuiston osalta on ongelmana pyytäjien kotikunta, kun pyynti tapahtuu naapurikunnan puolella.</p> <p>Sivuilla 50–51 olevat poronhoito ja saamelainen poronhoito tulee yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi siten, että se kuvaaa oikein suunnittelalueen poronhoitoa. Poronhoitoa ei tule eriyttää kahdeksi erilaiseksi kokonaisuudeksi kuten nyt on tehty. Nyt kohdassa saamelainen poronhoito kuvataan tietyiltä osin lähinnä Enontekiön suunnalla olevaa tokkakuntaista poronhoitoa, jota ei tällä suunnittelalueella ole olemassa. Kyseisen osuuden kirjoittamisessa tulee suunnitelman laatijan käyttää asiantuntijoita paliskunnista ja hyväksyttää lopullinen teksti suunnittelalueen paliskunnilla.</p> <p>Sivulla 54 otetaan kantaa jäläläidunten kunnon heikentymiseen, mutta siinä on unohdettu laidunten kuntoon vaikuttavista tekijöistä talousmetsissä toiminut tehometsätalous, jonka vuoksi vanhat metsät ja luppometsät ovat vähentyneet. Talousmetsäalueella tapahtunut voimakas metsien käsitteily on lisännyt laidunnuspainetta suunnittelalueella. Paliskunnat ovat kuitenkin omilla toimillaan (mm. laidunkiertojärjestelmät ja teurasporojen ai-kaisempi teurastaminen) kehittäneet kestäävästi suunnittelalueen laidunkäytötä. Tämä on lisätävä suunnitelmaan.</p> <p>Sivulla 55 on tarkennettava Soklin kaivoksen haitallisia vaikutuksia. Soklin kaivos on suunniteltu suoraan Nuorttin latvavesien päälle (mm. Yli-</p>	<p>Lomake 6: Saamelainen kulttuuriperintö liitetty osaksi muuta alueen kulttuuriperinnön kuvausta, koska kommenttien perusteella nykyinen kappale-jako on epäselvä. Lisäksi saamelaista kulttuuriperintöä koskevia tietoja, mm. lapinkyliä ja peuranpyytiä, on täydennetty.</p>	Muutettu.
	<p>Sivulla 44 tulee erätaloudessa huomioida, että Riistakeskuksen poikkeusluvilla tapahtuvassa surupetojen pyynnissä kuntalaisuus ei olisi este pyynnin järjestelyissä. Nyt kansallispuiston osalta on ongelmana pyytäjien kotikunta, kun pyynti tapahtuu naapurikunnan puolella.</p>	<p>Kyseinen ongelma on tunnettu, mutta muutos vaatii lakimuutoksia.</p>	Ei muutosta.
	<p>Sivuilla 50–51 olevat poronhoito ja saamelainen poronhoito tulee yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi siten, että se kuvaaa oikein suunnittelalueen poronhoitoa. Poronhoitoa ei tule eriyttää kahdeksi erilaiseksi kokonaisuudeksi kuten nyt on tehty. Nyt kohdassa saamelainen poronhoito kuvataan tietyiltä osin lähinnä Enontekiön suunnalla olevaa tokkakuntaista poronhoitoa, jota ei tällä suunnittelalueella ole olemassa. Kyseisen osuuden kirjoittamisessa tulee suunnitelman laatijan käyttää asiantuntijoita paliskunnista ja hyväksyttää lopullinen teksti suunnittelalueen paliskunnilla.</p>	<p>Porotalouden nykytilaa koskevat yleistekstit ovat Paliskuntain yhdistyksen aiempiin hoito- ja käyttö-suunnitelmiin antamia tekstejä.</p> <p>Saamelainen poronhoito -kappaletta on tarkennettu. Teksti on Akwé: Kon -työn tuottamaa.</p>	Muutettu.
	<p>Sivulla 54 otetaan kantaa jäläläidunten kunnon heikentymiseen, mutta siinä on unohdettu laidunten kuntoon vaikuttavista tekijöistä talousmetsissä toiminut tehometsätalous, jonka vuoksi vanhat metsät ja luppometsät ovat vähentyneet. Talousmetsäalueella tapahtunut voimakas metsien käsitteily on lisännyt laidunnuspainetta suunnittelalueella. Paliskunnat ovat kuitenkin omilla toimillaan (mm. laidunkiertojärjestelmät ja teurasporojen ai-kaisempi teurastaminen) kehittäneet kestäävästi suunnittelalueen laidunkäytötä. Tämä on lisätävä suunnitelmaan.</p>	<p>Lomakkeen 12 uhka-analyysiä laidunnuksesta on tarkennettu.</p> <p>Porolaidunnusten vaikutuksia käsitellään lomakkeessa 4.</p>	Muutettu.
	<p>Sivulla 55 on tarkennettava Soklin kaivoksen haitallisia vaikutuksia. Soklin kaivos on suunniteltu suoraan Nuorttin latvavesien päälle (mm. Yli-</p>	<p>Uhkatarkastelu mahdollisesta Soklin kaivoksesta on riittävä.</p>	Ei muutosta.

	<p>Nuortti, Sokli-oja, Jänesoja). Sen vaikutukset Nuorttijokeen eivät ole pelkästään vedenottamista vaan myös kokonaisia latvaojia tuhotaan. Lisäksi tulee pöly- ja meluhaittoja, jotka leviävät suunnittelalueelle. Eräämaa kansallispuiston kyljessä muuttuisi teollisuusalueeksi, joka vaikuttaisi haitallisesti suunnittelalueeseen ja sen imagoon.</p> <p>Sivulla 57 elinkeinojen käyttöarvoista puuttuu poronhoito. Poronhoito on kuitenkin keskeinen suunnittelalueen käyttöarvoista. Poronhoidon uhkina alueella ovat liian suuret petomääärät, kaivostominnan uhkakuvat ja hallitsemattomasti kehittyvä turismi.</p> <p>Paliskunta puoltaa kesäaikaista Kemihaarasta kolmella reitillä tapahtuva pyöräilyn kehittämistä. Pyöräily ei saa olla moottorikäytöistä ja se tulee tapahtua kyseisillä reiteillä nimenomaan kesäaikaan. Paliskuntaan tulee olla yhteydessä tarkempia suunnitelmia laadittaessa ja paliskunnan toiveet mahdollisista rajoitusajoista tulee ottaa huomioon.</p> <p>Paliskunta puoltaa asiakkaiden moottorikelkkareikuljetuksia Kemihaara–Korvatunturinmurusta välillä aikaisemman käytännön mukaisesti. Paliskuntaan tulee olla yhteydessä tarkempia suunnitelmia laadittaessa ja paliskunnan toiveet mahdollisista rajoitusajoista tulee ottaa huomioon. Uusia moottorikelkkareittejä ei hyväksytä paliskunnan alueelle. Lapin paliskunnan alueelle suunniteltujen uusien reittien osalta tulee Lapin paliskunnan lausunto ottaa ensisijaisesti huomioon.</p> <p>Koiravaljakkotoimintaa paliskunta ei hyväksy suunnittelalueelle.</p>	<p>Porotalous on lisätty arvo- ja uhkatarkasteluun. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman luvuissa 10b ja 17b.</p> <p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p> <p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p> <p>Suunnitelman esitettyt uudet toiminnot (asiakkaiden reikuljetus ja asiakkaiden koiravaljakkokuljetus, Kakslauttanen–Niilinpääntunturi ja Tankaavaara–Joripulipää) on suunniteltu toteutettavaksi siten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa muulle maankäytölle mutta tarjoavat hiihtotaidotomille matkailijoille mahdollisuuden päästä kokeemaan tunturiluonto.</p> <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilinpääntunturialue. 	<p>Muutettu.</p> <p>Ei muutosta.</p> <p>Ei muutosta.</p> <p>Muutettu.</p>
--	--	---	---

		Metsähallituksen esitys 29.8.2016: - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esi-tyksen koiravaljakkoreitistä väille Tankavaara–Jorpulipää.	
Paliskunta puolaa Nuortin melontareitin kehittämistä. Kehittämisisuunnitelman tarkemmassa laatimisessa tulee olla <i>yhteydessä</i> paliskuntaan.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.	
Paliskunta puolaa ratsastukseen sallimista Kemihaarasta mainitulla kolmella reitillä. Paliskuntaan tulee olla <i>yhteydessä</i> tarkempia suunnitelmia laadittaessa ja paliskunnan toiveet mahdollisista rajoitusajoista tulee ottaa huomioon.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.	
Sivulla 91 oleva malminetsintälupien käsitellyyn liittyvä menettely tulee kirjata koskemaan koko suunnittelualuetta, ei vain saamelaisten kotiseutualuetta.	Aiheellinen kommentti. Metsähallitus ei myönnä kai-voslain tarkoittamia maanomistajansuostumuksia malminetsintään kansallisten luonnon suojeeluohjelmien vielä perustamattomille alueille, Natura-alueille, erämaa-alueille eikä ylipäätään koko saamelaisten kotiseutualueelle.	Muutettu.	
Sivulla 93 tulee olla maininta, että porojen hätruoikinta ja porojen kokoamisessa tapahtuva heinittäminen tulee olla mahdollista suunnittelualueella. Suosituksiin tulee lisätä, että petojen tappamista poroista tulee ilmoittaa paliskuntaan.	Porojen ruokinta ja heinittämistä koskevat ohjeet ovat lomakkeella 17b. Suositus on lisätty lomakkeelle 17b.	Muutettu.	
Sivulla 95 alueellisessa ja paikallisessa yhteistyössä tulee ottaa mukaan myös Kemin-Sompion paliskunta esimerkiksi yhteistoimintapäiville.	Kemin-Sompion paliskunta on edustettuna kansalispuiiston neuvottelukunnassa. Metsähallituksen metsätalous järjestää paliskunta-neuvotteluita, joihin Metsähallituksen luontopalvelut osallistuu tarvittaessa.	Ei muutosta.	
Sivulla 105 on susi kirjattu väärään direktiiviliitteenseen. Susi kuuluu poronhoitoalueella liitteeseen V eikä liitteeseen IV, kuten suunnitelmaan on kirjattu. Tämä on suunnitelmaan korjattava.	Korjattu.	Muutettu.	
Lapin paliskunta	Luonnonkosen lomakkeessa 4 mainitaan RKTL:n tutkimuksesta (Poronhoitoalueen pohjoisosan talvilaitumet vuosina 2005–2008), jonka mukaan Lapin paliskunnan itäosan (suunnittelalue) jääkäliköt ovat "hitaasti uudistuvia". Kuitenkin on huomattava, että saman tutkimuksen mukaan jääkälien peittävyys ja jääkälien korkeus ovat 1990-luvulta kasvaneet Lapin paliskunnan alueella. Lisäksi jääkälän biomassassa suunnittelalueen itäosassa on tapahtunut selkeä muutos parempaan.	Tekstiä on tarkennettu.	Muutettu.

<p>Hoito-ja käyttösuunnitelma luonnoksessa on ehdotettu lomakkeissa 15 ja 17 runsaasti uusia reittejä kansallispuiston alueelle. Paliskunta on neuvoitellut reitistöistä Metsähallituksen sekä matkailuyrittäjien kanssa syksyllä Kiilopäällä ja tuonut jo tuolloin näkemyksiään reiteistä esille. Paliskunnan pääerotusaita, Vuomaselkä, sijaitsee lähellä Kopsujärvi–Niilanpää-aluetta. Paliskunnan erotuksissa eloon luetut porot kulkevat alueen läpi ja osa poroista jää laiduntamaan alueelle. Alueella suunnitellut reitit aiheuttavat haittaa porojen laidunnukselle, porot alkavat kulkea reitejä pitkin ja reiteillä oleva kelkka ja koiraliikenne karkottaa porot. Tästä johtuen porot voivat päivän aikana laukkoa kelkojen ja koirien edessä tarpeettomasti jopa kymmeniä kilometrejä. Pahimmassa tapauksessa porot voivat karkottua perinteiseltä laidunalueeltaan kokonaan ja siirtyä paliskunnan muihin osiin, tämä lisää laidunnus painetta muilla alueilla tarpeettomasti. Lapin paliskunta on Suomessa niitä harvoja paliskuntia, jossa porojen talvilaidunnus perustuu lähes täysin luonnonlaitumiin. Paliskunnassa vain Vuotson kanavan eteläpuolisille alueella käytetään lisäruokintaa talvisin. Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää, että porot laiduntavat paliskunnan eri puolilla suunnitellusti ja kontrolloidusti. Em. syistä lapin paliskunta vastustaa Kopsujärvi–Niilanpää-alueelle suunniteltuja uusia koira- ja kelkkakuljetusreittejä.</p>	<p>Matkailupalvelureitti Tankavaara–Kakslauttanen lakkautetaan.</p> <p>Neuvottelun (16.9.2014 Lapin, Kemi-Sompion ja Ivalon paliskunnat, Saariselkä-Kiilopään matkailuyrittäjät, Metsähallitus) perusteella Metsähallitus on valinnut reitit siten, että ne haittaavat mahdollisimman vähän poronhoitoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uudet reitit ovat pistoreittejä: meno ja paluu tapahtuvat samaa reittiä. - Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue -reitti sijoittuu poronhoidon kannalta reuna-alueelle, jossa on jo muutakin matkailutoimintaa ja huoltoajoa. - Kopsusjärven reitille esitetään aikarajaa (15.3.). <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue. 	<p>Muutettu.</p>
<p>Lomakkeissa 15 ja 17 on esitetty myös lupien myöntämistä huollettujen hiihtovaellusten järjestämiseen. Paliskunta näkee tälläisten lupien myöntämisen ongelmallisena, jos tällaisista hiihtovaeluksista tulisi suosittuja ja niitä tehdään paljon, on suurena vaarana hyvinkin huomattava moottorikelkkalikenne puiston alueelle. Esityksessä ei myöskään lue, miten ja kuka näitä lupia voisi hakea ja saada. Puiston pääreitistöä ajetaan jatkuvasti puiston henkilökunnan ja poromiesten toimesta, nämä henkilöt osaavat kohdata porot ja varoa/väistää niitä, tottumattoman kelkkakuskkin ja perässä hiihtävän mahdollisesti suurenkin ryhmän kanssa tilanne on erilainen. Voidaan todeta hiihto-</p>	<p>Edellisessä vuoden 2001 suunnitelmassa ja järjes tyssäennössä on mahdolistettu huolletut vaellus tuotteet kansallispuistossa.</p> <p>Lupakäytännöllä toiminta pidetään pienimuotoisena ja hallittuna.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>vaellukselle lähtijän pystyvän kantaa omat tarvikkeensa ja ruokansa ja pystyvän majottumaan auto/varaustuvissa ilman huoltoakin. Hiihtäminen-hän valmiilla kelkkajäljellä ei pitäisi olla ongelma. Paliskunta vastustaa myös huollettujen hiihtovaelusten luvittamista puiston alueella</p> <p>Lomakkeessa 17 mainitussa vesiliikenteessä olisi hyvä mainita poromiesten käyttävän moottoriveneettä poronhoitoisessa. Poromiehet liikkuvat venellä muuallakin kuin Luiro- ja Repojoella.</p> <p>Paliskunta vastustaa myös suunniteltuja hevosreittejä. Hevoset eivät kuulu kansallispuistoon. Hevonen ei ole eikä ole koskaan ollutkaan perinteinen kulkuneuvo puistossa.</p> <p>Kuvassa 18 on esitetty suunnittelualueen paliskunnat ja porotalousrakenteet. Kartasta puuttuu mm. Lapin paliskunnan Harrijärven kämpä, lisäksi Lapin ja Kemin-Sompion paliskuntien raja on lähellä Venäjän rajaa Talkkunapään seudulla piirretty väärin sekä Lapin ja Ivalon paliskuntien raja Joosepin lähellä on väärin.</p> <p>Lomakkeessa 18 on maininta Anterin vanhasta rajavartioasemasta. Paliskunnan mielestä Anterin vartioasema ei tulisi vuokrata opetus tai tutkimuskäytöön vaan se pitäisi ensisijaisesti purkaa.</p>		
	<p>Täydennetty.</p>	Täydennetty	
	<p>Kemin-Sompion paliskunnan alueelle suunnitellut hevosreitit ovat todennäköisesti erittäin vähäisellä käytöllä. Lapin paliskunnan alueen reitti on lyhyt menopaluureitti Kopsusjärventien laavulle.</p>	Ei muutosta.	
	<p>Harrijärvi merkitään kartalle.</p> <p>Käytössä olevat digitaaliset aineistot sisältävät paikoittain epätarkkuuksia. Metsähallitus on raportoinut karttavirheistä.</p>	Täydennetty	
		Ok.	
Paliskuntain yhdistys	<p>Viimeisin yhteistyöryhmän kokous on ollut 21.8.2014. Tämän jälkeen luonnokseen on lisätty asioita, joita ei ole yhteistyöryhmälle kerrottu. Suunnittelualueelle ei ole aiemmin ollut tarkoitus tehdä uusia koiravaljakkoreittejä. Nyt luonnoksesta löytyy maininta kahdesta uudesta alueesta, johon koira-valjakkolupia voidaan myöntää. Alueet ovat Lapin paliskunnan laidunaluetta. Koira-valjakkoiminta aiheuttaa haittaa ja häiriötä poroelinkinolle. Lapin paliskunta vastustaa uusien koira-valjakkoreittien perustamista.</p>	<p>Neuvottelun (16.9.2014 Lapin, Kemi-Sompion ja Ivalon paliskunnat, Saariselkä-Kiilopään matkailuyrittäjät, Metsähallitus) perusteella Metsähallitus on valinnut reitit siten, että ne haittaavat mahdollisimman vähän poronhoitoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uudet reitit ovat pistoreittejä: meno ja paluu tapahtuvat samaa reittiä. - Kakslauttanen–Niilinpään tunturialue -reitti sijoittuu poronhoidon kannalta reuna-alueelle, jossa on jo muutakin matkailutoimintaa ja huoltojaoja. - Kopsusjärven reitille esitetään aikarajaa (15.3.). <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koira-valjakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilinpään tunturialue. 	<p>Muutettu.</p>

	<p>Uusien koiravaljakkoreittien lisäksi yhteistyöryhmän kokouksen jälkeen luonnonkseen on lisätty mahdollisuus matkailijoiden kuljettamiseen moottorikelkoihin nykyisen yhden reitin lisäksi kahdelle uudelle reitille Lapin paliskunnan alueelle. Moottorikelkkailu aiheuttaa haittaa ja häiriötä poroelinkeinolle. Alueelle on suunniteltu sallittavaksi myös moottorikelkalla ajamisen hiihtovaelluksien yhteydessä sekä liikuntaesteisten henkilöiden kuljettaminen. Lapin paliskunta vastustaa moottorikelkkailun sallittujen alueiden lisäämistä.</p>	<p>Edellisessä vuoden 2001 suunnitelmassa ja järjestyssäännössä on mahdollistettu huolletut vaellusluotteet kansallispuistossa.</p> <p>Suunnitelmaan esitettyt uudet toiminnot (asiakkaiden rekrikuljetus ja asiakkaiden koiravaljakkokuljetus, Kakslauttanen–Niilinpää tunturialue ja Tankaavaara–Joripulppää) on suunniteltu toteutettavaksi siten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa muulle maankäytölle mutta tarjoavat hiihtotaidotomille matkailijoille mahdollisuuden päästä kokeamaan tunturiluonto.</p> <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilinpää tunturialue. 	<p>Muutettu.</p>
	<p>Luonnonkseen mukaan kaikki paliskunnat ovat osalistuneet yhteistyöryhmän toimintaan.</p> <p>Akwé: Kon -ohjeita tulee soveltaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöille. Paliskuntia voidaan pitää paikallisyhteisöinä. Akwé: Kon -ryhmään tulee ottaa mukaan kaikki suunnittelualueen paliskunnat.</p>	<p>Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisten kotiseutualueella toteuttavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmiien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeita sovelletaan saamaiskäräjien sekä koltta-alueella yhdessä kolttien kyläkokouksen kanssa.</p>	<p>E muutosta.</p>
	<p>Suunnitelmassa (s. 95) kuvataan alueellista ja paikallista yhteistyötä. Siellä nimitetään Poronhoitolain 53 §:n mukaisia neuvoitteluita "kuulemiseksi". Laki kuitenkin puhuu yksiselitteisesti neuvoittelusta: "Suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä valtion viranomaisten on neuvoiteltava asianomaisen paliskunnan edustajien kanssa." Kohta tulee korjata.</p>	<p>Tarkennettu.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Samassa taulukossa (s. 95) kerrotaan, että "Järjestetään vuosittain saamelaisten kotiseutualueen paliskuntien ja Metsähallituksen yhteistoimintapäivä ---". Kohta on virheellinen ja tulee muuttaa, sillä myös Kemin-Sompion paliskunta osallistuu vuosittain oman alueensa yhteistoimintapäivään. Sanat "saamelaisten kotiseutualueen" voi poistaa.</p>	<p>Suunnitelman tekstillä tarkoitetaan saamelaisten kotiseutualueen paliskuntien ja Metsähallituksen yhteistoimintapäivää, joka perinteisesti järjestetään vuosittain kesäkuussa.</p> <p>Metsähallituksen luontopalvelut osallistuu tarvittaessa Metsähallituksen metsätalouden järjestämisiin paliskuntien yhteistoimintapäiviin.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>Suunnittelualueen lajiluettelossa (s. 105) suden kohdalle on merkity väärä luontodirektiivin liitenumero. Susi kuuluu poronhoitoalueen ulkopuolella liitteeseen IV ja poronhoitoalueella liitteeseen V. Suunnittelalue on poronhoitoalueita, joten oikea liitenumero on V. Tämä kohta tulee korjata.</p> <p>Luonnoksen mukaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa keskitytään lähinnä alueen matkailun kehittämiseen vastoin alueiden perustamistarkoitusta. Urho Kekkosen kansallispuiston järjestys-säännön mukaan kansallispuisto on luonnonsuojelualue, jonka tehtävänä on säälyttää Metsä-Lapin ja Peräpohjolan metsä-, suo- ja tunturiuontoa. Kansallispuiston tarkoituksena on erämaaluonnon suojeleminen sekä poronhoidon ja retkeilyn edellytysten säälyttäminen. Sompion luonnonpuisto on perustettu 1956 tieteellisiin tarkoituksiin ja se palvelee lähinnä luonnonsuojelua ja tutkimusta. Erämaalain mukaan erämaa-alueita perustetaan alueiden erämaaluonteen säälyttämiseksi, saame-laiskulttuurin ja luontaiselinkinojen turvaamiseksi sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämiseksi. Soidensuojelualueet ovat perustettu suoluonnon suojelemiseksi. Metsähallituksen tulee huomioida nämä alueiden perustamistarkoitukset suunnitellessaan alueiden käyttöä. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei voida edistää matkailua muiden elinkeinojen ja luonnonsuojelun kustannuksella.</p>	<p>Hyvä huomio. Tekstiä on tarkennettu.</p>	<p>Muutettu.</p>
Inarin riistanhoitoyhdistys	<p>Inarin riistanhoitoyhdistyksellä ei ole mitään erityistä mainittavaa UK-puiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan. Paikallisten metsästääjien perinteiset metsästyistarpeet on otettu suunnitelmassa huomioon, eikä niitä ole lähdetty tarpeettomasti hei-kentämään.</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
Lapin ELY-keskus	<p>Lapin ELY-keskuksen näkemyksen mukaan keskeiset luontoarvot ja uhat on tunnistettu hyvin. Lähteikköjen ja pahtakallioiden kasvillisuutta on tarpeen suojella rakenteilla ja ohjeistamalla. Jäkälien, sammalien, sienien ja soiden putkilokasvien kartoittamiseen tulee panostaa lähivuosina riittävästi.</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>Suunnitelmasta ei selviä, sisältyykö kiirunan elinympäristöt riistalintujen kolmiolaskentaan tai onko kiirunakantoja muutoin seurattu. UK-puiston tunturien paljakka-alueet ovat kiirunan suojeleun kannalta merkittäviä.</p>	<p>Riistakolmiolaskenta on linjalaskentaa, joten lajien elinympäristöjä ei sinällään seurata. Kiiruna on seurattava laji muiden riistalintujen kanssa. Riistakolmiolaskentojen lisäksi Kiilopään alueella on yksi riekkojen linjalaskenta-alue, josta myös kiirunan pesimätulosta ja esiintymistä seurataan kanakoirien avulla suoritettavalla laskennalla. RKT:n (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen) saalistilastojen perusteella kiirunaan ei kohdistu merkittävä metsästyspainetta suunnittelalueella eikä sitä ympäröivillä alueilla.</p>	Ei muutosta.
	<p>Hirvestämisen ja maalintujen metsästyksen vaikuttua suunnittelalueen kantojen kestävyyteen ja muihin vaikuttuihin olisi voitu paremmin avata ja perustella.</p>	<p>Suunnittelalue on osa laajempaa ympäröivää riistatalousalueita, kansallispuistossa metsästysoikeus on vain kuntalaisilla oman kotikunnan alueella. Erämaisten suojealueiden metsästyspaine on tiestön puuttumisen johdosta ympäröivä alueita alhaisempi. Suomen riistakeskus vastaa hirvenmetsästyksen kestävyydestä pyyntilupien myöntämisellä. Karhun (ja muiden suurpetojen) metsästyksen suurinta salittua saalismäärää rajoitetaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Pienriistan metsästyksen määrää voidaan riistakantojen niin vaatiessa rajoittaa lyhentämällä lajien metsästysaikojen maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Pienriistakantojen ja riistasaaliiden vuosittaista sekä pitkäaikaista vaihtelua tilastoidaan RKT:n (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen) tilastoista.</p> <p>Suunnittelalueet ovat kuntalaisille merkittäviä perinteisiä pyyntialueita, joilla on suuri merkitys paikallisen eränkäyntikulttuurin säilymiselle. Alueen perinteisen eränkäyntikulttuurin säilymistä voi uhata palkallisväestön ikääntyminen ja muuttoliike kasvukeskuksiin. Nykysäädöksillä Metsähallitus ei voi tarjota metsästysmahdollisuuksia kansallispuistoon suunnittelalueen kuntien ulkopuolella asuville.</p>	Ei muutosta.
	<p>Suunnitelman toteutusosassa on mainittu luontomatkailupalvelujen kehittämisen tukeutumisesta Kivipään autiotupaan. Kivipään autiotupa on lyhyiden kahden yön retkeilijöiden ja pitkien matkojen vaeltajille erittäin tarpeellinen tukikohta, jota ei tulisi poistaa autiotupakäytöstä. Patikointi- ja hiihtovaellusmatkasta Porttiposken autiotuvalta Saariselän matkailukeskukseen tulee turvallisuuden ja</p>	<p>Kivipää poistettu listalta: Tarkastellaan ja muutetaan tarvittaessa tupien käytötapaa (esim. Porttiposken ja Suomun Villen tuvat) varaus- tai vuokratuviksi).</p>	Muutettu.

	vaativuuden näkökulmasta liian pitkä päivätaival, noin 25 km, mikäli Kivipään autiotupa suljetaan.		
	<p>Pyöräily tulisi sallia ruska-ajan ulkopuolella tarkeimmin valituilla perusosan patikointireiteillä esim. Luttotupa–Vellinsärpimä–Taajoslaavu–Luulampi ja Kiilopää, jolloin nykyisten puiston ulkopuolella olevien pyöräreittien kanssa voidaan ajaa noin 45 kilometrin rengasreitti. Reitin ajosuunta tulee olla vain myötäpäivään niin, että Luulammelta noustaan Kiilopäälle.</p> <p>Kansanterveyden näkökulmasta pyöräilyn salliminen edistää merkittävästi kansalaisten hyvinvointia ja kunnon kohentamista.</p>	<p>Esitetty reitti on merkitty, eli pyöräilyä esitetään salittavaksi.</p>	Huomioitu suunnitelmassa
	Koiravaljakko- ja ratsastustoimintaa ei tule sallia olemassa olevia reittejä ja ohjelmapalvelutoiminta laajemmin porotalouden ja luonnonsuojelun turvaamisen perusteella. Yksittäisille koiravaljakkoajajille ei tule myöntää Metsähallituksen lupia puistoalueelle.	<p>Neuvottelun (16.9.2014 Lapin, Kemi-Sompion ja Ivalon paliskunnat, Saariselkä-Kiilopään matkailuyrittäjät, Metsähallitus) perusteella Metsähallitus on valinnut reitit siten, että ne haittaavat mahdollisimman vähän poronhoitoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uudet reitit ovat pistoreittejä: meno ja paluu tapahtuvat samaa reittiä. - Kakslauttanen–Niilinpään tunturialue -reitti sijoittuu poronhoidon kannalta reuna-alueelle, jossa on jo muutakin matkailutoiminta ja huoltoajoa. - Kopsusjärven reitille esitetään aikarajaa (15.3.). <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilinpään tunturialue. 	<p>Muutettu.</p>
	Kesäajan maastoliikenne tulee olla hyvin tiukasti rajoittettua ja pääsääntöisesti kiellettyä. Talvella kelkkailun tulee olla myös vähäistä.		Ei muutosta.
	Retkeilijöiden havaitsemien puutteiden nopeaan viestitykseen ja tehtäviin toimenpiteisiin voitaisiin antaa selkeät ohjeet. Erityisesti talviretkeilijöiden maastoturvallisutta edistävien ohjeiden esittäminen tupien turvallisuuksissa ja netissä edistäisi selviytymistä ongelmatilanteissa ja vähentäisi yhteiskunnan kustannuksia turhista pelastusoperaatioista. Suunnitelmassa voisi olla jotain mainintoja	Pyritään lisäämään turvallisuuteen liittyvää informaatioita.	Ei muutosta.

	UK-puiston retkeilijöiden turvallisuutta paranta-vista tavoitteista ja toimenpiteistä. Kulttuurikohteiden mobiilipalvelujen kehittäminen on nykyainken opastuskeino, jota voitaisiin laajentaa edustaviin ja kulutusta kestäviin luonto- ja maisemakohteisiin.		
Lapin Liitto	Lapin liiton virasto pitää UK-puisto–Sompio–Kemi-haara -Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma-luonnosta huolellisesti ja tarkkaan laadittuna ja toteaa sen toteuttavan myös maakunnan suunnittelun ja maakuntakaavojen tavoitteita.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
Metsäntutkimuslaitos	Uutta tässä suunnitelmassa on kaupallisen luontomatkailun aikaisempaa huomattavampi mahdol-listaminen. Alueen kotimaisen ja kansainvälisen suosion sekä paikallistalouden tarpeiden näkökulmasta tämä on perusteltua, kunhan toiminta ei kasva liikaa ja uhkaa puiston luonnon tilaa ja maietta erämaisena kansallispuistona. Seurantaa ja tutkimusta näiden palvelujen merkityksestä ja vai-kutuksista tarvitaan, ja mikäli voimakasta haittaa luonnonalle tai alueen muille käyttömuodoille aiheutuu, toimintaa tulisi voida rajoittaa. Uusina käyttö-muotoina sallitaan koiravaljakot, hevoset ja maas-topyöräily. Näiden käyttömuotojen rajaaminen tie-tylle reiteille on perusteltua sekä alueen ekologi-sen että sosiaalisen kapasiteetin ylläpidon näkö-kulmasta. Esimerkiksi hevoset tuovat mukanaan helposti vieraslajeja suojelevalleille.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
	Urho Kekkosen kansallispuisto on ollut sekä luonnon että luontoon tukeutuvan virkistys- ja matkailukäytön tutkimuksen laboratorio. Hyvä yhteistyö tutkimuksen tekijöiden ja alueen haltijan sekä paikallisten matkailutoimijoiden kesken on edesauttanut tutkimusta jo vuosikymmenten ajan. Tutki-musta on suunnitelmassa sivuttu varsinkin suppeasti sen laajuuteen ja monipuolisuuteen nähdien, joten esitämme ohessa lyhyesti tärkeimpä alueeseen liittyviä tutkimuksia, jotka voisi lisätä suunnitelmaan. Esitetään Tutkimus-luvun täydentämistä anne-tuilla tiedoilla.	Suunnitelmaa tukevaa ja sisältöä parantavaa tietoa. Tekstiä täydennetty.	Täydennetty

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos	Kokonaisuutena RKTL arvioi, että hoito- ja käyttö-suunnitelma sisältää oleellisimmat suunnittelualueen luonnontilanaan ja luonnonkäytöön liittyvistä tekijöistä sekä niistä toimenpiteistä, joita tulisi toteuttaa...	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta
	Poronhoidon osalta tavoitteisiin voitaisiin lisätä jatkuvan yhteydenpidon ja vuoropuhelun ylläpitämisen alueen paliskuntien kanssa.	Yhteydenpito paliskuntien ja Metsähallituksen kanssa perustuu toimiviin neuvottelukäytäntöihin.	Huomioitu suunnitelmassa
	Esitys porojen laidunnuksesta aiheutuvaan uhkakuvaan: Porojen laidunnuksesta aiheutuva uhkakuva voitaisiin tarkentaa siten, että lian voimakas jääkäliköiden talviaidunnus sekä erityisesti jääkäliköiden ja tunturikoivikoiden intensiivinen kesääikäinen laidunnus ja tallaus heikentävät näiden luontotyyppejä merkittävästi.	Kyseistä kohtaa on tarkennettu pitkälti RKTL:n esittämiens tietojen pohjalta.	Muutettu.
	Suunnittelalueen lajiluettelossa ei mainita lainkaan kaloja. Olisiko syytä lisätä sekä uhanalainen järvivaelteinen taimen että hävinnyt ja palautettavaksi suunniteltu lohi?	Tietoja täydennetään.	Täydennetty
	Suunnittelalueella on todettu hoito- ja käyttö-suunnitelmassa olevan mukaan runsaasti kulttuuriperintökohteita. Museovirasto käsittelee maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön kohdentuvia asioita suunnitelmasta. Arkeologisen kulttuuriperinnön osalta lausunnon suunnitelmasta antaa Saamelaismuseo Siida. Käyttö- ja hoitosuunnitelmassa on maisema ja rakennetun kulttuuriympäristön kohteet otettu asianmukaisesti huomioon eikä Museovirastolla ole siihen huomautettavaa.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
Rajavartiosto	Lapin rajavartiostolla ei ole lausuttavaa viiteasia-kirjan mukaiseen hoito- ja käyttösuunnitelmaan.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
Suomen luonnonsuojeluliitto/Lapin piiri	HKS:ssa on kiinnitetvä enemmän huomiota avoimuuteen ja läpinäkyvyteen. HKS:sta on konkreettisesti käytävä ilmi se, millä tavalla Lapissa ja Suomessa harjoitettu suurpetopolitiikka on näkynyt ja edelleen näkyy suunnitelma-alueella. Alueelle vuosittain myönnettävä poikkeusluvat surpedoille suhteessa suunnittelalueen suurpetojen kokonaiskantoihin/-kanta-arvioihin on kirjoitettava esiin. Myös alueella laiduntavat poromääräät vuodenajoittain ja paliskunnittain on käytävä HKS:sta ilmi.	Susi on määritelty metsästyslaissa riistaeläimeksi. Sudella ei ole Natura-alueilla Naturasta johdettua erilisstatusta, suden status määritellään sudenhoitokuuntelmassa. Poronhoitoalueella linjana on se, ettei susikanta lisääny. MMM:n linjausten mukaisesti merkittävä vahinkoa aiheuttavat yksilöt poistetaan Riistakeskuksen poikkeusluvulla tarvittaessa myös niiltä Natura-alueelta, joilla luvan hakijoilla on metsästysoikeus.	Ok.

	Poikkeusluvista vastaa viranomaisena Riistakeskus, Metsähallitus ei tilastoi poikkeusluvilla tapahtuvaa petojen poistamista. Suunnittelualueella paimentavat poromäärät vuodenajoittain -tieto on vain paliskuntien hallussa.	
Esitämme, että HKS:aa tulisi ensisijaisesti tarkastella luonnonarvojen näkökulmasta. Suunnittelua ohjaavat nyt taloudelliset seikat, eikä luonnonarvoille anneta sitä merkitystä, joka niille luontodirektiivin ja luonnonsuojelulain mukaan on annettava.	Arvo- ja uhatarkastelussa on otettu huomioon luonnonarvojen näkökulma.	Ok.
Käsittelemättä on jäenty alueen eliömaantieteellinen historia ja lajien sukupuutto. Suunnittelualue sijoittuu Sompion Lapin ja Inarin Lapin eliömaantieteellisten alueiden rajalle. Nämä alueet poikkeavat toisistaan eliöstöltään ja lisäksi lajien sukupuutot ovat kohdelleet alueita lähihistoriassa hienman eri tavoilla. Sukupuutot ovat välistömästi yhteydessä alueen käyttöön ja suunnitelmiin.		Ok.
Esitämme, että HKS:aan on lisättävä osio alueen eläimistöstä ja niiden historiasta ja sukupuutosta, sekä esitykset toimista tilanteen ennallistamiseksi. Suunnittelualueella merkittäviä eliölajeja on sukupuutossa ja tilanteen korjaamiseen tähtäävät toimet puuttuvat suunnitelmasta. Erityisesti haluamme kiinnittää huomioteanne seuraaviin alueen käyttöön ja suunnittelun eniten vaikuttaviin eläimiin, jotka tulee Lapin Luonnonsuojelupiiri ry:n mielestä lisätä suunnitelmiin: (susit, metsäapeura, euroopanmajava, naali, ilves, ahma, karhu, hirvi, saukko, lohi, ankerias, pikkunahkiainen, idännahkianen, nieriä, mäyrä ja vieraslajit poro, puronieriä, minkki, metsäkauris, villisika, supikoira).	Hoito- ja käytösuunnitelma sisältää kehittämisehdotuksena selvityksen tekemisen euroopanmajavan palauttamisesta. Puronieriä torjutaan aktiivisesti (hoito- ja käytösuunnitelma). Lajikohtaisissa hoitosuunnitelmissa otetaan kantaa eri lajien hoitoon ja suojeleuun.	Ei muutosta.
Yleisesti ottaen suunnittelualueen lajistosta (esimerkiksi nahkiaiset, majava ja metsäapeura) on tutkimustietoa liian vähän. HKS:aan tulee lisätä resurssuja tutkimukseen ja luontopalveluiden ennallistamishankkeiden käyttöön.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
Suunnitelmaan on kirjattava Kemihaaran erämaaalueen metsien lisäksi soidensuojelualueiden reumatansien suojeelu ja niiden linnuston tarkkailuohjelma silmällä pitäen ne lajit, joiden vuoksi suot on	Suunnitelman tarkastelu on riittävä.	Ei muutosta.

	<p>suojeltu. Erityisesti on seurattava seuraavia lajeja: kanahaukka, palokärki, metsähanhhi ja uivelo, jotka ovat riippuvaisia vanhoista soiden reunametsistä ja niissä olevista kolopuista.</p>		
Suomen Latu	<p>Kansallispuistojen palveluita jäsentää ajatus sisääntuloportteista. Tärkeimpien sisääntuloporttien yhteyteen rakennetaan parhaat päiväretkipalvelut ja niiden kautta pääsee pidemmille reiteille sekä erämaahan. Suomen Latu ehdottaa, että Urho Kekkosen kansallispuiston sisääntuloportteina olisivat Saariselkä, Kilopää ja Tankavaara ja että tämä kirjoitettaisiin näkyviin myös hoito- ja käyttösuunnitelmaan.</p> <p>Suosituimpien sisääntuloporttien tärkeimpä palveluita ovat opasteet valtateiltä, toimivat parkkipaikat, hyvät päiväretkimahdollisuudet, opastetut reitit, vesipiste sekä vähintään katos ja penkki vaatteidenvaihtoa varten.</p> <p>UK-puiston hiljaisempi, pidemmän matkan vaeltajia palveleva sisääntuloportti, voisi olla Kemihaarassa tai Savukoskella. Lähtöpisteessä tulisi olla vähintään lähtöopasteet, vesipiste ja katoksellinen penkki varusteiden vaihtoa tai huoltoa varten. Kemihaarassa yrittää tarjoaa palveluja jo nyt.</p>	<p>Esitetyt toimet voivat olla osa tulevaa opastuksen kehittämistä.</p>	Ei muutosta.
	<p>Jos UK-puiston kävijämäärää halutaan lisätä, on tärkeää panostaa reitteihin. Sisääntuloporttien yhteydessä olevat lyhyet, muutaman tunnin mittaiseen käyntiin sopivat helpot ympyräreitit ovat käytettyimiä reittejä, ja niiden palveluista tulee huolehtia. Saariselän alueen palveluihin suunniteltu uusi esteetön tulipaikka on hieno ajatus, koska se huomioi myös ikääntyvät asiakkaat.</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p>	Ei muutosta.
	<p>Tällä hetkellä UK-puistossa on hyvin vähän opastettuja ja merkittyjä reittejä. Alueella on kuitenkin jo olemassa merkitsemätön reittiverkosto. Suomen Ladun näkemyksen mukaan UK-puistoon tarvitaan vaeltajille merkittyjä, useamman päivän vaelluksen mittaisia ympyräreittejä, koska sellaisille on sekä koti- että ulkomaista kysyntää, mutta niiden tarjonta koko maan kansallispuistoissa on vähäistä.</p>		Ei muutosta.
	<p>Suomen Latu esittää, että reittisuunnittelussa painostettaisiin rengasreitteihin, koska ne ovat retkei-</p>		Ei muutosta.

	<p>lyretteinä huomattavasti houkuttelevampia ja käytettympää kuin janareitit. Ympyräreitti ei aiheuta tarpeonta ajelua puiston eri puolille ja sen saavutettavuus on parempi. Helppo saavutettavuus matalaa myös retkelle lähdön kynnystä. Merkityt ympyräreitit parantavat vaeltajien turvallisuutta ja vähentävät viranomaisten pelastustoimia.</p> <p>Suomen Latu esittää, että UK-puistoon merkittäisiin pitkä vaellusreitti esimerkiksi välille Kiilopää–Suomunruoktu–Luiro–Lankojärvi–Rautulampi–Kiilopää. Lisäksi merkityjä reittejä esitetään välille Kemihara–Kiilopää ja Rajajooseppi–Kiilopää.</p> <p>Suomen Latu toivoo, että Metsähallituksella olisi rohkeutta kokeilla kansallispuistossa, esimerkiksi juuri UK-puiston alueella, palvelevampaa, Norjan fjällstation-tyyppistä ratkaisua.... vetovoimaisten taulkopaiikkojen avulla esimerkiksi välille Kiilopää–Suomunruoktu–Tuiskukuru–Luiro–Lankojärvi–Kiilopää.</p> <p>Luulammelle on jo suunniteltu lakanamajoitusta, ja tämä tulisi tuoda esiin hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Luulampi sopisi hyvin myös isomman ryhmän telttailupaikaksi.</p> <p>Voimassa oleva luonnon suojeleulaki (5 luku 36 §) kielteää rajoittamasta jokamiehenoikeuden käyttöä, ellei siihen ole lakiin nojautuvaa perustetta. Saman lain 3 luku 18 §:ssä säädetetään liikkumisen rajoittamisesta luonnon suojelealueella. ... Suomen Ladun näkemyksen mukaan UK-puiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan kirjattu maastopyöräilyn rajoittaminen merkitylle reiteille ja erikseen osoittuiille urille ei ole mahdollista.</p> <p>Suomen Ladun näkemyksen mukaan hoito- ja käyttösuunnitelmaan kirjattu maastopyöräilyn rajoittaminen ei ole valtakunnallisten suojelealueiden hoidon ja käytön periaatteiden mukainen.</p> <p>Hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei ole myöskään määritely, mitä Metsähallitus tarkoittaa merkityllä reitillä. Luetaanko merkityksi reitiksi esimerkiksi vakiintunut selkeä polkureitti, jossa on risteyskohdissa viitoitus, vaikka koko matkalla ei olisi esim. maalimerkintöjä? Riittääkö, että merkity reitti on merkity kartalle vai edellyttääkö se myös risteysopasteita?</p>		
			Ei muutosta.
	<p>Suunnitelman mukaan tämänkaltainen toimintamalli on mahdollinen, jos toteutukseen löydetään toimiva ratkaisu.</p>	<p>Suunnitelman mukaan tämänkaltainen toimintamalli on mahdollinen, jos toteutukseen löydetään toimiva ratkaisu.</p>	Ei muutosta.
	<p>Luulammen alue on ongelmallinen lisärakentamisen kannalta, koska lammen lähiympäristössä on laaja muinaisjäännösalue, joka jo nyt on erittäin kulunut mm. retkeilykäytön takia ja vaarassa tuhoutua.</p>	<p>Luulammen alue on ongelmallinen lisärakentamisen kannalta, koska lammen lähiympäristössä on laaja muinaisjäännösalue, joka jo nyt on erittäin kulunut mm. retkeilykäytön takia ja vaarassa tuhoutua.</p>	Ei muutosta.
	<p>Suunnitelman maastopyöräilyä koskevat linjaukset ovat tuloksena eri tahojen osin ristiriitaisista toiveista.</p> <p>Asetus Urho Kekkosen kansallispuistosta (4.3.1983/229) 3 §: Järjestyssäennössä voidaan kielteää tai rajoittaa liikkuminen ja telttalu kansallispuistossa määrätystä osissa.</p>	<p>Suunnitelman maastopyöräilyä koskevat linjaukset ovat tuloksena eri tahojen osin ristiriitaisista toiveista.</p> <p>Asetus Urho Kekkosen kansallispuistosta (4.3.1983/229) 3 §: Järjestyssäennössä voidaan kielteää tai rajoittaa liikkuminen ja telttalu kansallispuistossa määrätystä osissa.</p>	Ei muutosta.
	<p>Merkityn reitin määritelmä tulee selkeyttää kaikille liikkujille.</p> <p>Puutolpat reitin varrella siten, että tolpalta tolpalle on näköyhteys, on merkity reitti.</p>	<p>Merkityn reitin määritelmä tulee selkeyttää kaikille liikkujille.</p> <p>Puutolpat reitin varrella siten, että tolpalta tolpalle on näköyhteys, on merkity reitti.</p>	Ei muutosta.

	Mikäli hoito-ja käyttösuunnitelmaan kuitenkin jätetään "merkitty reitti" kriteeriksi maastryöön sallimiselle, tulee selkeästi määritellä se, mitä taroitetaan merkityllä reitillä.		
	Lajina maastryööilyä palvelevat parhaiten pidemmät, ympyrän malliset reitit. Suomen Latu esittää Kiilopää–Rautulampi–Luulampi–Kiilopää/Saariselkä-reitin lisäksi pyöräreittiä ainakin välille Kiilopää–Suomunruoktu–Luiro–Hammaskuru–Anteri–Rajajooseppi, mikäli tästä ei käsitetä sellaiseksi merkityksi reitiksi, jolla pyöräily olisi hoito-ja käyttösuunnitelman luonnonksen mukaan sallittua. Hammaskurusta eteenpäin on vanha, kovapohjainen rakennettu tukkitie, jota ajetaan paljon mönkijöilläkin, ja Suomunruoktu–Luiro–Hammaskuru-väillä pyöräily voitaisiin tarvittaessa johdattaa huoltouria pitkin. Pyöräilylle sopiva ympyräreitti olisi myös Kiilopää.	Suunnitelman maastryööilyä koskevat linjaukset ovat tuloksena eri tahojen osin ristiriitaisista toiveista.	Ei muutosta.
	Suomen Latu toivoo, että yhteiskäytössä olevilla reiteillä tiedotetaan liikkujia esimerkiksi opastein tai merkein reitin usean lajin yhteiskäytöstä. Tietoisuus muulla tavoin reitillä liikkuvista olisi omiaan lisäämään turvallisuutta ja suvaitsevaisuutta eri tavoin liikkuvien väillä.		Ok.
	Suomen Latu ei näe perustetta pyöräilyn kielämiselle huoltourilla, moottorikelkkareiteillä tai kantavan hangen aikaan muuallakin. Ainakaan talviaikainen pyöräily ei uhkaa luontoarvoja, joten sen rajoittaminen luonnonsuojelulain 36 §:n perusteella ei ole mahdollista. Linniston suojeleluun liittyviä rajoitusosia ei puistossa ole.	Aiheellinen kommentti. Talvipyöräily on mahdollista huollettuja latuja lukuun ottamatta koko suunnittelalueella.	Muutos.
	Ajatus mobiiliopastuksesta on hyvä kohteilla, jotka ovat päiväkävijöiden saavutettavissa. Puhelimien akkujen kestävyys ja datayhteyksien hitaus ovat helposti esteenä mobiiliopasteiden käytölle.		Ok.
	Suomen Latu esittää, että myös jo sovittu UK-puiston alueelle tuleva geokätköverkosto kirjoitetaan näkyviin hoito- ja käyttösuunnitelmaan.	Täydennetty suunnitelmaan.	Muutos.
	Suomen Latu esittää myös lyhyiden talvikävelyreittien lisäämistä etenkin sisäntuloportien yhteyteen.	Otetaan huomioon puiston tulevissa kehittämistoimissa.	Ei muutosta.
	Tulentekoon liittyvien ohjeiden ja sääntöjen tulisi olla mahdollisimman selkeät ja yhdennäköiset	Metsähallituksen luontopalveluilla on tulenteekoon yleislinjaus, jossa etelän ja pohjoisen käytännöt ovat erilaiset.	Ei muutosta.

	<p>koko maassa. Myös koirien kanssa kansallispuistossa toimiminen tulisi opastaa paikan päälläkin mahdollisimman selkeästi.</p> <p>Ulkomaisten matkailijoiden opastus tuvilla ja kansallispuistossa etenkin talviolosuhteissa tulisi olla hyvin hoidettu. Se on omiaan vähentämään häiriöitä tuvilla ja pelastuslaitoksen turhia hälytyksiä.</p> <p>Luontomatkailun näkökulmasta on tärkeää sallia matkailuyrittäjien virkistyskäytöön liittyvät huoltoajot joissain tapauksissa.</p> <p>Yksittäisenä asianä tupien paloturvallisuutta voitaisiin huomattavasti parantaa tupiin sijoitetuilla, palon kestävillä kyntilän- ja trangianalusilla.</p>	<p>Muut esitettyt toimet voivat olla osa tulevaa opastuksen kehittämistä.</p> <p>Esitetty toimet voivat olla osa tulevaa opastuksen kehittämistä.</p> <p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p> <p>Hyvä huomio, toteutetaan.</p>	
Saamelaismuseo Siida	Useita tarkennusesityksiä.	Tietoja tarkennettu lapinkylien, eräkäynnin, henkilöhistorian ja inventointilaitteen osalta. Arkeologilla kohteilla tarkoitetaan suunnitelmassa kaikkia ihmisen toiminusta syntyneitä jäännöksiä, jotka ajoittuvat esihistorialliselta ajalta 1960-luvulle. Osa näistä on muinaisjäännöskohteita, osa ei. Siten myös sota-historialiset kohteet sisältynyt arkeologiin kohteisiin. Ko. määritelmää ei muuteta.	Muutettu.
Lapin riistakeskus	...Vaikka erätaloudelle ja metsästysjärjestelyille on luonnoksessa kirjoitettu oma erillinen osionsa, silti silmiinpistävästi luonnoksessa huomio kiinnitetti siihen, että metsästystä ei ole juurikaan sanallisesti tai muutenkaan huomioitu matkailua, eränkäynti ja luonnon virkistyskäytöä käsittelevien kappaleiden yhteydessä. Suomen riistakeskus haluaa tässä yhteydessä korostaa, että metsästys on nimenomaan ja mitä suurimmassa määrin eränkäyntiä, (perhe)matkailua ja siten aluetaloutta kasvattava sekä useiden nykytutkimusten valossa yksi keskeisimmistä luonnon virkistyskäytömuodosta.	Suunnitelman rakenteesta johtuen eräasioiden kuuden myös luonnon virkistyskäytön ja luonnon suojeleluun asiat esitetään omissa luvuissaan. Suunnitelma ei vaikuta suunnittelualueen kunnissa asuvien metsästysoikeuksiin. Alueet ovat kuntalaisille merkittäviä perinteisiä pyntitalouita, joilla on suuri merkitys paikallisen eränkäyntikulttuurin säilymiselle. Alueen perinteisen eränkäyntikulttuurin säilymistä voi uhata paikallisyväestön ikääntyminen ja muuttoliike kasvukeskuksiin. Nykysäädöksillä Met-sähallitus ei voi tarjota metsästysmahdollisuuksia kansallispuistoon suunnittelualueen kuntien ulkopuolella asuville.	Ei muutosta.
Vuotson kyläyhdistys	Kyseenalaistamme maastopyöräilyn sallimisen kansallispuistossa, koska kokemuksesta tiedämme, että kansallispuistossa pyöräillään luvattomasti. Maastopyöräiliöt eivät piittaa kansallispuiston järjestyssäännoista, vaikka tietävät kyllä, että alueella ei ole sallittua pyöräillä. Vaarana on, että maastossa pyöräily lisääntyy, jos reitit osoitetaan maastopyöräilylle. Nykyiselläkin valvonta on	Suunnitelman maastopyöräilyä koskevat linjaukset ovat tuloksen eri tahojen osin ristiriitaisista toiveista.	Ei muutosta.

	puutteellista, kuinka voidaan estää maastopyöräily reittien ulkopuolella?		
	Moottorikelkka- ja koiravaljakkoreittilupia myönnettäessä tulee ottaa huomioon paikalliset luontaiselinkeinot.	Otetaan huomioon.	Ei muutosta.
Keminkylän ja Sompion lapinky-läyhdistys	<p>Historia- ja taustaosuudessa alueen poronhoidon historia on kirjoitettu liiksi suurporonhoidon kannalta, jätetty vähäporoinen pyyntikulttuuri huomioimatta riittävällä painoarvolla. Poronhoito ei ole ollut pelkästään suurporonhoitoa, vaan alueella ollut metsäsaamelaisen harjoittamaa vähäporoista pyyntikulttuuria. Sittemmin peuranpyynti muuttui nykyisenkaltaiseksi poronhoidoksi suurporonhoidon tultua alueelle 1800-luvun puolivälin jälkeen. (J. J. Kortesalmi, Pohjois-Vienan poronhoito & A. Kehusmaa, S. Onnela, Suur-Sodankylän historiaa).</p> <p>Porojen hihnavasotus on jänyt mainitsematta, vaikka se on ominaista tälle alueelle, (Marjatta Hannula, Porojen hihnavasotusperinne). Luonnoksessa on korostettu 1850-luvulla alueelle tulleutta poronhoitoa ja väestöä, alkuperäinen metsäsaamelainen väestö on väitetty kuolleen ("alueella muinoin asuneet"), mikä on loukkaus meitä kohtaan.</p> <p>Alkuperäiskansamääritelmä on väärä ja liian suppea luonnoksessa. Entisten Sompion ja Kemikylän Lapinkylien alueella asuu edelleen metsäsaamelaisia, polveutuvat alueella pitkään asuneista lappalaisista ja harjoittavat edelleen katkeamattomasti esivanhemmiltaan perimiään lappalaiselinkeinojaan. Tämä kansa ei ole kuollut tai väistynyt uudisasutuksen myötä eikä ole luovuttanut mitään oikeuksiaan ja omistuksiaan pois.</p> <p>ILO-sopimuksessa on hyvin määritelty kohde ja alkuperäiskansa. Stereotypiaa saamelaisuudesta ei saa jatkaa tässä suunnitelmassa.</p> <p>Lapin paliskunnan ja Kemin-Sompion paliskunnan poronhoito ei eroa mitenkään toisistaan, vain aita on välissä.</p> <p>Tekeillä oleva käyttösuunnitelma näyttää tukevan Lapin paliskunnan poronhoitoa, ja romuttavan Kemin-Sompion poronhoitoa.</p>	<p>Epäselvyyttä aiheuttavaa kappalejakoa muutettu. Tietoja tarkennettu peuranpyynnin osalta.</p>	Muutettu.

	<p>Luonnoksessa on erillinen kirjoitus saamelaisesta poronhoidosta, jossa on vanhaa ja jo kumottua tietoa. Mm. korvamerkkijärjestelmä on ollut joka puolella käytössä missä poronhoitoa on ollut, mm. Siperiassa. (J. J. Kortesalmi Pohjois-Vienan poronhoito). Poronhoidon sanasto ei ole pelkästään suurporonhoidon sanastoa, edelleen käytössä on vanhasta kemin saunaesta poronhoitosanastoa. Luonnoksessa annetaan virheellisesti viitteinä, että porosaamelaisuus on ainoa saamelaisuuden muoto UK-kansallispuiston alueella. Lisäksi maininta, että paimentolaisporonhoito vaatii aivan erilaisen ammattitaidon kuin tarhausporonhoito, ei ole relevantti tässä suunnitelmassa.</p> <p>Luonnoksessa tulee korvata saamelaisalue erityistä poronhoitoa koskevaksi alueeksi. Luonnoksessa on mainittu 65 % alueesta saamelaisen kotiseutualueeksi, mutta ei ole mainittu, kuinka monta % kuuluu erityisesti poronhoitoon tarkoitettuun alueeseen.</p> <p>Saamelaisalue ei perustu oikeushistoriaan mm. ILO-sopimukseen viitaten sekä 1960-luvulla tehtyyn suppeaan saamelaiskyselyyn, (K. Nickul). Em. saamelaiskysely-opinnäytetyö ei ole oikeudellisesti kestävä eikä kattava, tämä opinnäytetyö on johtanut syrjivään saamelaispolitiikkaan ja sitä ei pidä tässä suunnitelmassa hyväksyä. UK-puiston alueella on porosaamelaisen lisäksi metsäsaamelaisia ja inarin saamelaisia. Maaherra Asko Oinas sanoo muistelmakirjassaan, että K. Nickulin opinnäytetyön pohjalta muodostetti saamelaisen kotiseutualue otettiin käyttöön "paremman puuteessa".</p> <p>Nykyisin on käytettävissä paljon tutkimuksia aiheesta, jotka osittavat vanhemmat selvitykset yms. suppeiksi ja stereotyppisiksi. Myös Akwé: Kon -työryhmään pitää ehdottomasti Kemin-Somppion saada edustus, saamelaiskärjät elvät edusta nykyisellään metsäsaamelaisia, valtuusta ei ole annettu.</p>	<p>Saamelainen poronhoito määritellään yleisesti, ei erityisesti suunnittelualuetta koskien.</p>	Ei muutosta.
	<p>Suunnittelussa noudatetaan vakiintuneita käytäntöjä.</p>	<p>Ei muutosta.</p>	
	<p>Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisen kotiseutualueella toteuttavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeita sovelletaan saamelaiskärjien sekä kolta-alueella yhdessä kolttien kyläkokouksen kanssa.</p>	<p>Ei muutosta.</p>	

	<p>Luonnoksessa on listattu joitakin muinaismuistoja ja esi- ja kulttuurihistoriallisia kohteita. Savukosken kunnan alueella olevat asuinkentät on jätetty tutkimatta.</p>	<p>Luonnoksessa todetaan, että koko suunnitelma-aluetta ei ole inventoitu. Taulukossa on ilmoitettu kaikien tunnettujen kohteiden lukumäärät ja tekstiin kirjoitettu tiivistelmä. Inventoinneissa on painotettu alueita, jotka ovat intensiivisimmässä käytössä mm. retkeilyssä, koska näillä alueilla olevat kohteet ovat eniten tuhoutumisvaarassa. Savukosken puolelta on inventoitu Nuorttijoen alue v. 2013 sekä kartoitettu pyyntikuoppia 1990-luvulla. Nuorttijoelta ei inventoinnissa löydetty yhtään kenttää. Tietoja valtion maiden kulttuuriperintökohteista, jotka eivät vielä ole Metsähallituksen tiedossa, voi lähetä Lapin luontopalvelujen kulttuuriperinnön erikoissuunnittelijalle.</p>	Ei muutosta.
	<p>UK-kansallispuiston tulee ottaa tiukempi kanta Soklin kaivosta vastaan, koska se romuttaa puiston alkuperäistä tarkoitusta, aiheuttaa paineita puiston alueelle ja kaivoksen vaikutukset puistoon ovat merkittävät, mm. vesistöjen saastuminen, ilman kautta kulkeutuvat saasteet, melu, poronhoidon laidunnuspaine lisääntyy puistoon jne.</p>	<p>Suunnitelman kirjaus mahdollisesta Soklin kaivoksesta on riittävä.</p>	Ei muutosta.
	<p>UK-kansallispuistoa perustettaessa on sovittu kompensaatiot kunnille, nämä lupaukset eivät ole toteutuneet. Näitä kompensaatioita tulee pitää yllä. Puiston alueita tulee kehittää samassa suhteessa, mitä alun perin laskettiin kullekin alueelle kohdistuvan, eli kunnittain.</p>		Ok.
	<p>UK-kansallispuiston tarkoitus on turvata saamelaiskulttuuria ja poronhoitoa. Siksi näiden tahojen edustajilla tulee olla enemmän painoarvoa kuin esim. matkailulla. Poronhoito tarvitsee tilaa, ja vaikka jollakin alueella ei ole poroja se voi olla tärkeä puskuri, eli suojaavyöhky, jossa taataan hiljaisuus ja erämaisuus.</p>		Ok.
	<p>Lopuksi suunnitelmassa tulee ottaa huomioon tärkeimpänä luontaistalous, eli paikallisten ihmisten, metsä- ja porosaamelaisten oikeus käyttää luontoa perinteiseen tapaan.</p>		Ei muutosta.
Vuohču Sámiid Searsi rs. (Vuotson saamelaisseura)	<p>Päämäärien asettelussa ei ole otettu lähtökohdaksi kansallispuiston perustamissääädöksiä, joista yksi on poronhoidon edellytysten säilyttäminen. Kehittämismahdollisuudet painottuvat vahasti luontomatkailun toimintaedellytysten kehittämi-</p>	<p>Porotalous on lisätty arvo- ja uhkatarkasteluun. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman luvuissa 10b ja 17b.</p>	Muutettu.

	<p>seen kansainväliselle tasolle. Yhdeksi päämääräksi tulee lisätä <i>Poronhoidon edellytysten turvaaminen ja laidunrauhan turvaaminen</i>. Perustamistarkoitus s.</p>		
	<p>Urho Kekkosen kansallispuiston suojeleutarkoituksesta ei mainita poronhoidon edellytysten säilyttämistä sen perustamissäädöksen mukaisesti, ja se tulee lisätä tekstiin. Kemihaaran erämaa-alue ei ole saamelaisten kotiseutualueella.</p>	<p>Porotalous on lisätty arvo- ja uhkatarkasteluun. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman luvuissa 10b ja 17b.</p> <p>Erämaa-alueiden perustamissäädöksessä mainitaan mm. saamelaiskulttuurin turvaaminen, vaikka osa erämaa-alueista sijaitsee saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella.</p>	Ok.
	<p>Kyseinen kappale antaa väärän kuvan kansallispuiston käytöstä laidunalueena ja sen kuluttavasta merkityksestä tunturikoivikolle ja -kankaille. Kansallispuiston tunturialue on Lapin paliskunnan talvilaidunaluetta, eikä alueelle ei kohdistu kesäkaista laidunnusta, joka kuluttaisi tunturikankaita ja koivikoita. Laidunnusta ohjataan laidunkiertoraidalla.</p>	<p>Kappaletta 4 on tarkennettu.</p>	Muutettu.
	<p>Rakennushistorian osalta puuttuu maininta poronhoitajien asutuksesta Luojärvellä ja Kiilopäälässä, joissa on useita kotaraunioita. Samoin Tinkiaavan niitytalojen rauniot puuttuvat. Reittien osalta mainitaan Ruijanpolku, josta on hyvä käyttää valintana Ruijanpolku-nimistä läpi tekstin. 3</p> <p>Kopsusjärven reitti puuttuu. Henkilöhistoria ei huomioi paikallista saamelaishistoriaa lainkaan. Esim. paikannimistö kertoo alueella vaikuttaneista henkilöistä ja tapahtumista.</p>	<p>Epäselvää kappaletjakoa selkiytetään ja tietoja täydennetään. Rakennusperintöosan on tarkoitus kuvata nykyisin luontopalvelujen hallinnassa olevia ehditä rakennuksia. Kotarauniot ja muut rakennusten jäännökset sisältyvät arkeologisiin kohteisiin. Koko suunnitelma-alueella ei ole tehty kulttuuriperintöinventointia, joten kaikkia kohteita ei tunneta. Tietoja valtion maiden kulttuuriperintökohteista, jotka eivät vielä ole Metsähallituksen tiedossa, voi lähettää Lapin luontopalvelujen kulttuuriperinnön erikoissuunnittelijalle.</p> <p>Lisätään tekstiin Kopsusjärven reitti. Käytetään Ruijanpolusta nimistä Ruijanpolku.</p> <p>Henkilöhistoriaan on lisätty joitakin tiedossa olevia henkilöitä. Metsähallituksella ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä mahdollisuutta tehdä paikannimistöön pohjautuvaa selvitystä alueella vaikuttaneista henkilöistä. Suunnitelma sisältää saamenkielisen paikannimiselvityksen.</p>	Muutettu.
	<p>6. Kulttuuriperintö / Saamelaiskulttuuri s. 26 Vuohču Sámiid Searsi lausuu:</p>	<p>Kyseisessä osassa on tarkoitus kuvata lyhyesti saamelaiskulttuurin historiaa ja kulttuuriperintöä, ei nykytilannetta. Muusta kulttuuriperinnöstä irrotettu</p>	Muutettu.

	<p>Kuvaus painottuu historiaan. Kuvauksesta puuttuu nykytilanne. Kyseinen teksti antaa kuvan, että saamelaiskulttuuri on menneisyyttä mutta ei nykypäivää. Tekstiin tulee lisätä nykytilanteen kuvaksen lisäksi myös saamelaisten harjoittamat perinteiset elinkeinot.</p> <p>Kopsusjärvi ja Luirojärvi ovat olleet paikallisille perinteisesti tärkeitä kalastusalueita. Tekojärvien myötä järvien luontainen kalakanta on muuttunut ja rosakala on vallannut järvet, erityisesti Kopsusjärvessä. Tavoitteena tulee olla luontaisen kalakannan säilyttäminen ja laatia tarvittavat kalaviesien hoitosuunnitelmat rosakalan poistamiseksi.</p> <p>Hoito- ja käytös suunnitelmassa on huomioitu metsästys ja kalastus mutta ei saamelaisten luontaiselinkeinoihin kuuluvalta monipuolista keräilyä. Se tulee lisätä yhtenä luonnonvarojen käytön muoton.</p> <p>Ehdotus kuvaustekstiksi: <i>Luontaistalous kuuluu edelleen tärkeänä osana saamelaisten ravinnon ja raaka-aineiden hankintaan. Vaikka luonnonantimia ei kerättäisi kääni myyntiin, marjastuksen kuten myös kalastuksen kotitarvekäyttö on erittäin merkittävä alueen talouksille. Marjoja kerätään myös myyntiin, ja hyvinä marjavuosina sen taloudellinen merkitys voi olla hyvin suurta. Saamelaisilla on omat, perinteiset sukujen käytössä olevat keräilyalueensa, joista kerätään hillaa, puolukkaa ja mustikkaa. Muiden sukujen alueille ei perinteistä mennä.</i></p> <p>Esitys Lapin paliskunnan nykyporohoidon kuvaukseksi:</p> <p><i>Saamelaisalueen paliskunnat eroavat toisistaan eri tavoin. Alueiden eroavaisuuksien takia jokaisessa paliskunnassa on omat poronhoitotavat ja poronhoitokulttuuri. Paliskuntien sisällä voi olla myös erilaisia poronhoitotapoja. Näin myös Lapin paliskunnassa on oma, alueen olosuhteisiin sopeutunut variaatio saamelaista poronhoidosta. Lapin paliskunnan alueelle rakennettiin 1960-luvun lopulla Porttipahdan ja Lokan tekoaltaat, jotka ovat Länsi-Euroopan suurimmat tekoaltaat. Paliskunta menetti tuolloin 11 % laitumistaan veden</i></p>	<p>kappale aiheuttaa epäselvyyksiä, joten saamelaista kulttuuriperintöä koskevat tiedot liitettiin muuhun alueen kulttuuriperinnön kuvaukseen.</p>	
			Ok.
		<p>Saamelaiskäsityöperinteeseen liittyvä lupakäytäntö on kuvattu luvussa 17.</p>	Ei muutosta.
		<p>Esitys Lapin paliskunnan nykyporohoidon kuvaukseksi on liitetty suunnitelmaan.</p> <p>Porotalouden nykytilaa koskevat yleistekstit ovat Paliskuntain yhdistyksen aiempiin hoito- ja käytös suunnitelmiin antamia tekstejä.</p> <p>Saamelainen poronhoito -kappaletta on tarkennettu. Teksti on Akwé: Kon -työn tuottamaa.</p>	Muutos.

<p><i>alle ja siten pois poronhoitokäytöstä. Aluementykset kohdistuvat sekä laitumiin että asutukseen, sen seurauksena perinteinen tokkakuntajärjestelmä murentui ja siirryttiin paimentamaan ns. paliksen tokkana. Aluemenetykset, voimaperäinen metsätalous ja matkailu ovat vaikuttaneet Lapin paliskunnan poronhoitoon ja paliskunta on joutunut sopeuttamaan poronhoitoaan muuttuneisiin olosuhteisiin monin eri tavoin. Koska muut maankäyttömuodot pirstovat pienentynytä paliskuntaa, niin laajat yhtenäiset alueet ovat yhä tärkeämpää. Urho Kekkosen kansallispuistossa on Lapin paliskunnan tärkeimmät talvilaidunalalueet. Lapin paliskunnassa ohjataan aktiivisesti laidunkertoja ja näin haetaan kestävyyttä elinkeinolle. Yhtenä keino on rakennettu laidunkertoitoja paliskunnan sisälle. Laajan, yhtenäisen ja hyväkuntoisen talvilaidunalueen merkitys on niin huomattava, että esim. tarvetta lisäruokinnalle Lapin paliskunnassa suunnittelualueella ei ole. Lapin paliskunta onkin Suomessa niitä harvoja paliskuntia, jossa porojen talvilaidunnus perustuu lähes täysin luonnonlaitumiin. Paliskunnassa vain suunnittelualueen ulkopuolella, Vuotson kanavan eteläpuolisella alueella, käytetään lisäruokintaa. Laidunten kestokyvyn vuoksi on äärimmäisen tärkeää, että porot laiduntavat paliskunnan eri puolilla suunnitellusti ja kontrolloidusti.</i></p> <p><i>Lapin paliskunnalle Kiilopään alue on ollut aiemmin tärkeä vasonta-alue, mutta lisääntyneen matkailun ja retkeilyn takia porot ovat siirtyneet vasonmaan rauhallisimille seuduille. Tällä hetkellä Kiilopään alue on merkittävä syys- ja talvilaidunaluetta. Vuomaselkä on Lapin paliskunnan pääerotuspaiska ja se sijaitsee lähellä Kopsusjärvi-Niilanpää aluetta. Erotusten jälkeen porot kulkevat alueen läpi ja osa poroista jää laiduntamaan alueelle.</i></p>		
<p>Keskeiset arvot ja uhat s. 53 Vuohču Sámiid Searvi lausuu: Arvot on jaettu neljään luokkaan: Luontoarvot, Kulttuuriarvot, Tutkimus- ja seurantamerkitys, Vir-</p>	<p>Porotalous on lisätty arvo- ja uhkatarkasteluun. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman luvuissa 10b ja 17b.</p>	

	<p>kistys- ja elinkeinokäyttö. Virkistys- ja elinkeinokäytöstä puuttuu kokonaan poronhoito, ja se tulee lisätä.</p> <p>1.1 Luontoarvot/Luontodirektiivin luontotyypit. Uhkakuvausena mainitaan "Laiduntaminen". Saamelaisporonhoito ylläpitää saamelaista kulttuuria: saamen kieltä, perinteistä tietoa ja luonnonkäytöä. Hoito- ja käytösuunnitelmassa poronhoidon laidunnuksen asettaminen uhaksi luontotyypeille luon kielteistä asennetta poronhoitoa kohtaan. Poronhoito kuuluu Urho Kekkosen kansallispuiston alueelle, soveltuu kansallispuiston tavoitteisiin ja poronhoitoa on harjoitettu alueella pitkään. Paliskunnan toiminta perustuu laiduntilan jatkuvaan seuraamiseen ja sen mukaiseen toimintaan. Esimerkiksi Raja-Joosepin alueen Lapin paliskunta rauhoitti noin kymmeneksi vuodeksi talviselta laiduntamiselta jälkiliikön elpymiseksi.</p>		
	<p>1.5 Luontoarvot/Uhanalaiset kasvi- ja eläinlajit. Uhkakuvausena mainitaan "Suurpetojen luvaton tappaminen heikentää kantoja." Uhkaluokkana mainitaan "Muu tekijä: laiton metsästys". Asettamalla suurpetojen luvaton tappaminen uhaksi luodaan perusteetta kielteistä mielikuvaan saamelaisalueen poronhoidosta. Asetetun uhkan todeneräisyyttä ei voida todentaa, viranomaisten epäilys ilman näyttöä (oikeustapauksia) ei ole riittävä peruste näin rajalle väitteenelle.</p>	Uhkakuvausta on tarkennettu.	Muutettu.
	<p>2.3 Kulttuuriarvot / Saamelaiskulttuuri. Uhkakuvausena mainitaan "Uhkana saamelaiskulttuurin edellytysten heikkeneminen."</p> <p>Kohdassa jätetään auki, mikä edellytyksiä heikentää. Kohtaa on tarkennettava: <i>Saamelaiskulttuurin edellytysten heikkeneminen muun maankäytön vuoksi. "Mahdollisuutena vaikuttaa"</i> on lisättävä: <i>Saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytysten turvaaminen kansallispuistossa muun maankäytön haitoilta</i>. Lisäksi kulttuuriarvoista puuttuu luonnon hyödyntäminen, joka tulee lisätä. Siihen kuuluvat metsästys, kalastus ja keräily.</p>	Kohtaa on tarkennettu.	Muutos.
	<p>4.2 Virkistys- ja elinkeinokäyttö / Matkailun yritystoiminta. Uhkakuvausena mainitaan "Ei erityisiä uhkia, sen sijaan runsaasti kehittämismahdollisuuksia."</p>		Ok.

	<p>Lian voimakas rakentaminen ja kehittäminen ovat itsessään uhka kansallispuiston perustamisperiaatteille ja luonolle. Jo rakennettu ns. lähialue on myös arvokasta luontoa. Kasvava matkailutoiminta voi vähentää koteen vetovoimaisuutta luontomatkailukohteena ja vähentää sen arvoa kansallispuistona.</p> <p>Päämäärä 6. / Saamelaiskulttuurin edellytysten turvaaminen s. 59 Vuohču Sámiid Seari lausuu: Kirjatut tavoitteet ovat hyviä, mutta saamelaiskulttuurin näkökulmasta tärkein puuttuu eli saamelaisen elinkeinojen (poronhoidon ja keräilyn) edellytysten turvaaminen ja niiden harjoittaminen alueella. Tämä tarkoittaa sitä, että kansallispuiston luontomatkailun kehittämisenä tulee huomioida poronhoito ja se tulee lisätä tavoitteeksi.</p>		
	<p>Kehittämismahdollisuudet / 6. Kulttuuriperintöiden tuotteistaminen luontomatkailussa s. 61 Tavoitteen mainitaan: "Kulttuuriperintötieto on helposti asiakkaan saavutettavissa mobiililaitteen avulla." Vuohču Sámiid Seari lausuu: Alue ei sisällä ainoastaan yksittäisiä kulttuuriperintökohteita, vaan on itsessään saamelaista kulttuurimaisemaa. Paitsi alueen yksittäisissä kulttuuriperintökohteissa niin myös koko alueen osalta on tuotava esille sen paikallinen saamelaishistoria. Urho Kekkosen kansallispuisto on perustettu vuonna 1983 ja matkailu on nuorin kerros alueen käytössä. Kuitenkin kansallispuiston alue esitellään etupäässä retkeilyn ja kulkumiesten historian kautta. Paikallinen saamelaishistoria tulee huomioida mm. Tankavaaran luontokeskuksen näyttelyä uusittaessa. Lisäksi saamelaiskohteiden osalta on neuvoteltava saamelaisten kanssa, mitkä kohteet valitaan esiteltäviksi kohteiksi ja mitä niistä kerrotaan. Tämä liittyy laajempaan tutkimuseettiseen kysymykseen perinteisen tiedon käytöstä.</p>	<p>Porotalous on lisätty arvo- ja uhkatarkasteluun. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman luvuissa 10b ja 17b.</p> <p>Hyvä kommentteja.</p>	<p>Ei muutosta.</p> <p>Ok.</p>
	<p>Poronhoidon toimenpiteet/Toimenpiteet ja käytännot s. 93 Vuohču Sámiid Seari lausuu:</p>	<p>Tietoja tarkennettu.</p>	<p>Muutettu.</p>

	Teksti keskittyy porojen ruokintaan. Kuitenkaan Lapin paliskunnassa suunnittelualueella ei käytetä lisäruokintaa, vaan poronhoito perustuu luonnonlaitumiin. Tämä tulee mainita tekstissä. Paikallinen yhteistyö s. 95 Vuohču Sámiid Searvi lausuu: Paikallisyhteistyötähona puuttuu Vuohču Sámiid Searvi rs, joka on ollut jo vuosia mm. Euroopan rakennusperintöpäivän järjestäjäkumppanina. Lisäksi Vuotson koulun kanssa tehdään vuosittain yhteistyötä.		
	Vuohču Sámiid Searvi rs:n mielestä maastoliikenneluvan myöntäminen hillan kuljetukseen luontaiselinkeinon harjoittajalle on hyvä käytäntö ja sitä tulee jatkaa.	Hyvä huomio. Lisätään.	Ok.
	Vuohču Sámiid Searvi rs:n mielestä saamenkielisen paikannimistöselvityksen teettäminen on hyvä esitys ja se tulee tehdä pikaisesti. Lisäksi tulee tukea saamenkielisten paikannimien käyttöön palauttamista.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ok.
	Vuohču Sámiid Searvi rs yhtyy suunniteltujen matkailurytysten moottorijoneuvoille ja koiravaljakoille suunniteltujen reittiin osalta Lapin paliskunnan lausuntoon. Poronhoidon edellytysten turvaamiseksi paliskuntien näkemykset on vakavasti otettava huomioon. Kansallispuisto on perustettu porojen laidunalueille ja se on merkittävä paliskuntien toimintaympäristöä.	<p>Neuvottelun (16.9.2014 Lapin, Kemi-Sompion ja Ivalon paliskunnat, Saariselkä-Kiilopää matkailuyrittäjät, Metsähallitus) perusteella Metsähallitus on valinnut reitit siten, että ne haittaavat mahdollisimman vähän poronhoitoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uudet reitit ovat pistoreittejä: meno ja paluu tapahtuvat samaa reittiä. - Kakslauttanen–Niilinpää tunturialue -reitti sijoittuu poronhoidon kannalta reuna-alueelle, jossa on jo muutakin matkailutoiminta ja huoltoajoa. - Kopsusjärven reitille esitetään aikarajaa (15.3.). <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilinpää tunturialue. 	Muutettu.

	Lisäksi Vuohču Sámiid Searsi ri ehdottaa, että elinvoimaisen saamelaiskulttuurin turvaamiseksi Kiertämäjärvien verkkokalastuslupiin tulee määritellä kiintiö Vuotson kylän saamelaiselinkeinojen harjoittajille. Kiertämäjärvien alue on kyläläisten perinteistä kotitarvekalastuksen aluetta. Lisäksi olisi pohdittava, onko Kiertämäjärville myönnetty kalastuslupien määrä tällä hetkellä liian suuri kesävän kalakannan turvaamiseksi pitkällä tähäimellä.	Kalastusluvat myönnetään nykysäännösten mukaisesti yhdenvertaisuusperiaatteella, jossa saamelaiskulttuurin harjoittaminen on turvattu ja huomioitu. Kalastuksen määrä on kiintiöity kestävän käytön periaatteella ja sitä voidaan tarkistaa kiintiökausittain. Kiertämäjärvien nykyinen kalastus myönnettyjen lupon määrän ja saalispalautteiden perusteella on kestäväällä tasolla.	Ei muutosta.
Iivari Jouko	Hevosreitjejä Saariselän lähialueelle.	Lisätään Saariselän lähireitti hevosille soveltuvalaksi.	Muutos.
Virtanen Tiina	Matkailijoiden tuomista Niilinpään poroerospaikalle moottorikelkoilla ei pitäisi sallia. Saariselän matkailukeskuksen ympäristössä on kansallispuiston ulkopuolella useita puuttomia avotuntureita, jonne matkailijoita voidaan tuoda moottorajoneuvolla maisemaa katselemaan. Niilinpään erotuspaijan palvelurakenteet eivät kestä edes nykyisiä kävijöitä, vaan polttopuut loppuvat, käymälä täytyy ääriään myöten ja kämpän ympäristöroskaantuu. Jos matkailuyrittäjät alkavat ajattaa paikalle turisteja, joiden ymmärrys retkeilyystä on vielä huterampaa kuin nykyisten päiväkävijöiden, kansallispuiston paraatipaikka uhkaa muuttua tunkioksi.		Ok.
	Moottorikelkkaliikenne puistossa ylipäättääni pitäisi rajoittaa minimiin eli puiston ja poronhoitajien huoltoajoon, sillä juuri kansallispuiston erämainen hiljaisuus erottaa Saariselän muista pohjoisen matkailukeskuksista. Maastrohihtäjät, talvivaeltajat ja muut luonnossa liikkujat arvostavat nimenomaan sitä, että ympäröivää rauhaa ei riko moottorikelkojen pärinä, kuten esimerkiksi Levillä ja Yläksellä. Rauha ja hiljaisuus ovat yhä harvinaisemmissä käyviä vetovoimatekijöitä, joita Saariselän ja UKK-puiston pitäisi vaalia ja kunnioittaa.		Ok.
	Moottorikelkoilla huollettuja talvivaelluksia kansallispuistoon ei pitäisi myöskään sallia paitsi edellisessä kappalessa kerrotuin perustein myös siksi, että erämaahan lähtemisen kynnyksen pitää pysyä korkeana. Jos syvälle erämaahan viedään kaupallisten intressien ja voiton tavoittelun takia ihmisiä, joilla ei ole edellytyksiä selvitä siellä omin		Ok.

	voimin, aiheutetaan pelastusviranomaisille ja yhteiskunnalle turhaa vaivaa ja ylimääräisiä kuluja. Lisääntyvät kävijämäärit kuumittavat myös palvelurakenteita eli auto- ja varaustupien poltopuuvaroja ja käymälöitä. Moottorikelkoilla huollettua hiihtovaellusreittejä voi rakentaa kansallispuiston ulkopuolelle, esimerkiksi Ivalojoelle.		
Suikkari Raimo	Metsästäjää ja paikallisia valistettava ja autettava pääsemään susipelosta. Susi kuuluu luontoon.... Kuultava EU:n päätöksiä susiasiassa.		Ok.
Laajala Sonja	Minä Vaadin Suomeen monipuolista luontoa ja suurpedoille erikoisoikeudet elää valitsemillaan paikoilla, myös Urho Kekkosen kansallispuistossa. Vaadin, että koko kansa otetaan huomioon, kun tehdään suden "hoito" suunnitelmaa, ei vain marginalista harrasteryhää ja vaadin että maamme noudattaa EU:n säätämiä direktivejä.		Ok.
Karjalainen Minna	Susi on ekosysteemissä avainlaji ja lisäksi arvokas osa Suomen luontoa. Varmasti turistejakin kiinnostaa sudellinen kuin sudeton Suomi.		Ok.
Yrjänäinen Heikki	Nykypäivän ihmisen vähenevässä määrin osaa käsitellä autiokämpillä ja tulipaikoilla olevia perustyökaluja kuten sahoja ja kirveitä. Tätä uusavutto-mutta voisi myös jonkinlaisella yksinkertaisella valistuksella parantaa. Yksinkertainen kuvallinen ohje voisi olla tarpeen.	Ajatus otetaan huomioon jatkotyössä.	Ok.
Johansson Lasse	Turistien kuljetus moottorikelkan reessä on keskittävä vain länteen nelostien varteen. Lupa turistikuljetuksiin on poistettava Kemihaara-Korvatunturi-reitiltä. Ei minkäänlaista tupa- tai laavurakentamista Itä-kairan Rakitsalle! Eikä muuallekaan. Molokkiroskiksia ei enää lisää mihinkään autotuville. Luironjärven molokki poistettava. Tilalle riittävästi ohjeita omatoimiseen jätehuoltoon. Poltopuitten hakkuu puiston alueelta ehdottomasti kiellettävä. Kaasu ja poltopuut maksullisiksi.	Kemihaara-Korvatunturi-matkailupalvelureitti on vuoden 2001 hoito- ja käyttösuunnitelmassa ja myös tässä uudessa. Suunnitelmaan esitetyt uudet toiminnot (asiakkaiden rekikuljetus ja asiakkaiden koiravaljakkokuljetus) on suunniteltu toteutettavaksi siten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa muulle maankäytölle mutta tarjoavat hiihtotaidottomille matkailijoille mahdollisuuden päästää kokemaan tunturiluonto. Rakitsan retkeilyrakenteelle on tarve. Molokkeja ei lisätä, retkeilijöitä ohjataan roskatomaan retkeilyyn (eli tuomaan omat roskat pois). Koska jätettä kuitenkin kertyy jonkin verran, Molokit säilytetään kansallispuiston huoltoa varten.	Ei muutosta.

	<p>Poltopuut nuotiopaikoille ja tuville vain pitkinä rankoina. Ei enää valmiiksi pääkittyjä tai halottuja klapeja.</p> <p>Kaikkea moottoriliikennettä puistossa pyrittävä rajottamaan. Ilmaliiikenteelle täyskielto.</p> <p>Suunnitelmaan lisätään maininta, että puiston aluetta pyritään aktiivisesti kasvattamaan ja lisäämään sille ulkopuolisia suoavyöhykeitä, joissa maankäyttö ja metsätalous olisi rajoitettua.</p>	<p>Pääsääntöisesti poltopuita ei oteta puiston alueelta. Vain muutamille kohteille, minne kuljetus on äärimäisen vaikeaa, otetaan poltopuuta puistosta.</p> <p>Käyttömaksuja ei nykyisin peritä.</p> <p>Suunnitelmaan ei sisälly tavoite kansallispuiston laajentamisesta.</p>	
Haataja Antti	Nämä MH:n uudet raportointiformaatit ovat kenties huonoimpia, mitkä olen koskaan nähty.	Lomakemuoto on saanut sekä moitteita että kiitosta.	Ok.

Saamelaiskärjät 14.8.2015	<p>Suunnitelmaehdotus toisi toteutuessaan uudenlaisia matkailun yritystoiminnan muotoja UK-kansalaispuistoon ja laajentaisi matkailun yritystoiminnan muita käyttömuotoja uusille alueille.</p> <p>Asiakkaiden rekikuljetusta moottorikelkoilla kolmelle alueelle ja koiravaljakkotoimintaa laajennetaan yhdelle uudelle alueelle.</p> <p>Nämä ehdotetut uudet toiminnot ja niiden laajennukset heikentävät saamelaiskärjien käskyksen mukaan saamelaisten perustuslaillista oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.</p> <p>Näiden toimintojen haitalliset vaikutukset kohdistuvat erityisesti alueen saamelaiseen poronhoitoon suoraan ja yhden laajennuksen osalta myös saamelaisten perinteiseen kalastukseen välillisesti.</p> <p>Saamelaisten poronhoitoon kohdistuvien haitallisten vaikutusten kohdalla on huomattavaa, että kyseiset matkailutoimintojen laajennukset kohdistuvat kaikki Lapin paliskunnan alueeseen, jonka lailunalueet ovat jo pirstoutuneet ja kaventuneet merkittävästi muiden maankäytömuotojen johdosta.</p> <p>Ehdotetuista uusista asiakkaiden rekikuljetusreiteistä Kakslauttanen–Niilinpää ja Kakslauttanen–Kopsusjärvi sijaitsevat poronhoidon kannalta merkittävällä alueilla. Tämän alueen lähellä sijaitsee myös Lapin paliskunnan pääerotuspaijka, joten porot kulkevat erotusten jälkeen alueen läpi ja osa poroista jää laiduntamaan Niilinpään ja Kopsusjärven alueelle. Kakslauttanen–Kopsusjärvi-reitille luvan myöntämisen takarajaksi asetettu 15.3. ei riitä poistamaan tämän reitin haittavaikutuksia saamelauskulttuurin harjoittamisedellytyksiin.</p>	<p>Suunnitelmaan esitetty uudet toiminnot (asiakkaiden moottorikelkkareikuljetus Kakslauttanen–Niilinpään tunturialue ja Tankavaara–Jorpulipää, asiakkaiden koiravaljakkokuljetus Tankavaara–Jorpulipää ja asiakkaiden moottorikelkkareikuljetus Kakslauttanen–Kopsusjärvi 15.3. saakka) on suunniteltu toteutettavaksi siten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa muulle maankäytölle mutta tarjoavat hihtotaidottomille matkailijoille mahdollisuuden päästä kokemaan tunturiluonto.</p> <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä väliche Kakslauttanen–Niilinpään tunturialue. <p>Metsähallituksen esitys 29.8.2016:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä väliche Tankavaara–Jorpulipää. <p>Metsähallitus on valinnut reitit siten, että ne haittavat mahdollisimman vähän poronhoitoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uudet reitit ovat pistoreittejä: meno ja paluu tapahtuvat samaa reittiä. - Kakslauttanen–Niilinpään tunturialue -reitti sijoittuu poronhoidon kannalta reunaalueelle, jossa on jo muutakin matkailutoimintaa ja huoltoajoa. - Matkailupalvelureitti Tankavaara–Kakslauttanen esitetään lakkautettavaksi (tämä rauhoittaa poronhoidon kannalta merkittävä alueen) 	Muutettu.
	<p>Ehdotettu Kakslauttanen–Kopsusjärvi-reikuljetusreitti lisännee välillisesti merkittävästi Kopsusjärven alueen vesistöjen käytöä matkailukalastukseen talviaikana. Kopsusjärvi on ollut paikallisille perinteisesti tärkeä kalastusalue. Kopsusjärven alueen vesistöissä paikalliset harjoittavat edelleen kotitarvekalastusta muun muassa verkoilla ja alu-</p>	<p>Matkailukalastuksen vaiketus Kopsusjärven kalastoon ja muiden kalastustoimijoiden kalastusmahdolisuuteen arvioidaan vähäiseksi.</p>	Ei muutosta.

	eella harjoitetaan myös ammattikalastusta. Kilpailuvan matkailukalastuksen lisääminen Kopsusjärven alueen vesistöissä heikentää paikallisten saamelaisten edellytyksiä harjoittaa alueella omaa kulttuuriaan kalastuksen osalta.		
	<p>Saamelaiskäräjät haluaa lisäksi kiinnittää huomiota siihen, että vaikka huollettuihin hiihtovaeluksiin myönnettävien maastoliikennelupien myötämisedellytyksiin hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei ehdoteta muutoksia, näiden lupien myöntämisen edellytykset ja myönnnettävien lupien määrä ohjeistetaan suunnitelmaehdotuksessa edelleen hyvin väljästi. Tämä mahdollistaa tällaisten maastoliikennelupien määrän kasvattamista luvista kuluiinkin vastaan viranhaltijan harkinnan mukaan. Saamelaiskäräjät onkin pannut huolestuneena merkille myönnetyjen maastoliikennelupien määrän kasvun viime vuosina ja sen myötä voimistuneet haitalliset vaikutukset saamelaiseen poronhoitoon.</p> <p>UK-kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa tulisi saamelaiskäräjien mielestä määritellä tarkemmin huollettujen hiihtovaellusten maastoliikennelupien myötämisedellytykset ja -määrät yhteisymmärryksessä alueen paliskuntien kanssa.</p>	<p>Hoito- ja käyttösuunnitelma linjaa huollettujen vaelusten perusperiaatteet. Metsähallitus yhdessä alueen toimijoiden kanssa tarkentaa linjaukset käytännön toimintatavaksi.</p>	Ei muutosta.
	<p>Saamelaiskäräjät haluaa muistuttaa, että Akwé: Kon -ohjeet edellyttävät, että suunnitelmiin ja hankkeiden laatimisen tulisi perustua alkuperäiskansojen tarpeisiin ja näkemyksiin. Suunnitelma luonnossi ei saamelaiskäräjien näkemyksen muukaan perustu saamelaisten tarpeisiin ja näkemyksiin, eikä Ivalon ja Lapin paliskuntien sekä saamelaiskäräjien Akwé: Kon -työryhmän näkemyksiä ole otettu asianmukaisesti huomioon suunnitelmaehdotuksen laadinnassa erityisesti edellä mainittujen täysin uusien rekikuljetusreittiin ja uuden koiravaljakkoreitin kohdalla. Suunnitelmaehdotus ei sisällä Akwé: Kon -ohjeiden edellyttämää ympäristö-, sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten arviointia riittävästi, vaikka suunnitelmaehdotuksen edellä mainituilla esityksillä olisi toteutuessaan merkittävä vaikutus alueen saamelaiskulttuuriin (erityisesti poronhoitoon ja kalastukseen).</p>	<p>Suunnitelman teon tukena toimi Akwé: Kon -ryhmä. Ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa. Akwé: Kon -ryhmän johtopäätökset on esitetty suunnitelman lomakkeella 12 kohdassa Vaikutusten arviointi Päämäärä 6.</p>	Ei muutosta.

	<p>Saamelaiskäräjien Akwé: Kon -työryhmä on tuonut esiin saamelaiskulttuuriin kohdistuvat uhkatekijät ja uusien rekikuljetusreittien ja uuden koira-valjakkoitin haitalliset vaikutukset saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytyksiin. Lausunnonantajista myös alueen paliskunnat, Sodankylän kunta ja Vuohcu Sämiid Searsi rs. ovat nostaneet esille näitä uhkatekijöitä ja haitallisia vaikutuksia.</p> <p>Akwé: Kon -työryhmän ja em. lausunnonantajien huomioista huolimatta UK-kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaehdotuksessa ei ole tunnistettu näitä uhkatekijöitä (lomake 11, Keskeiset arvot ja uhat, kappale 2.3 Kulttuuriarvot: Saamelaiskulttuuri). Suunnitelmaehdotuksen osiossa Tavoitteen asettelu, lomake 12 Uhkatekijöiden torjuminen, vaikutusten arvointi ja seuranta.</p> <p>Päämäärä 7 sekä Kehittämismahdollisuus 2 kohdalla ehdotettujen uusien rekikuljetusreittien, uuden koira-valjakkoitin ja huollettujen hiihtovael-lusten haitallisia vaikutuksia saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytyksiin ei ole kirjattu suunnitelmaan. Mainitut saamelaiskulttuurin harjoittamis-edellystysten uhat ja niihin kohdistuvat haitalliset vaikutukset tulisi kirjata erityisesti lomakkeen 12 Vaikutusten arviointitaulukkoon Päämäärä 7 ja Kehittämismahdollisuus 2 kohdalle. Kulttuuristen vaikutusten arvioinnissa suunnitelmaehdotuk-sessa tulisi todeta suunnitelman vaikutukset mm. perinteiseen luonnonkäytöön, perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen kunnioittamiseen, säilyttämiseen, suojelemiseen ja ylläpitämiseen, tapaoikeuteen, kieleen, arvoihin, luontosuhteeseen, sosiaaliseen järjestelmään, kulttuuriperinteeseen, aineelliseen kulttuuriperintöön, jolla on merkitystä yhteisölle, pyhiin paikkoihin ja maise-maan (Kansallinen artikla 8 (j)-työryhmä 2011: 33)'.</p>		
	<p>Suunnitelman teon tukena toimi Akwé: Kon -ryhmä. Ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa. Akwé: Kon -ryhmän johtopäätökset on esitetty suunnitelman lo-makkeella 12 kohdassa Vaikutusten arvointi Pää-määrä 6.</p>	Ei muutosta.	

02.09.2016

YM2/5741/2016

Metsähallitus
PL 94
01301 Vantaa

METSÄHALLITUS

07 -09- 2016
MH 4056/2015/06.02.03

Viite Hälväisning Metsähallituksen kirje 21.12.2015 (4056/2015:1)

Asia Ärende Urho Kekkosen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistaminen

Metsähallitus on viitekohdassa mainitulla saatekirjeellään lähettänyt ympäristöministeriolle vahvistettavaksi Urho Kekkosen kansallispuisto, Sompion luonnonpuistoa, Kemihaaran erämaa-alueita sekä Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueita koskevan hoito- ja käyttösuunnitelman. Alueet muodostavat yhdessä EU:n luonto- ja lintudirektiivien mukaisen UK-puisto-Sompio-Kemihaaran Natura 2000 –alueen (FI1301701 SAC ja SPA).

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 19 § edellyttää, että kansallispuistoille laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelmat, jotka vahvistaa ympäristöministeriö. Erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat vahvistetaan puolestaan erämaalain (62/1991) 7 §:n nojalla. Eräistä valtion omistamille alueille perustetuista soidensuojelualueista annetun asetuksen (852/1988) 4 §:n nojalla myös Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueiden hoitoa ja käytöötä varten laaditaan tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka vahvistaa ympäristöministeriö.

Suunnittelualueen kokonaисala on noin 310 400 hehtaaria ja Urho Kekkosen kansallispuiston pinta-ala on siitä 254 696 hehtaaria. Suunnittelalue sijoittuu Inarin kunnan ja Ivalon paliskunnan (3%), Savukosken kunnan ja Kemin-Sompion paliskunnan (35%) sekä Sodankylän kunnan ja Lapin paliskunnan (62%) alueille. Kansallispuisto on Lapin paliskunnan tärkein talvilaidunnusalue ja koko suunnittelualue myös paikalliselle väestölle merkittävä perinteinen eränkäyntialue.

Suunnittelualueesta 63 % kuuluu saamelaisen kotiseutualueeseen siten, että Inarin kuntaan kuuluva osa on kokonaan saamelaisen kotiseutualuetta, Sodankylän kunnan alueella oleva suunnittelualueen osa lähes kokonaan ja Savukosken kuntaan kuuluva osa ei kuulu saamelaisen kotiseutualueeseen. Ympäristöministeriö on 10.8.2016 järjestänyt Saamelaiskäräjien kanssa saamelaiskäräjälain mukaiset neuvottelut, joissa on käsitelty Urho Kekkosen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaa ja sen vahvistamista. Suunnitelmaa on neuvottelun perusteella täydennetty ja muokattu elo-syyskuussa 2016.

Metsähallitus on osallistanut Urho Kekkosen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelua varten kootussa yhteistyöryhmässä laajasti paikallisia ja alueellisia intressiryhmiä sekä alueen käyttäjiä. Erillinen saamelaiskäräjien nimeämä Akwé: Kon –ryhmä on valmistellut Akwé: Kon –ohjeiden mukaisia toimenpiteitä ja osallistunut aktiivisesti koko hankkeen ajan suunnittelutyöhön sekä suunnitelman kulttuuristen, sosiaalisten ja ympäristöllisten vaikutusten arviontiin.

Valmistelun aikana saadun runsaan ja ristiriitaisen palautteen perusteella hoito- ja käyttösuunnitelmaa on muokattu siten, että se mahdollisimman hyvin turvaisi ja sovitaisi yhteen Urho Kekkosen kansallispuiston luonnonarvojen ja luonteen säilymisen, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen harjoittamisen edellytykset sekä vaellusretkeilyn mahdollisuudet ja suppeaksi rajatulla osa-alueella myös alueen intensiivisen matkailun kehittämisen.

Suunnittelun keskeiset tavoitteet ja perusteet

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa tehdään keskeiset hoidon ja käytön linjaukset ja sovitaan yleiset toimintaperiaatteet. Suunnitelmassa ei pääsääntöisesti päätetä yksityiskohtaisista käytännön toimenpiteistä, kuten rakennelmien tarkasta sijainnista, yksittäisistä käyttöoikeusso-pimuksista tai luvista. Nämä edellyttävät yleensä tapauskohtaista harkintaa ja yksityiskoh-taisempaa suunnittelua sekä päätöksentekoa. Hoito- ja käyttösuunnitelma ei myöskään pe-rusta mitään oikeuksia, vaan ohjaa alueen käyttöä.

Urho Kekkosen kansallispuiston osalta suojejun lähtökohtana on luonnontilaisen metsä-, suo- ja tunturierämaan tilan säilyttäminen tai parantaminen alueella. Kemihaaran erämaa-alueen suojejuperustea on erämaaluonteen säilyminen ja luontaiselinkeinojen turvaami-nen. Koko suunnittelalueella tavoitteena on luontodirektiivin mukaisesti alueen luonto-tyyppien ja eliölajien suotuisan suojelutason turvaaminen.

Urho Kekkosen kansallispuiston hoidon ja käytön tavoitteena on kansallispuistoa koskevan hallituksen esityksen (HE 8/1982) mukaisesti säilyttää Länsi-Euroopan viimeinen laaja ja tietön metsä-, suo- ja tunturierämaa-alue. Esityksen mukaan suojeilarvojen säilyttämiseksi on tärkeää, että matkailua ja retkeilyä voidaan ohjata ja että alueen metsät säilytetään luon-nontilaisina. Kansallispuistossa pyritään matkailu ja retkeily ohjaamaan luonnon kannalta sopiviin kohtiin. Tavoitteiden saavuttamiseksi kansallispuisto säilyy HKS:ssa pääosin syr-jäisenä suojejun, eränkäynnin, saamelaiskulttuurin, poronhoidon ja virkistyskäytön alueena.

Suunnitelmassa on tarkennettu ja yksinkertaistettu suunnittelualueen vyöhykejakoa. Saa-riselkä-Kiilopää, Tankavaara ja Nuortti ovat retkeily- ja luontomatkailuvyöhykettä, joka on rajattu tarkasti kattamaan se alue, missä lähes kaikki retkeilyn ja luontomatkailun aktiviteetit sijaitsevat. Pääosa Urho Kekkosen kansallispuistosta eli Koilliskairaa (76 % suunnittelualueen saamelaisalueesta) kuuluu syrjävyöhykkeeseen. Syrjävyöhykkeelle ei rakenneta uutta palveluvarustusta. Vyöhykejaon muutoksesta on muutettu tulenteosääntöjä niin, että jatko-sa tulenteko on koko syrjävyöhykkeellä suositeltua huolletuilla tulipaikoilla. Aiemmin tu-lenteko oli sallittua vain ns. erämaaosassa syrjävyöhykettä. Suunnittelualueesta rajoitus-vyöhykettä on vain Sompion luonnonpuisto (liikkuminen vain Sodankylän kuntalaisille) ja rajavyöhyke (liikkuminen vain Rajavartiolaitoksen luvalla). Vyöhykejaon muutoksella ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta luonnon kulumiseen, lajeihin tai luontotyypeihin.

Suunnittelun osana Natura 2000 –verkoston toteuttamista

Urho Kekkosen kansallispuiston hoidon ja käytön toteuttamiskeinona on luonnon suoje-lula-ki. Luonnon suojelelulaissa, erämaalaissa (62/1991) sekä luontodirektiivissä (92/409/ETY) on

määritelty alueen käyttöä ohjaavat tavoitteet. Suunnitelman tavoitteena on ylläpitää nykyiset luonnonarvot ja toteuttaa siten osaltaan Natura 2000 –verkoston suojeleutavointeiden saavuttamista sekä hoidon ja käytön toimeenpanoa. Ministeriö katsoo, että suunnitelma turvaa toteutuessaan alueen suojeleutavointeet.

Suunnittelalue on valtakunnallisesti tärkeä luonnonmetsien, tunturien ja aapasuojuonnon suojelekohde Metsä-Lapin metsäkasvillisuusvyöhykkeellä. Alue kuuluu Fennoskandian vihreään vyöhykkeeseen ja se muodostaa yhdessä Hammastunturin ja Puljun erämaiden sekä Lemmenjoen kansallispuiston kanssa Euroopan laajimman, yhtenäisenä säilyneen luonnonmetsien alueen. Suojelualueekonaisuuteen liittyvät myös Øvre Anarjohkan kansallispuisto Norjassa sekä Lapin metsä Venäjällä.

Keskeisiksi suojeleuarvoiksi suunnitelmassa on nostettu luontodirektiivin liitteen I luontotyypit luonnonmetsät, aapasuot, tunturikoivikot ja tunturikankaat. Kansallispuistossa esiintyvät Suomen eteläisimmät, uhanalaisiksi luokitellut tuulikankaat ja lapinvuokkokankaat. Muita keskeisiä luontoarvoja alueella ovat uhanalaiset lajit, kuten lähteikköjen ja pahtojen huurre- ja kinnassammalet, laaksoarho, lapinhilpi, lapinleinikki, leitorikko ja tundrasara, suurpedot, raakku ja sen isäntänä toimiva alkuperäinen taimenkanta. Keskeisiä kulttuuriarvoja alueella ovat kuusi valtakunnallisesti merkittävä rakennettua kulttuuriperintökohdetta (kolttakentät, Raja-Joosepin kenttä, Rumakurun päivätuvat), arkeologiset kohteet (sotahistorian kohteet, pyyntikuopat ja asuinpaikat) ja saamelaiskulttuuri sekä virkistyskäyttöarvoina paikallisten metsästys, kalastus ja marjastus alueella.

Urho Kekkosen kansallispuiston keskeisiin arvoihin kohdistuvat mahdolliset uhkat ovat retkeilyn aiheuttama kuluminen, porojen intensiivinen kesääikainen laidunnus, kaivostointi, luvaton metsästys, vieraslajit (mm taimenkannan häviämiseen vaikuttava puronieriä), kulttuuriperintökohteiden rapistuminen ja tuhoutuminen sekä saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytysten heikkeneminen, kielen ja saamelaisen kulttuurin häviämisen ja maankäytön muutosten myötä.

Uhkien torjumiseksi sekä kansallispuiston kehittämiseksi suunnitelmaan on kirjattu 7 päämääriä ja niihin liittyvät tarkemmat toimenpiteet. Keskeisimmät päämäärit luonnon kannalta ovat erityistä huomiota tarvitsevien lajien ja luontotyyppien säilyminen (kartoituksia jatkamalla ja reittien läheisiä esiintymiä suojaamalla rakenteilla ja opastuksella) sekä raakun lisääntymisen turvaaminen ja raakkukantojen säilyminen (puronieriän poistoilla, kartoituksilla ja seurannalla).

Kulttuuria ja ihmistoimintaa koskevat päämäärit ovat rakennusperinnön ja arkeologisten kohteiden säilyminen (kohteiden kunnostamisella ja hoidolla), saamelaiskulttuurin edellytysten turvaaminen (saamenkielisen opastusaineiston, paikannimistöselvityksen ja koiravaljakko- ja moottorikelkkakuljetusten vaikutusten seurannalla ja käytön ohjauksella poronhoidon kannalta hyväksytävällä tavalla) sekä virkistyskäyttäjiä palvelevien reittien ja rakenteiden kokonaisuuden säilyminen vetovoimaisena ja turvallisena (palveluvarustusta ylläpitäämällä), samalla kun luonnonmaisema säilyy.

Lisäksi esitetään, että yhteistyössä venäläisten kanssa palautetaan Tuulomanjoen lohikanta ja turvataan alueen taimenkannan vaellus ja lisääntyminen, selvitetään euroopanmajavan palautusmahdolisuuksia, kartoitetaan luontotietoa, tuotteistetaan kulttuuriperintötietoa sekä palautetaan kansallispuiston näkyvyyttä ja luontotiedon saatavuutta.

Suunnitelman toteuttamisella ei ole heikentäviä vaikutuksia Natura 2000 –alueen valintaperusteena oleviin luonnonarvoihin, eikä luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista erillistä arviointia tarvitse tehdä.

Virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittäminen

Urho Kekkosen kansallispuisto on maamme toiseksi suurin kansallispuisto ja sen alueelle tehdään noin 300 000 käyntiä vuosittain. Puisto on maaestolaan, maisemiltaan ja palveluvuudestaan erinomainen vaellusretkeilyalue. Saariselkä on yksi Suomen suurimmista matkailualueista ja kansallispuisto luontomatkailun valtakunnallisen kehittämisen painopiste.

Suunnitelman toimenpiteillä tarjotaan kulumista vähentävien ja liikkumista helpottavien reittipohjaratkaisujen avulla aiempaa suuremmalle joukolle mahdollisuus päästää luontoon. Toteutuksessa huolehditaan siitä, että minimoidaan maaston kuluminen ja häiriöt suhteessa alueen erämaisuteen, luonto- ja kulttuurikohteisiin, saamelaiseen kulttuuriin, poronhoitoon ja perinteiseen eränkäyntiin, keräilyyn tai vaellusretkeilyyn. Aktiviteetit keskitetään kansallispuiston perustamiskortoituksen mukaisesti nyt ja jatkossakin vain suppealle retkeily- ja luontomatkailuvyöhykkeelle.

Nykytilaan verrattuna suurimmat muutokset Urho Kekkosen kansallispuiston uudessa hoito- ja käyttösuunnitelmassa liittyvät esitettyihin kehittämismahdollisuuksiin. Luontoliikunnan mahdollisuksia esitetään lisättäväksi maastopyöräilyn, päiväretkeilyn ja Nuorttin melonnan mahdollisuksia parantamalla. Kansallispuistosta lakkautetaan kaksi matkailupalvelureittiä, yksi vähän käytetty reitti sekä poistetaan huonokuntoisia ja vähällä käytöllä olevia palvelurakenteita erillisen suunnitelman mukaan. Talvipyöräily on mahdollista koko suunnittelualueella, huollettuja latuja ja Sompion luonnonpuiston reittien ulkopuolista aluetta lukuun ottamatta. Sulan maan aikana maastopyöräily sallitaan kansallispuistossa merkityillä reiteillä sekä kuudella nimetyllä muulla reitillä.

Luontomatkailun toimintaedellytyksiä esitetään kehitettäväksi kansainväliselle tasolle Luullammen palvelurakenteita parantamalla, huollettuilla hiihtovaellustuotteilla, esteettömän taukopaikan toteutuksella Saariselän lähialueella sekä lähioluontopolkuja rakentamalla ja kunnostamalla etenkin Saariselän-Kiilopään alueella. Luontokeskuksia esitetään kehitettäviksi erillisten hankkeiden ja suunnitelmien puitteissa. Motorisoidut palvelut lisääntyvät rajoitetusti. Mahdolliset uudet matkailijoiden moottorikelkkakuljetuksiin käytetyt reitit tukeutuvat jo olemassa oleviin huoltoajoreitteihin, uriin ja huollettuihin latuihin.

Vahvistaminen ja jatkotoimet

Hoito- ja käyttösuunnitelma antaa hyvän perustan kansallispuiston ja muiden suunnitelma-alueeseen kuuluvien alueiden hoidon ja käytön järjestämiselle. Suunnitelma selkiinnyttää ja ohjaa alueen käyttöä, millä on myönteistä vaikutusta myös kansallispuiston luonnonarvoille.

Ympäristöministeriö edellyttää että suunnitelman mahdolistamien uusien, nykyisiin uriin ja reitteihin pohjautuvien moottorikelkkareittien linjaukset ja niiden käytön ajoitus suunnitelmaan maastossa tarkemmin Metsähallituksen, matkailuyrittäjien ja paliskunnan edustajien kesken siten, että ne kohdistuvat vetovoimaisille kohteille mutta eivät haittaa perinteistä poronhoitoa. Metsähallitus voi tarvittaessa myös sulkea tai muuttaa moottorikelkkareittejä ja muita reittejä, esimerkiksi luonto- ja kulttuuriarvojen tai poronhoidon turvaamisen vuoksi. Uusia koiravaljakkoreittejä ei perinteisen poronhoidon turvaamisen vuoksi avata suunnitellalueelle.

Metsähallituksen laatima ehdotus Urho Kekkosen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaksi täytyää tehtävänsä suojualuekokonaisuuden hoitoa ja käyttöä ohjaavana asiakirjana. Alueen hoidolle ja käytölle suunnitelmassa asetetut tavoitteet ovat sopusoinnussa kansallispuiston perustamistarkoituksen ja suojuelutavoitteiden kanssa.

Metsähallituksen tulee jatkossa seurata tarkasti hoito- ja käyttösuunnitelman toimeenpanon vaikutuksia, etenkin uusien, luvanvaraisten toimintojen osalta. Metsähallituksen tulee myös viipymättä puuttua tarvittaessa mahdollisiin epäkohtiin ja ehkäistä kansallispuiston suojuelutavoitteiden ja suunnitelman päämäärien saavuttamisen kannalta haitalliset toiminnot. Metsähallitus noudattaa jatkossa Akwé: Kon –ohjeita ja toimintamallia saamelaisten kotiseutualueella hoito- ja käyttösuunnitelman toimeenpanossa ja välitarkistuksissa.

Ympäristöministeriö vahvistaa UK-puiston-Sompion-Kemihaaran Natura 2000 –alueen hoito- ja käyttösuunnitelman Urho Kekkosen kansallispuistoa koskevan osan luonnonsuojelulain (1096/1996) 19 §:n nojalla, Kemihaaran erämaa-aluetta koskevan osan erämaalain (62/1991) 7 §:n nojalla sekä Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueita koskevat osat soidensuojeluasetukseen (852/1988) 4 §:n nojalla. Suunnitelma vahvistetaan Metsähallituksen viitekirjeen (4056/2015) mukaisen liitteen 2.9. 2016 päivitetyn version mukaisena <http://www.metsa.fi/fi/web/guest/urhokekkosenkansallispuistosuunnittelu>

Ympäristöministeriö kehottaa Metsähallitusta ennen suunnitelman julkaisemista tarkistamaan suunnitelmaan sisältyvät lintu- ja nisäkäslajien uhanalaisuusluokat uusien, vuoden 2016 arvioiden mukaiseksi. Metsähallitus laatii Urho Kekkosen kansallispuistolle viipymättä myös uuden hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisen järjestysäännön.

Ylijohtajan sijainen,
ympäristöneuvos

Saara Bäck

Ympäristöneuvos

Aulikki Alanen

TIEDOKSI

Lapin ELY-keskus
Lapin liitto
Inarin kunta
Sodankylän kunta
Savukosken kunta
Lapin luonnonsuojelupiiri
Saamelaiskäräjät
Paliskuntain yhdistys

LIITTEENÄ

Valitusosoitus

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 223 Auttila, M., Heikkilä, P., Koskela, J., Kunnasranta, M., Marttinen, I., Niemi, M., Tiilikainen, R. & Sipilä, T. 2016: Uudet menetelmät tehostavat saimaannorpan suojeleua ja kannanseurantaa muuttuvassa ilmastossa. 20 s.
- No 224 Snickars, M., Arnkil, A., Ekebom, J., Kurvinen, L., Nieminen, A., Norkko, A., Riihimäki, A., Taponen, T., Valanko, S., Viitasalo, M. & Westerbom, M. 2016: Assessment of the status of the zoobenthos in the coastal waters of western Uusimaa, SW Finland – a tool for management. 53 s.
- No 225 Kurvinen, L., Arnkil, A., Ekebom, J., Björkman, U., Sahla, M., Ivkovic, D., Riihimäki, A. & Halldin, M. 2017: Meri- ja rannikon luonnonsuojelualueiden tietotarpeet – MeriHOTT-hankkeen loppuraportti. 88 s.

Sarja B

- No 222 Keränen, I. & Mikkola, M. 2016: Etelä-Konneveden kansallispuiston kävijätutkimus 2015–2016. 65 s.
- No 223 Heinonen, M. 2016: Saaristomeren kansallispuiston kävijätutkimus 2014. 60 s.
- No 224 Lampinen, J. 2016: Patvinsuon kansallispuiston kävijätutkimus 2013. 53 s.

Sarja C

- No 133 Metsähallitus 2015: Evon retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 120 s.
- No 134 Jalkanen, T. & Mussaari, M. 2016: Selkämeren kansallispuiston luonnonhoidon yleissuunnitelma. 81 s.
- No 135 Uusiniitty-Kivimäki, M. (toim.) 2016: Selkämeren helmet – Selkämeren kehittämisen käsikirja 2015–2025. 142 s.
- No 136 Metsähallitus 2016: Etelä-Konneveden kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 122 s.
- No 137 Metsähallitus 2016: Lauhanvuoren kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 114 s.
- No 138 Metsähallitus 2016: Joutenveden–Pyyveden Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 102 s.
- No 139 Metsähallitus 2016: Puulan ja Kyyveden Natura-aluekokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma. 131 s.
- No 140 Metsähallitus 2016: Nurmesjärven hoito- ja käyttösuunnitelma 2013–2028. 75 s.
- No 141 Metsähallitus 2016: Kärppäjärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 74 s.
- No 142 Metsähallitus 2016: Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 139 s.
- No 143 Metsähallitus 2016: Urho Kekkosen kansallispuiston, Sompion luonnonpuiston, Kemihaaran erämaa-alueen sekä Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 166 s.

ISSN-L 1796-2943
ISSN (neahttapreantus) 1796-2943
ISBN 978-952-295-176-2 (pdf)

julkaisut.metsa.fi

Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 144